EDITURA UNIVERS

Marele suflu poetic, atmosfera ireală și fantastică, fără să mai amintim de conținut, dau romanului DOLIU LA „PARADIS“ un caracter excepțional în cadrul literaturii spaniole contemporane. Nu mă tem, prin urmare, să afirm că acest roman marchează în Spania, atît pentru autorul său cît și pentru toată generația lui, începutul unei producții literare autentic națională.

JOSÉ MARÍA CASTELLET

Lei 6,75

115

1970

JUAN GOYTISOLO • DOLIU LA „PARADIS“

JUAN GOYTISOLO

DOLIU LA „PARADIS“

COLECȚIA MERIDIANE

Desenul copertei de *Mihai Grosu*

Juan Goytisolo
DUELO EN EL PARAÍSO
Ed. Destino, Barcelona,
1964

Juan Goytisolo

Doliu la „Paradis“

Traducere şi postfaţă
de
Irina Runcan

Editura Univers

Bucureşti — 1970

Fraţilor mei

Capitolul I

Pe clina pădurii de stejar [1], zgomotul unei împuşcături nu putea vesti nimic bun. Elósegui se trezi din somnolenţă şi sări în picioare speriat. Se despărţise de camarazii lui doar de două ore şi, pentru o clipă, crezu că veneau să-l caute. Deşi se afla în fundul unei grote, la adăpost de orice privire, apucă puşca de ţeavă şi băgă un cartuş în chiulasă.

Împuşcătura venea dinspre sud, din direcţia „Paradisului" şi, judecînd după zgomot, nu părea să fie trasă de o carabină militară. Mai curînd un vînător rătăcit care împuşcase un vînat în mijlocul zonei de luptă. Dar nu rămăsese nimeni, nici în fortul cel mic, nici la şcoală. În dimineaţa aceea, înainte de revărsatul zorilor, soldaţii din baterie, după ce distruseseră tot armamentul, îngroşaseră avalanşa fugarilor care se îndreptau în vechea camionetă a intendenţei spre frontieră. Ce-i drept, dezertarea fusese uşoară. Anarhia care domnea de la o vreme

1 În original, *alcornoque* — stejar de plută (span.).

printre soldați molipsea încetul cu încetul și corpul comandanților. Nimeni nu se interesa de ceea ce făcea cel de alături. Fiecare se gîndea doar la el. În dimineața aceea, împreună cu cei doi andaluzi care erau de gardă pe coastă, minase fortul cel mic din golf, după ce străbătuse pe jos, de-a lungul unei viroage nisipoase, cei patru kilometri care despărțeau marea de școala copiilor refugiați. Camioneta aștepta la școală, supraîncărcată cu armament, alimente și uniforme. Sergentul pusese deasupra crengi de brad și de eucalipt : „Ca să nu ne repereze avioanele", explică el.

Elósegui își făcuse de mult toate pregătirile. În raniță avea provizii și toate hîrtiile necesare pentru momentul cînd se va preda. Din vestibul aruncă o privire asupra fostului dormitor al Dorei : vedea încă, intacte, dulapul cu oglindă în care își ținea geamantanele și rochiile, toaleta fără pieptenі și sticle de colonie, patul cu coloane împodobite. Pe o măsuță era un vas vechi, cu trandafirul pe care ea însăși îl culesese într-o zi. Martín întinse mîna și-l apucă ; era veșted și uscat și, în jurul vasului, împrăștiase o coroană de petale negre, ofilite ; îl strecură în buzunarul mantalei. Era tot ce-i rămînea de la Dora. Îngerașul de porțelan pe care i-l dăruise rămăsese în fortul cel mic, și uitase să-l ia împreună cu celelalte lucruri ale lui ; fără îndoială, zburase în cer o dată cu bucăți de ciment, cutii goale de conserve și mitralii, liber și fericit cu aripioarele lui trandafirii și albastre.

Camionul plecă la ora opt ducîndu-l pe sergent şi pe cei doi andaluzi. Elósegui îl auzi cum se hurducă pe drumul spre „Paradis" şi nu se simţi liniştit pînă în clipa cînd dispăru după cotitură. De atunci trecuseră mai mult de două ore. Din grotă auzea claxoanele automobilelor şi înjurăturile oamenilor care fugeau, fiind nevoiţi să-şi părăsească vehiculele. Larma scăzuse treptat şi maşinile treceau din ce în ce mai rar. „Sînt avangărzile care se apropie", gîndi el.

Cu o zi înainte, droaia de copii de la şcoală se distrase furînd din maşinile pe care valul de fugari le abandonase la marginea şanţului. Erau maşini de toate felurile, culorile, vîrstele şi mărcile : vechi Renault-uri din 1925, cu spiţele vopsite în galben şi capotele de piele rupte ; altele, mai moderne, în pană din cauza unui cauciuc spart şi părăsite de proprietarii lor cu tot ce era înăuntru : saltele, cuverturi, cărucioare de copii, colivii de păsări cu uşiţa deschisă („Zburaţi, zburaţi, porumbei"), coşuri cu provizii (Darío găsise un curcan fript şi umplut cu vişine şi prune), păpuşi din care curgeau cîlţii („Să nu le rămînă fetelor lor, să nu le rămînă") etc.

În dimineaţa aceea, la şcoală, Martín fusese martorul unui spectacol de necrezut : unul din soldaţii andaluzi îndrăznise să-l insulte pe locotenentul care încerca să rechiziţioneze camioneta. Era înalt şi voinic şi izbucnise în rîs cînd locotenentul voise să-i amintească de stelele pe care le purta pe mînecă. „Puţin îmi pasă de stelele dumneavoastră. Acum sînteţi egal cu

mine şi vă sfătuiesc s-o ştergeţi, dacă nu vreţi să pun mîna pe arma asta“ şi mîngîie cu degetul cel mare revolverul pe care îl purta la centiron. Locotenentul se întoarse la automobilul său şi soldaţii sărbătoriră incidentul cu aplauze şi hohote de rîs.

Debandada schimba scara valorilor : lucrurile mici, uşor de transportat, înlocuiau pe cele de dimensiuni mai mari al căror preţ scădea pe măsură ce se înainta. Oamenii care îşi părăsiseră în Barcelona apartamentele sau casele, încredinţîndu-şi salvarea automobilului, îl abandonau apoi lîngă frontieră, pentru a-şi continua drumul cu bijuteriile cusute în tivurile hainelor sau ale fustelor. „Dacă i-ai strînge mai tare cu uşa, se gîndi Elósegui, ar renunţa şi la asta.“ Un sac de bani pentru un loc într-o barcă. O femeie cinstită gata să se dăruie şoferilor numai s-o ia în camion. Totul era surprinzător şi magic în acelaşi timp. Simbolurile îşi pierdeau valoarea. Nu rămînea decît un singur lucru : omul redus la oasele şi la pielea lui, şi nimic altceva care să-i sporească valoarea.

Deşi focul de puşcă răsunase aproape, la cel mult trei sute de metri, Martín şovăi înainte să iasă. Şoseaua era în spate, la sud, şi ieşind din pădure ar fi devenit o ţintă uşoară. În afară de asta, în acele momente, era imposibil de ştiut precis cui aparţineau automobilele care treceau. Ultimilor refugiaţi care dinamitau podurile sau primelor unităţi de recunoaştere ale avangărzilor naţionaliste ?

Îşi păstrase echipamentul de soldat: puşca, cartuşiera plină de muniţii şi uniforma de campanie. De la intrarea în grotă, domina partea de pădure ce cobora pînă la rîpă, dar ignora ceea ce se putea întîmpla în stînga lui. I se părea că aude zgomot de paşi care se înfundau în covorul de muşchi şi ace de brad. Înainte de a se hotărî definitiv să părăsească ascunzătoarea, îndepărtă cu o mişcare a mîinii crengile de stejar ce ascundeau intrarea grotei şi îndrăzni să privească într-o parte.

Ziua se anunţa blîndă şi caldă. Soarele era aproape la zenit şi turtea umbrele la picioarele copacilor. Picăturile de rouă de pe humusul pădurii dispăruseră o dată cu aerul umed şi răcoros al nopţii. Un fluture alb zbură pînă pe epoletul lui şi bătu leneş din aripi. Elósegui, fără să piardă din ochi intrarea grotei, făcu cîţiva paşi pe cărare.

Era ceva nefiresc în atmosferă. Soldaţii din ariergardă nu aruncaseră încă în aer podul care ducea în sat şi avangărzile nu puteau, prin urmare, să fi ajuns la şcoală. Ştia că nu rămăsese nici un suflet în toată valea. Şi totuşi răsunase o împuşcătură, urmată de un zgomot de paşi, provocator şi de neînţeles.

O ciudată nelinişte îl făcu să se înfioare. Mergea pe cărare încet, încercînd să nu facă zgomot, cînd deodată murmurul glasurilor îl puse din nou în gardă. Martín avu impresia că o turmă de animale speriate pîndea în hăţiş apropierea vînătorului.

Ascuns printre tufişurile de grozamă, îmbrăţişă clina împădurită cu o privire circulară. Dar nu putu zări decît zborul unor păsări ce se îndepărtau, temîndu-se parcă de o nouă împuşcătură. Le văzu zburînd în grupuri, cu aripile desfăcute asemeni unui accent circonflex. Lăsase puşca în grotă şi se hotărî să se întoarcă după ea. O linişte atît de adîncă nu putea fi o linişte firească. Elósegui nu presimţea nimic bun. Şi se pregătea să ia calea-ntoarsă, blestemîndu-şi imprudenţa, cînd zări printre ramurile unei tufe de arbatus capul unui copil.

Capul, mînjit în felurite culori, dispăruse imediat, dar Elósegui se apropie de el dintr-un salt.

— Ei, puştiule!

Îl descoperi pe copil ghemuit ca un fetus şi-l privi uimit. Îşi mînjise faţa, ca într-o criză de nebunie, cu toate culorile dintr-o cutie. Albastrul, verdele, ocrul şi portocaliul îi transformau obrazul într-un adevărat mapamond. O linie groasă şi neagră îi încercuia ochii speriaţi. Buzele erau subţiri şi albe.

— Aş putea să ştiu ce faci aici ascuns? întrebă Elósegui.

Copilul, ghemuit la picioarele lui, tremura ca o frunză. Martín observă că purta o cartuşieră prinsă de curea şi, pe umăr, o raniţă de soldat.

— N-ai auzit o împuşcătură acum o clipă?

Copilul îşi schimonosea îngrozitor faţa mîzgălită şi, cînd Martín îi puse mîna pe cap, se zbîrli ca un arici. Prin funinginea din jurul ochilor, se ghicea licărirea unei lacrimi.

— Nu eu, bolborosi. Vă jur.

Părea într-adevăr înspăimîntat și începu să se zbată, cuprins de furie.

— N-am făcut nimic. Dați-mi drumul.

Elósegui îl lăsă să plece. Era unul din copiii de la școală, nu-și amintea care. Ar fi vrut să-l întrebe de ce nu se dusese cu ceilalți camarazi ai lui la școală, dar își dădu seama că e cu neputință să obțină de la el vreo informație.

Copilul fugea gesticulînd ca un diavol. Înainte de-a dispare în hățiș, se opri și îi azvîrli un obiect negru. Elósegui se aruncă pe burtă, cu respirația tăiată.

Era o senzație pe care o cunoștea foarte bine : încordarea mușchilor ce se crispează, golul ce precede explozia. O maree vîscoasă, moale, îi inhiba complet simțurile.

Rămase așa, culcat, fără a îndrăzni să-și miște nici măcar un deget. Își acoperise capul cu brațele și ceasul marca secundele lîngă urechea lui. Numără pînă la o sută. Apoi pînă la cincizeci. În cele din urmă se ridică, sprijinindu-se într-un cot, și privi pe furiș obiectul negru.

Grenada, de fabricație cehoslovacă, se afla la numai cinci metri depărtare de el. Copilul uitase să-i scoată amorsa și datorită acestei neglijențe Elósegui fu salvat. O sudoare rece îi acoperi dintr-o dată tot trupul. Se simțea complet țeapăn și amețit. Avea impresia că articulațiile și toate măruntaiele lui deveniseră de cauciuc.

— Țînc blestemat ! îngăimă.

Avea mîinile zgîriate şi nasul îi sîngera uşor. Privi din nou bomba inofensivă şi locul pe unde fugise copilul. Scena era absurdă, de necrezut şi complet lipsită de logică.

În primul rînd, copiii fuseseră evacuaţi ; în al doilea rînd, nici împuşcătura, nici fuga, nici aruncarea grenadei n-aveau raţiune. Toţi copiii îl cunoşteau de mult timp. De nenumărate ori îi dusese în sat, sus pe platforma camionului, şi în unele seri le împărţise resturile din pîinea de la manutanţă. Dar se părea că atmosfera de irealitate ce învăluia totul de cîteva ore justifica prin ea însăşi orice ciudăţenie.

La cîţiva metri mai departe, descoperi o cutie de cartuşe cu sigiliul smuls. Martín îngenunche şi mirosi : locul răspîndea un vag miros de pulbere arsă. Pe un dreptunghi de hîrtie era scris cu creionul : „Execuţia va avea loc la ora zece". Privi în jur, în speranţa de-a găsi vreo lămurire oarecare, dar nu găsi nimic important.

Stătea încă în genunchi, cu mesajul în palmă, cînd o împuşcătură răsună în spatele lui. De astă dată, nu mai era nici o îndoială. Glonţul ricoşase la cîţiva metri de el şi trăgătorul greşise ţinta.

O secundă mai tîrziu, şi înainte de-a înţelege ce se întîmplă, un fluierat ascuţit, repetat de mai multe ori de ecou, dezlănţui o furtună de glasuri, de strigăte şi de paşi. Uraganul părea să se desfăşoare în evantai. Copiii săreau ca elevii cînd se termină orele de şcoală. Imitau ţipetele animalelor şi asurzeau pădurea cu urletele lor.

Martín crezu că asistă la atacul unui campament de către o ceată de indieni, cum văzuse uneori la cinema, dar acum țipetele păreau că se îndepărtează. Le mai auzi încă, îndepărtate și rușinoase, împrăștiindu-se în toate direcțiile. Și, dintr-o dată, se așternu liniștea, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic și pămîntul i-ar fi înghițit pe toți. Calmul domnea din nou în pădure. Soarele se strecura printre crengi, învăluind obiectele cu lumini și umbre. Păsările se așezau pe coroana stejarilor și Elósegui le ascultă cîntînd o bună bucată de vreme înainte de-a se ridica.

Fix la zece și jumătate, explozia dinamitei îl înștiință că ariergarda aruncase podul în aer. Martín văzu cîțiva nourași de fum ridicîndu-se ca niște fulgi și pierzîndu-se în albastrul luminos al cerului. Apoi, răpăitul mitralierelor pe celălalt povîrniș al rîpei indica apropierea avangărzilor. Se afla pentru scurt timp pe pămîntul nimănui.

Din nou observă pe jos semne evidente de fugă : iarba călcată, urme de călcîie și o altă bucată de hîrtie pe care scria : „Execuția va avea loc la ora zece". Sosirea lui zădărnicise probabil un plan și de aceea trăseseră în el pe la spate.

„În scurt timp, își spuse, îmi voi pierde libertatea. Voi deveni prizonier." Își aminti de Dora : „Cînd se va termina războiul". Ca de obicei, ea făcea planuri de viitor, proiecta totul departe. Doar el știa să gîndească în prezent. Nu reușea nici măcar să-și închipuie sosirea națio-

naliştilor. Dacă ar fi fost lîngă ea, i-ar fi spus: „Important e să se termine asta. Puţină pace..." Dar Dora murise şi pînă la urmă, evident, avea s-o uite.

Abia atunci descoperi pata întunecată a unei haine şi, cu mare greutate, reuşi să-şi stăpînească un gest de oroare. Trupul zăcea acolo, la mai puţin de douăzeci de metri depărtare, şi nu putea înţelege cum de nu-l văzuse mai înainte. Îl recunoscuse imediat după păr. Nimeni nu s-ar fi putut înşela şi, timp de o secundă, crezu că inima va înceta să-i bată. Abel, întins pe spate, părea cufundat într-un somn adînc. Braţele-i atîrnau de-a lungul trupului şi cineva îi pusese pe jerseu un buchet de maci. În tîmpla dreaptă avea o gaură cît un bob de năut, din care mai curgea încă sînge.

Elósegui îl apucă de umeri şi-l ridică ca să-i asculte bătăile inimii. Ştia că era mort, dar nu putea înţelege încă. Cu douăzeci şi patru de ore înainte îl văzuse plin de viaţă. Fugea cu micuţii refugiaţi pe lîngă păpuriş, şi-l însoţise o bună bucată de drum. Acum, dintr-o cauză pe care o ignora, Abel murise. Cineva îl omorîse.

„Dumnezeule, şi n-are decît doisprezece ani!" Făcea toate eforturile să înţeleagă şi strîngea mîna copilului între-ale lui. Căuta urmele morţii pe chipul băiatului şi nu putea să se convingă. Nici o urmă de crispare pe faţă; doar rana de la tîmplă.

De jur împrejurul cadavrului, ucigaşii aruncaseră cocoloaşe de hîrtie pe care sentinţa era scrisă cu creionul. Elósegui strînse buchetul de

maci, apoi îl așeză așa cum era înainte. Canaliile! Bandă de canalii! În mîna stîngă îi puseseră o floare roșie pe care mortul o ținea cu un gest angelic. În cealaltă era un mesaj: DUMNEZEU NU MOARE NICIODATĂ, scris tot cu creionul, dar altfel decît sentința. Pe patul improvizat din frunze uscate Abel părea o păpușă gingașă și înghețată. Dacă nu i-ar fi curs sînge din tîmplă, nimeni n-ar fi putut spune nici măcar că e rănit. Avea fața palidă, foarte palidă, și părul încîlcit și blond.

Pădurea era acum mai liniștită ca oricînd. Se părea că luptătorii uitaseră pîrîul care curgea în apropierea „Paradisului". O liniște magică, țesută din mii de fire diferite, îl învăluia pe Martín, pe mort, pe copiii călăi ascunși în umbră și tot acel mănunchi de dovezi vinovate, care începea cu fața mînjită a puștiului și sfîrșea cu masca de mătase ce zăcea părăsită la piciorul copacului, într-o urzeală mai fină decît orice pînză de păianjen. Cea mai neînsemnată mișcare, simpla dispariție a soarelui în spatele unui nor, ar fi fost de ajuns pentru a sfărîma toată această fragilitate și a provoca oribila catastrofă. Martín se opri fără să vrea, fascinat de aerul descumpănit al bătrînilor stejari. Despuiați de scoarță, răsuciți, își înălțau crengile spre cer și păreau că protestează împotriva crimei. Elósegui avu impresia că se află într-o pădure vrăjită și simți nevoia să se frece la ochi. Lucrurile păreau acum să trăiască prin ele însele: soarele străpungea suprafața pădurii cu raze aurite. Greierii încetaseră cîntecul lor monoton.

Totul tăcea: animalele, copacii și ființele omenești; și, pentru Martín, această liniște era mai grăitoare decît mărturisirea crimei, a cărei povară o îndura întreaga pădure.

Aproape de șosea, mitralierele începuseră din nou să țăcăne. După zgomot, Elósegui socoti că ajunseseră la pod și trăgeau asupra ultimilor întîrziați, opriți din fuga lor de distrugerea podului. Detunăturile durară aproape două minute. Apoi, exploziile reîncepură în satul părăsit. Înainte de a fugi, republicanii distrugeau centrul intendenței, și Martín și-i închipui pe locuitori pitiți în casele lor. Prin vizoarele ușilor urmăreau caravana fugarilor și a prizonierilor, a căror trecere era însemnată de o dîră de excremente, păduchi, murdării, ceaune de linte și străchini de mîncare părăsite. Poate că, în pivnițe, confecționau în grabă drapele naționale și se pregăteau pentru a sărbători zgomotos încetarea ostilităților.

Copiii trăiau în felul lor atmosfera de sărbătoare ce plutea în jur și se dăruiau jocurilor sîngeroase în timpul celor mai înverșunate bătălii. De ambele părți șoseaua era mărginită de morți: soldați sfîrtecați de mitralierele avioanelor, prizonieri împușcați la marginea drumului, dezertori cu ceafa ciuruită de gloanțe. În mijlocul acestora, copiii se mișcau ca peștii în apă. Țipau, dădeau ordine guturale, copiau gesturile celor mari, se îmbrăcau cu hainele morților și îngrămădeau în ascunzătoarele lor roadele jocului.

Războiul semăna și cîteva flori în cortegiul său : băieții, care furau camionul intendenței, se jucau de-a zăpada cu sacii de zahăr ; chipiul unui colonel, pătat încă de sînge, acoperea de îndată capul șefului. Copiii tînjeau după decorațiile cele mai înalte. Treceau pe ascuns linia frontului și se înfășurau în steagurile celor două armate. Mici Guliveri în țara Uriașilor, învățau să mînuiască grenadele și omorau păsările cu dinamită.

În dimineața aceea, se gîndi Martín, au ajuns să omoare pe unul din colegii lor. Cadavrul copilului zăcea acolo și nimeni nu va ști vreodată din ce cauză murise. Se uită la ceas. Era unsprezece fără zece. Se oprise de cîteva secunde și-l întoarse. Ar fi vrut să plece și în același timp n-ar fi vrut. Privi în jur cu un aer dezorientat.

O nouă împușcătură. Aproape, mult mai aproape. Un kilometru. Poate opt sute de metri. Valea se afla totuși la marginea liniei ocupate de avangărzi. Cu greu ar fi ajuns în bătaia focului. Ariergarda, după ce aruncase podul în aer, trebuia să termine pregătirile de evacuare a satului. O avionetă gălbuie o hărțuia cu mitraliera și o semnala focului deschis de mașinile din avangardă.

Elósegui ținea în mînă mesajul DUMNEZEU NU MOARE NICIODATĂ. Îl citi încercînd să-i descifreze sensul. Degetele lui Abel strîngeau biletul foarte tare, ca și cum în clipa morții această hîrtie ar fi fost scîndura lui de salvare. Cine îl scrisese ? Ucigașul ? Un suflet milostiv ?

Însuşi Abel ?... Elósegui alungă nălucirile din mintea lui. O sfîrşeală fără margini îi strîngea craniul ca o cască de oţel. Se simţea incapabil să gîndească, să hotărască singur ceva. „Dacă Dora ar fi aici..." murmură, şi viaţa i se păru dintr-o dată searbădă şi lipsită de sens.

Luă trupul copilului în braţe şi coborî pe cărarea ce ducea la şcoală. Panta era domoală şi Martín grăbi pasul. Din nou liniştea domnea în pădure. Copiii părăsiseră locul, speriaţi de crima lor iremediabilă. Larma de înainte fusese, pesemne, un mijloc de a lupta împotriva panicii ce-i cuprindea, şi, gesticulînd ca nişte diavoli, sperau să se preschimbe în alte fiinţe.

Ajuns la o cotitură unde cărarea întîlnea un drum de căruţe, Elósegui se opri brusc în spatele unor tufe.

Două femei în vîrstă, îmbrăcate grotesc, se îndreptau spre şosea, înfăşurate într-un imens steag roşu şi galben.

Martín observă cu uimire că înaintau împingîndu-se una pe alta, fiecare căutînd plină de îndîrjire să pună mîna pe steag.

— Îţi repet că eu am să-l dau, spunea femeia din stînga. E al meu şi tu n-ai nici măcar dreptul să-l atingi.

Purta o pelerină liliachie cu paiete, lungă pînă la glezne şi care părea că n-a fost purtată de mulţi ani.

— E al tău ? strigă cealaltă. Şi de cînd, mă rog, această cîrpă e a ta ? E a mea şi numai a mea. Tu, tu n-ai făcut altceva decît s-o scoţi din dulap.

— Dar eu am avut ideea să fac steag din ea, ţipă prima. Cînd ţi-am cerut-o habar n-aveai ce voiam să fac.

— Te-am întrebat dar n-ai vrut să-mi spui.

— Minţi. Ţi-am spus, dar nu m-oi fi auzit. Surdă cum eşti...

— O egoistă, asta eşti. O egoistă. Munca pentru ceilalţi şi gloria pentru tine...

Era gata să izbucnească în lacrimi. Înainta sărind uşor şi împiedicîndu-se ca o păsărică căzută din cuib.

— Ascultă-mă, Lucía. E ultima oară cînd îţi cer. Lasă-mă pe mine să duc steagul ăsta.

— Îţi repet că steagul e al meu, spuse din nou sora ei. Ideea a fost a mea şi tot a mea şi munca. În loc să te scînceşti, ar trebui să-mi mulţumeşti că ţi-am îngăduit să mă urmezi. Una mai puţin proastă decît mine te-ar fi obligat să rămîi acasă.

Femeia cu pelerina liliachie apucă steagul cu un aer dramatic.

— Ei bine, de astă dată nu ţi-l las. Jur că nu ţi-l las. De treizeci de ani sînt sclava ta, dar m-am săturat să fiu tratată ca o servitoare. Am să ţi-o dovedesc. Voi interveni pe lîngă general pînă mi se va face dreptate. O să-i povestesc totul : părerile tale politice, felul cum te porţi cu mine...

Înfăşurată în faldurile steagului, Lucía, cu faţa palidă, se oprise în mijlocul drumului, la cîţiva metri de Elósegui.

— Minţi, strigă ea. Tot ce spui e complet fals. Eşti sora mea şi-ţi interzic să vorbeşti astfel.

— Totuşi am să vorbesc, auzi Martín, am să vorbesc, am să vorbesc, da, am să vorbesc. O să mă duc direct la general şi am să-i povestesc cît de egoistă ai fost şi toate drăgălăşeniile tale faţă de radicali. Am să-i spun că ai cîntat pentru ei şi am să-l fac să te aresteze. O să te bage la închisoare. Mă auzi ? Şi au să te alunge din ţară ca pe un cîine...

Era congestionată de efort şi ultimele-i cuvinte fură rostite cu un firicel de glas. Sub pălăria imensă, cu boruri mari, pe care o purta înfundată pe cap, părea o pasăre întunecată, o gaiţă ciudată.

— Mincinoaso ! spuse Lucía. Nu-i adevărat nici un singur cuvînt din tot ce spui. Am să mă apăr dacă va fi nevoie. Am să angajez cei mai buni avocaţi...

Trăgînd fiecare de partea ei, începură să se hîrjonească ca două fetiţe.

— Dă-i drumul.

— Nu vreau.

— Îţi poruncesc să-i dai drumul.

— Niciodată.

Sora Lucíei plîngea, şi răspunsul ei se încheie cu un sughiţ. În faţa atitudinii energice a rivalei sale, tot curajul ei dispăruse. Izbucni din nou în lacrimi. Plîngînd în hohote, fugea după Lucía care o pornise înainte.

— Te implor, Lucía. Încearcă să fii şi tu bună o dată în viaţă. Lasă-mă să duc steagul

de unul din capete. Tu o să-l duci de celălalt capăt şi o să vorbeşti cu generalul. Eu n-am să spun nimic, absolut nimic. Succesul va fi numai al tău...

Scena nu durase mai mult de două minute, dar Elósegui avea impresia că durase cîţiva ani. Era ca şi cum, în mod miraculos, timpul se oprise în loc pentru a uşura contemplarea unui detaliu a cărui valoare îi scăpa, imobilizînd întreaga pădure, în timp ce femeile vorbeau.

Martín grăbi pasul. Începea să creadă că pădurea de stejar era o pădure blestemată, vrăjită. Liniştea, născută din contopirea miilor de zgomote, îl obseda, şi, ca s-o spargă, simţi nevoia să rîdă. Apoi, cu un pas mai lent, se îndreptă spre şcoală. Se temea ca nu cumva unul din copii să se fi ascuns acolo. Putea trage asupra lui de la orice fereastră şi, pe drum, cu cadavrul pe umăr, oferea o ţintă uşoară. Mai cunoştea însă o altă cărare, pe care se plimbase deseori cu Dora, şi se hotărî s-o ia pe acolo înainte de-a ajunge în grădină. Bucătăria avea o intrare de serviciu, pe care putea să se strecoare uşor, fără să fie observat.

Pe măsură ce se apropia de şcoală, pădurea se rărea şi, prin luminişuri, zărea faţada ascunsă sub o mantie de iederă. Deasupra intrării, unde parcau maşinile, era atîrnată firma Ajutorului Roşu şi steagul republicii flutura în balconul central. Martín spionă de pe cărare chipul adormit al casei. Mimozele străluceau, galbene sub portic, şi soarele smulgea scînteieri malițioase cioburilor de sticlă împrăştiate pe pietriş.

Ușa de stejar rămăsese întredeschisă, așa cum o lăsaseră soldații la plecare, și robinetul cișmelei curgea ca un șuvoi. Nimeni nu se gîndea să-l închidă.

Niciodată nu se simțise atît de singur. Școala era pustie, moartă. Nici o ființă vie, în afară de păsări, nu părea să locuiască pe o distanță de mai mulți kilometri în jur. Elósegui se îndreptă spre cărarea din stînga, ce ducea la porumbar și la acareturi. Împinse poarta de metal, care nu opuse rezistență, și, strîngînd trupul lui Abel la piept, străbătu bucătăria și coridorul.

Dora îl obseda din nou cu amintirile sale de fantomă. Silueta ei se desena, fermecătoare, în toate colțurile, se ivea în pervazul ușilor umplîndu-i absența sa cu zîmbete. Prin valurile de lumină blondă ce pătrundeau prin ușa de la intrare, Martín ajunse în vorbitor și întinse copilul pe canapea. Membrele lui Abel începeau să se înțepenească și trebui să facă un efort ca să-i întindă brațele și picioarele. Îi puse apoi buchetul de maci în același loc unde îl găsise și-i încrucișă mîinile pe piept, ca și cum s-ar fi rugat.

Casa mirosea a umezeală, a mucegai. Liniștea bruscă cu care nu era obișnuit din cauza țipetelor permanente ale copiilor îi răsuna în urechi mai rău decît o împușcătură. Afară, soarele strălucea indiferent. Martín contemplă razele ce vărgau prin jaluzele covorul plin de coji. Pereții erau acoperiți cu afișe de propagandă politică. O mască de gaze era atîrnată într-un cuier. În ajun, copiii furaseră un vagon părăsit și străbătuseră pădurea deghizați în tapiri și în

elefanţi, născocind jocuri îngrozitoare, cu faţa acoperită de măşti de cauciuc ale căror tuburi le foloseau drept arme de luptă.

Pe masă era un pacheţel de tutun, uitat de un soldat. Martín răsturnă cîteva fire în palmă şi răsuci cu zgîrcenie o ţigară. Aştepta. Şi aşteptarea îi încorda trupul. Auzea tic-tacul ceasului în vestibul şi, instinctiv, se uită la ceasul lui. Era doar unsprezece şi jumătate. Avangarda trecuse probabil podul şi ocolea acum colinele cu roşcovi. Satul era situat la puţin mai mult de şase kilometri în linie dreaptă şi avea să fie ocupat poate la începutul după-amiezii.

Zgomotul unui motor pe drum îl sustrase din reflecţiile sale şi-l făcu să tresară. Se sculă dintr-o săritură şi privi printre jaluzele. O maşină descoperită, plină de mitraliere şi de soldaţi, se apropia încet. Era un tip german vechi, acoperit de praf şi cu o aripă lovită. Trecînd prin faţa tablei indicatoare a Ajutorului Roşu, unul din soldaţi, rîzînd, îşi descărcă arma asupra ei.

— Ca un ciur, spuse.

Elósegui se îndepărtă de la fereastră şi, în vîrful picioarelor, ajunse în vestibul. Acolo, ascuns în spatele uşii, aşteptă maşina să frîneze. Îi auzea pe soldaţi vorbind, glumind, rîzînd. Automobilul încetinise şi motorul huruia la cîţiva metri. Apoi Elósegui auzi scîrţîitul cizmelor de campanie pe pietriş.

„Acum", se gîndi.

Traversă vestibulul pustiu şi, cu braţele ridicate, ieşi în plină lumină.

Brusca apariţie a lui Elósegui în pragul uşii produse o clipă de confuzie. Soldatul care mergea în frunte, temîndu-se de-o ambuscadă, se lipi de zidul clădirii. Ceilalţi săriră din automobil, asemeni unui fulger, şi după ce-şi încărcară puştile se împrăştiară în evantai.

— Nu vă temeţi, spuse Martín. Nu mai e nimeni.

Vorbea cu glas liniştit, continuînd să ţină braţele ridicate şi cuvintele lui avură efectul să-i liniştească pe toţi.

— Şcoala e goală, repetă el. Sînt mai mult de şase ore de cînd locuitorii ei au părăsit-o.

Se auzea huruitul unui motor. Toţi ochii, ca şi cum ar fi fost nişte dispozitive reglabile după voinţă, se întoarseră spre drumul pe care sergentul venea pe motocicletă.

Martín îl privi cu atenţie în timp ce frîna. Subofiţerul era un bărbat scund, cu pielea asemeni lutului ars, avea o mustaţă blondă ca o periuţă de dinţi şi nişte ochi strălucitori şi vicleni. Coborînd de pe motocicletă, privi balconul pe care flutura steagul republican şi-şi scoase din buzunar o brichetă de campanie cu care îşi aprinse mucul stins ce-i atîrna între buze.

— I-aţi găsit pe copii ? întrebă el.

Vorbea cu glas aton, inexpresiv. Faţa îi era învăluită de rotocoalele subţiri ale ţigării ce-i fumega între degete.

— Aleargă pe-aici, de capul lor, răspunse Martín. Azi-dimineață, subofițerul de la baterie mi-a spus că aștepta un camion ca să-i ducă ; dar, după cum se vede, n-a venit încă.

Soarele îl bătea în plină față și-l obliga să clipească. Sergentul se apropie scîrbit și începu să-l percheziționeze.

— N-am nimic, spuse Elósegui.

Se lăsă percheziționat cu răbdare, privindu-l fix pe sergent.

— E-n regulă. Poți lăsa mîinile jos.

Martín le vîrî adînc în buzunare cu un aer de liniște studiată.

Micul grup se apropiase de el, cu excepția șoferului care rămase la volan.

— Camarazii mei au plecat la opt, explică Elósegui. N-am dormit toată noaptea. Subofițerul voia să ne ducă pe toți, dar eu i-am părăsit în zori. Am rămas în pădure, ascuns...

— Cîți erau ? întrebă sergentul.

— Șapte. Cu subofițerul opt. Toți făceau parte din aceeași baterie.

— Și ceilalți, au plecat ?

— Cred că da, dacă nu cumva s-au ascuns și ei. În cazul ăsta sînt probabil pe aproape.

Sergentul se trăgea nervos de vîrfurile mustății.

— Dumneata erai însărcinat cu supravegherea copiilor ?

Martín ezită înainte de a răspunde. Majoritatea copiilor refugiați veneau din Irún, din

Fuenterrabía sau din San Sebastián ; cu accentul său basc sergentul putea foarte bine să cunoască pe unul din ei.

— Nu, răspunse el în cele din urmă. Eu eram primul trăgător al garnizoanei. E mai bine de un an și jumătate de cînd m-au trimis aici ca să instruiesc recruții și n-am mai ieșit din vale.

— Cine îi supraveghea pe copii ? întrebă sergentul.

— Cei de la Ajutorul Roșu au pus în fruntea școlii un profesor, răspunse Martín, dar nu știu unde naiba s-o fi vîrît.

— Și copiii sînt nesupravegheați acum ?

— Da, sergent. Nu-i nici un ceas de cînd i-am văzut fugind pe aici.

— În ce direcție ?

Martín se orientă cu ajutorul giruetei ce se afla deasupra frontonului clădirii.

Spre nord.

— Ar trebui să trimitem o patrulă, spuse un caporal. Terenul e minat și s-ar putea întîmpla o nenorocire.

— Du-te chiar tu și cere instrucțiuni locotenentului, răspunse sergentul. Și voi, ordonă celorlalți soldați, percheziționați bine toate colțurile casei. Șefii vor dormi la noapte aici, așa că mai bine începeți să pregătiți odăile. Iar tu, i se adresă lui Elósegui, însoțește-mă ; trebuie să-ți vorbesc.

Îl luă de braț și se îndreptară spre o bancă de lemn. La cîțiva metri mai departe, robinetul ciș-

melei continua să curgă ca un şuvoi, împroşcînd cu picături luminoase, ce străluceau în soare ca lacrimile, cărămizile stivuite lîngă casă.

Sergentul scoase din cămaşă o pungă de piele plină de tutun şi i-o oferi lui Elósegui.

— Fumezi ?

— Mulţumesc.

Îi întinse bricheta aprinsă ; celălalt ocroti flacăra între palme.

Timp de cîteva secunde, cei doi bărbaţi fumară în tăcere.

— E un copil mort înăuntru, spuse Martín dintr-o dată. L-am găsit în pădure, azi-dimineaţă.

Se întorsese să-l privească pe sergent şi observă că avea venele umflate.

— Un copil... mort ? întrebă el.

Martín lăsă să-i cadă pe pantaloni scrumul ţigării.

— Da, asasinat, executat... Nu ştiu ce cuvînt să folosesc. Poate găsesc în dicţionar... Îl privea drept în ochi, cerîndu-i parcă ajutor, dar bărbatul părea că nu-l ascultă.

— Îl cunoşti ? întrebă cu glas răguşit.

Cu o mişcare a capului, Elósegui aruncă spre spate părul ce-i cădea pe frunte.

— Se numea Abel, răspunse el, şi era prieten cu copiii refugiaţi. Locuia cu o mătuşă în casa de-acolo, din faţă.

Celălalt respiră, apoi tăcu o clipă.

— Sînt tatăl unuia din aceşti copii, îngăimă el, tatăl lui Santos... Emilio Santos.

Întorsese capul spre glastrele imense cu muşcate, de parcă i-ar fi fost frică să-l privească pe Elósegui drept în faţă.

— Un copil blond, cu ochi căprui şi o cicatrice mare pe picior. Şchioapătă puţin... Mama lui a primit o carte poştală de la Crucea Roşie în care se spunea că e aici, la şcoală.

Martín făcu un efort de memorie zadarnic : un copil blond, cu o cicatrice pe picior... Exista un copil invalid, dar era brunet.

— Nu-mi amintesc acum, spuse : dar asta nu înseamnă nimic. Pe unii dintre ei îi cunosc pe nume, nu însă pe toţi.

— E din Eibar, spuse sergentul, şi are aproape unsprezece ani acum. Avea opt cînd a fugit de acasă. Părinţii unuia din prietenii lui fuseseră omorîţi şi a plecat cu el dîndu-se drept fratesău...

— Trebuie să fie în birou un registru cu toate numele. Dacă vreţi, vă pot arăta locul unde îl ţinea profesoara.

Se pregătea să se scoale, dar celălalt stătea nemişcat, ca ţintuit de bancă.

— Mai tîrziu am aflat că prietenul lui a fost dus în Franţa. Soţia mea primise o înştiinţare de la Crucea Roşie în care se spunea că Emilio e la şcoala asta, dar înştiinţarea fusese trimisă cu două luni înainte şi, uneori, cred că şi băieţelul meu e în străinătate,

Capul ras al unuia dintre soldați apăru în dreptul ușii. Se repezi spre ei palid, cu răsuflarea tăiată.

— Sergent, sergent, strigă. Un copil mort în vorbitor. E întins pe canapea și are o rană la tîmplă.

Rosti aceste cuvinte cu un aer dramatic, gesticulînd puternic, și păru foarte surprins de fețele liniștite ale celor doi.

— Știm, băiete, știm, spuse Santos. Intră și percheziționează mai departe.

Soldatul îl privi uluit și intră în școală fără tragere de inimă.

Urmă o clipă de tăcere. Sergentul, scuturînd cu degetul scrumul țigării, contempla reflexele soarelui în picăturile de apă.

— Bine, spuse el deodată, dacă știi unde este registrul, du-te și caută-l. Cînd o să vină sublocotenentul, vom avea destul timp să ne ocupăm de băiat.

Martín aruncă mucul în fîntînă și, înainte de-a intra în casă, aruncă o privire spre banca unde sergentul îl aștepta, cu bărbia sprijinită în mînă.

„Mă numesc Elósegui, se gîndea, sînt tunar de baterie și, acum douăzeci de minute, m-am predat." Simți un hohot de rîs urcîndu-i-se în gîtlej.

Dinspre șosea se auzea, din ce în ce mai departe, țăcănitul mitralierelor.

*

* *

Sublocotenentul Fenosa purta un chipiu plat și o stea strălucitoare pe epoleți. Se așezase în fața lui pe un scaun de lemn turnant și bătea obsedant cu degetele în mapă. Schimba mereu direcția scaunului, cînd la dreapta, cînd la stînga. Avea de-a lungul gîtului o cicatrice roz și Elósegui bănui că se tot învîrtea pe scaun ca să atragă atenția asupra ei.

Sublocotenentul Fenosa, îi spusese unul din soldați, era în dimineața aceea foarte bine dispus. Deși obținuse steaua foarte tînăr, la nouăsprezece ani, era pe front doar de cîteva săptămîni, luptînd sub comanda căpitanului Bermúdez. Ca toți tinerii entuziaști de această vîrstă, se temea ca războiul să nu se termine repede. Fuga dezordonată a republicanilor și lipsa de ardoare combativă de care dăduseră dovadă îl dezamăgiseră profund. Victoria care, pentru ceilalți, fusese rezultatul unei lupte și al unui efort constant, menținut timp de treizeci de luni de campanie, îi părea un dar oferit pe o tavă de argint.

Egoismul îl făcea să viseze o contraofensivă, lupte corp la corp, victorii greu cîștigate în tranșee expuse gloanțelor, în mijlocul craterelor de obuze și a sîrmelor ghimpate. Dorința lui, ca tinerețea și lipsa de experiență să-i fie trecute cu vederea de către ceilalți, veterani, îl împingea să ceară pentru sine misiuni grele și posturi pericu-

loase. Era omul atacurilor, al operaţiilor primejdioase. După cum îi explicase lui Martín ordonanţa acestuia, nu ezita să atace de aproape ariergarda, hîrţuind-o şi deschizînd focul dintr-o dată şi din toate părţile.

În dimineaţa aceea, sublocotenentul Fenosa pusese pe fugă o companie întreagă doar cu ajutorul micii sale grupe de luptători. „Nu s-a mai văzut asemenea lucru, îi povesti soldatul. Eram la cîţiva metri în spatele lui şi-l vedeam înaintînd cu pistolul mitralieră sub braţ. Cu puţin timp înainte reperasem cuibul duşmanului în spatele unui roşcov şi traversam o zonă deschisă. Gloanţele şuierau în jurul nostru, dar el continua să înainteze, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Atunci, băieţii au vrut să fugă. Întîi unul, apoi ceilalţi : metraliorul şi tunarii. Voiam să trag în ei, dar sublocotenentul ne striga : «Lăsaţi-mă pe mine. Am eu grijă de ei !» Şi, paf ! trage în primul. Gloanţele se înfigeau în trupurile lor, dar ei n-aveau timp să-şi dea seama. Înţepeneau ca nişte marionete şi sublocotenentul îi lichida unul după altul."

Această acţiune atît de riscată îl umpluse de admiraţie pe locotenentul care urmărise totul de pe şosea, cu ajutorul binoclului de cîmp, şi-l felicitase pe sublocotenent : „Băiete, ai fost la înălţime. După asta, poţi fi sigur că ai să fii citat pe ordinea de zi." Fenosa era şi el mulţumit, deşi regreta că nu fusese acolo şi căpitanul Bermúdez, ca să asiste la vitejiile lui. Căpitanul era sceptic şi accepta cu oarecare rezerve faptele de curaj ale subalternilor săi. Sublocotenentul avea

impresia că Bermúdez îl trata ca pe un licean. Ideea de a nu fi luat în serios îi strica puţinele ore de somn şi-i accentua insomnia de care suferea din timpul copilăriei. De astă dată însă, căpitanul ar fi trebuit să fie orb ca să nu creadă într-un fapt evident, pe care ceilalţi ofiţeri erau dispuşi să-l adeverească.

Din nefericire, locotenentul îl trimisese în vale cu misiunea de a pune ordine şi de a supraveghea lucrurile. Trebuia să găsească un grup de copii refugiaţi care rătăceau prin pădure, şi aceasta îl punea în imposibilitatea de a încununa cu demnitate o zi ce se anunţase de la început atît de bună. Înaintînd pe drumul spre şcoală, în maşina de patru locuri „recuperată" în ajun, se gîndea la avangărzile care, la acea oră, se îndreptau spre sat, secerînd cu mitralierele ariergarda derutată a duşmanului. Îşi aminti deodată de călugăriţa aceea măruntă, cu obraji rotunzi ca nişte mingi de cauciuc, care, surîzînd asemeni sfintelor din icoane, binecuvîntase tristeţea lui de copil în faţa cadavrului tatălui său: „Fericit cel care se odihneşte acum în glorie! Fericitul!" Călugăriţa ridica braţele spre cer şi le cobora rostind: „Fericitul!" Sublocotenentul îşi aminti că rasa îi atîrna pe braţe ca nişte aripi de liliac şi că îşi aţintise asupra-i privirile ei complice şi parcă în extaz. Acum Fenosa credea c-o înţelege şi, îmbătat de ideea luptei, îşi spunea: „Fericiţi ei!"

Scutură de scaun cenuşa din pipa pe care i-o trimisese protectoarea lui din timpul războiului şi ordonă şoferului să accelereze. Primise ordinul

să pregătească școala pentru la noapte. Colonelul și suita lui intenționau să-și petreacă noaptea acolo și trebuia să se resemneze. „Să facem haz de necaz“, se gîndea. Ajunsese în fața școlii și contemplă firma ciuruită de gloanțe a Ajutorului Roșu. Soldații trimiși aici din ordinele sergentului stăteau pe banca de lemn rezemată de zidul fațadei și se încălzeau la soare ca șopîrlele. Cînd îl zăriră pe sublocotenent se ridicară dintr-o săritură. Ducînd mîna la tîmplă, unul din ei schiță salutul. Sublocotenentul îi strigă cu glas aspru: „De cînd vă permite regulamentul să salutați cînd n-aveți chipiu?“ Și glasul lui era la fel de disprețuitor cu cel al căpitanului Villarubia atunci cînd spunea tinerilor care cădeau de pe cal: „Cine v-a îngăduit să descălecați?“ În ambele cazuri, nedumerirea era aceeași și efectul obținut desăvîrșit.

Cu privirea dură a ochilor săi miopi, străbătu grădina împodobită cu mușcate și leandri. O atmosferă liniștită, de vrajă, părea să susțină în mod miraculos valea deasupra dezolării și a războiului. Soarele scălda grădina în care erau parcate automobilele, iedera ce acoperea fațada și fîntîna. La orizont, se ridicau norișori liniștiți și pufoși, ca niște bărbi de vată de zahăr.

Sublocotenentul se opri un moment, prins și el în mrejele atmosferei de trîndăvie ce lua naștere în complicitate cu toate elementele. Dar își reveni la timp: rezemat de fereastră, cu mîinile înfundate în buzunare, Elósegui fuma nepăsător. Fenosa se întoarse spre unul din soldați și-l arătă pe Martín cu degetul.

— Puteţi să-mi spuneţi cine-i ăsta ?

Sergentul răspunse înaintea soldatului căruia sublocotenentul îi pusese întrebarea.

— Se numeşte Martín Elósegui, domnule sublocotenent. Era tunarul bateriei de coastă şi s-a despărţit de ceilalţi în momentul retragerii. Ne aştepta în uşă cînd am sosit.

Sublocotenentul se întoarse spre Elósegui şi-l examină cu un aer de medic la clinică.

— Prizonier ?

— Da, domnule sublocotenent.

Lipsa chipiului îl scuti de obligaţia de-a saluta. Fenosa, cuprins de furie, se întoarse spre Santos.

— Şi mi-aţi putea spune ce înseamnă taifasul ăsta între prizonier şi dumneavoastră ?

Sub stufoasele sprîncene roşcate, ochii sergentului străluceau, albaştri şi blînzi.

— Tocmai îl interogam cînd aţi venit dumneavoastră, domnule sublocotenent. Era însărcinat să aprovizioneze şcoala de copii refugiaţi şi ne dădea informaţii despre aceasta.

Sublocotenentul Fenosa răspunsese cu citate din regulamente care, după spusele soldatului, erau cartea lui de căpătîi. Apoi îl trimise pe Elósegui într-una din odăile de la etaj. Ordonanţa îl urmă cu baioneta scoasă, la o distanţă de un metru şi jumătate. Acolo îi vorbi soldatul mai pe larg despre sublocotenent. Timp de jumătate de oră cît dură claustrarea, nu încetă să vorbească. Avea buzunarele pline cu pachete de tutun şi-i dădu unul lui Elósegui.

Războiul, spuse el pe scurt, nu fusese un lucru atît de rău: datorită lui, el, un simplu țăran, căpătase experiență, cunoscuse lumea și nu putea spune că nu petrecuse momente plăcute, clipe de neuitat. Desigur, erau și lucruri neplăcute, puricii de pildă; dar, dacă nu făceai pe scîrbosul și aveai norocul să dai peste un om de treabă ca sublocotenentul Fenosa, totul devenea suportabil. Acum, totuși, dorea să se termine războiul, să se întoarcă acasă, la soția lui, și să facă un copil frumos: „Nu-i caraghios să fii căsătorit de mai mult de doi ani și să n-ai încă un copil?" Mai tîrziu, cînd sublocotenentul îl trimise să-l aducă pe Elósegui, își luă din nou baioneta și-l escortă pînă la birou.

De douăzeci de minute Martín stătea acolo, încercînd să răspundă la întrebări în mod coerent. În dimineața aceea, datorită unui ciudat hazard, lucrurile i se păreau extraordinar de dificile. Se simțea apatic, complet amețit. Îi era greu să-și adune gîndurile care-i alunecau ca picăturile de argint-viu printre degete. De la moartea Dorei, lumea își pierduse înfățișarea inteligibilă. Apropierea frontului, oamenii care fugeau — fugeau de cine, de ce? — forturile aruncate în aer, noaptea albă, ascunzătoarea și apoi predarea lui se înlănțuiau urmînd regulile unei logici pe care n-o înțelegea încă. Moartea lui Abel, împușcătura, fuga copiilor, mesajul scris cu creionul și buchetul de maci erau tot atîtea formule, vrăji, gesturi de faun prin care o lume de magie, de cruzime, de poezie și de mizerie se

impuneau lumii obişnuite, acoperind-o parcă cu o tapiserie de vis.

Prin fereastra deschisă, soarele îl bătea din plin şi Elósegui îi simţea mîngîierea caldă pe faţă. Sublocotenentul era aşezat în faţa lui şi-i punea întrebări cu un glas blînd. Numele. Vîrsta. Starea civilă. Profesia. Regimentul căruia îi aparţinea. Locuri unde luptase. Martín răspundea mecanic : Elósegui, douăzeci şi şase de ani, necăsătorit, student, regimentul patru, Aragón, Andalucía, Albacete, nici o rană, un an de ariergardă în valea aceea. Privea foaia de calendar ce atîrna pe perete, la cîţiva centimetri deasupra sublocotenentului : 6 februarie. Soarele îi ardea obrajii şi simţea picăturile de sudoare adunîndu-i-se pe sprîncene. Fenosa îşi schimba în fiecare clipă poziţia scaunului şi întrebările îi ţîşneau de pe buze ca nişte proiectile : organizarea şcolii, numărul de elevi, vîrsta lor, regiunile de unde veneau, felurite amănunte.

Martín îi povestise pe scurt ceea ce se întîmplase în dimineaţa aceea, dar sublocotenentul se arăta foarte dornic să ştie totul. Îl întrebă cum îşi procuraseră copiii arma, se interesă de Abel şi de legătura lui de rudenie cu stăpîna casei. Elósegui îi spuse că era sora bunicii lui şi nu era prea sănătoasă la minte. Atunci vru să ştie dacă copiii îşi manifestaseră vreodată intenţia să-l omoare. Martín răspunse : „Nu, domnule sublocotenent“. Explicaţii ? Nici una. Nu putea de loc să-şi explice. Îl cunoştea de... Sublocotenentul bătea cu degetele în mapa căptuşită cu mătase şi Elósegui trebui să facă un efort ca

să nu închidă ochii ; soarele ce se răsfrîngea pe sticla care acoperea masa îl orbea. Privi pe fereastră grădina liniştită, adormită parcă la umbra copacilor ce tatuau pămîntul cu arabescuri de lumini şi umbre.

Dimineaţa era asemănătoare cu cea de atunci, nu prea caldă, blîndă şi luminoasă. Şi-o amintea foarte bine. Era la mijlocul lunii martie şi cîmpiile începeau să se împodobească cu floricele de toate culorile. Opriseră camionul aproape de o pădure de pini şi se culcaseră pe spate, în iarbă, cu capul pe sacii intendenţei. Copacii de pe şosea, schematici, parcă radiografiaţi, desfăşurau pe cerul albastru şi nemişcat scheletul lor de trunchiuri şi de crengi, tot atît de complicat şi de fragil ca şi sistemul arterial desenat pe planşele de anatomie. În faţa lor, un afiş de propagandă pe care guvernul îl răspîndea prin oraşe, sate şi pe drumuri, reprezenta un individ dormind dus, cu următoarea inscripţie drept ornament : UN TRÎNTOR ESTE UN RĂZVRĂTIT. Martín îl contempla pe jumătate adormit. În dreapta lui, Jordi se juca cu un pumn de nisip, lăsînd firele să-i lunece printre degete.

— Nu crezi că s-a făcut tîrziu ?

Martín îl văzu agitîndu-se nervos, ca totdeauna cînd îl neliniştea ceva, dar nu simţi dorinţa de a se mişca : soarele îi mîngîia pleoapele închise şi o blîndă toropeală îi cuprindea toate membrele.

— E trecut de unsprezece.

Dar Elósegui se gîndea: „Odihna este luxul săracilor". Aici, în armată, toți erau săraci, niște bieți soldați. Duse mîna la gură și-și înăbuși un căscat sonor.

— Viața ar trebui să fie totdeauna așa: soare, un pat bun din ierburi și odihnă nesfîrșită. Ah, și o femeie alături. Nu pentru a face... în sfîrșit, mă înțelegi. Doar s-o simți aici, ghemuită lîngă tine, și să știi că-i suficient să întinzi mîna ca s-o atingi și că-i este și ei lene și doarme... Atunci e minunat să-i privești pe ceilalți muncind, agitîndu-se. Mi-i închipui pe oameni alergînd pe stradă, grăbiți, cu serviete mari sub braț și ochelari cu lentile groase, ca să vadă cît mai bine. Le este frică de tot... de ceasuri, de calendar, de ușile metroului ce li s-ar putea închide în nas... E suficient să mă gîndesc la toate astea, ca să mă simt odihnit și să apreciez mai mult clipa de față, cînd soarele îmi umple ochii cu stele mici, în timp ce oamenii ceilalți muncesc, și simt că prind rădăcini în pămînt; aș fi mulțumit acum să întind mîna și s-o ating pe femeia de lîngă mine, să știu că e tot acolo, că mă sărută leneș și că-i este și ei somn și...

Întredeschise ochiul stîng și aruncă o privire laterală spre camaradul său. Jordi continua să măsoare timpul strecurînd nisipul dintr-o mînă în alta. Se agita cu o nerăbdare prost ascunsă.

— Strașnic avocat ai să mai fii! rosti cu un ton de reproș. Ascultă, dacă ai poftă să vorbești, povestește-i toate astea Dorei cînd ne întoar-

cem. Acum e trecut de unsprezece şi ne aşteaptă la intendenţă.

Elósegui se mulţumi să se întoarcă pe partea cealaltă. Soarele îl bătea acum din plin pe şold.

— Ştiu că lucrurile astea nu te interesează, spuse el prefăcîndu-se iritat, dar, ce dracu, lasă-mă să vorbesc dacă am poftă. Nu te-am rugat să mă asculţi.

Îl privi fix mîngîindu-şi pleoapa cu un fir de iarbă. Ciudat tip, acest Jordi, se gîndi. Foarte ciudat. De două luni de cînd fusese incorporat în fortul cel mic, n-a făcut altceva decît să se plîngă, să mănînce, să muncească ca o brută, să trăncănească şi iar să mănînce. Ce păcat! Ce viaţă ratată! îşi spunea. Dar se simţea bine cu el. Ambiţia lui, strădania lui, lăcomia lui constituiau pentru Elósegui un contrapunct potrivit şi necesar: niciodată nu-şi simţise limitele atît de bine ca alături de el. „Mă stimulează, spunea Elósegui. Îl jignesc, dar n-aş putea fără el." Jordi era gras, vulgar. Mesteca tot timpul ceva şi dispreţuia toate femeile. „În ce mă priveşte, n-am să mă căsătoresc niciodată." Dar Martín descoperise în el adevărate sclipiri de măreţie.

Într-o zi, cînd cerul era tulbure şi se anunţa furtună, Jordi fugise cu picioarele lui butucănoase pînă la marginea rîpei de deasupra pîrîului ce curgea prin faţa „Paradisului" şi, rostind fraze celebre dintr-un manual de istorie, sfidă întreaga natură, pădurea de pin şi cea de stejar, transformate în mod miraculos în oameni. Deasupra lor, norii se îngrămădeau, siniştri şi ame-

ninţători ; atmosfera era încărcată, plină de electricitate, pîndind parcă fulgerul ce va sfîşia vălul norilor, şi Jordi, flegmaticul, eunucul Jordi strigase văii cu glasul cel mai strident cu putinţă : „Din vîrful acestor piramide ne privesc patruzeci de secole !"

„Mai bine onoare fără corăbii decît corăbii fără onoare."

„Mi-am trimis corăbiile la luptă cu oamenii, şi nu cu stihiile."

O puternică panică cuprinse toată albia pîrîului şi Jordi continua să stea acolo, rotund ca o sfîrlează, cu părul vîlvoi în vînt, eliberînd cu gesturi de faun demonii din timpul copilăriei sale.

Deşi Elósegui fu martorul acestei scene, nu-i spusese niciodată nimic. Se întoarseră în tăcere la camion, inundaţi de şuvoaiele cerului care transformau peisajul într-o imensă băltoacă ce plescăia. După ce clipele de extaz trecuseră, Jordi redeveni cel din totdeauna, uneori fricos, alteori flegmatic. Se uită la ceasul de la mînă şi-l privi pe Martín cu un aer de reproş.

— E aproape unsprezece şi jumătate.

— Îndată, îndată.

I se părea că retrăieşte anii copilăriei, cînd mama lui venea să-l trezească şi-l trimitea cu forţa la şcoală. Şi atunci spunea „îndată", dar nu era decît un şiretlic ca să-şi prelungească somnul şi să-l savureze în linişte. Alteori se prefăcea că se scoală, de îndată însă ce mama lui pleca din odaie, se ascundea din nou între cearşafuri şi se ghemuia în propria sa căldură.

Soarele îi mîngîia obrajii. Prin pleoapele închise vedea o puzderie de stele colorate. Se întinse. Cîteva pietricele ascuțite i se înfipseră în spate și brațul pe care își sprijinea toată greutatea trupului amorțise.

— E amorțit, îi spuse lui Jordi.

— Amorțit?

— Brațul meu...

Îl mișcă timp de cîteva secunde în jurul unui fluture speriat, apoi se ridică, dar rămase ghemuit. Mîneca mantalei era plină de praf și Elósegui o contemplă cu satisfacție.

— Uneori, mă gîndesc că dacă am sta culcați mai multe zile pe un pămînt roditor și cineva ne-ar stropi, am prinde rădăcini, în cele din urmă, ca o tulpină de nopal.

— Unsprezece și jumătate, și tu încă mai zăbovești aici, spuse Jordi. De cel puțin o jumătate de ceas trebuia să fim în sat. Într-o zi o s-o pățim, bagă de seamă ce-ți spun. Atunci ai să poți născoci în liniște povestea cu cauciucul înțepat.

— Taci din gură, spuse Martín. Nu știu cum reușești să fii atît de sîcîitor. Mă gîndeam la ceva important și tu...

— O să ai tot timpul să te gîndești mai tîrziu, răspunse Jordi. E unsprezece și jumătate și trebuie să plecăm.

— Oh! exclamă Martín descurajat. Era aici. Exact aici... același soare, aceeași căldură, și colțul de mare printre pini...

— Bine, bine, o să te întorci cu Dora astăseară. Acum nu-i momentul să baţi cîmpii. Ne aşteaptă de mult la intendenţă.

— Vorbă să fie, las că te ştiu eu. Adevărul e că mori de foame şi vrei să înfuleci ceva. Dimineaţa devreme pîinea e caldă şi crocantă cînd muşti, nu-i aşa?

Îl privea ironic aşteptînd explozia de furie ce nu întîrzie. Jordi îşi agită pumnii grăsulii şi-l privi cu flăcări în ochi.

— Ei şi ce, mi-e foame. Da. Ce-i nemaipomenit în asta?

— Nimic, spuse Martín cu glas liniştit. Absolut nimic.

— Mi se pare omenesc. Toţi oamenii au nevoie de ceva. Tu ai nevoie de odihnă şi de femei. Pe mine nu mă interesează soarele tău, lumina, marea şi căldura. Nu vreau decît să mănînc. Am un trup mare care are nevoie de hrană.

— Bine, bine, nu te înflăcăra. Totul e în regulă şi n-am nici o obiecţie. Dar aş vrea să ştiu de ce nu mi-ai spus de la început în loc să-mi vorbeşti de intendenţă şi să-mi înşiri toate celelalte baliverne. Era de ajuns să-mi spui de la început că ţi-e foame şi mă sculam imediat. Simplu de tot. Doar ştii foarte bine că te iubesc ca un tată şi doresc din toată inima să te ajut.

Cu o săptămînă înainte, la baterie, în faţa tuturor camarazilor săi, Elósegui îi oferise un tort care, după cum spunea el, era un dar din

partea Dorei, dar pe care, în realitate, cu ajutorul celorlalţi soldaţi, îl umpluse cu muştar.

Surpriza lui Jordi cînd muşcase din prăjitură fusese fără limite. Ochii i se umplură de lacrimi : „Eu... (rîsete) credeam că... (strigăte) spuseseşi... (ciupituri reciproce, hohote de rîs)". În ciuda tuturor eforturilor începu să plîngă de furie. Elósegui îşi ceru iertare imediat, bătîndu-l prieteneşte pe spate : „Hai, lasă, nu-i nimic. O glumă, între camarazi, mă înţelegi..."

— Lasă-mă în pace, spuse Jordi. Mă scoate din sărite obiceiul ăsta al tău de-a te băga mereu în sufletul meu. Mă scoate din sărite, mă înţelegi ?

— Hai, Jordi, nu fi ranchiunos. Ştii doar că-mi place să glumesc cu toată lumea. Nu-ţi fac nici un rău. Ca între prieteni...

Vru să-i pună mîna pe manta, dar Jordi se smuci ca un copil mic. Se bîlbîia, ochii îi luceau, gata să se umple de lacrimi.

— Nu-mi place mania asta a ta. Mă jigneşte şi mă deranjează. Dacă sînt gras şi caraghios, nu-i vina mea şi nu-mi place să fiu luat peste picior.

Un sughiţ îi tăie vorba şi Elósegui profită de ocazie ca să-i pună mîna pe umăr.

— Da, da, ai dreptate. Sînt un ticălos. Plictisesc pe toată lumea, jignesc inimile nobile şi mi-e foarte ruşine, acum. N-o să mai fac. N-o să mai fiu niciodată rău.

Jordi tăcea, scuturat de plîns. O picătură, ca o lacrimă mare, îi atîrna de vîrful nasului. Elósegui îşi scoase batista din buzunar şi i-o şterse cu stîngăcie.

— Hai, lasă, nu-i nimic. Sînt prietenul tău și sînt lîngă tine. Rîzi, măi omule, că nu te mănînc. Privește. E o zi minunată, ești tînăr și, în cîteva clipe, ai să poți înfuleca o pîine, două pîini, trei pîini... cîte o să vrei.

Se îndreptară spre șosea. Deși era gras, Jordi avea oasele fragile ca tulpinele de soc și-și sucea mereu gleznele. Elósegui mergea înainte, cu mîinile în buzunare, și se întorcea din cînd în cînd ca să-l vadă cum fuge sărind ușor pe cîmp. Fața lui era ca un balon umflat, roșie toată din cauza efortului. „Blestematele astea de cizme", bombănea. Martín îl așteptă să se așeze comod în mașină și dădu drumul motorului.

Același lucru se întîmpla în fiecare dimineață, dimineți asemănătoare, marcate de mici incidente ce se repetau atît de des, încît amîndoi sfîrșeau prin a le accepta ca pe niște obiceiuri. Știau, de asemeni, și ceea ce urma : pădurile de stejar cu copacii descojiți ce creșteau în pîlcuri pe povîrnișurile muntelui ; cîmpurile însămînțate din jurul satului, cu migdali albi din loc în loc ; parcelele de pămînt ale căror culori se schimbau după culturi și pe care munceau femei slabe și posomorîte, tinere fete înfometate și bătrîni livizi, ca niște cadavre dezgropate.

Satul pierduse toți bărbații tineri. Războiul îi luase pe toți, înapoind doar cîteva oase. Folosind claxonul de cauciuc negru, Elósegui înainta pe ulițele pustii, cu case văruite în alb, îndreptîndu-se spre clădirea intendenței. Acolo, lua rația de pîine destinată bateriei și școlii de copii. Jordi avea datoria să le numere și să

şterpelească cîteva cînd furierul era cu spatele. Între timp, Elósegui se ducea la hotelul unde opreau autobuzele ce veneau din Palamós şi Gerona cu cei cîţiva călători obişnuiţi şi cu corespondenţa.

Într-acolo se îndreptă Martín fluierînd. O luă de-a lungul unei străduţe mărginite de magazine de mercerie şi de mici băcănii. Nu vedea decît săpun, mături, cîrpe de vase, sticle cu leşie, albăstreală şi două-trei butoiaşe cu ulei de măsline. Pisica jigărită care stătea întinsă în faţa uşii unei prăvălioare părea să reflecteze cu melancolie la splendoarea ei apusă. „Cine o să se mai uite la tine acum!" se gîndi Martín. Şi pentru că nu era grăbit, se aşeză pe o bancă la soare.

La hotel îl aştepta o corvoadă : trierea scrisorilor. În primul rînd alegea scrisorile adresate camarazilor săi de baterie, pe care le băga în buzunarul stîng ; apoi, pe cele ale profesorilor şi copiilor de la şcoală, pe care le băga în buzunarul drept. Mai erau şi cîteva adresate locuitorilor din sat (pe acestea le băga indiferent în care buzunar). Proprietarii „Paradisului" primeau uneori scrisori cu ştampile străine şi Filomena, servitoarea, lăsa răspunsurile la şcoală, cu suma exactă pentru timbre.

Într-o zi, dînd peste un plic pe care expeditorul uitase să-l lipească, Elósegui nu putu rezista tentaţiei de a citi scrisoarea. Era adresată unei fete tinere, pe nume Wencke, din partea unui oarecare Román sau Romano, şi conţinea

nişte declaraţii foarte ciudate, ca următoarea, de exemplu, care i se întipărise în memorie :

Îmi vorbeşti despre blocadă şi despre război. În ciuda tuturor eforturilor mele, nu reuşesc să-ţi înţeleg uimirea. Ce importanţă are că oamenii se luptă şi mor, dacă tu ai o viaţă interioară de o mare bogăţie? Eu continui să trăiesc aici cu mama şi nimic din ce nu ne atinge direct nu mă interesează. Seara, cînd stelele strălucesc, o ascult cîntînd la pian şi simt cum mă cuprinde o puternică dragoste pentru oameni.

Cînd ajunse la hotel, administratoarea, care făcea uneori şi pe factorul poştal, îi dădu pachetul cu scrisorile gata triate şi apoi, strîngîndu-l familiar de braţ, îi zîmbi cu un aer misterios.

— O să aveţi un pasager, îi spuse, dar nu unul oarecare, vă asigur.

Îl conduse în hol şi-i arătă cu degetul un balansoar. Balansoarul era ocupat de un copil de vreo unsprezece-doisprezece ani, blond şi cu trăsături delicate, care purta un şorţ caraghios de uniformă şcolară. Avea drept bagaj doar o cutie de pantofi legată cu o panglică colorată. Auzind-o pe femeie vorbind, se sculă dintr-o dată şi-l privi pe Elósegui cu nişte ochi albaştri, speriaţi.

— Vino, băieţaşule, spuse femeia.

Îi vorbi cu glasul cel mai dulce cu putinţă, pentru a-i da încredere, şi-l atrase blînd spre ea.

— Vrei să-i spui dumnealui cum te cheamă ?

— Mă numesc Sorzano, răspunse copilul. Abel Sorzano. La ordinele dumneavoastră.

— E orfan, șopti la urechea lui Martín femeia. Mama lui a fost împușcată în Barcelona la începutul războiului și tatăl a dispărut în naufragiul vasului „Baleares".

— Doamna mi-a spus că sînteți cantonați foarte aproape de „Paradis", și fiindcă mă duc acolo, m-am gîndit că poate mi-ați putea face un loc...

— Desigur, micuțule, desigur ! exclamă Martín. Camionul meu îți stă la dispoziție oricînd. Și, deoarece vom fi vecini, să dăm mîna mai întîi, ce zici ?

Strînse o mînă mică și înghețată. „Ca un mormoloc, se gîndi, sau ca o salamandră !"

— Încîntat să vă cunosc, domnule, spuse Abel.

— Plăcerea e de partea mea, prietene. Dar ascultă-mă : eu nu sînt un domn, spune-mi Martín. Martín, doar atît.

— Am și puțin bagaj, zise Abel arătînd cutia de pantofi pe care o lăsase jos, cînd se ridicase din balansoar, dar e foarte mic și aș putea să-l țin foarte bine pe genunchi.

— Nu-ți fă griji. O s-o punem la spate. Tu ai să stai în față cu mine. Așa o să putem vorbi pe drum.

Luă pachetul cu scrisori pe care femeia îl lăsase pe masă și puse mîna pe umărul copilului.

— Atunci, cînd vrei... Camioneta ne așteaptă acolo, după colț.

Copilul apucă cutia de unul din capetele panglicii și întinse mîna politicos administratoarei.

— Vă mulțumesc foarte mult pentru tot ce ați făcut pentru mine, doamnă. Ați fost foarte amabilă.

Ea se apleacă spre băiat și-l sărută apăsat pe obraz.

— La revedere, micuțul meu rege. Sper că domnul Elósegui își va îndeplini promisiunea și te va aduce din cînd în cînd cu camionul, dimineața.

— Așa sper și eu.

Coborîră scările hotelului, fiecare cu pachetul său, și se îndreptară spre locul unde aștepta Jordi.

Din colț, Abel se întoarse spre administratoare și-i făcu semn cu mîna. „La revedere! La revedere!"

Elósegui, curios, îl privi.

— De unde ai știut că e acolo?

— Abel, cu un gest al mîinii, dădu la o parte bucla blondă ce-i cădea pe sprîncene.

— Doamna de la hotel e unul din oamenii care iubesc copiii orfani, răspunse el cu mare siguranță.

Jordi era instalat în față, lîngă volan, și mușca dintr-o bucată de pîine. Martín îl ajută pe băiat să se urce și făcu prezentările.

— Abel, pe care îl vom conduce la „Paradis", Jordi, un camarad.

— Încîntat, domnule, spuse băiatul.

Jordi scoase o bucată de pîine din gură și-l privi pe băiat cu un aer uimit. În cele din urmă îi întinse mîna.

Elósegui îi privea amuzat.

— E incomod, spuse întorcîndu-se spre Jordi, cred că va trebui să te muţi în spate. Sîntem trei şi nu-i loc pentru toţi în faţă.

— A, nu, nu vă deranjaţi, vă rog, spuse Abel. Mă duc eu în spate cu bagajul. Pot sta acolo foarte bine.

— Ba de loc, răspunse Elósegui, o să se ducă Jordi. Îi place grozav să privească peisajul şi va fi încîntat. Tu o să rămîi cu mine.

Jordi mîrîi a protest şi coborî supus. Apoi, făcînd un mare efort, reuşi să se urce în camion şi rămase un timp în picioare, epuizat.

— În regulă. Închide portiera, ordonă Elósegui. Aşa. Acum aşază-te confortabil. Dădu drumul motorului. Nu ştii cît de plăcut e să călătoreşti cu o persoană slabă. Cu unul ca Jordi, nu poţi merge nicăieri, zău aşa.

Camionul lăsă în urmă ultima clădire şi începu să gonească pe şosea. Copilul scosese capul pe geam şi vîntul îi ciufulea buclele. Maşina îl zdruncina într-una din cauza hîrtoapelor şi cutia de pantofi îi alunecă de pe genunchi.

— Fii atent, să nu răceşti, spuse Martín. Abel se aşeză din nou pe locul lui, fără să-i pese de cutia de pantofi.

— E lung drumul ?

Elósegui îşi scosese pipa din buzunar şi o umplu cu tutun.

— As, nouă sau zece kilometri.

Îşi aprinse bricheta de campanie şi aşteptă să se aprindă tutunul.

— Vii de departe ?

— Din Barcelona, răspunse Abel. Locuiam acolo de la începutul războiului cu bunica mea şi cu nişte unchi, dar bunica mea a murit luna trecută şi unchii mei n-au cu ce să mă crească. De aceea m-am hotărît să vin aici. La ţară, cel puţin, viaţa nu-i atît de grea şi, în afară de aceasta, aerul este mai sănătos.

Şoseaua nefiind înclinată la curbe, Elósegui era obligat să frîneze la fiecare viraj.

— Şi vrei să rămîi mult timp aici?

— Nu ştiu. N-am planuri precise. Unchii mei sînt foarte drăguţi dar duc o viaţă grea. Din cauza războiului, rentierii sînt într-o situaţie foarte proastă şi, deşi mătuşa mea spune că unde mănîncă doi este loc şi pentru al treilea, am socotit că e mai bine să nu rămîn pe capul lor.

Nu părea dornic să dea mai multe amănunte şi Elósegui nu îndrăzni să-i pună alte întrebări.

Abel privea peisajul prin geam. În locul cîmpurilor cultivate se vedeau acum stejarii, cu alaiul lor de tufani, arbuşti şi grozamă. La marginea şoselei creşteau din belşug nopali şi agave. La curbe camionul ridica nori groşi de praf care albeau drumul de ambele părţi.

Trecură prin faţa locului unde începea cărarea ce ducea la şcoală. Casa în care urma să locuiască băiatul era la patru sute de metri mai departe. Se ajungea acolo pe un drum umbrit de o boltă deasă de pini, de stejari şi de tufani, la capătul căruia era poarta închisă cu un lacăt. Vechea locuinţă în stil sudamerican, pustie şi dărăpănată, se numea „Paradisul"

— Am ajuns, spuse Elósegui. Mai ai de urcat doar scările pînă la verandă. Nu cred că e sonerie, dar poţi intra fără să suni. Dacă vrei, claxonez.

— O, nu-i nevoie, vă rog nu vă deranjaţi! exclamă Abel. Mă descurc şi singur foarte bine.

Cu mîna stîngă deschisese portiera şi, cu dreapta, strînse pe cea a lui Elósegui.

— Acum ştiţi unde e casa, spuse el coborînd. Sper să ne mai vedem cînd o să aveţi puţin timp liber.

Îl salută şi pe Jordi, apoi se întoarse cu spatele. Cînd traversă peluza, îndreptîndu-se spre grădina ce înconjura veranda, îl auzi pe Elósegui strigîndu-l.

— Ei, bagajul!

Abel se întoarse şi, văzînd cutia de pantofi, izbucni în rîs.

— E goală. Adică, plină cu pietre. Mi-era frică să nu mă aresteze în tren, dacă n-am nici un fel de bagaj. Am găsit-o într-o ladă de gunoi şi mi-a venit ideea s-o iau cu mine.

Pupilele sale rotunde şi metalice păreau să se învîrte repede, ca două ventilatoare, şi un rîs liniştit, luminos, îi înfrumuseţa faţa.

De sus, din camionetă, Elósegui îl văzu croindu-şi drum prin lucerna pe care vîntul o încovoia şi-o culca la pămînt, ca şi cum ar fi fost două şiruri de servitoare care se înclinau în faţa lui.

* * *

A doua întîlnire cu Abel a avut loc cîteva luni mai tîrziu, la sfîrşitul uneia din plimbările sale de vară. Cobora pe malul pîrîului, ţinînd-o pe Dora de mijloc, cînd un clinchet de clopoţei şi zgomotul familiar al unor copite le atrase atenţia. O veche şaretă acoperită, care părea scoasă de mult din uz, cobora pe cărare, condusă de o femeie cu faţa acoperită de un voal subţire de tul cu paiete. Martín şi Dora o priviseră cu uimire ; apariţia unei trupe de circ cu clovni, atleţi şi dansatoare nu i-ar fi mirat mai mult. Femeia purta un şal de mătase pe umeri şi o rochie elegantă de organdi alb. Nişte mănuşi negre, lungi pînă la cot şi un buchet de iasomie prins la decolteu completau această îmbrăcăminte fantastică. Iapa, un animal jigărit care şchiopăta, tîra în urma ei şareta zdruncinînd-o. Puţin înainte de-a ajunge în dreptul lui, Elósegui îl zărise pe băiat, ghemuit în fund. Văzîndu-l, copilul îl salută fără să spună nimic. Apoi, şareta trecu pe lîngă ei şi dispăru în spatele stejarilor şi al trestiilor.

Îşi amintea că a doua zi fusese o căldură insuportabilă. Soarele strălucise dis-de-dimineaţă şi oamenii din baterie asudaseră ca în plină vară. După terminarea exerciţiilor, Martín încercase să se odihnească, dar somnul, în loc să-l liniştească, nu reuşise decît să-i accentueze tristeţea şi oboseala. Noaptea trecută, pe pajişte, Dora îl întrebase, pe jumătate glumind, dacă nu voia să se căsătorească cu ea, şi Elósegui nu se putuse stăpîni să nu rîdă în hohote. „Să ne căsătorim ? De ce să ne căsătorim ? Nu sîntem fericiţi

a soarelui. În nisip, o barcă părăsită își arăta pîntecul solzos și întunecat, precum carapacea unei moluște. Cîțiva pescăruși leneși se roteau sus pe cer.

Copilul răspunse la toate întrebările lui Martín, povestindu-i amănunțit toate planurile. Vechiul aparat de radio al mătușii Águeda îl ținea la curent cu mersul zilnic al războiului și-i trezise dorința de a lupta și el. În fiecare seară asculta postul din Madrid și pe cel din Sevilla. Luptele, după cum se anunța, erau grele, sîngeroase. Morții se numărau cu miile și se simțea tot mai mult lipsa soldaților. În Extremadura, naționaliștii luaseră prizonieri băieți de șaisprezece ani și, dacă războiul mai continua mult, aveau să recruteze în cele din urmă copii de cincisprezece ani, apoi de paisprezece și de treisprezece ani. Iar el putea trece foarte bine drept un băiat de treisprezece ani. Filomena, slujnica, spunea că uneori părea și de paisprezece.

Timp de cîteva zile urmase o metodă germană, ilustrată cu numeroase fotografii, pentru a-și dezvolta toracele și pentru a crește cu douăzeci de centimetri. Dar trebuia să recunoască în mod cinstit că rezultatele erau foarte lente și, deoarece progresele nu erau evidente la prima vedere, renunță în cele din urmă. Totuși, nu pierduse toate speranțele de a lupta pe front. Se plictisise să stea la „Paradis“, să nu facă nimic practic ; în această regiune nu se dădeau niciodată lupte și, prin urmare, nu se putea manifesta în nici un fel. În schimb, la Belchite, se lupta cu adevărat. Erau șanțuri, tranșee, sîrme

oare şi aşa ? De ce să stricăm totul ?" Dar ceva, un fel de rezistenţă în trupul fetei pe care îl simţea inert sub braţul său, îl făcu să regrete îndată. In tot restul timpului petrecut împreună, Martín se strădui să împace lucrurile, dar după scurt timp renunţă. Dora părea plictisită, absentă. Mîna rece, pe care i-a întins-o fără elan la plecare, prevestea parcă o ruptură.

Elósegui era culcat pe plajă, la nici o sută de metri de micul fort, cînd îl zări pe copil lîngă un colţ de stîncă fluierînd liniştit.

— Ei, puştiule !

Un cîine scheletic alerga în faţa copilului şi urmărea o libelulă pe care încerca s-o prindă cu dinţii. Văzîndu-l, cîinele se opri, îl privi şi-l adulmecă de la distanţă timp de o secundă, înainte de a întoarce capul ca să vadă ce-i porunceşte stăpînul.

— Aici, Lucero !

Abel se apropie fără timiditate. Fără uniforma de licean, părea mai înalt şi mai zvelt ca înainte. Părul său buclat îi cădea pe frunte şi, apropiindu-se de soldat, îl dădu la o parte cu degetele.

— Ce mai faceţi ?

Îi întinse mîna şi se aşeză cu grjă alături de Martín. Se aflau într-un loc nisipos, unde creşteau răzleţ arbuşti mici şi grozame înalte. Era un fel de maidan al soldaţilor din baterie care aruncau acolo gunoaie, cutii de conserve, deasupra cărora bîzîiau leneş nori de muşte violete, ce păreau zămislite din aerul putred, din mirosul dulceag al murdăriilor sau din dogoarea obsedantă

ghimpate, gropi de bombe, şi era nevoie de soldaţi. Ştia că băieţii de vîrsta lui erau cu greu primiţi în armată, de aceea trebuia să compenseze acest defect printr-o pregătire superioară.

În podul casei descoperise o gramatică franceză, căreia îi lipseau coperţile şi care aparţinuse în tinereţe doñei Estanislaa. Începu să înveţe după ea cu conştiinciozitate. Cunoaşterea limbilor străine într-un război ca acesta era foarte utilă şi, dacă se prezenta ştiind perfect franceza, avea cele mai mari şanse să fie acceptat. Ambele armate aveau în rîndurile lor mulţi soldaţi străini şi el ar putea trece dintr-o parte în alta ca interpret, folosindu-se de armă în momentele grele, îmbrăcat după cum prevedea regulamentul corpului de telecomunicaţie (din care luase de la librăria din localitate un exemplar broşat) : uniformă albastră de campanie, cu iniţialele corpului, şi o cască mică de oţel împotriva gloanţelor.

În ultimă instanţă, putea fi folosit ca spion. Nimeni n-ar bănui un copil de doisprezece ani, şi generalul l-ar putea lua drept ordonanţă. Atunci, în timpul nopţii, Abel ar fura planurile şi le-ar coase în căptuşeala bluzonului. Cînd va ajunge dincolo, va primi o decoraţie şi numele lui, o dată cu relatarea faptei sale eroice, va apare în ziare. Scrisese o scrisoare guvernatorului militar al Cataloniei şi-i arătă ciorna lui Elósegui. Compusă cu cerneală verde, pe o foaie din caietul de teme, suna astfel :

Domnule general,

De curînd am auzit la radio că aveți mare nevoie de soldați și am crezut de cuviință a vă spune că și eu aș putea fi soldat, deși n-am decît paisprezece ani, dar știu franceza, scrima și am urmat un curs de telecomunicații.

Încheind cu acestea și în așteptarea răspunsului dumneavoastră favorabil, vă salut respectuos,

Abel Sorzano

— Am trimis-o acum trei zile, spuse, după ce Martín termină de citit, sau mai exact acum două zile, dar expediind-o cu mențiunea urgent poate primesc chiar mîine răspunsul. Pentru orice eventualitate, mi-am pregătit o boccea cu cîteva schimburi și am scris o scrisoare mătușii mele, ca să-i explic de ce plec. Cîinele, Lucero, o să meargă cu mine, deși nu i-am spus nimic generalului. E într-adevăr cîinele cel mai deștept pe care îl cunosc și, bine dresat, ar putea fi un excelent cîine polițist.

Lucero, auzindu-și numele, deschise ochii pe jumătate închiși și dădu ușor din coadă.

— Vedeți ? spuse Abel. E mai deștept decît mulți oameni și cînd îi vorbești nu-i scapă un singur cuvînt. Lucero, spuse el, sări. Cîinele se sculă clătinîndu-se. Sări, ordonă, îți spun să sari. Lucero făcu o săritură și rămase în două labe, în fața stăpînului său, dînd din coadă. Latră, spuse Abel, latră. Cîinele lătră. E bine. Așază-te acum.

Apoi, în cîteva cuvinte, îl puse pe Martín la curent cu planul său : de îndată ce va primi răs-

punsul de la general, Martín va trebui să-l informeze imediat pentru a avea timp să ajungă în sat înainte de plecarea autobuzului. O dată ajuns acolo, în posesia scrisorii, va putea dormi liniştit. Nu exista alt bilet de liberă trecere mai bun în timp de război, şi soldaţii, citind-o, vor lua poziţie de drepţi şi-l vor saluta reglementar.

Soarele dispărea tocmai dincolo de stăvilar şi o briză uşoară atenua căldura sufocantă din după-amiaza aceea. Un miros puternic se înălţa, miros de gudron, de putregai şi de apă sărată. Unul după altul, ca doi vechi prieteni, Martín şi copilul suiră drumul care ocolea păpurişul. Lucero mergea în faţă, întorcîndu-se din cînd în cînd să-i privească înainte de a porni mai departe. Cînd ajunse la ruinele vechii mori, Martín făcu cale întoarsă spre baterie. Abel continuă să urce.

Începînd din după-amiaza aceea, se văzură foarte des. Abel îl alesese pe soldat ca prieten şi-i împărtăşea planurile sale. La radio se vorbea de bombardamente, de oraşe incendiate, de lupte corp la corp. Ambele tabere pretindeau că războiul va dura doar cîteva luni şi Abel se temea că planurile sale nu se vor realiza niciodată. Se închipuia mus în vîrful catargului unui vas de război, ori pilotînd un avion într-un picaj periculos, sau ofiţer de infanterie.

Răspunsul generalului întîrzia prea mult şi copilul fu nespus de dezamăgit. De atunci îşi îndreptă eforturile spre naţionalişti, în rîndurile cărora murise tatăl său şi cărora se hotărîse să le ofere serviciile ca spion. Scrisorile sale deve-

neau din ce în ce mai lungi pe măsură ce pierdea încrederea în ele. Se ducea seara la baterie şi le supunea cenzurii prietenului său înainte de a le trimite.

Era la începutul toamnei, în perioada cînd sarcina fetei devenise evidentă. Elósegui trăia atunci într-un fel de letargie vecină cu moartea. Cu privirea absentă, asculta conversaţiile nesfîrşite ale copilului şi se lăsa legănat de cuvintele lui care i se furişau în urechi fără să audă nimic.

Într-o zi, simţindu-se izolat, mai trist şi mai pierdut decît un naufragiat în mijlocul oceanului, Abel compuse un mesaj cu numele şi adresa lui şi-l vîrî într-o sticlă bine închisă, pe care o aruncă în mare de pe vîrful unei stînci. Elósegui, care era cu el, supraveghea operaţia fără să spună o vorbă. De sus de pe stînci, văzură sticla îndepărtîndu-se, dreaptă, împinsă de briza ce o trăgea spre larg, unde dispăru în cele din urmă.

„Poate mai pluteşte, se gîndea Martín acum, şi, printre insule, strîmtori şi vase, mesajul său solitar, înspăimîntat şi nicicînd ascultat, cere şi astăzi ajutorul oamenilor.“

Ultima oară cînd îl văzu pe copil era pe 28, chiar în ziua cînd se anunţase în sat intrarea trupelor naţionaliste în Barcelona şi fuga spre nord a guvernului fantomă.

Elósegui rămăsese două săptămîni la Gerona, ca ordonanţă a căpitanului Rivera, şi, întorcîn-

du-se la școală, profesorul Quintana îl înștiințase de îndată de moartea Dorei în timpul bombardamentului și de dispariția lui Pablo Márquez. . . .

O lovitură de ciomag în moalele capului nu ar fi avut un efect mai mare. Profesorul stătea în fața lui și, cu toate că Martín îl vedea mișcînd din buze, nu deslușea nici un cuvînt. Auzea doar un bîzîit continuu și monoton, de parcă l-ar fi băgat cineva sub un clopot de sticlă și ar fi surzit dintr-o dată.

Odaia se învîrtea în jurul lui. Abia dacă putea distinge ceașca de cafea ciobită pe care Quintana tocmai i-o oferise. Ascultînd parcă de o intenție străină, mîna care ținea lingurița învîrtea, învîrtea într-una, antrenată în cercul neantului său, mai stîngace și mai inutilă decît un pește colorat în sfera de cristal a propriei sale neputințe.

Apoi, încetul cu încetul, obiectele încetară să se miște și-și reluară locul obișnuit, pe tavan, pe pereți, pe podea. Auzi atunci picătura ce cădea din robinetul prost închis și glasul profesorului care, pe cît se pare, nu încetase să vorbească :

— ...alaltăieri după-amiază, cu toți copiii de la școală.

— Ce anume ?

Fusese obligat să-și stăpînească dorința nebună de a fugi în odaia Dorei, de-a deschide, așa cum făcu apoi, dulapurile și sertarele goale, de a se apleca peste patul ei și de-a adulmeca

precum un cîine, pentru a se convinge că profesorul spunea adevărul.

Moartă. Şcoala de asemeni era goală şi ca şi moartă. Nu se auzea decît zgomotul monoton al apei ce picura în chiuvetă şi ţipătul sinistru şi îndepărtat al unei păsări.

— Şi copiii, întrebă el, unde sînt ?

Quintana ridică nepăsător din umeri. Avea faţa brăzdată de riduri şerpuitoare, şi pupilele i se învîrteau, ca adormite, în crăpătura îngustă a pleoapelor.

— Ah, copiii ! spuse. Crezi că ştiu ce fac în clipa asta ? De mult sînt stăpînii şcolii, Elósegui, şi nici eu nici altcineva nu poate să-i înfrîneze, într-atît sînt de dezlănţuiţi. De la moartea Dorei nu mai au pic de ruşine şi aleargă tot timpul prin pădure, ca nişte bandiţi, născocind Dumnezeu ştie ce blestemăţii. Iau micul dejun, prînzul şi cina cînd au poftă, şi dacă unul din ei lipseşte noaptea nu-l poate controla nimeni. Asta se numeşte şcoală, pentru asta am fost trimis aici... ca să-i educ ! Izbucni în rîs şi ridurile fine din jurul pleoapelor prindeau parcă viaţă independentă : palpitau. Nu mă mai bucur de nici un respect în faţa lor. Crede-mă, sînt mai puţin decît un servitor pentru ei. Îmi spun bătrîn ramolit şi orice-aş face îmi rîd în nas. Ieri, unul din cei mici m-a ameninţat cu bastonul. Ştiu, o să-mi spui că lucrurile nu pot continua aşa, dar ce să fac ? Sînt bătrîn. Am şaptezeci de ani şi m-am chinuit destul pentru a şti că situaţia nu se poate schimba. Vreau să mă înţelegi bine, Elósegui. Sînt mai bine de trei ani de

cînd acești copii aud vorbindu-se doar de statistici de morți, de asasinate, de case distruse, de orașe bombardate. Mitraliera și gloanțele au fost jucăriile lor. Aici, la școală, au instituit un adevărat regim de teroare. Au conducătorii lor, locțiitori, spioni și turnători. Știu că e greu de crezut cînd le vezi chipurile de copii și obrajii imberbi. Dar ăsta e adevărul adevărat. Au sistemul lor de a pedepsi „delictele“ și de a constrînge pentru a fi ascultați. Noaptea, dormitorul se transformă într-un cuib de șerpi și de leoparzi, într-o adevărată sală de tortură. Mi s-a întîmplat să descopăr pe unii din cei mici cu unghiile arse, cu brațele ciuruite de ace, dar i-am interogat în zadar, căci n-am aflat niciodată nimic. Chiar și cei mai ascultători și mai buni dintre ei evită să fie amabili cu mine de teamă să nu trezească furia celorlalți. Pedro, paznicul, a încercat să afle ce înseamnă tatuajele, reprezentînd dragoni, centauri, ciocane, săgeți, făcute pe brațe după o ierarhie riguroasă. În aceeași seară, cînd făcea rondul în grădină, puțin a lipsit să nu primească o lovitură în cap. Cînd s-a dus în dormitor, toți copiii dormeau și n-a fost chip să-i trezească. Se prefăceau că visează cu glas tare si sforăiau, cu pernele și cearșafurile în brațe, zîmbind ca niște arhangheli. Iar în ceea ce privește educația lor, Elósegui, ar fi mai bine să nu vorbesc. Acești copii au pierdut orice noțiune de bună-cuviință și folosesc limbajul cel mai abject cu putință. Singura lor distracție sînt cărțile de joc și cuțitele. Nu mai tîrziu decît ieri, unul din cei mici a venit la mine în odaie să-i desinfectez

o rană, mai adîncă de doi centimetri, făcută în şold de un cuţit. N-am reuşit să-l fac să vorbească. La fiecare întrebare se amuza dîndu-mi alt răspuns, fără să încerce măcar a-şi ascunde minciunile. L-am îngrijit, şi a plecat fără să-mi spună un singur cuvînt de mulţumire. Ar fi pentru ei o slăbiciune nepermisă să arate vreun semn de recunoştinţă. Cei mai în vîrstă n-au decît două lucruri de făcut, să tacă şi să muncească. Pot fi uşor maltrataţi, cu condiţia să nu moară. Se opri un moment să-şi bea cafeaua ce se răcea. Oh, să nu crezi că asta le uşurează situaţia, departe de aşa ceva. Le place să spargă şi să distrugă, să urineze pe culoare ; pe scurt, să facă tot ce le trece prin cap. De la moartea Dorei, se dedau la răutăţi cu bună ştiinţă. Au simţit ceva ciudat în atmosferă şi au pierdut pînă şi ultima urmă de teamă ce le mai rămăsese. Am primit plîngeri de la cîţiva automobilişti care îi reclamă pe copii că au azvîrlit cu pietre în maşini, dar nu putem face nimic. Rămînem aici, îi hrănim pentru că sîntem obligaţi s-o facem, dar, în felul în care merg lucrurile, nu văd nici o soluţie. A ne adresa autorităţilor este, la ora actuală, un proiect lăudabil dar utopic. Din această cauză, atît timp cît nu vom primi ordine sau nu-i vom vedea pe naţionalişti sosind, n-avem de făcut decît un singur lucru, să aşteptăm evenimentele, oricare ar fi ele. Îşi termină cafeaua de băut şi adăugă : Crede-mă, Elósegui, prietena dumitale a făcut bine că ne-a părăsit...

Martín plecă de la şcoală clătinîndu-se. În grădină, ca şi în casă, domnea un calm absolut.

Liniştea nefirească a după-amiezii era punctată de orăcăitul broaştelor rîioase. Se îndreptă ca un automat spre locul unde lăsase camionul şi dădu drumul motorului.

Ceva mai puternic decît somnul îl apăsa pe pleoape şi simţea o ciudată amărăciune în gură. Ştirea îl lăsase inert, gol. Se gîndea la Dora, a cărei fantomă îl transformase, de puţin timp, într-un castel bîntuit, şi abia reuşea să-şi pună puţină ordine în idei.

— Ei !... Atenţie...

Fusese cît pe ce să dea peste o căruţă la o curbă foarte strînsă şi continuă să meargă pe drumul prăfuit, mărginit pe ambele părţi de două şiruri de copaci care, în mod respectuos şi ca şi cum ar fi participat la durerea lui, se dădeau repede la o parte din drumul său.

Atunci îl văzu pe Abel. Copilul mergea pe marginea şoselei spre casă. Auzind claxonul se întoarse. Martín opri camionul la cîţiva metri şi deschise portiera.

— A, dumneavoastră sînteţi ?

Copilul îl privise ca pe o fantomă, aproape fără să creadă.

— De cînd ?...

Era mai palid şi mai slab ca oricînd. Se urcă în camion fără să scoată o vorbă. Nu-l întrebă unde merge nici atunci cînd porni camionul. În timpul drumului tăcuse şi-l privi doar în retrovizor.

Cimitirul era pe o colină vălurită, la marginea satului. La cîţiva metri înainte de intrare, într-un eleşteu rotund năpădit de alge verzi, se

auzea orăcăitul monoton al broaştelor. Grilajul de fier era închis, dar Martín escaladă barele groase avînd grijă să nu se rănească de vîrfurile ascuţite şi-l ajută pe copil să se caţere şi el.

Amurgul cobora încet şi un aer azuriu punea în evidenţă aleele mărginite de leandri şi de arborii vieţii, sabia scoasă din teacă a chiparoşilor şi straturile pline de buruieni, de mărăciniş şi de trandafiri sălbatici.

— Pe aici, şopti Abel.

Se înţeleseseră fără să rostească un singur cuvînt şi Abel mergea înainte încercînd să se orienteze după inscripţiile de pe morminte.

Împrejmuit de un zid mai înalt de cinci metri, peisajul se reducea la un patrat de cer albastru palid, pătat cu cîţiva nori străvezii, răsfiraţi ca un văl. Soarele, deşi absent din hotarele acestui loc, îşi vestea prezenţa printr-o lumină tulbure şi cernută care învăluia florile, mormintele şi potecile. De-a lungul drumului, Elósegui nu-şi ridicase ochii din pămînt. Pe jos erau împrăştiate oase lustruite de soare şi de intemperii. Crescuseră parcă singure din morminte.

Devotamentul familiilor împodobise panteonurile şi mormintele cu portrete, epitafuri, rugăciuni, fotografii, versuri, covoare şi buchete de flori. Mormîntul Dorei era în colţul cel mai sărăcăcios : o modestă placă de metal cu numele ei, cu data naşterii şi a morţii, indica locul unde pămîntul era proaspăt săpat şi fără nici o floare pe el.

— Dacă aş fi ştiut... izbucni în plîns Elósegui. Dar nu putu continua.

Rămase acolo mult timp, pînă ce aerul se îngroşă ca apa, şi apa se întunecă şi deveni densă, ca şi cum, de pe ţărm, ar fi coborît pînă în adîncuri abisale.

La plecare, Martín luă mîna lui Abel şi i-o strînse. Copilul era palid ca ceara, şi, cînd soldatul se întoarse să-l privească, înclină capul supus.

— Şi Pablo ? întrebă Martín.

Nu primi nici un răspuns.

— Da, a fost ultima oară cînd am vorbit cu el. Adică, nu. Acum două zile, cînd conduceam camionul spre vale, m-a însoţit pînă la răscruce. Era cu ceilalţi copii şi am avut impresia că nu se simţea bine. Asta-i tot ce-mi amintesc. Copiii îl însoţeau, domnule locotenent. Nu, n-am observat nimic extraordinar. Iar în ceea ce-l priveşte pe Quintana, n-am nici cea mai mică idee unde ar putea fi...

Lumina se reflecta în cristalul de pe masă şi-l orbea cu strălucirile ei de diamant, ascuţite ca nişte stalactite. Timp de o clipă, Elósegui crezu că totul se destramă în această albeaţă şi fu cît pe ce să-şi piardă echilibrul. Întrebările veneau ca nişte lovituri şi trebui să ţină mai departe ochii deschişi. Nu ştia de cît timp locotenentul îl interoga şi el răspundea. Îl vedea mişcînd bu-

zele, dar făcea eforturi mari ca să-l înțeleagă.

— Vă puteți retrage.

Se gîndea la Dora, la Abel. Își dădea seama că amîndoi muriseră și se simțea incapabil să reacționeze. Dacă ar fi știut...

— V-am spus că vă puteți retrage.

Elósegui se strădui să înțeleagă. Ochii îi erau orbiți de o perdea de sare.

— Nu mă auziți ?

— Ușa... reuși să bolborosească.

Înainta pe dibuite și apucă clanța cu un gest mecanic. Apoi se cufundă în penumbra răcoritoare a coridorului, escortat de ordonanța care, cu baioneta îndreptată spre el, îl urma conform regulamentului la mai puțin de un metru și jumătate distanță.

Capitolul II

Copilul coborî pe cărare cît putu de repede. Aştepta dintr-un moment în altul să audă îngrozitoarea explozie a grenadei şi, astupîndu-şi urechile cu mîinile, alerga spre povîrnişul pe unde, cu cîteva momente înainte, fugiseră camarazii lui.

„Aşteptaţi-mă, aşteptaţi-mă."

Cărarea, năpădită de buruieni, se pierdea într-un hăţiş de tufani, de stejari şi de tufişuri. Raniţa lui plină de cartuşe îl lovea în dreptul rinichilor şi, ca să poată fugi mai repede, o aruncă la jumătatea drumului. I se părea că aude în spate pe cineva gîfîind, dar nu îndrăznea nici măcar să privească înapoi.

Înainte de-a ajunge la albia pîrîului, auzi răsunînd în pădure a doua împuşcătură, care îl făcu să-şi recapete liniştea. Zgomotul carabinei îi era familiar şi trase concluzia că unul din camarazii lui se afla prin apropiere. Aşteptă.

Puţin mai departe, pîrîul şerpuia somnoros sub bolta împletită a copacilor. Arhanghelul îngenunche şi se aplecă deasupra apei. Imaginea lui, încă înspăimîntată, tremura în jocul de culori asemeni unei oglinzi ondulate. Un mormoloc ce-

nuşiu o străbătu dintr-o parte în alta, aureolînd-o cu un nimb de băşici.

Copilul o sparse cu o lovitură de mînă. Se ura. Ar fi dorit să întunece toate oglinzile şi să uite de el definitiv. Rămase aplecat peste malul pîrîului, tulburînd mereu suprafaţa apei cu mîna, în timp ce în jurul lui un cod secret de fluierături ţesea, de-a lungul pădurii, o reţea subtilă de complicităţi.

Abia atunci îşi dădu seama că greşise ţinta. Trebuia să fugă. Să se îndepărteze de-acolo. Poate că, în acest moment, Arcaşul şi banda lui îl căutau.

În timp ce se gîndea cum să fugă, împuşcăturile reîncepură. Mitralierele secerau pe cei care fugeau pe şosea şi, într-un vîrtej de aripi speriate, un stol de porumbei porni din tufişuri spre „Paradis".

Arhanghelul se sculă în picioare. În pădure se auzea un zgomot surd de paşi. De-a lungul povîrnişului se desfăşura o vînătoare neobişnuită şi poate că el urma să fie victima aleasă.

În timp ce alerga i se părea că ramurile încercau să-l oprească, ca şi cum toată pădurea ar fi prins viaţă: rădăcinile şerpuiau de-a curmezişul drumului; rafale de vînt îi aruncau cu furie în obraz crengi de stejar; mărăcinii i se agăţau de poalele cămăşii şi-l zgîriau.

Îi era frică. Frică de Arcaş şi de Elósegui, frică de copii şi de soldaţi.

— Fugi, Arhanghele, fugi.

Rostea aceste cuvinte cu glas tare ca să-şi dea curaj atunci cînd îl încolţea surda conspi-

rație a elementelor, acumularea înverșunată de semne. Îi auzea în spatele lui pe băieți strigîndu-l, dar se prefăcea că nu-l interesează. Bătăile inimii lui, ce deveneau din ce în ce mai tari, înăbușeau toate zgomotele.

Cînd Arcașul apăru sub castani, Arhanghelul se crezu victima unui coșmar. Propria-i inerție îl împinse, împotriva voinței sale, spre șeful bandei. Încercă cu disperare să se ferească, dar Arcașul se și năpustise asupră-i. Fugarul îi simți căldura răsuflării.

— Va să zică așa, te ascundeai, ai!

Degetele șefului îi prindeau brațul ca niște cîrlige și Arhanghelul simți că-l podidesc lacrimile.

— Eu... Eu...

Arcașul îl lovi cu pumnul în plină față.

— Ticălosule, lașule...

Sărise pe el și-l lovea cu furie. Dacă-l omora, cu atît mai bine. Ar fi fost o lecție minunată pentru ceilalți. Nu primeau lași printre ei.

Era așezat pe pieptul lui și cu ambii genunchi îi ținea brațele pe pămînt. Cicatricea lui, șerpuitoare și foarte albă, contrasta cu fața înfierbîntată.

Culcat pe spate, Arhanghelul gîfîia. Avea buzele pătate de sînge și de vopsea. Ochii lui, mînjiți cu negru de jur împrejur, îl priveau înspăimîntați.

— Am aruncat grenada, bolborosi.

— Da, numai că ai uitat să-i scoți amorsa. Acum tipul știe tot ce s-a întîmplat și, din cauza ta, o să plătim noi oalele sparte.

Copilul crezu un moment că Arcaşul o să-l bată din nou. Dar vreo şase băieţi, îmbrăcaţi cu cămăşi soldăţeşti, se strînseseră în jurul amîndurora. Arcaşul se întoarse să-i privească.

— V-am spus de nu ştiu cîte ori să nu vă atingeţi de tipul ăla după ce moare. Numai c-a venit imbecilul ăsta cu prostiile şi cu fleacurile lui.

— Lasă-l în pace. Nu vezi că-i curge sînge ?

— Nu-l mai bate, Arcaşule.

— Vina nu-i a lui.

Şeful se ridică bombănind.

— Fuste. Asta ar fi trebuit să-ţi pună părinţii, fuste.

Se apleacă să-şi ia carabina şi-l scutură de umăr pe Arhanghel.

— Mişcă-te şi taci. Parcă n-ai avea nimic între picioare.

Copilul se ridică plîngînd şi îngăimînd :

— Eu nu l-am văzut...

Arcaşul îl întrerupse cu un gest al braţului.

— Ţi-am spus să taci.

Consideră incidentul rezolvat şi se adresă celorlalţi camarazi :

— Aş vrea să ştiu cine-i ticălosul care a tras fără ordinul meu.

Urmă o clipă de linişte.

— În orice caz, nu sînt eu de vină, spuse unul din copii. Stăteam chiar în spatele tău şi n-am putut vedea nimic.

— Şi eu stăteam tot lîngă tine, zise copilul ras în cap.

— Şi eu... Şi eu...

Arcaşul îi privi pe toţi dintr-o dată.

— Bineînțeles, glontele a pornit singur.
— Cred că Durruti a tras, se auzi un glas.
— Da, el era ultimul care ducea pușca.
— Tăceți, porunci Arcașul. Dacă n-ați tras voi, e inutil să acuzați pe altcineva.
Elaborase în grabă un plan de luptă: citea bănuiala și neîncrederea pe fețele băieților și dorea cu orice preț să-și recapete superioritatea.
— Nu-i vina nimănui și în același timp e a tuturor, rosti cu glas răgușit. Ce-a fost, a trecut. Singurul lucru care trebuie să ne preocupe acum e să încheiem povestea asta.
— S-o încheiem, spuse micuțul ras în cap, dar cum?
— Lichidându-l pe Elósegui, răspunse Arcașul. Tipul nu trebuie să ajungă viu la naționaliști. Și dacă nici unul din voi nu vrea să mă ajute, mă oblig să-l omor singur.
— Nimeni n-a spus că nu vrem să te ajutăm, Arcașule, zise cel mai mic.
— Știi bine că o să te urmăm peste tot, dar...
Șeful ridică bărbia.
— Dar ce?
Băieții tăcură din nou, posomorîți și neîncrezători.
— Ascultă, spuse unul din ei, să nu-ți închipui că vrem să te lăsăm singur, dar cred că lucrul cel mai bun pe care-l avem de făcut e s-o ștergem.
Arcașul își mîngîie cicatricea albă de pe față.
— S-o întindem? Da știi că ai haz...
Urmă un moment de liniște, în timpul căruia țăcănitul mitralierelor se auzi deslușit.

Arcașul rîdea tăcut, un rîs împietrit, pictat parcă cu pensula pe chipul lui de derbedeu, și care pieri tot atît de repede pe cît apăruse. Deveni brusc serios, de parcă n-ar fi rîs niciodată și fața lui s-ar fi transformat într-o mască de cîrpă.

— Idioților, strigă el, nu vă dați seama că dacă tipul se predă, n-o să ne mai putem ascunde nicăieri ? Naționaliștii ne vor urmări ca pe niște cîini. Vor face o recunoaștere prin pădure și în cinci minute ne prind pe toți.

Cuprinse întreg grupul cu privirea, pentru a măsura efectul discursului său. Fețele camarazilor săi reflectau neliniște și groază. Nimeni nu îndrăznea să ridice ochii.

— Am omorît un naționalist și ne vor pedepsi. Vom fi folosiți ca țintă pentru exercițiile de tragere. Dacă nu cumva ne spînzură de-o cracă. Cu un gest larg arătă pădurea. Copaci sînt destui.

— Crezi ? îngăimă cel mai mic.

Arcașul izbucni într-un rîs sarcastic.

— Dar ce-ți închipui ? Că ne vor da pîine cu ciocolată ?

Iritarea de acum cîteva minute dispăruse. Groaza de pe fețele celorlalți copii îi restituia, prin contrast, stăpînirea de sine.

— Și să nu credeți că dacă sînteți copii o să scăpați mai ușor. Sarcina asta le revine marocanilor și ei nu-și fac scrupule de obicei. Zîmbi. O, să nu credeți că sînt plăcute aceste spectacole. Uneori oamenii mari urlă ore întregi îna-

inte de-a da ortul popii, în timp ce copiii rezistă mai mult.

Băiețelul ras în cap tremura ca varga și întrebă cu glas stins :

— Ai văzut cu ochii tăi, Arcașule ?

Acesta izbucni în rîs.

— Dacă am văzut ? Nu o dată, ci de nenumărate ori. La Oquendo, unde locuiam, aveau loc zilnic execuții în piață. Întîi spînzurau bărbații, apoi femeile, și în cele din urmă copiii. Îi duceau pe toți într-o căruță, cu mîinile și picioarele legate. În frunte, mergea un ofițer care bătea toba ca să se strîngă toți oamenii să vadă cum îi execută. Apoi îi dădeau jos din căruță și începeau să-i atîrne de copaci. Pe cei mari de crăcile groase, iar pe copii de crengile subțiri. La sfîrșit, după ce dădeau toți ortul popii, îi dădeau jos și pregăteau funiile pentru ziua următoare. Să mă trăsnească Dumnezeu dacă invent un singur cuvînt.

Povestise totul pe nerăsuflate și se simțea mulțumit. Văzu pe fețele înspăimîntate ale copiilor ravagiile produse de această povestire și scuipă pe jos dezgustat.

— Ei, tu, plîngărețule, spuse întorcîndu-se spre Arhanghel, în ce direcție mergea soldatul ?

Copilul își șterse ochii cu poala cămășii.

— Nu știu, îngăimă. Cînd l-am văzut, mergea spre „Paradis“... Și izbucni din nou în hohote de plîns. Eu... n-am făcut nimic.

— Ține-ți fleoanca ! exclamă băiatul ras în cap.

Şi el era gata să plîngă, dar numai datorită unui mare efort reuşi să se stăpînească.

Considerîndu-şi manevra terminată, Arcaşul trase piedica armei şi-o porni, fără să spună nimic, pe cărarea din dreapta. Speriaţi, copiii fugiră după el. Povestea şefului lor îi înspăimîntase : frînghii mici, pe măsură, după diametrul gîtului... ceva îngrozitor. Arcaşul se întoarse să-i privească.

— Ce-i cu voi ?

Copiii lăsară capul în jos cu umilinţă.

— Mergem cu tine, Arcaşule.

— Da, te însoţim.

— Dacă veniţi să plîngeţi sau să vă sclifosiţi, aţi face mai bine să rămîneţi lîngă pîrîu în aşteptarea soldaţilor.

Se simţea stăpîn pe el şi-i umilea cu mare plăcere.

— Mă auziţi bine, nu ? Cui i-e teamă, s-o şteargă.

Cunoştea o scurtătură bine camuflată care ducea în grădina „Paradisului". Cu degetul încordat pe trăgaci, deschise drumul prin hăţiş. Singurul loc deschis, cîteva straturi de arătură acoperite cu cimbru şi grozamă, se afla lîngă proprietatea surorilor Rossi. Restul drumului nu era periculos.

Înainte de a părăsi adăpostul stejarilor, Arcaşul examină cărarea pe care urma să meargă. Pe şosea, spre nord, circulaţia era intensă. Împuşcăturile, din ce în ce mai îndepărtate, se îndreptau spre sat. Doar zona din jurul „Paradisului" era liniştită. Nu se vedeau soldaţi nici pe

dealurile cu roşcovi, nici în albia nisipoasă a pîrîului.

Băieţii, pitindu-se după tufişuri, ajunseseră în pădure pe versantul opus. Dacă Elósegui se dusese la „Paradis“, trebuia să treacă neapărat pe acolo. Arcaşul îi înştiinţă printr-un fluierat să se ascundă.

Zgomotul unui motor pe drum le atrase atenţia asupra ceea ce se întîmpla la trei sute de metri în faţa lor: un jeep încărcat cu soldaţi înainta cu mare grijă spre casă.

Deşi distanţa îi micşora mult, soldaţii se vedeau foarte bine. Înarmaţi cu puşti mitraliere, coborîră în linişte şi înconjurară în evantai clădirea zăvorîtă.

Atunci Arcaşul fluieră din nou şi, în fruntea bandei sale, se îndreptă spre pîrîu în jos, pentru a înştiinţa grupul de copii însărcinaţi cu lichidarea lui Quintana.

Jeep-ul urca încet cărarea nisipoasă ce ducea spre şosea. Prin bolta de tufani şi de stejari, soarele se cernea ca o pulbere de aur şi desena pe pămînt o dantelărie fină de umbre şi lumini. Caporalul se aşezase pe farul de pe apărătoarea de noroi şi urmărea cu un aer obosit zborul neliniştit al libelulelor. Pe măsură ce înaintau, zgomotul camioanelor militare se desluşea mai bine şi, ajungînd la încrucişarea drumurilor, fură nevoiţi să aştepte cîteva secunde înainte de a-şi putea continua drumul.

Şoseaua arăta ca după furtună. Era presărată cu raniţe, ceaune, teci goale, amorse de grenadă, vase de aluminiu şi tot felul de alte obiecte, începînd cu cele propriu-zis militare şi terminînd cu vechiturile cele mai absurde : fise de domino, păpuşi de cîrpă, un acordeon-jucărie, un aparat de radio spart. Parcă întreg peisajul fusese cufundat în panică de un cutremur de pămînt. Buruienile din şanţ erau răvăşite, pline de praful ce acoperise şi copacii învecinaţi cu un văl de mireasă parcă.

De-a lungul drumului, dar în sens opus, un grup de soldaţi cu puşca în bandulieră şi faţa roşie de căldură şi de oboseală cînta cîntece militare. În fruntea lor, un locotenent din Legiune, cu cămaşa deschisă pînă la brîu, îşi arăta pieptul muşchiulos şi acoperit de păr.

— Ei, voi cei de-acolo ! Unde dracu vă duceţi ? Nu vedeţi că blocaţi circulaţia ?

Jeep-ul se opri brusc. Caporalul sări de pe apărătoarea de noroi şi salută milităreşte.

— Locotenentul ne-a trimis acolo, la „Paradis", ca să-i anunţăm pe părinţii unui băiat care a fost împuşcat.

Ofiţerul îşi scoase o ţigară din cartuşieră. Avea faţa tăbăcită ca pielea şi ochii albaştri, ca nişte lagune îngheţate. O jumătate de duzină de medalii atîrnau de un lanţ de argint şi caporalul observă că o cicatrice imensă îi brăzda braţul stîng.

— Bine, duceţi-vă.

Continuară drumul pe şosea în sens invers faţă de soldaţii care înaintau, în timp ce locotenentul şi legionarii, congestionaţi la faţă şi cu buzele uscate, cîntau în continuare :

La cucaracha, la cucaracha
Ya no puede caminar[1]

— Ei, drăcia dracului ! spuse caporalul. Da ştii că are haz chestia asta.

Descoperise tocmai o cutie de vioară printre tufişurile din şanţ şi-i făcu semn soldatului de la volan să aştepte cîteva minute.

— Nevastă-mea şi-a dorit una toată viaţa, exclamă.

Deschise cutia cu vîrful unui cuţit şi-o privi plin de dezamăgire : era o vioară rudimentară, făcută cu siguranţă de un copil. Nişte panglici colorate ţineau loc de corzi şi o coadă de păr blondă înlocuia arcuşul. Înăuntrul cutiei, scris cu cerneală roşie, se puteau citi următoarele cuvinte : „Pentru domnişoara Cordier, de la micuţa ei prietenă Sonia".

— Frumoasă porcărie, spuse caporalul. Nu face doi bani.

Soldaţii începură să rîdă.

— Da la ce te aşteptai ? Credeai c-o să găseşti un Stradivarius ?

Se pregătea să arunce vioara în şanţ, cînd unul din soldaţi îl apucă de mînecă.

— Priviţi !

1 Libarca, Libarca(Nu
Nu mai poate merge (span.).

Arăta fotografia lipită în fundul cutiei : o fată tînără, între șaptesprezece și douăzeci de ani, de o mare frumusețe, îmbrăcată într-o rochie de gală și cu părul despletit. Stînd lîngă un pian.

— Nu-i urîtă de loc, fetița, spuse soldatul fluierînd ușor.

Toți se aplecaseră s-o privească și caporalul fu nevoit să aștepte cîteva secunde înainte de a o putea vedea. Cînd îi veni rîndul, ținu vioara între genunchi și privi fotografia în liniște.

— S-ar spune că-ți place, zise șoferul.

— N-o să ne spui c-o preferi pe nevastă-ta.

— Uitați-vă la el. E pe altă lume.

Caporalul nu binevoi nici măcar să ridice ochii.

— În gura închisă nu intră muște.

Soldatul din față începu să rîdă.

— Vă dați seama ? Îl deranjează pînă și faptul că vorbim de ea.

— E roșu tot, spuse șoferul. Cred că n-o să mai poată dormi din cauza micuței.

— Ai vrea să fii în locul lui, nu, Alfonso ? S-o ia naiba pe nevastă-ta și pe tine cu fetișcana asta.

Caporalul se strîmbă nemulțumit.

— Vreți să vă spun ceva ? Puțin îmi pasă de fata asta.

Rîseră cu toții.

— Lasă, lasă, c-o fi mai puțin...

— O s-o lași mai ieftin...

Ajunseseră la răscruce și caporalul fu singurul care își dădu seama.

— Ei, uite-acolo un drum.

Se opriră în fața unei alei, a cărei intrare era barată de un lanț ruginit, legat de doi stîlpi indicatori. Caporalul descifră inscripția ștearsă de pe unul din ei.

— „Paradisul". Aici e.

Desfăcură lanțul ca să poată trece mașina și înaintară încet pe pietriș.

Pe măsură ce înaintau, în virtutea unui efect invers celui precedent, zgomotul de pe șosea dispărea încetul cu încetul. Se auzeau din nou țipetele păsărilor și zumzetul albinelor ce roiau în jurul florilor de migdal.

Drumul cobora în pantă lină ; opriră motorul lăsînd mașina să alunece la vale singură. La una din curbe, silueta de mînăstire a clădirii apăru, severă, acoperită toată de iederă. În partea dinspre sud, îndreptată către mare, se întindea o terasă care, cu treizeci de ani în urmă, părea să fi fost foarte frumoasă, dar acum era năpădită de buruieni. Balustrada se sprijinea pe niște coloane dărăpănate, și un chioșc romantic, cu o boltă susținută de trunchiuri de brad, adăpostea cîteva scaune pliante. Într-o duzină de ghivece în formă de amforă, vopsite într-un verde decolorat ce se scorojise, creșteau hortensii firave, cu petale ca niște confeti. La capăt de tot, patru eucalipți înalți aruncau asupra casei o umbră răcoroasă și fremătătoare.

Ușa verandei era închisă, ca și obloanele din față. Dacă n-ar fi ieșit fum pe coș, casa ar fi părut nelocuită de mult. Timpul o schimbase o dată cu trecerea anilor ; silueta vechii locuințe evoca epocile trecute și splendorile apuse, a că-

ror mărturie erau peronul de marmoră dărîmat şi baza coloanelor. O paralizie progresivă imobiliza obiectele în gestul lor caracteristic, transformîndu-le, distruse şi ruinate, în martori frămîntaţi ai scurgerii timpului.

Cadranul solar arăta ora unu şi un sfert. Aerul nu se mişca şi era apăsător. Cei patru soldaţi coborîră din maşină şi, ascultînd ordinul mut al caporalului, se înşiruiră la marginea aleii ce ducea în spatele casei. Nefireasca linişte a clădirii îi făcea să se teamă de o ambuscadă şi înaintară în şir indian, cu puşca în mînă.

În patio era o fîntînă de piatră, al cărei hidrofor trepida surd. Uşa de la bucătărie era din lemn şi pînză metalică. Deasupra ei se afla o marchiză părăginită. Cînd se apropiară, o pisică cenuşie fugi şi se ascunse în tufişurile mari de leandri, unde nu se mişca nici o frunză.

— Pe aici, spuse caporalul.

Uşa, închisă cu cheia, nu cedă presiunii degetelor sale. În bucătărie, un cîine care simţise prezenţa lor începu să latre nerăbdător. Cineva îl făcu să tacă printr-un „sst“ energic. Atunci caporalul bătu cu pumnul în uşă şi aşteptă, cu trupul lipit de zid, ca cei din casă să se hotărască să răspundă.

Înăuntru se auziră cîţiva paşi şovăitori şi nişte unghii zgîriind uşa.

— Abel, şopti vocea, tu eşti ?

Caporalul făcu semn oamenilor săi să tacă şi bătu din nou cu pumnul.

— Deschideţi sau nu ?

Urmă din nou o tăcere prelungă. Enervat, cîinele lătră iar.

— Cine-i acolo ?

— Deschideți !

Din nou tăcere.

— Cine sînteți ?

Acum bătea cu amîndoi pumnii.

— Deschideți, vă previn că sîntem înarmați !

Altă pauză. Apoi scîrțîitul unui zăvor.

În ușa de la bucătărie apăru o fată tînără de vîrstă nedefinită. Purta uniformă și avea părul strîns într-o singură coadă. Văzînd soldații, se retrase înspăimîntată și-și duse la gură o batistă de dantelă.

— Liniștiți-vă, spuse caporalul, n-o să vi se întîmple nimic.

Intră în bucătărie și se dădu la o parte, ca să-i lase pe soldați să treacă.

— Dumneavoastră sînteți proprietara casei ?

Fata, sprijinită de dulap, îi privea pe intruși cu un aer înfricoșat.

— Nu, îngăimă. Mama mea.

— Sînteți amabilă s-o anunțați ?

— E bolnavă, răspunse. A avut o noapte foarte proastă. Are migrenă și palpitații. Își dusese mîinile la gulerul uniformei, ca și cum s-ar fi înăbușit, și adăugă aproape strigînd : Oh, vă rog, nu încercați s-o vedeți. Are o durere de cap îngrozitoare și...

— Bine, bine... o întrerupse caporalul. Dacă e bolnavă, atunci o să discutăm cu dumneavoastră.

Își drese glasul. E vorba de copilul care locuiește cu dumneavoastră.

Ochii fetei păreau două bile albastre în mijlocul feței sale de porțelan. Își duse din nou batista la gură și-i privi cu un aer mirat.

— Abel ?

— Da, Abel Sorzano.

— I s-a întîmplat ceva ?

Își întinsese fața crispată, numai piele și os, și nimeni nu îndrăzni să-i răspundă.

— Uitați despre ce-i vorba, spuse caporalul în cele din urmă, băiatul era la școala copiilor refugiați și a fost victima unui accident îngrozitor.

Ea înghiți saliva înainte de a întreba :

— Este... este rănit ?

Fără să se fi înțeles, soldații lăsară cu toții ochii în jos. Fata avea pantofi albi, cu tocuri și ciorapi de aceeași culoare, ca infirmierele din spitale.

— Da, răspunse caporalul... adică nu. Ieșise cu copiii de la școală și, înainte de sosirea trupelor noastre, voiseră să se joace cu armele și...

— Era cu copiii ? întrebă fata.

Caporalul încuviință din cap. Nu știa ce cuvinte să folosească și nu reușea să dea o explicație completă.

— Oh, ce rușine, ce rușine ! spuse ea.

Batista îi căzuse din mîini și se aplecă prima s-o ridice.

— Sînteți foarte amabili și vă sînt recunoscătoare pentru interesul dumneavoastră, dar cred

că cel mai bine e să-i dați drumul. Să vină el singur. Din proprie inițiativă. Numai așa va învăța ceva din lecția asta.

Soldații se priviră încurcați, fata era albă ca marmora și-i privea cu un aer nedumerit și speriat.

— Abel e atît de sensibil, spuse ea, încît trebuie procedat cu mult tact. La vîrsta lui rănile se cicatrizează atît de greu.

— Tocmai despre asta e vorba, reluă caporalul agățîndu-se de prilejul oferit, despre rănile lui. Locotenentul dorește ca cineva din dumneavoastră să ne însoțească pentru a-l identifica.

Cuvîntul „moarte" i se învîrtea în jurul limbii ca un fluture atras de lumină și trebui să facă un efort pentru a nu-l pronunța.

— Mama nu trebuie să meargă, nu ? întrebă fata.

— Nu. Cel puțin așa cred. E suficient dacă vine o singură persoană.

Ochii fetei străluciră șiret.

— Indiferent cine ?

— Da, n-are importanță.

Ea făcu un gest degajat.

— Atunci, am s-o trimit pe Filomena.

Își netezi cu grijă pliurile rochiei și adăugă :

— Vreți să fiți amabili să așteptați cîteva momente ?

Servitoarea se ascunsese în pivniță de frica bombardamentelor și ieși în silă să-i însoțească pe intruși.

— Nu sînt marocani printre ei ?

— Nu, nici unul.

— Şi spuneţi că sînt din ceilalţi ?

— Da.

Liniştită de aceste răspunsuri, începu să-şi pună paltonul.

— Înseamnă că s-a terminat războiul, nu-i aşa, domnişoară Águeda ?

Fata se retrase fără să răspundă. Din cauza discuţiei cu soldaţii inima îi bătea tare. Urcă scările acoperite cu un covor roşu ca s-o înştiinţeze pe mama ei de vestea primită.

Doña Estanislaa locuia în aripa de sud a casei şi nu voise să plece de acolo nici în faţa pericolului.

— O femeie de rangul meu ştie totdeauna să se facă respectată, repeta ea.

Deşi Águeda ştia că sosirea naţionaliştilor nu avea s-o impresioneze în mod deosebit, nu putu rezista tentaţiei de a-i împărtăşi vestea. Pacea însemna întoarcerea la viaţa normală — cele patru mese pe zi şi poate sosirea neaşteptată a unui bărbat. În comparaţie cu asta, orice necaz suferit de copil părea lipsit de importanţă.

— Mamă...

Dormitorul era gol. Águeda deschise una după alta toate uşile de la etaj. Nicăieri nimeni. Puţin uimită, coborî scările. Cînd ajunse în vestibul observă că uşa de la intrare era deschisă. O briză uşoară mişca mărgelele de sticlă ale lămpii.

Doña Estanislaa urca tocmai în vîrful picioarelor treptele de marmoră ale peronului. Ţinea într-o mînă vioara-jucărie şi în cealaltă arcuşul

făcut din coadă. Primi fără cea mai mică emoție vestea că au sosit naționaliștii.

— Vezi, spuse ea lui Águeda arătîndu-i vioara pe care tocmai o luase pe furiș din jeep, ai spune că e a lui Romano.

*

* *

Locotenentul se distra scotocind prin documentele din fișier. Tocmai i se transmiseseră felicitări călduroase din partea comandantului pentru acțiunea lui eroică din timpul dimineții, și o plăcută senzație de mulțumire îi lumina tot chipul.

— Domnule locotenent...

Cel care i se adresase era un soldat din Ibiza, însărcinat cu paza lui Elósegui, și Fenosa îl privi cu expresia părintească cu care, în momentele sale de răgaz, obișnuia să se uite la soldați.

— Ai spus ceva ?

— A venit femeia, domnule locotenent.

Fenosa goli pipa de scrum și încuviință din cap. Cele întîmplate cu copilul îl puneau pe gînduri. Îi făcuse semn soldatului să plece, dar se răzgîndi de îndată.

— Ați înștiințat-o ? întrebă cu un aer degajat.

Avea o frică bolnăvicioasă de lacrimi pe care nu și-o putea explica. În fața unei femei plîngînd se simțea dezarmat, gol ca un vierme.

— Da, domnule locotenent.

Fenosa privea absorbit fotografia unei femei înconjurate de un grup de copii. Pe spatele fotografiei, un singur cuvînt : Dora.

— Bine, spune-i că vin îndată.

Continuă să cotrobăiască prin hîrtii și soldatul coborî la parter.

Filomena ajunsese tocmai la școală și plîngea în hohote cu fața ascunsă în batistă.

Cînd coborî din mașină, un avion cu aripile de argint zbura deasupra văii la mică înălțime. Arborase culorile naționaliștilor. În balcon, steagul republican fusese înlocuit cu unul roșu și galben. Cîțiva soldați care stăteau la soare pe o bancă tăcură cînd femeia trecu pe lîngă ei și o priviră cu ochi curioși.

— E mama ? întrebă unul din ei cu glas tare.

Vestibulul, în care erau glastre cu mușcate și un cuier rupt, era gol și liniștit. Casa dădea impresia că-i pustie și dărăpănată. În timp ce un soldat urca să-i anunțe sosirea, pe Filomena o introduse ordonanța într-un fost birou.

Încăperea nu se schimbase aproape de loc de cînd venise ultima oară la școală să ridice corespondența lui Romano. Era o cameră de modă veche, strîmtă și mobilată de foștii ei proprietari după gustul epocii. Filomena abia se uită în jur. Se simțea zăpăcită, bolnavă.

— Oh, Abel !

O înștiințaseră de moartea copilului la mijlocul drumului. Cînd își recăpătă glasul, i se păru că aparține unui gramofon. Limba îi devenise

ca de cîrpă și simți un val de sînge urcîndu-i-se la cap. Izbucni în plîns.

Soldații îi explicaseră totul de mai multe ori, dar ea nu înțelegea. Îi rugă să repete.

— A murit ?

— Da, l-a găsit în pădure cu un glonte în tîmplă.

— Cine l-a găsit ?

— Soldatul, femeie. Ți-am mai spus și înainte.

Nu. Ea nu auzise. Lacrimile îi umpleau încet ochii și un ușor strabism dădea privirii sale un aspect ireal.

— Cine l-a omorît ?

— Unul din băieți.

Îi era cu neputință să înțeleagă. Totul era absurd. Povestea se învîrtea, se tot învîrtea în capul ei. Îi era greață.

— Opriți !

Se aplecă și încercă zadarnic să vomite. Bărbații adunați în jurul ei o priveau cu milă.

— Știți, spuneau ei, în război...

Totul se petrecuse chiar în dimineața aceea, dar Filomena avea impresia că trecuseră de atunci ani de zile.

Soldatul coborî de la etajul întîi și-o înștiință că locotenentul va veni îndată. Între timp, o conduse în odaia în care se afla cadavrul și Filomena se cufundă într-o mare de lacrimi.

— Abel, Abel, strigă. Capul copilului, capetele tuturor celorlalți se ridicau, coborau din plafon spre podea ca un leagăn. Toate capetele, al ei și ale celorlalți, jos, sus, jos, sus, strîmbîndu-se. Abel, Abel ! Glasul abia putea să-i iasă din gît-

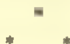
lej, deşi ducea mîna la gît, şi sîngele îi năvălea în ochi o dată cu lacrimile formînd o perdea care o împiedica să-i vadă trupul, faţa şi rana ce sîngera. „Abel, Abel odorul sufletului şi-al inimii mele, scumpul meu Abel, comoara şi regele casei, ce ţi-au făcut, spune-mi, ce ţi-au făcut, ce nemernic a tras în tine, în copilaşul meu care n-a făcut rău nimănui şi care n-ar fi omorît o muscă, l-au asasinat, criminalii, hoţii, nemernicii l-au asasinat, o, scumpul meu, suflet din sufletul meu, cine te-a iubit mai mult ca mine, copilul meu, spune-mi cine-i nemernicul şi-am să-l omor, jur pe măicuţa mea cea sfîntă, porc, mîrşav ucigaş, am să-l omor, pe măicuţa mea cea sfîntă, căci e mai rău decît otrava... Să-i facă rău tocmai lui, un înger, mieluşelul meu, bietul meu Abel, puişorul meu, regele meu, comoara mea, odorul meu, copilul cel mai bun şi cel mai frumos din lume, lăsaţi-mă cu el, cu tine, iubitul meu, comoara mea, lumina sufletului meu, lăsaţi-mă, da, lăsaţi-mă cu această făptură gingaşă, ucisă de un ticălos care-o să mi-o plătească, mort atît de tînăr şi cu tot viitorul înainte. Avocat, ambasador, preşedinte, ai fi fost toate astea, Abel, copilul meu, biata mea comoară, nu, nu, lăsaţi-mă, lăsaţi-mă cu el, cu acest copil atît de bun pe care-l iubea toată lumea, scumpul, scumpul meu Abel, daţi-mi drumul, daţi-mi drumul, vă spun, e mai mult de un an de cînd îl cunoşteam şi eram ca mamă şi fiu, bietul îngeraş care îşi pierduse părinţii în război şi care n-avea ce mînca, castane dimineaţa, la prînz şi seara, asta-i tot ce mînca, bietul copil

care a murit atît de slab, atît de înfometat, acum cînd războiul se termina și-ar fi putut mînca după plac, acum cînd ar fi putut pleca la Barcelona să învețe și să-și cîștige viața, acum, vreau să știu, da, vreau să știu cine-i nemernicul care l-a omorît ca să-l ucid, jur pe măicuța mea cea sfîntă, că-l ucid, da, îl ucid."

Locotenentul apăru după o jumătate de ceas și, înainte de a-i pune vreo întrebare, îi făcu semn să se așeze. Filomena avea fața umflată de lacrimi și se lăsă să cadă pe scaun ca un automat. Ca în vis, îl auzi întrebînd-o :

— Locuia cu dumneavoastră copilul ?

Firește, locuia...

Istoria lui Abel în această casă începea într-o dimineață caldă și senină din ultima iarnă. Ceasul de perete din vestibul arăta ora unsprezece și jumătate cînd copilul împinse ușa de la intrare și, fluierînd ca cineva care pătrunde pe un teritoriu recent cucerit, păși în viitorul său cămin. Aici sînt, aici rămîn, părea să spună. Cîinele venise în întîmpinarea lui și-i lingea mîinile. Filomena constată cu uimire că, pentru prima oară, nu lătrase pe un intrus. El de asemeni părea să înțeleagă că Abel aparținea de drept acelei case

şi, dînd din coadă, recunoştea de fapt ceea ce, în ochii lui, constituia un fapt sigur.

— Sînteţi amabilă s-o anunţaţi pe doña Estanislaa Lizarzaburu ? spuse.

Părul îi cădea pe frunte, blond şi ondulat. Îl dădu la o parte cu un gest al mîinii.

— Daţi-i aceasta din partea mea.

Îi întinse o carte de vizită dreptunghiulară pe care scria frumos cu tuş : ABEL SORZANO, STUDENT.

— Spuneţi-i că, dacă se simte obosită, am să vin s-o văd altădată.

Vorbea cu o dezinvoltură neaşteptată pentru un copil de vîrsta lui şi Filomena îl privea cu gura căscată. Cu cartea de vizită în mînă, urcă ca o somnambulă şi de pe primul palier îl mai privi o dată pe Abel. Stătea tot în picioare lîngă uşa vestibulului şi, profilîndu-se pe fundalul întunecos al soclului, părea să beneficieze de un privilegiu luminos. „Un adevărat sfinţişor în nişă“, spuse în gînd.

Etajul întîi era, ca de obicei, întunecos şi liniştit. Ferestrele, cu perdelele trase, născoceau umbre fugare pe oglinzile mohorîte. Şi o singură rază de soare ce săpa un tunel alb de sus, din dreptul uşii, se reflecta pe mochetă, decolorată parcă de clor.

— Intră.

Atmosfera complet deosebită a odăii o făcu să strănute. Doña Estanislaa stătea întinsă pe canapea, înfăşurată într-un chimono de mătase ja-

poneză. O batistă îmbibată cu apă de colonie îi umezea fruntea. Așezată pe un taburet, Águeda își dădea unghiile cu ojă. Nici una din ele nu se întoarse.

— E un copil care vă așteaptă jos, spuse Filomena. Mi-a spus să vă înmînez asta.

Doña Estanislaa luă cartea de vizită cu un gest obosit. Încăperea era cufundată în penumbră și apropie hîrtia de ochi ca să vadă mai bine. Apoi își făcu vînt cu evantaiul și dădu cartea de vizită Águedei.

— Ei, drăcia dracului! spuse. Ce surpriză!

Dar pe fața ei nu se citea nici o urmă de uimire. O remarcă banală despre vreme nu i-ar fi schimbat mai mult mușchii feței. Águeda, între timp, fixa cartea de vizită cu o privire nedumerită și se întoarse spre mama ei, întrebînd-o din ochi.

— Ai observat dacă are bagaje?

— Nu, nu, doamnă, răspunse Filomena.

Doña Estanislaa scoase un suspin.

— Bine. Du-l în odaia în care a locuit domnișoara Claude. Arată-i și unde-i baia. Este atîta praf pe drum...

Nici o vorbă în plus. (În timp ce se îndepărta pe coridor, auzea zgomotul tot mai slab al unei discuții ce răzbea din odaia femeilor: „Ce nechibzuință din partea ta și ce ridicol pe deasupra. Oricine ar socoti situația noastră tragică! Pe vremea bunicului tău..." „Bunicul, bunicul meu, mereu bunicul meu! Tare aș vrea să știu la ce ne poate ajuta bunicul meu. Uite. Pune mîna. Nu-i nici un pic de carne aici înăuntru.

Doar piele. Piele şi os. În rest, îmbrăcăminte, peruci şi cîlţi. Şi-mi mai spui, sughiţă, şi-mi mai spui că nu trebuie să mă nelinişteșc de sosirea acestui copil... Cînd toate trei, tu, Filomena şi cu mine crăpăm de foame. N-am mai mîncat ceva cumsecade de nu ştiu cît timp, şi tu care pretinzi...")

Cufundat în contemplarea gravurilor, copilul aştepta în vestibul şi o întîmpină pe Filomena cu un zîmbet încrezător. Îşi scosese vestonul de uniformă, pe care îl ţinea acum pe braţ, şi părea mai mic decît era, ceea ce accentua, prin contrast, surprinzătoarea precocitate a cuvintelor sale.

— Doña Estanislaa nu se simte tocmai bine, spuse servitoarea, dar mi-a spus să te conduc în odaia în care ai să stai.

De mai mulţi ani această odaie era închisă şi Filomena fu nevoită să se ducă la bucătărie pentru a căuta inelul cu chei. Abel o urmase prin casă în tăcere. Cu un aer atent, examina, fără nici o mirare aparentă, mobilierul somptuos şi demodat.

— Iată, am ajuns.

Filomena deschise larg fereastra şi dădu la o parte draperiile grele de damasc. Abel, care o urma de aproape, se opri în pragul uşii. Odaia, în ciuda dimensiunilor neobişnuite, era ticsită de tot felul de obiecte. Oglinzi cu sfeşnice, gravuri, miniaturi acopereau cei patru pereţi, totul aşezat ca din întîmplare unul lîngă altul, de parcă ar fi coborît din acelaşi vis urît. Pe tavan, o jumătate de duzină de vapoare pentru copii păreau să atîrne în aer, nesuspendate de nimic. Patul avea

coloane şi era împodobit cu rozete. Iedera se cățărase pînă la pervazul ferestrei, înăbuşind glastrele cu muşcate pe care le adusese Claude acum cîțiva ani.

— Va trebui să şterg tot praful ăsta, se scuză Filomena. Rupse cu mîna o pînză de păianjen ce se întindea dintr-o parte în alta a odăii şi adăugă : A fost închisă atîta vreme...

Abel îşi scoase din buzunar obiectele personale : hîrtie de scrisori, două plicuri, un stilou, un plan al provinciei Gerona, un certificat de la şcoala unde îşi începuse studiile în vederea bacalaureatului, o savonieră de aluminiu, un briceag, precum şi un buletin informativ privind situația de pe ambele fronturi.

— Primiți des ziarele ? întrebă după ce-şi termină treaba.

Filomena schiță un gest vag.

— Acum cîțiva ani, spuse, domnişoara era abonată la *Blanco y Negro*, dar acum...

Abel îşi înfundă mîinile în buzunare.

— Atunci cum aflați ce se întîmplă pe front ?

Femeia dădu din umeri : nu aflau, pur şi simplu. Deşi erau vecini cu soldații bateriei şi cu copiii refugiați de la şcoală, locuitorii „Paradisului" trăiau la periferia războiului : doña Estanislaa evocînd vremuri mai bune, iar Águeda visînd la Făt-Frumos din basme.

Războiul se făcea simțit prin lipsa alimentelor. În rest, nu le deranja cu nimic.

— Dar pe mine mă interesează foarte mult, spuse Abel. La Barcelona ascultam radioul în

fiecare seară. Unchiul meu atîrnase pe perete o hartă a Spaniei şi eu însemnam înaintarea trupelor cu bolduri colorate.

Deschise unul din plicurile pe care îl scosese din buzunar şi luă din el o hartă a peninsulei împăturită în patru.

— Priviţi, spuse arătînd regiunea aragoneză, în această zonă s-au dat ultimele lupte. Naţionaliştii erau acolo săptămîna trecută şi acum ocupă întreaga regiune.

Părea foarte mîndru de cunoştinţele sale şi împături harta, plin de satisfacţie.

Apoi luă savoniera de aluminiu şi-i ceru servitoarei să-i arate unde se află baia.

După ce intră, deschise robinetul de la duş şi închise uşa cu zăvorul. Un timp, Filomena îl auzi cîntînd şi sărind, vesel şi uşor ca o pasăre.

La ora mesei, nici doña Estanislaa nici Águeda nu coborîră din odăile lor şi Abel fu nevoit să mănînce în bucătărie. Filomena pusese în onoarea lui faţa de masă de muşama şi, rezemîndu-se în coate la celălalt capăt al mesei, îl privi cît timp mîncă.

— Va trebui să te mulţumeşti cu ceea ce este, dragul meu, îi spuse dîndu-i o strachină cu terci de mălai şi un blid de năut. E război. Nu se găseşte altceva.

Cu capul aplecat peste farfuria ce fumega, Abel îi dărui un zîmbet fermecător.

— O, nu vă neliniştiţi pentru mine. Ca să vă spun adevărul, şi la noi se mînca tot terci şi năut, dar nu era atît de bine gătit.

Apoi, fără să fie nevoie să-l tragă de limbă, Abel o puse la curent cu toate isprăvile lui : venea de la Barcelona unde, pînă la începutul războiului, locuise cu părinţii lui. Era nepoţelul surorii celei mai mari a doñei Estanislaa, la care locuise în ultimele luni. Doña María, aşa se numea buna doamnă, murise cu cincisprezece zile în urmă. Biata de ea fusese foarte zdruncinată de război şi, în timpul unei alarme, i s-a oprit inima. Deoarece muriseră şi părinţii săi şi nu se înţelegea cu unchii lui, se hotărîse să vină aici şi să profite de ospitalitatea de care se bucurase în repetate rînduri din partea doñei Estanislaa. Şi sosise.

— Dar unchii tăi ce-au spus cînd au aflat că pleci ?

— Cum e şi firesc, nu i-am prevenit de plecarea mea. Le-am spus că o să mă duc după-masă la cinema şi am luat tramvaiul pînă la gară. Ca să nu se alarmeze, le-am lăsat cîteva rînduri sub pernă.

O privea pe Filomena amuzat şi continuă cu voce gravă :

— Consultasem mersul trenurilor dinainte şi am pătruns în gară cu un bilet de peron. Fireşte, am călătorit fără să plătesc. Mi-am scos cele cincisprezece pesete din puşculiţă şi cînd am ajuns la Gerona am luat o cameră la hotel. Azi-dimineaţă, la ora opt, m-am suit în auto-

buzul care merge pînă în sat şi, deoarece mai aveam două pesete, am băut o limonadă.

De necrezut. Într-adevăr uimitor. Filomena era uluită şi încremenită de mirare ; acest copil îi inspira admiraţie, respect, ba chiar spaimă.

— Şi, spune-mi, nu ţi-a fost frică c-o să te prindă ?

Abel negă din cap : terminase terciul şi goli strachina cu năut în farfurie.

— De loc, explică el. Prevăzusem totul perfect. Şi-apoi, pe vremurile astea, nimeni nu se interesează de ceea ce face vecinul. Oamenii sînt prea preocupaţi de ei înşişi.

Cu două luni în urmă asistase în Gara de Nord la sosirea unui tren de refugiaţi. Unchii lui se duceau deseori la ţară după provizii şi, ca în fiecare săptămînă, se dusese să-i aştepte împreună cu bunica lui, dar fanfara ce apăruse pe peron îl îndemnă să alerge în întîmpinarea trenului ce tocmai sosea.

Cu repeziciunea fulgerului, Abel îşi croi drum dînd din coate. Trenul era împodobit cu drapele şi steguleţe. Sute de băieţi se aplecau peste geamurile vagoanelor, cîntînd şi bătînd din palme.

— Cine sînt ăştia ?

— Refugiaţii.

Din postul său de observaţie, situat foarte bine, lui Abel nu-i scăpase nici un amănunt. Cînd trenul se opri, copiii coborîră ca o turmă de animale speriate şi aplaudară generoasele instituţii ce se vor îngriji de ei, apoi intonară cîntece pentru a sărbători acea dată memorabilă. Unul

din ei, neverosimil de slab şi uns pe cap cu o cremă albă, înaintase ţinînd un buchet de flori în mînă ca să salute autorităţile şi, în faţa microfoanelor ce aparţineau posturilor de radio ale întregii regiuni, recită o poezie. Ceilalţi stăteau în spate, posomorîţi şi tăcuţi în hainele lor de serj, şi cineva, fără pic de ironie, îi împodobise cu flori şi panglici. Înghesuiţi unii într-alţii în mijlocul peronului, formau un singur trup cu multe capete ce se mişcau toate în acelaşi timp, ca nişte spice bătute de briză.

— Sîntem într-adevăr fericiţi, spuse rapsodul în final.

Şi cuvintele sale, reproduse de megafoane de-a lungul peroanelor, provocară o adevărată explozie de entuziasm. Protectoarea primi buchetul pe care copilul i-l întindea şi-i sărută fără scîrbă capul ras. Aparatele de fotografiat începură să ţăcănească. Apoi, membrii comisiei de primire făcură cale-ntoarsă zîmbind spectatorilor care-i aplaudau. În faţa gării, se urcară în maşinile lor rapide şi dispărură în grabă printre celelalte vehicule.

— Şi copiii ? întrebase Abel.

— Copiii vor continua să crape de foame, răspunse domnul de lîngă el.

Purta un basc negru tras pe urechi şi se îndepărtă în mulţime bombănind.

Abel simţea un nod în gît. Scena îi părea ireală, absurdă. „Deci, copiii aceştia..." Acum ştia. Bărbatul, vecinul lui îl lămuri : „La naiba, să crape toţi de foame". Lumea era un loc îngrozitor, unde fiecare se gîndea doar la el şi cel

care nu devenea exploatator risca să fie exploatat. Cu lacrimile în ochi, se întoarse pe peron, unde îl aştepta bunica lui, şi multe nopţi la rînd copiii refugiaţi îi populaseră coşmarele cu viziuni sîngeroase.

Această amintire era încă vie în memoria lui şi-i făcu plăcere s-o evoce. Atenţia Filomenei îl flata şi, sigur acum de efect, încercă să diminueze importanţa întîmplării.

— În realitate, toate acestea n-au nici o importanţă, explică în continuare. Trenurile sînt pline de copii care fug de acasă. Sînt trimişi înapoi de la zona frontului în vagoane speciale şi, cînd ajung la Barcelona, nimeni nu se interesează să-i caute.

În timp ce vorbea, îşi aminti o scenă văzută într-o zi pe ecranul unui cinematograf din cartier : în trenurile Crucii Roşii, copiii călătoreau cu etichete cusute pe spate. „Mă numesc Cutare", scria pe ei. Sau : „Sînt din cutare loc şi am atîţia ani". Alţii purtau pur şi simplu un număr sau o literă din alfabet.

— Toţi aceşti copii sînt orfani de război şi li se pune un număr pe haină ca să nu li se greşească numele, pentru că sînt mulţi care nici măcar nu ştiu să vorbească. Unii din ei sînt răniţi, dar aceştia călătoresc în compartimente de clasa întîi.

Ştergîndu-şi farfuria cu o bucată de pîine, se uita pe furiş la faţa palidă a servitoarei.

— Vai, Doamne ! Şi n-au unde să locuiască ?

Abel îşi împături cu grijă şervetul, îl trecu printr-un inel şi apoi îl băgă în bufet.

— Se spune că-i trimite în Italia cu un vapor, Dar eu cred, adăugă pe un ton confidențial, că în timpul călătoriei au grijă să-i lichideze.

— Să-i lichideze ? strigă Filomena.

Abel surîse cu cruzime.

— Da, îi aruncă în mare.

Își aminti de bărbatul din gară și se întinse cu un gest obosit.

— Fiindcă e vorba de indivizi care ar putea deveni dușmani, ei cred că lucrul cel mai bun este să-i elimine. Cu cît sînt mai tineri, cu atît e mai ușor.

Filomena își ștergea lacrimile cu colțul șorțului ei de flanelă.

— Dar e inuman.

— Copiii sînt cei care plătesc întotdeauna. E lucru știut.

Era încîntat de imaginația lui și se ridică.

— Dacă nu vă deranjează, se scuză, v-aș cere permisiunea să vă părăsesc un moment. Deoarece bănuiesc că mătușa mea nu va putea să mă primească înainte de mijlocul după-amiezii, am să profit ca să fac o plimbare.

Discuția cu servitoarea îl obosise și, cînd rămase singur, respiră ușurat. Străbătînd aleea cu pietriș se îndreptă spre terasa pe care soarele, în ciuda anotimpului rece, o încălzea destul de puternic și, pe măsură ce Abel înainta, umbra eucalipților îi tatua pe trup un fel de uniformă de camuflaj.

După duș, în timp ce se îmbrăca în fața ferestrei, privise pădurea de stejar ce începea lîngă chioșc și se întindea pînă la albia abruptă a pî-

rîului. Se hotărî s-o străbată dintr-o parte în alta. Avea în buzunar tot ce-i trebuia pentru o expediție de felul acesta. Un briceag cu două lame, cu tirbușon și deschizător de conserve, masca de mătase pe care i-o dăruise bunica lui și un termometru inutil, folosit uneori ca busolă, în expedițiile sale îndrăznețe.

Un vînt răcoros bătea ușor dinspre rîpă și Abel îl trăgea în plămîni cu nesaț. Era minunat să-ți simți inima bătînd în piept și părul răvășindu-ți-se pe frunte. Îl cuprinse dorința să cînte, să rîdă, să răpună cu baioneta dușmani imaginari. Poteca cobora și, în cîteva minute, ajunse la albia pîrîului.

Așezat în mijlocul văii cercetă cu grijă împrejurimile. Locul era liniștit, odihnitor. Majoritatea colinelor ce schițau silueta vălurită a peisajului erau acoperite cu brazi și stejari. Abia mai departe, dincolo de pîrîu, fiecare petic de pămînt dovedea existența întinderilor cultivate, lăsate în paragină.

După o jumătate de oră porni din nou, în sens invers, pe cărarea pe care coborîse atît de vesel. Dintr-o dată se gîndi că în acele locuri i-ar fi foarte greu să-și găsească prieteni și fu nevoit să facă un efort pentru a nu se lăsa biruit de descurajare. Dacă viața la „Paradis" prezenta neajunsuri, va trebui să găsească un mijloc pentru a le evita.

Cînd se întoarse pe terasă, cadranul solar arăta ora cinci și jumătate. Un vînt ușor înfioră leandrii de pe alee și flacăra subțire a chiparoșilor.

Era ca o fotografie făcută în contralumină. Apoi, liniştea. Nici un zgomot, nici cea mai mică şoaptă. Doar bătăile de aripi ale păsărilor în jurul casei.

Impresiile din prima după-amiază se confirmaseră în cursul zilelor următoare. La „Paradis“ timpul se scurgea monoton, fără nici o schimbare, şi lui Abel începu să-i fie dor de vechii săi prieteni. La Barcelona oamenii mişunau pe străzi şi ziarele erau pline de ştiri. Se ducea la cinematograf de îndată ce reuşea să facă rost de cîţiva reali şi, pe terenurile din jurul casei, se juca în fiecare zi de-a războiul între republicani şi naţionalişti. Acum, la „Paradis“, nu avea altă tovărăşie decît pe Estanislaa, pe Filomena şi pe Águeda. Preocupările lor, de cele mai multe ori, erau diferite de ale lui şi prin urmare era foarte greu să stabilească un dialog comun.

Doña Estanislaa petrecea zile întregi închisă în odaia ei şi Abel n-o vedea decît din cînd în cînd. În ceea ce o privea pe Águeda, după ce-i trecuse proasta dispoziţie din prima zi, încercase să fie drăguţă şi împăciuitoare, dar amabilitatea ei era uneori plicticoasă. Avea faţa foarte albă, ca de porţelan, şi ochii ei cu sprîncene stufoase şi frumos arcuite erau ca nişte margarete pale, permanent deschise. Abel o evita cît putea. În locul monotonelor ei poveşti de dragoste, prefera conversaţia pitorească a servitoarei.

Venise de la Barcelona doar cu hainele de pe el şi prima grijă a femeilor a fost să-i facă rost de îmbrăcămintea necesară. Cu ajutorul modelelor din *Blanco y Negro*, Águeda începu să-i croiască haine din nişte draperii nefolosite. Faptul că erau de damasc sau de organdi n-o interesa prea mult. La urma urmelor, treceau printr-o perioadă de restricţii şi trebuia să folosească ce avea la îndemînă.

Înfăşurat într-o caraghioasă cămaşă de noapte cu panglici, Abel privea aceste pregătiri fără să scoată o vorbă. Lenjeria cu care venise din Barcelona se usca în patio şi, ca să nu umble „cum l-a lăsat Dumnezeu" (Filomena), trebui, în ciuda voinţei sale, să accepte vechea cămaşă de noapte a lui Romano. În această ţinută rătăcise pe culoare ca o fantomă ruşinată şi încurcată. Evita totdeauna bucătăria, deoarece femeile trăncăneau într-una acolo, dar cînd îl cuprindea plictiseala intra totuşi.

— Asta pentru ce-i ? întrebă arătînd o husă de culoare închisă, pe care Águeda o întinsese tocmai pe masă.

— Pentru o haină. Vino să-ţi iau măsurile.

Desfăcu un centimetru de muşama care-i atîrna pe antebraţ şi începu să-i dicteze servitoarei nişte cifre.

— Treizeci şi cinci. Cincizeci şi şase... Şaptezeci şi cinci... Treizeci şi opt... Cincizeci şi cinci...

Materialul era un creton cu ciorchini şi flori. Abel simţi că i se face rău. Îşi privi silueta albă în oglindă. Părea o marionetă, o păpuşă de cîrpă.

— E plin de flori, spuse el cu glas plîngăreţ.

— Da, răspunse Águeda. Nu-ţi place ?

— Nu. Sînt mari şi oribile.

Filomena puse creionul pe masă şi-l privi pe Abel cu un aer dezaprobator.

— Cum, oribile ? Asta-i culmea. Şi cînd te gîndeşti că mii şi mii de persoane n-au nici măcar o bucată de pînză cu ce să-şi ascundă părţile ruşinoase...

— Ăsta-i material de femeie, răspunse Abel. Băieţii nu poartă haine cu flori.

Servitoarea lăsă fierul de călcat pe maşina de gătit şi-şi şterse mîinile cu fusta.

— Sînt sătulă de cîţi copii cu haine înflorate am văzut, spuse. În Galicia toţi băieţii poartă asemenea haine şi se duc duminica la biserică îmbrăcaţi cu ele.

— Eu n-am văzut, zise Abel. Şi cunosc o mulţime de copii, dar nici unul nu poartă haină înflorată.

— Înseamnă că eşti miop, adăugă Filomena. În satul meu băieţii de familie bună poartă asemenea haine doar duminica, la biserică.

— Lui Romano îi plăceau foarte mult materialele de felul ăsta, interveni Águeda. Îţi aminteşti de hainele lui de vară ?

O privise pe Filomena cu coada ochiului, apoi adăugă :

— Şi apoi, sîntem în timp de război şi trebuie să ne obişnuim cu ce avem. Uită-te la pantofii mei. Sînt din cauciuc de automobil. Fiecare se descurcă cum poate şi nimeni nu se plînge.

— Dar eu nu vreau să mă obişnuiesc.

Imaginea lui în oglindă îl făcea să se simtă foarte mic şi nenorocit.

— Am să port întotdeauna costumul meu şi n-am să renunţ la el niciodată.

Se aşezase în fotoliul de răchită şi-şi privea enervat picioarele goale.

— Taci, porunci fata. Copiii binecrescuţi nu spun niciodată „vreau sau nu vreau". In timp de război trebuie să foloseşti ceea ce ai.

— Războiul, bodogăni Abel, mereu războiul. Nu faceţi altceva decît să vorbiţi despre război şi eu nu-l văd nicăieri. Arătă spre patio-ul în care domnea liniştea şi pacea. Asta numeşti tu război ?

Filomena îl privi îngrozită.

— Sfinte Isuse şi Maică Fecioară ! Aţi mai văzut asemenea copil ! Să spună că i se pare puţin, după toate cîte s-au întîmplat la el acasă ! Îţi vine să crezi că nu-i întreg la minte.

Abel străbătu bucătăria dintr-o parte în alta.

— Nu se întîmplă niciodată nimic, insistă el. Ziarele sînt pline de fotografii şi de poveşti, dar în ceea ce priveşte zona asta...

Filomena apropie de obraz fierul pe care-l lăsase pe maşină şi-şi netezi în mod mecanic pliurile fustei.

— Zici că nu se întîmplă nimic ? întrebă gemînd uşor. Faptul că oamenii au înnebunit şi se omoară unii pe alţii ţi se pare puţin lucru ?

— Da, răspunse Abel. Asta scrie în ziare, dar aici nu se vede.

— Şi ce-ai vrea să vedem, Doamne Dumnezeule ?

Abel își privi cu ură în oglindă fața palidă de fantomă.

— Bombardamente, spuse, cu vapoare, avioane, tancuri.

— Ați auzit ? Filomena se întoarse spre Águeda. Acestui copil îi lipsește o doagă. Să vorbești așa cînd sînt atîția morți și lumea parcă a înnebunit... Numai de nu l-ar auzi Dumnezeu.

— Ei, lasă-l în pace... e un mucos care vorbește pentru plăcerea de-a vorbi.

Abel, așezat în fotoliul de răchită, își trecea un deget muiat în salivă peste cicatricele și zgîrieturile de pe picior.

— Nu vorbesc pentru plăcerea de-a vorbi, protestă. Aș vrea să ajungă războiul și aici, și toată țara să fie plină de tancuri, de avioane, de bombardamente, de lupte.

Filomena își încrucișă brațele pe piept.

— Și poți să-mi explici de ce dorești asta ?

Abel își smulse cu unghia o coajă veche și o puse în palmă.

— Pentru că mă plictisesc, răspunse. Pentru că toate zilele sînt la fel și nu se întîmplă nimic interesant. La Teruel, în schimb, se dau lupte zilnic. Sînt grămezi de ruine și, la fiecare cinci minute, pleacă un tren de cadavre, care au pe pieptul tunicii cîte o etichetă.

Filomena îl privea înspăimîntată.

— Și pentru că te plictisești crezi că trebuie să dorești războiul ?

— Da, răspunse Abel. Aici toate zilele sînt la fel și nu se întîmplă nimic important.

Filomena luă fierul de pe maşină şi întinse o cîrpă umedă peste cămaşa băiatului.

— N-am auzit încă niciodată ceva mai stupid, pe cuvîntul meu. Pentru că te plictiseşti, să doreşti război. Nu, nu cred să fi auzit vreodată ceva atît de stupid.

— Dacă te plictiseşti, interveni Águeda, n-ai decît să te joci, să studiezi, sau mai ştiu eu ce altceva... Copiii inteligenţi n-au niciodată timp să se plictisească.

— Să mă joc... murmură Abel. Mă întreb cu cine aş putea să mă joc. Iar de învăţat n-am nevoie. Cărţile din clasa întîi le ştiu pe de rost... aritmetica, istoria, geografia.

— Atunci, apucă-te de cele de clasa a doua. În pod e o ladă în care o să găseşti toate cărţile lui Romano.

— Dacă nu sînt nici profesori şi nici nu se ţin ore cum vrei să învăţ ? spuse Abel cu sarcasm. Chiar dacă le-aş citi de la cap la coadă şi tot nu mi-ar ajuta la nimic.

— Aş putea să ştiu atunci ce făceai la Barcelona ?

Ochii copilului străluciră.

— Nimic. Absolut nimic. În fiecare zi mă duceam la chioşc şi citeam ziarele. Apoi mă duceam pe maidanul din faţa casei şi mă jucam de-a războiul cu prietenii mei.

— Maică Precistă ! ca şi cum n-ar fi de ajuns toate nenorocirile din ultimii ani şi milioanele de morţi...

— Taci, femeie, porunci Águeda. Copilul ăsta spune o grămadă de prostii fără să-şi dea seama.

— Să dea Dumnezeu să fie așa ! exclamă Filomena. Dacă l-ar auzi Cel-de-Sus...

Abel ieși din bucătărie, nemulțumit și supărat pe el însuși. Nu știa ce să facă, nici la ce să se gîndească. Se simțea de prisos, inutil. Oglinda fără luciu din vestibul îl înfățișa caraghios și alb : lumina lămpii îi lumina vertical fața și-i colora trăsăturile în verde. Fără să știe de ce, mișcă brațele, se strîmbă îngrozitor și-și ciufuli părul. Se simțea nenorocit și jenat în cămașa aceea largă. Ar fi vrut să nu mai fie el, să se preschimbe în altcineva.

— Abel, secătură, a sosit momentul funeraliilor tale.

Undeva, nu știa unde, auzise această frază și o repetă cu glas tare, plin de satisfacție. Imaginea lui din oglindă își strîmba gura și-și rotea albul ochilor. Abel își aruncă o privire plină de scîrbă. Ar fi dorit foarte mult să fie soldat. Soldații, gîndea el, au într-adevăr noroc. Frontul e plin de aventuri și, de ambele părți, eroii luptă pe viață și pe moarte. Avioanele zboară deasupra liniilor dușmane și se întorc la bazele lor cu viteze astronomice.

Cînd trecea pe lîngă odaia doñei Estanislaa trebuia să păstreze liniște ; era extrem de sensibilă și cel mai mic zgomot putea provoca o catastrofă. Traversă coridorul în vîrful picioarelor și cînd ajunse în camera lui suspină ușurat. Patul era acoperit cu numere din *Blanco y Negro* și le răsfoi un timp ca să se distreze. După cîteva minute însă, renunță și, întinzîndu-se leneș pe pat, își turti nasul în pernă.

Seara se ducea de obicei în odaia Águedei, ca să asculte la radio ultimele știri de pe front. Cînd se trezi era aproape ora emisiunii. Pe jumătate adormit se duse în odaia fetei.

Spre marea lui surpriză, o văzu pe Águeda lîngă radio. Era înfășurată într-un capot portocaliu și cînd îl văzu zîmbi cu bunăvoință.

— Așază-te, spuse ea.

Schimba foarte încet lungimile de undă și, din cînd în cînd, o muzică asurzitoare izbucnea ca un șuvoi de apă: țiuituri, „...ecouTEREZ MAINTenant...", „...timp ce TRUPELE NOASTRE CONTINUĂ SĂ ÎNAINTEZE în zona..."

— Stai, strigă Abel, se dă comunicatul.

Dar parcă n-ar fi spus nimic. Águeda nu-i dădu nici o atenție. Ceasul cu cuc bătu ora șapte și jumătate și băiatul își controlă ceasul.

— Merge înainte cu două minute, spuse ea.

Abel o privi uimit și, după cîteva clipe de gîndire, se hotărî să acționeze ca și cum n-ar fi vorbit pînă atunci.

— Se transmit știrile de pe front. Cred că azi o să aibă loc o luptă importantă și...

— Războiul, suspină Águeda întorcîndu-se spre el, mereu războiul! Cred că Filomena are dreptate cînd spune că ar trebui să fii închis.

Ea zîmbi cu un aer obosit și-i întinse o sticlă cu apă de colonie.

— Vrei să-ți pui puțin pe păr?

Abel se pregătea să răspundă nu, dar fata, preîntîmpinînd refuzul lui, vărsă cîteva picături în palmă și i-o trecu peste față și pe păr.

— Îți place? îl întrebă.

În ciuda voinței sale, Abel își dilatase nările.

— Miroase foarte bine, îți mulțumesc.

Dorea să plece din odaie, dar ceva din atitudinea fetei îi trezea curiozitatea.

Águeda oprise radioul la un post din Barcelona care țiuia și-și trecea pieptenul cu mîner de argint prin masa plutitoare a părului despletit. Un vals sentimental puse dintr-o dată stăpînire pe liniște și Águeda făcu radioul mai încet, de teamă să n-o deranjeze pe maică-sa.

— Ascultă asta, șopti ea.

Abel continua să stea în fața ei, într-o atitudine nefirească, dorind pe de o parte să plece și pe de alta să descopere misterul pe care-l intuia.

— ...programul nostru zilnic „Sfaturi de frumusețe pentru tinerele fete".

Glasul plăcut al crainicei umpluse toată odaia și Abel simți o vagă stingherează.

— Să ascultăm comunicatul, o rugă el.

— Taci.

— Doar un minut... Se termină imediat și atunci...

— Îți spun să taci.

Abel luă foarfecele de pe toaletă și-și tăie disprețuitor o unghie.

— Nu văd ce poți găsi interesant în poveștile astea, mormăi.

Crainica citea o serie de rețete împotriva migrenelor și a erupțiilor :

— O sută de grame de alcool de nouăzeci de grade. O sută de grame de alcool de nouăzeci de grade. Esență de lămîie. De lămîie.

— Ce tîmpenie, remarcă ironic Abel. Numai tîmpenii.

— Sst !

Abel, furios, începu să-şi curețe unghiile care erau foarte murdare.

— Leacuri împotriva erupţiilor, bolborosi. Aş vrea să ştiu pe cine ar putea interesa...

— Nu vrei să taci odată ? Dacă ai poftă să mă plictiseşti, fă-mi plăcerea şi pleacă de-aici.

Abel îşi puse sandaua care tocmai îi căzuse din picior şi se îndreptă spre uşă. Dar acolo, neştiind ce să facă, se opri fără să se poată hotărî dacă să iasă sau să rămînă.

— Te rog, spuse Águeda, închide uşa. E un curent îngrozitor.

Copilul se învîrti o dată sau de două ori pe călcîie, dar rămase ţintuit în acelaşi loc. În cele din urmă închise uşa şi-şi încrucişă braţele dispreţuitor, dînd de înţeles că rămîne în odaie pentru că îl interesa ceea ce se petrecea acolo.

Acum, crainica citea o serie de scrisori semnate *O pocăită, Floare Albastră* şi *Disperata.*

Águeda, cu urechea lipită de aparat, îşi pieptăna buclele rebele ale părului.

— Stimată doamnă Serrano...

Imitînd gestul fetei, Abel întinse şi el urechea.

— ...Sînt necăsătorită şi am douăzeci şi opt de ani şi, deoarece trăiesc la ţară, duc o viaţă foarte retrasă. Din cînd în cînd mă duc în sat, ca să cumpăr cîteva lucruri pentru mama mea, care e bolnavă şi invalidă. De cîteva luni cunosc un ofiţer detaşat la bateria învecinată şi deoarece şi-a manifestat dorinţa să...

Atenţia împietrea faţa Águedei şi Abel observă, plin de uimire, că pieptănul îi alunecase dintre degete. Între timp crainica termină lectura scrisorii, semnată *O Solitară*, şi începu să dicteze răspunsul :

— Îţi înţeleg foarte bine nerăbdarea, draga mea, şi crede-mă că regret foarte mult că nu sînt lîngă tine pentru a te sfătui şi a-ţi alina rănile sufletului tău îndurerat, dar, fiindcă asta e imposibil şi tu ai nevoie de ajutor, îţi scriu aceste cuvinte şi sper să-ţi fie de folos. Fii tare, draga mea, şi nu te lăsa înfrîntă de o pasiune de moment care, scumpa mea, poate fi trecătoare şi...

Atras de această scenă extraordinară, Abel se apropiase de fată ca un somnambul.

Răspunsul pe care crainica îl citea cu glas mieros era plin de sfaturi prudente şi înţelepte, pe care le presăra cu expresii afectuoase, precum „draga mea“ sau „fetiţa mea scumpă“.

La sfîrşitul emisiunii, se auzise din nou valsul de la început şi Águeda continuă să fie atentă, cu ochii aţintiţi asupra radioului. Apoi îl închise.

Scurt timp nici unul nici altul nu îndrăzni să se privească.

Águeda, descoperind pieptenul pe covoraşul de lîngă pat, se aplecă să-l ridice.

— Ai auzit ? întrebă ea.

Ochii îi străluceau de parcă ar fi fost plini de lacrimi şi, dintr-o dată, izbucni în rîs.

— Eu sînt această *Solitară*.

Uimitoarea scenă din seara aceea îi dezvăluise mult mai bine decît orice fel de conversaţie adevăratul caracter al verişoarei sale. Viaţa la „Paradis" devenea greu de suportat dacă nu era însoţită de evadări în viitor sau în trecut şi, visînd la amanţi şi la ofiţeri, Águeda nu făcea altceva decît să se conformeze regulii. Doña Estanislaa visa de asemeni la David şi la Romano, aşa precum el visa la lupte şi la tranşee.

Neliniştea care-l chinuia mereu îl făcuse să-şi dea seama cît de izolat era şi cît de mult dorea şi avea nevoie de o tovărăşie. Privite din acest punct de vedere, plimbările lui de hoinar şi, de asemeni, accesele sale de proastă dispoziţie deveneau clare şi străvezii : era singur, îngrozitor de singur, şi avea nevoie de afecţiunea şi tovărăşia cuiva.

Natura era o unire a tuturor fiinţelor, din care el singur era exclus. Elósegui, cu care se întîlnise într-o zi pe drum cînd plecase în excursie cu şareta, mergea la braţ cu o fată ; soldaţii de la baterie se plimbau mereu cu fetele din sat, pînă şi animalele şi păsările trăiau în perechi. (Cu cîtă siguranţă spuneau cu toţii „noi", lăsînd să se înţeleagă că trupul lor nu era singur şi că „eu" rostit de fiecare era o parte dintr-un întreg ! O forţă mai puternică decît ei îi atrăgea, îi făcea să se caute orbeşte, nelămurit, pînă cînd se contopeau într-o îmbrăţişare.)

Spectrul foamei, ca şi la Barcelona, îi bîntuia îndeaproape. Ca să-l înlăture, Águeda vindea pe ascuns tacîmurile de argint şi se întorcea din sat cu un sac de fasole, de mălai sau de făină ; dar,

de obicei, cămara era goală și Abel le însoțea pe femei în drumurile lor zilnice pe cîmp ; la jumătate de kilometru de casă era o plantație de castani părăsită. Înarmat cu un baston de bambus, Abel se cățăra în copaci și femeile culegeau fructele într-un coșuleț.

Uneori, noaptea, îl cuprindea o mare slăbiciune și își simțea pulsul bătînd la încheieturile mîinilor și la tîmple. Mîncarea gătită de Filomena devenea pe zi ce trece o zeamă mai lungă și, după ce castanele uscate și curățate de coajă se terminară, au fost nevoiți să mănînce din cele sălbatice. (Águeda avea dreptate să se plîngă : hrana era lucrul cel mai important. Doña Estanislaa nu mînca mai mult decît o păsărică, dar nu le putea impune și celorlalți să mănînce la fel ; pe ea o interesa doar felul cum se servea mîncarea și o veselă frumoasă îi era de ajuns pentru a fi mulțumită. Dar el era tînăr și amenințat să ajungă cît fata.)

Diminețile se juca pe terasă de-a „republicanii și naționaliștii", spre disperarea Filomenei care încerca să ațipească puțin dar nu reușea fiindcă o trezeau mereu țipetele lui. Jocul acesta începuse însă să-l plictisească. Avea impresia că-și împărțea singur cărțile : putea trișa, își putea alege culoarea preferată, dar asta lipsea jocul de orice interes. La Barcelona organizase împreună cu alți copii jocul „vînătoarea spionului". Erau vreo duzină de băieți, între zece și doisprezece ani, și capturarea era întotdeauna palpitantă. La „Paradis" însă nu erau copii și cei de la școală erau basci și, pe deasupra, „deplasați".

— Ce înseamnă „deplasați“ ? o întrebase pe Filomena în ziua cînd doña Estanislaa îi interzise să vorbească cu ei.

Femeia se gîndi o clipă.

— Asta înseamnă că mor de foame, îi explică în cele din urmă, și că n-au nici măcar un petic de pămînt unde să poată muri.

De atunci, n-au mai vorbit niciodată despre ei, și Abel și-i închipuia posomorîți și tăcuți, ca cei din gară, murdari la nas și la gură.

Cînd veni vara, viața lui se schimbă puțin. Într-una din plimbările sale se împrieteni cu Galicianul și, exact o lună mai tîrziu, făcu același lucru cu unul din micuții refugiați.

S-a întîmplat la 15 august, Filomena își amintea bine. Doña Estanislaa își petrecuse dupăamiaza în chioșcul din grădină, așteptîndu-l pe Abel, și se întorsese în odaia ei abătută, cu o îngrozitoare durere de cap. Copilul îi spusese că se duce să facă o plimbare, tocmai în clipa cînd ea se pregătea să-i explice cît de mult o iubise Romano, și nu se mai întoarse la „Paradis“ pînă la ora cinci.

Se apropie de verandă în vîrful picioarelor, ca un hoț, sperînd s-o găsească pe doña Estanislaa încă trează, dar, cu toate că-și lipi urechea de ușă, nu desluși nici cel mai mic zgomot. Ușor neliniștit, înconjură casa cu gîndul să intre prin curtea interioară. Trecu pe sub bolta de viță, înconjură fîntîna și, apropiindu-se de pervazul ferestrei, văzu un spectacol ce-l umplu de uimire.

Niciodată n-avusese ocazia să spioneze femeile și făcu lucrul acesta cu ochii unui străin. Filo-

mena agita conținutul fumegînd al unui polonic și Águeda, cu părul răvășit și fața aprinsă, umbla de colo-colo. Inima lui Abel începu să bată repede. Cunoștea leacul doñei Estanislaa cînd era bolnavă ; ajutase de mai multe ori la prepararea lui. Mătușa sa avea o nouă migrenă și el era singurul vinovat.

Continuă să le privească, ca hipnotizat, pînă cînd Filomena, apropiindu-se de fereastră, trase perdelele. În ascunzătoarea lui, Abel se simți la fel de contrariat ca și atunci cînd se aprinde lumina la cinema în timpul unei scene interesante. Decepționat, își scutură praful de pe cămașă și împinse ușa.

Filomena, cu ajutorul unui evantai, ațîța focul din mașina de gătit ; văzîndu-l, îl întîmpină prost dispusă.

— Ce cauți aici înăuntru ?

Abel își înfundă mîinile în buzunare, încercînd să pară degajat.

— Nimic. Am venit să văd ce faci.

— Atunci întoarce-te de unde ai venit. Am multă treabă și n-am timp de vorbă.

— Dar am să tac din gură...

— Tocmai de asta. Nu-mi place să văd pe nimeni cum lenevește în timp ce eu mă spetesc muncind. Și-apoi, adăugă ca argument hotărîtor, bucătăria nu-i un loc pentru copii.

— Mă plictisesc singur, spuse Abel. Sînt sătul să tot citesc *Blanco y Negro* și am poftă să vorbesc puțin cu tine.

Filomena își trecu mîna dreaptă pe sub subțioara stîngă.

— Du-te la război dacă te plictisești într-una. Ți-am mai spus că am treabă.

Îi întoarse spatele, ca și cum discuția s-ar fi încheiat. Rănit în amorul său propriu, copilul își scoase mîinile din buzunare și-și încrucișă brațele cu un aer sfidător. Timp de cîteva minute nici unul nu spuse nimic.

— Ce aștepți ? izbucni în cele din urmă servitoarea.

Abel privi spre ușa coridorului cu un aer nenorocit ; pe partea cealaltă era scara care ducea la odaia doñei Estanislaa. Se întoarse din nou spre Filomena.

— Lasă-mă să stau cu tine.

— Nu.

— Îți ajut să ațîți focul.

— Ți-am spus nu.

Remușcarea — în timp ce părăsea terasa, în căutarea copiilor, i se părea că auzise un glas înspăimîntat : „Abeel... Abeel..." — îl împingea spre odaia mătușii sale.

— Și Águeda ? întrebă.

— E cu maică-sa.

Abel era pe punctul de a întreba de ce, dar se mărgini să întrebe cu prudență :

— Unde ?

— În odaia ei.

Bine. Soarta era hotărîtă. Începu să urce scările încet. Își închipuia scena dinainte și o greutate inexplicabilă îl apăsa pe creier.

Ușa de la odaia doñei Estanislaa era întredeschisă, dar rămase pe coridor, nehotărît. Lumina

îl atrăgea ca pe un fluture de noapte și nu-și putea desprinde ochii de la ea.

Luîndu-și inima în dinți traversă coridorul liniștit și intră fără să bată. Doña Estanislaa stătea culcată și, în ciuda căldurii, era înfofolită în pături pînă la gît. Lumina lămpii îi cădea pe toată fața și pielea ei părea de pergament.

Contrar presupunerilor lui Abel, nu-i făcu nici cel mai mic reproș. Îi zîmbi doar cu un aer obosit, arătînd cu tristețe spre școala copiilor.

— Ai învățat ceva interesant ?

Și nu-l pofti să rămînă în odaie.

„...Curiozitatea este ceva atît de vulgar... Oamenii care, ca și mine, caută tot ce-i nobil, rămîn nepăsători în fața vulgarității. Du-te și întreabă-i pe copiii refugiați. Îți vor da poate informațiile pe care le dorești. În ceea ce mă privește, prefer să continui a crede că ne-a adus pe lume un înger..."

Un fluture negru, tivit cu portocaliu, se așeză pe floarea de gardenie ce plutea în paharul cu apă. Doña Estanislaa o contemplă în extaz.

— Ai văzut desenul de pe aripi ? întrebă. Exact ca un craniu cu două oase dedesubt.

Abel, jignit, păstra tăcere. Tocmai o întrebase : „E adevărat că venim pe lume la fel ca pisicile ?" și, deși mătușa lui nu era tare de ureche, se prefăcu a nu auzi. Ceea ce nu-i plăcea aluneca parcă pe lîngă ea, ca și cum n-ar fi auzit nimic.

Schimba subiectul, fără nici o urmă de nelinişte pe faţă.

Furios, copilul repetă întrebarea.

— E adevărat că ne naştem la fel ca pisicile ?

Doña Estanislaa schiţă un zîmbet lipsit de expresie şi privi în jur mulţumită.

— E un timp minunat în dimineaţa asta, nu-i aşa ?

Apoi, în faţa chipului iritat al copilului, care o întreba dacă era surdă, îi răspunse să-i întrebe pe copiii refugiaţi. „Oamenii ca mine au venit pe lume să caute poezia lucrurilor şi nu murdăria." Fără să-i pese de privirea ei rugătoare, Abel îi întoarse spatele.

Era sătul, da, sătul de conversaţiile sale născocite, de poveştile sale şi de copiii ei. Puţin îi păsa că muriseră. El, cel puţin, era plin de viaţă, de dorinţa de a lupta, de a vedea lumea, în timp ce ea... De ce purta văluri în plină zi, cînd afară era vară ? De ce îi era frică să se privească în oglindă ? Spera poate să-şi regăsească tinereţea, dîndu-şi pe faţă cu apă de colonie la fiecare cinci minute ? Cobora pe o cărare plină de floricele pe care începu să le rupă lovindu-le cu piciorul. „Da, cine m-ar putea împiedica să fac asta dacă am poftă ? Parcă lacrimile ei de femeie bătrînă le putea învia ?"

În dimineaţa aceea, revelaţia lui Pablo în legătură cu copiii îl făcuse să se gîndească la mama lui. Era, e mult de atunci, în anul cînd izbucnise războiul şi bunica venise să trăiască cu ei, la începutul foametei şi al raţionalizării alimentelor. Mama lui se îngrăşa îngrijorător de

mult. Extenuată de cel mai mic efort, era nevoită să mănînce în pat și frumusețea ei se veștejea văzînd cu ochii. Abel observa cu uimire metamorfoza. Într-o zi, arătîndu-i burta cu degetul, o întrebase : „Ai apă acolo înăuntru ?“ Și mama lui, își amintea foarte bine, îi acoperise obrajii cu sărutări. „E un frate mai mic, Abel. Un copil care nu s-a născut încă.“

Cuvintele ei îi provocară o ciudată impresie. Crezuse pînă atunci că femeile sufereau de hidropizie („din cauză că mănîncă prea mult pepene galben“, îi spunea dădaca lui) și, dintr-o dată, iată că acest copil, fratele lui, împărțea cu mama sa o intimitate pe care el n-o gustase niciodată ; dar nu ajunse la nici o generalizare în legătură cu această problemă. Ceva mai tîrziu doar, amintirea acestui frate mai mic îi reveni în memorie, în ziua cînd, împreună cu bunica și unchii lui, se dusese să identifice cadavrul mamei sale.

Acum, își amintea totul foarte exact : atmosfera sălii era apăsătoare, copleșitoare ; razele soarelui pătrundeau printre obloanele întredeschise și vărgau podeaua cu dungi albe și negre ; ventilatoarele electrice se învîrteau în aerul stătut, dar nu reușeau să-l miște ; nimeni nu se gîndise să aducă cîteva flori ; toată lumea părea că se plictisește și conversațiile, purtate cu glas stins, lîncezeau. Mama murise definitiv ; nu încăpea nici o îndoială, dar copilul trăia poate și va fi îngropat. În timp ce privea fața mamei, țeapănă și deformată de moarte, Abel fusese cuprins în adîncul ființei sale de o dorință violentă de a-l cunoaște pe fratele acesta, dar nimeni nu-l înțe-

lesese cînd, ţipînd, ceruse să-l salveze. Acest copil, ascuns înlăuntrul unui ou pe care-l vedea în visele sale că vine în întîmpinarea lui croindu-şi drum prin ape şi păienjenişuri foarte fine, înconjurat de un nimb de băşici, era fratele lui şi îl iubea mai mult ca pe oricine şi mai mult ca orice pe lume. Îl scoaseră cu forţa din morgă, pe jumătate înăbuşit de furie şi de ruşine, şi acest frate-ou, pe care şi-l închipuia în acelaşi timp peşte şi sirenă, pătrunsese în lumea viselor sale aureolat de un prestigiu radios.

În privinţa mamei sale, Abel fu afectat mai ales din cauza unui incident ce avusese loc cu cîteva luni înainte şi care-i dăduse în cele din urmă un sentiment de vinovăţie. Familia lui locuia atunci într-un apartament din cartierul nou şi odaia unde dormea Abel era lîngă dormitorul părinţilor săi. Într-o noapte, spre ziuă, Abel se trezi brusc. Liniştea îl legăna ca un zumzet nedesluşit şi-i trebui puţin timp înainte de a desluşi un murmur de glasuri înăbuşite. Atunci, coborî pe furiş din pat şi-şi lipi urechea de uşă.

Da, nu încăpea nici o îndoială. Era cineva în camera mamei care vorbea cu ea pe şoptite. Tatăl lui lipsea de la începutul insurecţiei şi ea spunea la toată lumea că plecase în Franţa să caute de lucru. Totuşi, bărbatul care vorbea avea acelaşi accent şi se comporta ca la el acasă. Abel deveni mai atent şi auzi repetîndu-se numele lui. Apoi, un zgomot de paşi înăbuşiţi îl făcu să se vîre imediat în pat.

Luminile erau stinse, dar, ghemuit sub cearşafurile patului său mic, desluşi scîrţîitul uşii şi

şoaptele celor două persoane care se apropiau. Mama îl îmbrăţişase prima, apoi fu rîndul bărbatului şi atingerea mustăţii îl făcu să-şi dea seama că era într-adevăr tatăl lui. Totuşi, ceva mai puternic decît el îl făcea să se prefacă în continuare că doarme, ca şi cum era vorba de o scenă conştiincios repetată, pe care un numeros public ar fi urmărit-o jucată la teatru. Adormise nebun de fericire, cu convingerea că fusese un foarte bun actor şi cînd, a doua zi, ceruse explicaţii mamei sale, ea îl pălmui. „Toate astea sînt invenţii. Tata e în Franţa şi n-o să se întoarcă decît la sfîrşitul războiului." O asemenea nedreptate îl umpluse de ranchiună, deşi cîteva zile mai tîrziu, cînd aflase că bărbatul ei trecuse frontiera cu bine, mama lui i-a cerut iertare ; copilul n-a uitat niciodată palma şi minciuna.

Scena îi revenise brusc în minte şi Abel nu încercă să-şi prelungească amintirea. Ajunsese tocmai în dreptul labirintului făcînd un ocol şi se opri s-o privească pe Filomena care aduna coji de eucalipt.

— Ce faci ? o întrebă.

Era aplecată şi se întoarse să-l privească.

— Nu vezi, muncesc.

Abel duse la gură un fir de iarbă.

— Vrei să te ajut ?

— Ce te-a apucat ?

Îl privi din nou, de data asta cu neîncredere. În razele oblice ale soarelui, fruntea ei părea umflată, de parcă ar fi primit nişte lovituri.

— Nimic, răspunse Abel.

— Ciudat.

Dădu la o parte şuviţele de păr ce-i cădeau pe fruntea lată şi adăugă cu un aer bănuitor :

— Să nu-mi mai ceri doi reali. Te previn că acum nu-ţi mai dau.

— Ţi-am spus că nu vreau nimic ! strigă copilul.

O rafală de vînt ridică de-a lungul potecii un nor de praf, ce rămase suspendat în aer ca un polen de aur. Filomena îşi duse mîinile la ochi drept paravan.

— Bine, fă ce vrei. N-o să mă opun tocmai eu.

Fără să se grăbească, Abel începu să adune crenguţele împrăştiate. După ce strînse un mănunchi, se întoarse lîngă Filomena şi se aşeză cu un aer obosit.

— Nu te-a ţinut prea mult pofta de-a munci, observă cu ironie Filomena.

Abel, timp de cîteva secunde, o privi cu coada ochiului înainte de a se hotărî să vorbească.

— Filomena.

— Ce vrei ?

— Dacă ne-am aşeza să stăm puţin de vorbă ca altădată ?

Ştia că servitoarea nu-i iertase ploaia de pietre pe care, îndemnat de Pablo, o aruncase asupra pisicii şi care, aşa cum i-a spus pe urmă, cu faţa în lacrimi, fusese cît pe ce să-i scoată un ochi bietului animal, şi aşa bătrîn şi infirm.

— Să stăm de vorbă ? întrebă Filomena cu sarcasm. Şi cine o să pregătească masa de seară, poţi să-mi spui ?

— Am să te ajut să speli vasele, se oferi Abel.

— Prostii !
— O să le spăl pe toate.
— Nu cred.
— Îţi jur.
Filomena oftă. Ducea dorul prieteniei de odinioară cu băiatul, al lungilor lor conversaţii purtate sub pergolă.
— Ei bine, ai cîştigat. Dacă n-o să mîncăm diseară, vina va fi a ta.
Băiatul îşi drese glasul.
— Voiam... voiam să te întreb... Se opri şi luă un pumn de nisip pe care îl lăsă să se scurgă printre degete. Pisica tocmai a născut şi Pablo mi-a spus că noi copiii...
O libelulă de celofan şi dantelă se aşezase pe fruntea femeii. Ea o alungă cu un gest al mîinii.
— Ei, fireşte, dragul meu, fireşte. Asta-i viaţa şi nu-i nici un motiv de ruşine în asta.
Apoi, cu un glas nazal, îi povesti viaţa ei. Avusese şi ea, ca orice femeie, cîţiva copii, pe Adoración, pe Cristóbal, pe Eduvigis şi pe micuţul Paco. În regiunea ei, satele erau aproape pustii din cauza emigraţiei şi toate fetele tînjeau să plece în capitală. În acest scop, şi ca să se poată angaja ca dădace, plecau la munte şi-şi căutau un bărbat. Apoi, după ce năşteau primul copil, îl lăsau în grijă unei rude şi plecau de îndată la oraş să-şi ofere serviciile celor mai bogate familii.
— Astfel, aproape fără să-mi dau seama, am făcut patru copii şi am locuit pe rînd la Madrid, Zaragoza, Valencia şi Barcelona. Cei patru copii ai mei erau frumoşi ca nişte sori şi au murit toţi

de gripă, în anul cînd a fost epidemia. Eu îl așteptam atunci pe al cincilea și l-am pierdut de supărare. După aceea m-am hotărît să intru aici ca servitoare și nu m-am mai întors niciodată în sat.

...Se întîmpla mereu același lucru : copilul întreba indiferent ce prostie și una din femei, fără să-și dea seama, îi dezvăluia partea cea mai intimă și secretă a sufletului ei. În timp ce, în mod obișnuit, oamenii nu fac altceva decît să se asculte pe ei înșiși, Abel, dintr-o singură privire, înțelegea totul. Prezența lui înviora atmosfera apăsătoare a casei. Pînă în ziua cînd, la începutul toamnei, tot acest eșafodaj de iluzii se prăbușise dintr-o dată.

Vinovatul a fost unul din copiii refugiați, un drăcușor frumos ca un înger, care-l făcuse pe Abel să-și piardă mințile ; din cauza lui, Abel devenise altul, păstrînd doar înfățișarea celui care fusese odinioară și pe care acum o uzurpa. Filomenei nu-i venea să-și creadă ochilor : Abel distrusese într-o zi un cuib de rîndunele cu praștia ; să stea de vorbă cu cele trei femei îl plictisea și nu dădea nici o atenție cuvintelor rostite de ele. Odată, doña Estanislaa îi spusese : „Dispari mereu". Dar copilul n-o luă în seamă. Împreună cu micul Pablo hoinărea prin pădure și pe lîngă pîrîu, născocind tot felul de glume și blestemății.

Pînă cînd, în cele din urmă, în dimineața aceea plecase definitiv. Ea vru să se ducă după el, dar Águeda o făcu să renunțe.

Într-o zi, înainte de Crăciun, cînd deretica prin odaia lui, Filomena descoperi sub consolă un geamantan plin cu rufe. Ușor neliniștită, profită de momentul cînd Abel trecu prin bucătărie ca să-l întrebe ; dar degeaba, oricît l-a amenințat și l-a rugat, copilul refuza să răspundă.

— Asta nu te privește pe tine, spuse el. Geamantanul este al meu și-o să fac cu el ce-am să vreau.

Începînd din ziua aceea, din preajma Anului Nou, totul devenise neclar, ca într-un coșmar blestemat. Amintirile se încîlceau și, cînd Filomena încercă să tragă un fir, se desfăcu tot scului.

Într-o seară, Abel nu veni la masă. Cuprinsă dintr-o dată de un presentiment, Filomena fugi în odaie să vadă dacă geamantanul era acolo. Sîngele îi fugise din obraji și simțea că îi fuge pămîntul de sub picioare. Cînd intră, văzu dintr-o singură privire odaia răscolită și nu găsi geamantanul nicăieri. Atunci strigă : „Abel ! Abel !" Dar copilul nu mai era la „Paradis". Cîteva cuvinte scrise cu cerneală roșie le înștiințau că se hotărîse să le părăsească.

Totuși, se întoarse în aceeași noapte, după ce toate trei femeile se culcaseră. Părea adormit, ca mort, și se întinse pe pat fără să spună nici un cuvînt. Temîndu-se pentru viața lui, Filomena

proptise obloanele cu o bară de lemn şi, pînă în zori, făcu de gardă la uşă. Abel se agita, nervos, şi ea îl auzi plîngînd în somn.

În ultimele zile ale dominaţiei republicane, războiul aducea uneori ştiri îngrozitoare : camionul în care călătorea învăţătoarea fusese atins lîngă Palamós de o bombă şi toţi călătorii fuseseră omorîţi. Aproape de coastă, avioanele scufundară o şalupă din Serviciul de Apărare şi se înecară şaptesprezece oameni. Dar nimic din toate acestea nu părea să-l impresioneze pe copil : Abel îşi petrecea cea mai mare parte din zi în pădure, jucîndu-se cu puştii de la şcoală şi niciodată nu făcu vreun comentariu.

— Satul e plin de derbedei şi de soldaţi, spuse ea. Dacă ieşiţi, vi se poate întîmpla ceva. Lăsaţi-l. Abel o să vină cînd o să vrea.

Dar această ultimă presupunere se dovedise, din nefericire, falsă, şi Filomena abia putea să creadă că tabloul din faţa ochilor era într-adevăr real : Abel era mort şi orice ar fi făcut ea n-ar fi putut să-l reînvie.

— Oh, Abel ! Abel ! strigă ea.

Avea pleoapele umflate şi se lăsă condusă în săliţă. Nu putea să distingă bine cine o ducea de mînă şi vorbea întretăiat, zguduită încă de sughiţuri.

Aşezat la biroul său, locotenentul Fenosa îşi curăţa unghiile cu o scobitoare. Scena cu femeia care se zbătea plîngînd în hohote în jurul cadavrului îi lăsase un ciudat gust amar în gură. Îi

era greață și-i venea să vomite. O privi cu coada ochiului în timp ce o duceau de-a lungul coridorului și-și sprijini fruntea pe mîneca cu stele. Afară, soarele strălucea cu o intensitate crescîndă și înviora florile de mimoze injectîndu-le o pulbere de aur. Se lăsă cuprins de o dulce somnolență și urcă să se odihnească într-una din camerele de la etaj.

Capitolul III

La încrucişarea drumurilor, sergentul îi împărţise în două grupuri : o unitate a plutonului, comandată de caporal, o luă pe cărarea din stînga, conform instrucţiunilor lui Elósegui ; cealaltă unitate, cu sergentul în frunte, o porni pe scurtătură. Înainte de a se despărţi, hotărîră să se întîlnească peste un ceas în fundul vîlcelei. Apoi, fiecare pe partea sa, cele două grupuri coborîră panta rîpei pe sub bolta umbroasă a copacilor.

Grupul lui Santos înainta în şir indian, cu puşca pe umăr. Scurtătura pe care mergeau era năpădită de crengi şi capătul ei se pierdea într-un hăţiş des ca o perdea. Pe măsură ce coborau rîpa, cărarea devenea din ce în ce mai abruptă, iar tufanii şi iarba-neagră înlocuiau stejarii cojiţi.

Liniştea era sfîşiată de diferite zgomote. La răscruce, Santos avusese impresia că aude nişte clopote sunînd departe, în direcţia satului. „Sînt trupele noastre care l-au ocupat nu de mult“, gîndi el. Dar sunetul vesel al clopotelor, ca şi zgomotul împuşcăturilor, se pierduse încetul cu încetul, absorbit de lîncezeala amiezii liniştite.

Războiul îl învățase să cunoască semnificația acestor tăceri : unele erau de pîndă, încordate, ca cele care preced explozia unei grenade ; altele, făcute din așteptare, marcate de mii de pauze și rumori ; în sfîrșit ultimele, liniștitoare, tonice ca somnul. Această tăcere era din cele care nu-i plăceau.

Își închipuia o puzderie de mici vietăți ce mișună prin hățiș, între iederă, mușchi, rugi de mure și ferigi : vipere încolăcite, cu privirea atentă ; șopîrle de cauciuc cu ochi mici ca de muscă ; iepuri fricoși, scoțîndu-și botul din vizuină ; veverițe vioaie cu cozi ca smocul. Simțea deopotrivă, supărătoare ca orice idee fixă, prezența unei întregi lumi de gîngănii și larve care, nemișcate în liniște, prinseseră viață : furnici, greieri, libărci, insecte ostile în atitudine de rugăciune, pitite în ascunzătorile lor, și care îi observau.

În albia secată a rîului, un hățiș de mure îi împiedica să se cațere pe versantul celălalt. Santos inspectă împrejurimile și descoperi că drumul continua la cincizeci de metri mai jos. Castanii care îl mărgineau acopereau pămîntul cu coji pline de spini. Păstrînd aceeași ordine ca la început, urcară pînă în vîrful dealului. Acolo, peste vîrfurile copacilor, se zărea o mare parte din vale, dar nu văzură nici urmă de copii.

Pe partea cealaltă se întindea o panoramă de podgorii așezate pe coline rotunde ca niște sîni. Apoi, peste dealurile vălurite, stejarii și pinii se întindeau pe kilometri întregi, acoperind în cele din urmă de jur împrejur clopotnița și acoperi-

șurile satului, ca o mantie de culoare verde-închis. Dezamăgit, sergentul se întoarse spre oamenii lui și, cu un semn mut al buzelor, dădu semnalul de întoarcere.

La o cotitură a drumului, pe jumătate ascuns într-o tufă de alun, se afla un izvor ca o fîntînă, și soldații se opriră să se odihnească. Santos, suflecîndu-și mînecile cămășii, îngenunche să bea. Locul era răcoros, umbrit, și apa îi reflecta foarte clar chipul : fața brăzdată, mustața prost tunsă, ochii strălucitori, de felină. Apoi, cînd își cufundă mîinile în apă, imaginea se fărîmiță în mii de bucăți, ca viziunea unui bețiv.

De la izvor se zărea albia nisipoasă a pîrîului, dormind sub soare. De o parte și de alta se înălțau terase în pantă, unde primăvara, cu siguranță, înverzeau trestiile. Printre ele se zăreau ruinele unei mori vechi. Cînd sergentul o privi mai atent, descoperi dintr-o dată niște ființe vii care se mișcau.

Își lăsase binoclul de campanie la școală, dar distanța era destul de mică pentru a distinge silueta a cinci sau șase băieți care se învîrteau în jurul morii. Unul din ei purta o tunică sau un pulover roșu care se vedea de departe. Ceilalți nu puteau fi văzuți decît cu greu. Mișunau ca niște insecte foarte ocupate și ascultau ordinele băiatului îmbrăcat în roșu.

— Ia, priviți !

Soldații se uitară în direcția brațului întins și scrutau valea, cu mîna streașină la ochi. Unu, doi, trei. Mai mult de jumătate de duzină. Ser-

gentul calculă distanța în linie dreaptă și-și dădu cu părerea :

— Opt sute de metri. Poate mai mult.

Panta era destul de abruptă și coborîră foarte repede. Graba le dădea aripi. Santos ținea strîns cureaua puștii, ca să nu-l lovească pe șold. Oamenii lui veneau în spate, în șir indian, urmînd direcția indicată de el.

Pe alocuri, albia pîrîului era mlăștinoasă și cizmele li se înfundau în noroi. Clipocitul monoton al apei le crease iluzia unui defileu și, prin forța obișnuinței, începură să meargă în pas cadențat. În ciuda respirației anevoioase, continuau să înainteze în același ritm cu clipocitul. Pe deasupra capetelor lor, păsările zburau ca săgețile și asurzeau valea cu strigătele lor.

Cînd ajunseră lîngă pîrîu, soarele se ascundea tocmai în spatele unui ciorchine de nori și o rafală de vînt ridică un vîrtej de praf portocaliu. Soldații înaintau acoperindu-și ochii ; picioarele lor, fără să piardă cadența, clipoceau în nămol. Cînd suiră panta, pasul lor încetini treptat.

Ecoul răspîndea în vale huruitul monoton al camioanelor și exploziile îndepărtate ale grenadelor. Erau singurele zgomote în acest peisaj adormit, aproape mort. Norii care alunecau pe cer aruncau umbre grăbite ce împrumutau forma ondulată a terenului. Doar o coloană de fum, ce se înălța pe o parte a colinei, aducea o notă amenințătoare și sinistră.

Acum vedeau moara pe una din terase, dar fură nevoiți să escaladeze încă un taluz înainte

de a-şi da seama ceea ce se întîmplase. O trîmbă de fum negru ieşea din coş şi flăcări subţiri lingeau scîndurile desprinse ale uşii. După ce dăduseră foc, băieţii fugiseră. Nimic nu trăda prezenţa lor pe ogoarele învecinate.

Soldaţii se opriră la aproape cincizeci de paşi de moară înainte de a fugi spre ea. Ajuns primul, Santos se năpusti asupra uşii. Deşi încuiată, se deschise uşor. Fumul împiedica să vadă înăuntru şi ochii lui Santos se umplură de lacrimi. O forţă obscură, pe care n-o înţelegea, dar căreia nu i se putea împotrivi, îl obliga să înainteze ca un somnambul.

— Ei, sergent !

Fumul gros ce-l învăluia ca o haină strîmtă îl făcu să piardă noţiunea locului unde se afla. Înaintă pe dibuite, căutînd pereţii cu mîinile. Focarul principal al incendiului se afla în colţul opus şi făcu un efort să stea la distanţă. Voia să vorbească, să întrebe dacă era cineva acolo, dar fumul îl împiedica să deschidă gura. Orbit şi incapabil să vorbească, pipăia suprafaţa neregulată a peretelui în timp ce oamenii lui îl strigau din pragul uşii şi discutau posibilitatea de a se aventura şi ei.

Cînd mîna lui atinse un obiect moale — acest contact uman în căutarea căruia se lansase orbeşte — fu cît pe ce să plîngă de bucurie. Cineva, care nu era fiul său, zăcea fără cunoştinţă pe piatra de moară. Dar, chiar dacă era sau nu Emilio, constata acum cu uimire că descoperirea avea aceeaşi importanţă. Era un om şi asta era

de ajuns. Războiul, care secerase atîtea vieţi, îi îngăduia să salveze una în momentul cînd pierduse orice speranţă.

„Îţi mulţumesc, Doamne, îţi mulţumesc !“

Reuşise să ridice trupul şi, cînd încercă să-l apuce de braţe, îşi dădu seama că e legat. Încercă, timp de cîteva minute, să slăbească nodul. Cu neputinţă. Băieţii lucraseră bine. În timp ce el se opintea, trupul alunecase din nou pe piatra de moară. Trebui să se aplece, ca să-l ridice de umeri.

Reuşi cu multă greutate, în cele din urmă, din cauza poziţiei picioarelor care erau îndoite într-o parte. Extenuat de efort, se sprijini de piatră. Plămînii îl apăsau, de parcă ar fi fost plini cu nisip, şi deschidea gura fără să vrea. Fumul pe care îl înghiţea îi irita gîtlejul şi-i tulbura din ce în ce mai mult gîndurile.

Să iasă : la lumină, la aer. O tenace dragoste de viaţă (de a lui, de aceea a celuilalt om) îl făcea să se ţină încă pe picioare şi să care trupul neînsufleţit prin aerul îngroşat de fum (afară, vîntul mişca probabil frunzele). Cîţiva metri doar îl despărţeau de uşă, dar nu se simţea în stare să-i străbată dintr-o dată. Pas cu pas, pipăind marginea pietrei cu genunchii, împinse trupul către ieşirea pe care o ghicea după strigătele de-afară.

Fusese aproape să leşine la fiecare pas, dar continua să rămînă în picioare printr-un miracol, cu braţele încordate şi capul golit de gînduri. Apoi se împiedică de cineva. Nişte mîini îl apu-

cară de umeri şi-l tîrîră afară. Era în plin aer, în mijlocul vieţii, şi se lăsă cu voluptate pradă mîngîierilor ei.

*

* . *

În clipa cînd Santos forţa uşa morii, soldatul García descoperi capul ras al unui copil în spatele unor ferigi. Copilul dispăru ca împins de un arc, dar soldatul avusese timp să stabilească exact locul.

— Ei, tu, puştiule ! strigă.

Porni după el în goana mare, dar cînd ajunse la capătul ogorului, nu-l văzu nicăieri.

Peisajul care se zărea din locul acela se întindea neted ; cîmpurile unduiau în jurul albiei nisipoase a pîrîului şi un şir de plopi desfrunziţi semănau de departe cu o reţea de fire de telegraf.

Soldatul García îşi înfipse puternic picioarele în pămîntul argilos şi se scărpină uimit în creştetul capului. Copilul dispăruse ca prin farmec într-un răstimp neverosimil de scurt. Dacă socotelile lui erau exacte, cel puţin două sute de metri îl despărţeau de marginea pădurii. Crezu că simţurile îi jucaseră un renghi. Faţa copilului era mînjită de vopsea şi nişte ochelari fumurii îi apărau ochii.

Se pregătea să se întoarcă la camarazii lui, cînd tulpina tăiată a unei flori sălbatice îl făcu să observe o crăpătură în masa argiloasă ce se întindea în stînga lui. Înaintă doi paşi şi desco-

peri între cele două terase o crevasă adîncă de trei metri. Un drum de capre cobora din înălţimi pînă la albia pîrîului, şi nu încăpea nici o îndoială că acel copil fugise pe acolo, la adăpost de orice privire.

García şovăi cîteva secunde înainte de a coborî panta. Copilul lăsase urme de paşi pe taluz şi soldatul observă că se îndreptau spre fundul văii. Prizonier între doi pereţi de argilă, ecoul cobora pe cărare şi-i dezvăluia fugarului prezenţa lui García. Auzind de asemeni un zgomot vag de paşi, soldatul se repezi imediat pe urma lor.

Cărarea cobora în zigzag şi, după un minut, nu-l mai zări pe cel urmărit. Copilul, purtînd un pulover verde cu mînecile suflecate şi nişte pantaloni cîrpiţi, făcea toate eforturile ca să păstreze distanţa ce-l despărţea de García. Cînd ajunse la albia pîrîului, coti la stînga, dar acum natura terenului era împotriva lui. Vegetaţia era săracă şi foarte simplă. Trestiile nu înverziseră încă şi n-avea unde să se ascundă.

Soldatul îşi propusese să-l învingă pe copil prin oboseală şi de aceea nu căuta să-l ajungă din urmă. Raniţa îl deranja cînd îşi mişca braţele şi-o azvîrli la prima ocazie. Fugea în pas de gimnastică şi observă că, fără cel mai mic efort, distanţa dintre el şi copil scădea.

Din albia pîrîului, stînd cu faţa spre nord, domina întreaga vale. La un capăt, clădirea şcolii se zărea cu greu, aproape toată ascunsă de pădurea de stejar. La stînga se înălţa con-

strucţia pătrată a „Paradisului", escortată de un şir dublu de chiparoşi.

Cînd copilul se căţără pe povîrniş, García înţelese că partida era cîştigată. Panta era abruptă şi fugarul urca cu greutate. Ochelarii îl deranjau probabil, deoarece se întoarse şi-i aruncă spre soldat, încercînd să-l izbească în faţă.

Cărarea ducea la pădurea de stejari din apropierea şcolii. Poate spera să găsească acolo vreun prieten sau să se ascundă ; dar trebuia să mai facă vreo trei sute de metri, şi García ştia că-l poate ajunge fără să se grăbească prea tare.

Distanţa se micşora văzînd cu ochii şi copilul întorcea capul mereu. García se întorcea şi el din cînd în cînd, deoarece, pe măsură ce urca, căpăta perspectivă şi putea urmări progresul flăcărilor în jurul morii învăluite de fum. Nu ştia ce făceau camarazii lui şi se întrebă dacă, după ce-l va prinde pe băiat, va trebui să se întoarcă la ei.

— Ei, băiete ! strigă el. Nu-i nevoie să alergi aşa. Oricum, tot te prind înainte de-a ajunge în pădure.

Străbătură o porţiune de pămînt plină de bolovăniş şi băiatul apucă un pietroi. Gîfîind, se întoarse spre García şi-i porunci :

— Stai pe loc, sau îţi stîlcesc mutra.

Soldatul se opri fără să vrea, fascinat de înfăţişarea groaznică a copilului. Avea capul complet ras şi fruntea acoperită de un tatuaj cu săbii şi balauri. Restul feţei era vopsit în portocaliu. Ochii, fără protecţia ochelarilor, erau albi, prin contrast, şi înspăimîntaţi.

— Înapoi !

Deschidea gura ca un pește scos din apă și trupul lui tremura de oboseală. García, după ce se prefăcu că-l ascultă, se năpusti deodată spre el, acoperindu-și fața cu brațul.

Piatra trecu la cîțiva centimetri de tîmplă și, timp de un moment, crezu că-i retezase urechea. Năucit de durere, nu putu să evite piedica pusă de băiat și căzu împreună cu el. García îl apucă de încheietura mîinilor și se așeză pe pieptul lui. Copilul urla, se zbătea, căuta să-l muște de mînă. Soldatul îi trase două perechi de palme zdravene, ceea ce îl făcu să nu mai dea din picioare. Îl lăsă apoi să plîngă în hohote și, cu mare grijă, își pipăi lobul urechii. Piatra îi atinsese ușor cu una din muchii pavilionul auditiv și cîteva picături de sînge pătau gulerul cămășii sale kaki. Inima îi bătea cu putere și așteptă cîteva minute ca să se liniștească.

Pe cealaltă parte a văii, moara ardea în mijlocul unui cerc de flăcări și o coloană de fum se înălța în aerul dens și calm. García nu distingea clar mișcările camarazilor săi, pe care distanța îl împiedica să-i recunoască și, înainte de a se ridica, se gîndi la posibilitățile ce i se ofereau. Să se întoarcă la moară însemna să facă un mare ocol și, prin urmare, să piardă timp. În schimb, distanța pînă la școală era neînsemnată și îi oferea o bună ocazie pentru a se evidenția în fața superiorilor. Se hotărî pentru a doua alternativă și se ridică.

— Să mergem, la drum !

Copilul se ridică în silă, dar acceptă fără să protesteze cînd soldatul îl apucă de braț.

— Şi, fără prostii, acum. Dacă încerci s-o ştergi, n-ai să reuşeşti decît să primeşti o bătaie bună. Prin urmare, ia-o înainte şi taci din gură.

Drumul şerpuia prin pădure şi-l urmară în linişte. În timp ce mergeau, soldatul se distra examinînd misterioasele tatuaje ale băiatului : un balaur, desenat cu cerneală roşie, ţinea între colţi o ciudată creatură de culoare verde. Dedesubt, între sprîncene, se încrucişau două săbii.

Copilul mergea supus şi, din cînd în cînd, întorcea capul ca să privească înapoi şi în părţi.

— Nu, nu ne urmăreşte nimeni, spuse García. Camarazii tăi te-au uitat şi, la ora asta, sergentul trebuie să-i fi prins deja.

Băiatul se întoarse să-l privească. Pupilele sale rotunde şi metalice îl ţintuiră cu cel mai profund dispreţ.

— Minciuni, rosti. Sînt mai bine înarmaţi ca voi şi dacă vreţi să-i prindeţi, va trebui să vă căzniţi mult.

Vorbea cu un accent dur, de bărbat, şi García fu uşor surprins.

— Taci, îi porunci.

Ar fi vrut să intre în vorbă cu el, dar nu ştia cum să înceapă conversaţia. Îşi aminti deodată unul din articolele regulamentului : „Caporalul, ca şef imediat al soldatului..." Dar nu, ar fi ridicol să-l rostească. Şi-apoi, nici nu era foarte sigur că-l ştie de la A la Z. Încercă o manevră de împăcare.

— Cîţi ani ai ?

Copilul ridică uşor din umeri.

— Poţi să-mi spui măcar ce înseamnă desenele astea de pe fruntea ta ?

— Acelaşi lucru ca şi steluţele de pe chipiurile căpitanilor dumitale.

García nu îndrăzni să întrebe mai mult. Simţea vag că băiatul îşi bătea joc de el şi singur gîndul ăsta era de ajuns ca să se simtă cuprins de indignare.

— Bine. Dacă vrei război, război să fie.

Strînse mai tare cu degetele antebraţul copilului, care se strîmbă de durere.

— Împuţitule, porcule, secătură, fiu de căţea ce eşti ! strigă băiatul.

García, ca şi cum n-ar fi auzit nimic, îl strînse mai tare, şi pe copil îl podidiră lacrimile.

— Dă-mi drumul. Mă doare.

Avea într-adevăr un aspect jalnic şi soldatului i se făcu milă. Slăbi treptat strînsoarea mîinii, apoi i-o puse pe umăr cu un gest prietenesc.

— Ia mîinile de pe mine, urlă copilul cu o violenţă neaşteptată. Blegule, nu eşti decît un bleg !

Rănit în sentimentele sale cele mai nobile, García îi dădu o palmă.

— Na, neruşinatule, asta o să te-nveţe minte !

Băiatul vru să-l scuipe în obraz şi se întoarse plin de ură.

— Blegule, blegule !

Tonul glasului său avea darul să-l înfurie pe soldat şi, deoarece încerca să-i astupe gura cu

mîna, ca să-l facă să tacă, copilul îl muşcă cu sălbăticie.

— Dă-mi drumul, diavole.

García, cu o lovitură de pumn, îl dădu de-a dura, dar chiar şi acolo jos, cu faţa mînjită de vopsea şi de noroi, băiatul, încăpăţînat, se întoarse spre el şi-l insultă din nou.

Soldatul, neştiind ce să facă, îşi băgă mîinile în buzunare. Îşi reamintea propria copilărie, cînd tatăl lui îl ameninţa cu pedepsele cele mai îngrozitoare dacă spunea un singur cuvînt necuviincios şi cînd, ca şi acum, băiatul repeta un asemenea cuvînt printre lacrimi pînă răguşea.

Nu. Nimic nu l-ar putea schimba. Îl privea pe copil cu scîrbă şi, apucîndu-l de umeri, îl ridică în picioare. Îşi reluară încet drumul.

Galbenul mimozelor tremura ca o pată de culoare pe cărarea adormită. Auzeau la cîţiva metri mai departe glasurile unui grup de soldaţi şi García simţi o uşurare la ideea de a le încredinţa copilul.

Caporalul-furier, care se îndepărtase de grup ca să urineze între glastrele cu flori, îi observă în momentul cînd se încheia la pantaloni. Ducîndu-şi mîinile pîlnie la gură, îşi anunţă camarazii :

— Ei, ia uitaţi-vă ce prizonier ne aduce José García !

Soldaţii făcură cerc în jurul noilor-sosiţi şi-l priviră pe băiat cu multă curiozitate.

— Ei !

— Cine-i ?

— Cum îl cheamă ?

— Unde l-ai găsit ?
Copilul, cu buzele strînse îndărătnic, îi privea cu ochi sălbatici.
— Spune, cum te cheamă ?
— Vii de la bal mascat ?
— Ce-i cu desenele astea de pe faţa ta ?
Garcia le arătă urmele muşcăturii de pe mîna lui.
— Priviţi cum m-a muşcat.
Urmă o explozie de rîsete. Furierul plescăi din buze şi întrebă :
— Îţi place să muşti oamenii ?
Copilul îi măsură cu o privire dispreţuitoare, apoi îşi privi vîrful pantofilor.
— Ţi-ai înghiţit limba, flăcăule ?
— Nu ştii să vorbeşti ?
Copilul îl lovise cu piciorul în genunchi pe unul din soldaţi. Soldatul, un ins scîrbos cu faţa plină de coşuri, îşi duse mîna la picior şi urlă de durere.
— M-a lovit, m-a lovit...
Tonul glasului său dezlănţui un rîs general, dar copilul îi ţintui cu o privire aprinsă de mînie.
— Porcilor, ticăloşilor, blegilor !
Rîsetele încetară brusc.
— Ce v-am spus ? strigă García. E o perlă băiatul ăsta, nu altceva.
Soldaţii se apropiară mai mult de prizonier.
— Ne-a insultat.
— Să ne facă blegi, asta-i cam...
— Are haz.
— O să-i arăt eu...

— Lăsați-l, porunci García, să se descurce locotenentul cu el. Eu, unul, mă spăl pe mîini.

Soldatul care primise lovitura își freca genunchiul cu o batistă. Se așeză apoi pe banca de lemn, strîmbîndu-se de durere.

— Sînt sigur că mi-am rupt ceva, gemu el.

García îl apucă pe copil de umăr și-l împinse, ferindu-se să nu primească și el o lovitură de picior. Urmat de ceilalți, intră în școală.

Locotenentul era în vechea sală de așteptare, discutînd luarea în primire cu sergentul furier. Cînd să treacă pragul, copilul dădu să fugă. Începu din nou să-l lovească cu picioarele pe García și-i privi pe toți ca un animal hăituit.

— Dați-mi drumul, dați-mi drumul. Chiar dacă o să mă omorîți, tot n-am să spun nimic.

Zărise, întins pe targă, cadavrul lui Abel și-și reaminti cu spaimă ce-i spusese Arcașul : „O să te spînzure... o, copiii rezistă cel mai bine ! Uneori țopăie ore întregi... Nu-i plăcut să-i vezi, pe cuvîntul meu..."

Se ghemuise într-un colț și, cu o violență disperată, se aruncă pe jos, lovind în covor cu ambii pumni, urlînd și zbătîndu-se.

— N-am făcut eu. Vă jur că n-am făcut eu. Eu n-am făcut nimic. Lăsați-mă în pace...

În cele din urmă lui Fenosa i se făcu milă și porunci soldatului să-l ducă de acolo.

Domnul Quintana puse ceaşca de cafea pe masă. Salvat din flăcări nu de mult de către sergent, se simţea încă destul de slăbit şi se exprima cu oarecare dificultate, dar răul şi apăsarea din piept aproape îi trecuseră.

— Atunci, spuse, aflînd că maşina ce trebuia să-i transporte fusese rechiziţionată, am hotărît să-i adun laolaltă pe toţi, aşteptînd sosirea armatei voastre. Paznicul fugise şi eu rămăsesem singurul responsabil.

Ridică sprîncenele cenuşii şi bău o nouă înghiţitură de cafea. Un pictor se distrase parcă desenîndu-i la coada ochiului nişte riduri printre care ochii lui pluteau ca nişte ouă mici, prinse într-un păienjeniş.

— Trupa n-a plecat decît la opt dimineaţa, dar, încă înainte de miezul nopţii, copiii ocupaseră şcoala. Le-am dat ordin să se adune cu toţii laolaltă după cină şi ei au venit în biroul meu ameninţîndu-mă. Statul lor major îşi procurase, Dumnezeu ştie cum, tot felul de arme. La un semn al şefului, mi-au legat mîinile la spate şi au pus lîngă mine o santinelă.

— La ce oră l-aţi văzut ultima oară pe Emilio ? întrebă Santos.

— La trei. Poate la trei şi jumătate. Îmi amintesc că ceasul meu s-a oprit la două şi douăzeci şi l-am văzut la puţin timp după aceea. Fiul dumneavoastră era pe coridor cu ceilalţi, în timp ce santinela mă împingea spre biroul unde se pregăteau să mă judece.

Sergentul bău puţină apă. Vestea că fiul său locuia la şcoală şi era teafăr şi nevătămat îl

zăpăcise şi-l făcuse să încremenească. Îl striga în şoaptă : „Emilio, Emilio", dar acum, cînd îl ştia în viaţă, se temea să dea ochii cu el.

Nu-l văzuse de trei ani şi îi era frică să nu-l găsească schimbat. Războiul săpase între părinţi şi copii o prăpastie greu de trecut. Îi trebuia mult curaj şi îndrăzneală ca să treacă peste ea, să-l ia pe Emilio în braţe şi să-i spună : „Sîntem cu toţii vinovaţi, în parte, de ceea ce s-a întîmplat şi trebuie să facem în aşa fel încît nimeni să nu uite. Pacea este un lucru pentru care trebuie luptat zilnic dacă vrei să fii demn de ea."

Era absorbit de gînduri şi abia auzea ce povestea Quintana.

— Ce spuneaţi ?

Profesorul urmărea cu o privire lipsită de expresie încăpăţînarea unui fluture multicolor ce se lovea de geamuri, încercînd să intre în bucătărie.

— Se pregăteau să mă judece, repetă el. Am fost condamnat la moarte şi unul din ei mi-a citit sentinţa cu glas tare. Apoi, după ce mi-au pus căluşul în gură, m-au dus din nou în pod şi, cînd soldaţii au evacuat şcoala, au venit să mă caute.

Îl privi pe Santos cu o expresie rugătoare.

— O, ştiu că toate astea sînt greu de crezut, dar vă spun adevărul adevărat. În pădure, mi-am dat seama că nu se puseseră de acord asupra soartei pe care mi-o pregăteau. Unii voiau să mă împuşte, ceilalţi, ca să evite complicaţiile, preferau să simuleze un accident.

— Scuzaţi-mă că vă întrerup, spuse Santos. Abel Sorzano era cu ei cînd v-au dus în pădure ?

— Nu-mi amintesc. Cel puţin, dacă era, nu l-am observat. Copiii se împărţiseră în mai multe grupuri şi în al meu nu erau decît şapte sau opt. Auzeam răpăitul mitralierelor şi îmi dădeam seama că sînteţi aproape. Copiii deliberară cu glas stins şi trimiseră un sol la statul-major. Emisarul se întoarse cu un bidon plin de benzină şi apoi m-au tîrît pînă la moară. Aş fi fost şi acum acolo, dacă nu m-aţi fi salvat voi.

Urmă un moment de linişte, timp în care se auziră strigătele soldaţilor în jurul casei.

— Înseamnă că nu l-aţi mai văzut pe Abel Sorzano de ieri noapte.

— Da, răspunse Quintana. Nu l-am mai văzut.

Îşi pusese pe genunchi palmele desfăcute şi întrebă :

— Ce legătură are copilul cu toate astea ?

Sergentul îl privi cu gravitate. Ochii lui erau umbriţi de tristeţe.

— L-au omorît, răspunse, şi poate chiar Emilio să fie asasinul.

Venele albastre ce brăzdau fruntea profesorului se umflară brusc.

— A murit ?

— Da. L-au împuşcat azi-dimineaţă.

Quintana îşi ascunsese faţa în mîini şi, o secundă, Santos crezu că plîngea.

— E absurd, murmură. Tot ce s-a petrecut e absurd.

Avea impresia că-l cunoaşte pe sergent de mulţi ani şi-l privi mîhnit, ca pe un frate, ca pe un prieten apropiat.

— Nu-i nimeni vinovat. Copiii ăştia care n-au nici tată nici mamă, e ca şi cum li s-ar fi furat copilăria. N-au fost niciodată copii cu adevărat.

— Băiatul meu... începu Santos.

— Nu-i puteţi reproşa nici lui nimic. A trăit prea repede pentru vîrsta lui. Ruinele, morţii, gloanţele au fost jucăriile lor... Va trebui ca în viitor părinţii să înţeleagă această schimbare. Dacă nu... riscă să-şi piardă copiii pentru totdeauna.

Tăcuseră amîndoi şi Quintana murmură :

— O cunosc pe proprietara „Paradisului". Este mătuşa acestui copil şi odată chiar i-am făcut o vizită.

— A fost înştiinţată, spuse sergentul.

— Biata femeie !

Luă o ţigară de pe masă dar, în clipa cînd voi s-o aprindă, o privi cu scîrbă.

— Nu, cred că n-o să mai suport niciodată fumul.

Bricheta îi alunecase din mîini, dar nu se osteni s-o ridice.

— Doña Estanislaa e nebună, dar oamenii ignoră de ce. Ştiu că a avut doi băieţi şi amîndoi au murit tineri.

Rîsetele soldaţilor din grădină tulburară liniştea care urmă după aceste cuvinte şi profesorul bătu cu pumnul în masă.

— Doi, mă auziţi, şi acum nepotul, ca şi cum nu era de ajuns !

*

* *

Doña Estanislaa luă vioara-jucărie pe care, cu cîteva ore mai înainte, o sustrăsese din mașină, și-o puse pe un raft din dulap, alături de amintirile personale ale fiilor ei.

Amîndoi erau tineri și frumoși. Naivi încă, puteau trece drept vinovați. Capete ca ale lor erau făcute pentru eșafod sau pentru tron. Erau condamnați de înainte, dar ea nu știa. Nu știa că prețul frumuseții este foarte mare și că lumea nu-i iartă pe privilegiați. Tragedia lui David avusese loc de mult, în decorul unei capitale din America Centrală și, cu toate că trecuseră treizeci de ani de-atunci, amintirea se păstra de neșters în memoria ei.

Se întîmplase în timpul unei călătorii pe care o făcuseră în Cuba, în anul cînd vînduseră plantația de trestie-de-zahăr. Enrique propusese să facă o croazieră. „Am putea traversa Marea Antilelor, draga mea. Lunile ce urmează sînt cele mai bune luni ale anului și cred că atît tu cît și cel mic aveți nevoie de odihnă. Soții Blásquez au o casă la Balboa și ar fi foarte fericiți să vă însoțească." Așa îi vorbise bărbatul cu care se căsătorise și care, cît timp a trăit, a făcut-o atît de mult să sufere ; și ea nu avusese destulă putere lăuntrică să se opună planurilor sale nebunești. Vînzarea proprietăților ce aparținuseră străbunicului ei îi adusese multe necazuri... Totul se pierduse în mod absurd : plantația de zahăr, fără să-și dea seama cum, îi alunecase printre

degete. Cînd semnase contractul, nu se putuse împiedica să nu plîngă. „Ei, draga mea, spusese Enrique, în aceste cazuri, resemnarea e singurul remediu.“ Dar el, soțul, nu dădea importanță nici lucrurilor, nici amintirilor.

Ea admirase întotdeauna această ușurință a lui de a se detașa de tot, de a nu se lăsa niciodată impresionat de sentimente. Încercase chiar să-l imite : să închidă ochii și să treacă mai departe. Dar nu reușise. Sarcina era peste puterile ei. Își spusese de o mie de ori : „De ce trebuie să fiu așa ? De ce trebuie să sufăr atîta ?“ Nu știa ce să răspundă. O forță obscură o împingea ca pe o somnambulă. Fiind sinceră, era condamnată la nefericire. Nebună într-o lume de oameni raționali, veșnic străină, ea nu dorea decît ca băieții ei să nu fie ca ea, ci să moștenească insensibilitatea tatălui ; viața, cel puțin, n-o să-i găsească lipsiți de apărare. Oamenii pretind totdeauna că suferă, dar mint ; numai eu știu ce-i suferința adevărată. Trebuie, o dată pentru totdeauna, să mă resemnez cu ideea că nu mă pot sprijini pe nimeni.

...Se lăsase înșelată de minciunile lui ca un șirag de mătănii. Se simțea atît de distrusă... David îi întinsese mîinile lui micuțe : „Spune da, mămico, spune da“ ; lacrimile lui înclinară balanța. Aveau bani destui ca să facă această călătorie. Enrique nu se gîndea decît să-i cheltuiască și să se distreze. Ea nu-și dăduse seama atunci ; încrederea ei era încă nelimitată, mai credea sincer că, în ciuda indolenței sale, rămînea totuși în esență un om pur. Toată lumea

știa. Viciile lui erau de domeniul public. Doar ea se lăsa înșelată.

Enrique aranjase chiar să încheie o afacere, imediat după întoarcerea lor, cu banii obținuți de la vînzare: „Ceva care să producă, spusese el, import de mașini, spre exemplu". Ea avusese naivitatea să-l creadă. Ar fi fost atît de fericită să-și vadă bărbatul muncind... Era absurd ca un bărbat ca el să trăiască din rente. Ea îi vorbea mereu de afacerile părinților săi, în speranța că-l va stimula să ducă o viață mai activă, dar totul a fost inutil. Dacă ar fi ascultat-o, lucrurile ar fi luat cu totul altă întorsătură.

Dar încă de atunci Enrique nu se gîndea decît la plăcerile lui și pentru nimic în lume n-ar fi renunțat la acea călătorie. Se duseseră împreună să-și rețină cabine și, la întoarcere, el nu-și putuse ascunde entuziasmul: „Aceasta va fi a doua noastră lună de miere, draga mea. Acum, totul va reîncepe între noi." (Cuvinte pe care ea le va lega mai tîrziu de amintirea hoinărelilor lui zilnice, cînd se întorcea acasă beat de la cazinou și-i cerea iertare plîngînd.) În ultima noapte petrecută la Havana, ea nu se putuse despărți de David. Se uita la capul lui de parcă ar fi presimțit că peste puțin timp destinul îl va secera. Atunci, pentru prima oară, se simțise singură, departe de bărbatul ei. Dragostea ei față de copil nu se revărsa și asupra lui. Dimpotrivă, o determina mai curînd să-l judece aspru și să-l condamne din punct de vedere moral. „Și el face parte din neamul călăilor, se gîndi, și nimic din ce ni se poate întîmpla, mie și copilului, n-are pentru el nici cea mai mică importanță."

Plecaseră. Vaporul, cu spinarea lui de uriaş sub soarele dogoritor, străbătea indolent coastele Antilelor. Luisiana, Mexic, America Centrală şi, în cele din urmă, Panama. Ajunseră la Balboa în ajunul carnavalului şi oraşul, cuprins de febră, se împodobea pentru baluri şi serbări. Închiriaseră o birjă şi străbătuseră oraşul dintr-o parte în alta. Se înnopta, şi micile felinare colorate ce străluceau de-a lungul străzilor ca licuricii dădeau peisajului o notă ireală, fantastică. Totul prevestea apropierea catastrofei. Căldura era insuportabilă în acea perioadă a anului. Băuturile abia introduse în organism se eliminau prin pori, fără să fi potolit setea. Soarele cădea perpendicular pe străzi şi în pieţe ; şopîrle ameţite de căldură fugeau pe mozaicurile trotuarelor ; ventilatoarele zumzăiau monoton pe coridoarele hotelurilor şi valuri de aer cald mîngîiau feţele scăldate în sudoare. Doar cînd venea noaptea, o briză răcoroasă aducea puţină uşurare. Ore în şir, Estanislaa stătea rezemată în coate la fereastră. Palmierii din patio, luminaţi de jos, păreau, cu evantaiul larg deschis al crengilor fragile, nişte explozii de foc bengal. Plasa contra ţînţarilor veghea, ca o fantomă palidă, asupra somnului inocent al fiului ei, şi o simfonie nocturnă, compusă din vorbe şi ţipete, însoţea scurgerea lentă a orelor, pe care o marca un clopot de biserică.

Atunci ea se ruga lui Dumnezeu să-l protejeze pe David. Se apleca peste patul de metal şi-l săruta pe frunte cu vîrful buzelor. În fiecare

seară, urmînd exemplul mamei sale, îi răcorea obrajii cu apă de colonie. Uşurat, copilul suspina şi un zîmbet îi înflorea pe buze. Uneori, cînd deschidea ochii şi o vedea trează, veghindu-l la căpătîi, o mîngîia cu mînuţele: „Dormi, scumpetea mea, îi spunea ea, mama e aici lîngă tine". Erau clipe de dragoste şi de tandreţe pe care David le aprecia la adevărata lor valoare, înzestrat cum era, deşi atît de tînăr, cu o inimă matură şi nobilă. Ea ştia că celelalte mame îşi lăsau copiii singuri şi se duceau la carnaval, dar nu putea urma exemplul lor. Gîndul că David ar fi putut s-o strige în somn o tulbura. De cîte ori, trezindu-se dintr-un coşmar, o strigase. „Mulţumesc, mămico, mulţumesc", spunea. Da, căuta să înţeleagă comportarea celorlalte mame, dar nu reuşea. „Haide, draga mea, îi spunea Enrique, doar n-o să i se întîmple nimic dacă ieşi într-o seară cu mine. Doamna Blázquez are şi ea copii, dar asta n-o împiedică să se distreze." Ea îi răspundea ca şi celorlalţi : „Lăsaţi-mă aşa cum sînt, vă rog. Dacă sînt fericită cînd îi veghez somnul, de ce să-l las singur ?" Şi, în timp ce tot oraşul petrecea şi toate mamele beau, dansau, ea, asemeni unei zîne bune, stătea lîngă patul lui David şi-i şoptea cuvinte tandre, pline de dragoste.

Între timp, Enrique îşi pierduse şi ultimele principii morale. Ieşea în fiecare seară cu persoane destul de dubioase, cu prieteni, bărbaţi şi femei. O părăsea. Încă de pe vapor înclinaţia lui pentru băutură devenise evidentă, dar credea, cel puţin, că era incapabil s-o înşele. Dezamă-

girea ei a fost mare cînd a aflat adevărul. Pură cum era, murdăria celorlalţi îi era de două ori insuportabilă. Ştia ce înţeleg bărbaţii prin iubire. Era măritată de opt ani; dar asta n-o împiedicase să-şi păstreze toată inocenţa. Deseori, unele prietene încercaseră să-i facă confidenţe, dar ea refuza întotdeauna să le asculte: „Da, ştiu că toate astea există, le spunea ea, dar lăsaţi-mă să cred că există fiinţe pentru care lucrurile astea n-au nici o importanţă". Atunci îşi amintea cuvintele tatălui ei: „Viaţa e doar o aparenţă. Exilul ne desparte de îngeri, şi-i datoria noastră să luptăm pentru a ne înălţa." Poate avea o mentalitate învechită, dar prefera să creadă că oamenii vin pe lume printr-o minune.

Se întîmplase într-o seară de februarie, după Întîmpinarea Domnului. Bărbatul ei plecase de un ceas, crezînd că doarme, dar ea nu putea adormi. La ora aceea zăpuşeala era atît de insuportabilă, încît se hotărî să coboare pentru a bea ceva răcoritor. Barul hotelului era caracteristic pentru barurile din acea regiune. Avea rafturile pline cu sticle şi reclame în limba engleză. În această atmosferă grea şi apăsătoare, tejgheaua se mişca, se unduia ca într-un joc de oglinzi. Se apropiase de un chelner ca să comande un sirop de mentă. Se auzeau rîsetele unui grup de persoane adunate în patio. Un şir de palmieri pitici o ascundeau complet de privirile lor şi, printre doi arbuşti, îl zări dintr-o dată pe bărbatul ei.

Deşi frunzişul palmierilor era stufos, Estanislaa putea să-l vadă foarte bine. Enrique purta cos-

tumul lui de vară cel mai elegant și o pălărie de panama cu boruri largi. Era așezat cu spatele la ea. Răsturnat în fotoliu, cu picioarele încrucișate, ținea brațul întins pe speteaza scaunului vecin. Ea avu impresia că timpul se oprise și spațiul încremenise. I se părea că vede totul printr-un binoclu ; mîna bărbatului ei, albă și păroasă, sprijinită pe umărul doamnei Blásquez și, sub masă, picioarele lor atingîndu-se. În jurul lor, oamenii rîdeau, stăteau de vorbă, dar ea văzu doar mîna lui și o parte din brațul femeii, atingerea trupurilor, lipicioasă, degradantă. Rămase așa un timp. Cîteva secunde, sau poate mai mult. Își amintea doar că paharul îi alunecase din mînă și o ploaie de stele acoperise podeaua. Chelnerul o întrebase : „Ce aveți ? Nu vă simțiți bine ?“, dar ea părăsise barul și, clătinîndu-se, traversă holul.

Doamne, Dumnezeule ! Fugise spre fiul ei cu o adevărată lăcomie. Avea nevoie de pace, de consolare, și acest copil îi era atît de necesar... Simpla lui prezență era o odihnă pentru ochii ei. De cîte ori, văzînd-o mîhnită din cauza purtărilor urîte ale soțului, cu un gest mai grăitor decît orice cuvînt, nu-i atinsese obrazul cu buzele : „S-a întîmplat ceva, măicuța mea dragă ?“ Îi răspundea că nu, străduindu-se să-și ascundă lacrimile : „Nu, nu-i nimic, odorul meu, nimic important“. Dar copilul știa din ce cauză se ascundea și, apucînd-o de mînă, încerca să-i dea curaj : „Cînd o să fiu mare, am să cîștig foarte mulți bani și o să avem un palat pentru amîndoi. Tata va fi mort și nimeni n-o să te mai facă

să suferi." Cînd lumea se dovedea nedreaptă și pustie, doar el o iubea. Gingașă cum era, se simțea ostenită de a mai fi sprijinul celorlalți. Înconjurată de ființe nehotărîte, viața o obligase să-și asume un rol greu. Dar acum, obosise să se dăruie, să tot dea fără a primi ceva în schimb. Dorea și ea să-și sprijine capul pe genunchii cuiva și să fie legănată de cuvinte dulci.

În acea seară, ținînd-o de mînă, David o întrebase : „Nu-i așa că tata e rău ? Nu-i așa că umblă cu femei rele ?" Îngerașul o privea în ochi și ea simți cum o podidește plînsul.

„Inimioara mea, inimioara mea, mama ta te iubește mai mult ca orice, mai mult ca pe oricine pe lume." O dusese pe străduțele cartierului de lîngă port și, cu o tandrețe pe care n-o va uita niciodată, începuse să-i sărute mîna : „Mamă, mamă dragă, numai pe tine te iubesc. Tata a fost întotdeauna rău" ; și cu toate că ea încerca să-l contrazică : „Taci, taci, copiii trebuie totdeauna să-și iubească tatăl", David continua : „Eu totuși nu-l iubesc. Eu te iubesc doar pe tine". Era deja un om matur, pe care nici o minciună nu-l putea înșela. „Îmi seamănă mie, se gîndi ea, toată viața o să fie nefericit."

Se plimbau printr-un cartier urît și murdar. Femei deghizate în costume colorate se aplecau peste balcoanele caselor, și bărbați cu trupurile unse de ulei păreau să le dezbrace cu zîmbetele lor. Unii, trecînd pe lîngă ei, șopteau cuvinte necuviincioase, și David, îngerașul, voia să știe ce înseamnă : „Nimic, dragul meu, sînt lucruri urîte care n-au nici o importanță". Dar ea tre-

mura toată de rușine și copilul, căruia nu-i scăpa nimic, nu-și putuse ascunde lacrimile. Și așa, plîngînd, rătăciseră pe străduțele ce mișunau de oameni, printre indivizi care rîdeau și strigau, le azvîrleau pumni de confeti și-și agitau măștile într-un vîrtej amețitor.

Se întorsese la hotel bolnavă. Soțul, care o aștepta să meargă la balul doamnei Blásquez, pretindea că starea ei proastă se datora climei și-o rugă să-l însoțească. Dar ea se simțea distrusă moralmente și fizicește. Emoțiile din ziua aceea o extenuaseră. Nu voia să iasă, nu voia să vadă pe nimeni. El putea să se ducă unde avea poftă. Dacă doamna Blásquez îl invitase, era liber să accepte. Nu. Ea, nu. Ea rămînea la hotel cu copilul. Îi lăsa toată libertatea să se întoarcă cînd dorea. Și dacă nu voia să se întoarcă, dacă prefera să doarmă la doamna Blásquez, îi era indiferent.

Dar Enrique insistase. Se rugă, se tîngui, își frînse mîinile. Se simțea prizonierul minciunilor sale și nu știa cum să scape. Te rog ! Te rog ! Și, pur și simplu din scîrbă, acceptase în cele din urmă. Ideea că ar fi putut s-o creadă geloasă o stimula. Ea, care toată viața primise atîtea declarații de iubire (sute de bilețele scrise în franceză, pe care le păstra, parfumate și legate cu panglici de mătase într-o casetă japoneză), nu putea să se lase înfrîntă de un bărbat de teapa lui. Dacă el o credea incapabilă să se distreze, o să-i arate ea că se înșela.

Rămînea doar să rezolve problema copilului, și diavolul *(da, diavolul, deoarece prezența lui ne*

urmărește ca umbra și ne întinde mereu capcane) o sfătuise să-l lase singur. El vorbea prin gura soțului care spunea: „Mai bine să rămînă la hotel. Dacă se plictisește, poate să se joace în patio. Acolo nu i se poate întîmpla nimic. Cînd ai să te întorci, o să-l găsești dormind cu pumnii strînși." Și acum își mai amintea gesturile liniștitoare pe care le făcea cu mîinile și strălucirea ochilor lui. Ca să-l facă să accepte, îi oferise jucării copilului, pe care-l auzea rîzînd nepăsător în odaia lui.

Ea nu bănuia că aude acest glas pentru ultima oară. Ah, de cîte ori dorise să întrerupă filmul, să retrăiască timpul în sens invers, să părăsească sala de spectacol! Ca în coșmarele în care, hăituit de mii de dușmani, nu poți, în ciuda tuturor eforturilor, să înaintezi nici măcar un pas, ea își frîngea mîinile de spaimă privind patio-ul din dreptul ferestrei sale. Voia să strige și nu putea. Scena se repeta continuu și în același mod. Soțul și ea se îmbrăcau pentru carnaval (organdi, perucă, mască neagră, parfum și pudră), coborau scara hotelului însoțiți de zîmbetul amabil al valetului („Petrecere frumoasă, domnilor"), mîna ei înmănușată fîlfîind în aer ca niște aripi de porumbei (care gîngureau în colivia din hol).

Au ajuns în patio. E pătrat și mare, pavat cu dale roșii. În cele patru colțuri se înălțau patru palmieri uriași, împodobiți cu ghirlande de liane tropicale ce aruncă pînă în centru o umbră răcoroasă și fremătătoare, mișcați fără încetare de adierea brizei în veșnica lor tinerețe. David poartă un pantalon scurt de bumbac și o cămașă

cu dungi. Tatăl lui i-a dat o morişcă pe care o învîrte în aer rîzînd. Nici el *nu ştie*. Şi ea, Estanislaa, în virtutea unei ciudate dedublări, se vedea de asemeni „ca personaj" : vorbind cu servitoarea de la etaj, dînd ultimele instrucţiuni pentru cina copilului. Uneori o speranţă nebună o ardea pe dinăuntru. Ar fi suficient un gest, un strigăt, ca să spulbere vraja. Trecutul s-ar fărîmiţa în bucăţi. De exemplu, o telegramă : „Petrecerea s-a amînat". Dar personajul rămîne indiferent. Automat, orb, se preda, legat la ochi, în mîinile destinului. Săruta copilul pe frunte. Îi făcea semn cu batista. Oh, nu, *ajunge, ajunge !*

Restul era pestriţ, confuz. Scenele se amestecau fără continuitate. Erau ca nişte piese dintr-un *puzzle*, ori ca desenele dintr-un caleidoscop : un copac de carnaval sădit în mijlocul patio-ului ; copii îmbrăcaţi în piei de leopard dansînd în jurul copacului, în vîrful căruia atîrnau panglici colorate pe care le înfăşurau şi le desfăşurau în ritmul dansului : batiste, oglinjoare, colaci, mosoare cu aţă acopereau complet crengile copacului, ale cărui frunze, ca nişte franjuri mişcate, pieptănau vîntul. O creolă îl strînsese în braţe şoptindu-i la ureche vorbe dulci : „Bea, dansează". O mamă dansa *tamborito* [1], cu copilul la spate, învelit într-un şal pe care-l legase peste piept. În vîrtejul dansului şi în mişcarea batistelor agitate, capul ei, cu o pălărie foarte mică, plutea ca pe o mare furtunoasă.

[1] Dans indian din America Centrală (sp.).

Ea se apropiase de un grup de curioşi care înconjurau un cîntăreţ la chitară. Era un bărbat de la ţară, cu faţa aspră şi ochii ca jăraticul. Purta la brîu un bici flexibil ce se unduia ca o coadă de şopîrlă. Părul lui era negru şi cîrlionţat, şi ea îi văzuse dinţii foarte albi în timp ce psalmodia :

Cîntaţi, cîntaţi, prieteni ;
viaţa-i scurtă.
De ce să te mai temi,
cînd plăcerea-i dusă.
Sîntem nişte aparenţe doar.
Viaţa-i scurtă.
Umbre care rătăcim ;
cînd plăcerea-i dusă...
de nimic nu-mi mai pasă.

Vor trece zile, ani, dar ea nu va uita niciodată acest poem. Fiecare vers răspundea unui acord intim al sufletului său. Ea asculta, plină de respect, încercînd să descifreze sensul poemului, şi, fără să ştie cum, numele copilului îi veni pe buze. Mult timp luase parte la dans. Totul se învîrtea în jurul ei şi oamenii căpătau alte feţe : feţe de copii pe trupuri de bătrîni, măşti oribile şi tinereţe împrumutată. Îl căuta în zadar din privire pe bărbatul cu biciul. Cineva, portarul, îi spuse că plecase. „Venise aşa, pe neaşteptate, explică el. Nu era dintre invitaţi.“ Fără nume, fără destin, venise doar să-i citească mesajul. Apoi, o dată misiunea terminată, dispăruse. Chiar în acest minut calul său, mai uşor decît vîntul,

lăsa în urmă o dîră de praf şi se îndepărta pentru totdeauna, ducînd cu el secretul enigmei.
Invitaţii dansau cu măştile pe faţă şi ea nu reuşea să-şi recunoască soţul. Întreba : „Enrique, tu eşti ?“ şi ochi vicleni îi surîdeau prin despicătura strîmtă a măştilor. O înşelau. Toată lumea participa la joc : diavoli indieni o apucau cu neruşinare de mijloc ; leoparzi feroci îi aruncau confeti. Simţi o dorinţă nebună de a vorbi cu fiul ei. Deseori, în timpul unei întîlniri mondene, avusese aceeaşi senzaţie. I se părea dintr-o dată că asistă la o piesă de teatru în care fiecare personaj îşi recita rolul fără să facă nici cea mai mică greşeală. Atunci, se simţea la o mie de leghe depărtare şi o cuprindea dorinţa să fugă. Odată, la „Paradis“, în timpul unui bal dat în cinstea ei, fugise cu picioarele goale pe cîmp, unde splendida ei rochie de tul bleu înstelată cu paiete fîlfîia în vînt ca un steag desfăşurat. Dacă ar fi văzut-o aşa, bărbatul ei şi oamenii de rînd ar fi putut s-o considere nebună ; dar pe ea n-o interesa decît stima fiinţelor excepţionale. Într-un salon, printre oameni ca Enrique, simţea că se înăbuşă. În acea zi, de exemplu, nevoia de a-şi îmbrăţişa copilul o îmbolnăvea pur şi simplu. (Deşi toată lumea o considera spirituală şi rafinată, era în fond o fiinţă primitivă. Celelalte femei, care asistau la petrecere, aveau poate şi ele copii ce plîngeau din cauza singurătăţii în odăile lor întunecoase, dar asta nu le împiedica să danseze şi să se distreze. Estanislaa, ea, le invidia, dar ele aparţineau altei rase. Dragostea

ei pentru copil era o dragoste sălbatică ce nu admite nici un compromis.)

Descoperindu-l pe Enrique într-un colţ al sălii, alergă spre el, cuprinsă de ameţeală. „Să plecăm, spuse ea, a trecut de miezul nopţii şi trebuie să culc copilul." Cuvintele se îmbulzeau în gîtlejul ei şi îi era greu să lege o frază. „Fii rezonabilă, draga mea, spuse el, nu putem pleca chiar acum. Am venit abia de un ceas. Toată lumea s-ar mira." „Copilul are nevoie de mine." Tremura toată ca o frunză şi un frig ciudat îi împietrea buzele. Enrique o privi îngrijorat. „Hai, hai, linişteşte-te. La ora asta David doarme dus, în pat." *Poate ştia că băiatul murise şi voia s-o înşele. Stăpîna casei trona în salonul ei şi, pentru Enrique, doar asta conta.* Această idee îi venise mult mai tîrziu, cînd, invadată de gînduri negre, îşi reamintea faptele mărunte petrecute în ziua aceea, sperînd să găsească o explicaţie. Şi, cu toate că nu exista decît o singură bănuială, n-avea nici un motiv valabil s-o respingă în mod formal.

Fugi în seră. Cu lăcomie se apleca asupra orhideelor, a florii soarelui şi a daliilor. Simţea un fel de ameţeală. O podideau lacrimile. Un singur cuvînt pe buzele ei : David. Îl invoca ca pe-o rugăciune, îl repeta ca pe-un descîntec. Notele vesele ale unui cîntec creol se auzeau în patio ; invitaţii rîdeau şi-şi aruncau confeti. Alţii se îndopau cu mîncare şi băutură : *el Atolito, el Guarapo, los Niños Desnudos, el Mojón de Perro* şi *el Bien me sabe*. Dar în urechile ei nu răsunau decît versurile poemului : *Sîntem nişte*

aparențe doar. Viața-i scurtă. Umbre care rătăcim. Cînd plăcerea-i dusă... de nimic nu-mi mai pasă.

Nu băuse încă, dar se simțea beată. Totul încremenea în jurul ei. Auzea pași, șoapte, vorbe fără înțeles. Perechile dansau lent și apoi, treptat, se opreau. Se dăduse ordin muzicienilor să nu mai cînte ; și-și părăseau instrumentele. Doar un mulatru mai ciupea corzile chitarei sale și zgomotul îi dădu impresia unei descărcări electrice. Începu să tremure. Îi era îngrozitor de sete și, bîjbîind, căută un pahar cu apă. „Vă rog, vă rog." Invitații se dădeau la o parte lăsînd-o să treacă și, tăcuți, își scoteau măștile. Fețele lor erau palide, de parcă ar fi fost acoperite cu un strat de ceară. O priveau și nu spuneau nimic.

„...Oh, nu puteam să mă gîndesc ! Nu auzeam decît notele chitarei și mă reflectam în ochii lor lipsiți de expresie. Îl zării pe Enrique, alb ca marmura, și mă apropiam de el clătinîndu-mă. «Copilul, copilul», strigă el. David ? întrebai. David ? Nu reușeam să înțeleg. Măștile policrome îmi făceau cu ochiul. Darurile copacului se legănau și în sala alăturată se auzeau, înăbușite, hohotele de rîs ale unui om beat. Urme de bucurie, lampioane, serpentine, podoabe colorate tremurau pe frunzele plantelor agățătoare. Lumea își pierduse glasul și limba mea era ca de cauciuc. Mai tîrziu, un copil intră brusc în salon, învîrtind o morișcă, și cineva îi trase o palmă. Paharul se vărsă în cele din

urmă. David ! strigai. Dar era prea tîrziu. Băiatul meu murise şi nimic nu-i putea reda viaţa.

Înmormîntarea lui a fost ceva foarte frumos, dragă Abel. Eram ca adormită, ca moartă. Chiar dacă mi-ar fi ciuruit gîtul cu ace, tot n-aş fi simţit nimic. Nu realizam încă ce se întîmplase şi-i dispreţuiam pe oamenii care veneau să mă consoleze. Priveghiul se făcea în mijlocul patio-ului şi un cor de bocitoare gemea şi suspina într-una. Proprietarul hotelului dădu, după cum era obiceiul, o serbare în cinstea copilului. Toată lumea era invitată. Negrii beau sticle de alcool alb şi se rugau, în cîntecele lor de beţivi, pentru gloria sufletului.

Trupuşorul copilului, acoperit de flori, era expus în mijlocul patio-ului. Mîinile şi capul pluteau deasupra mării de petale. Eu însămi, care de atîtea ori îi împodobisem fruntea cu fugara coroană a unui sărut, îi pusei de astă dată o coroană de perle, şi două mici aripi de carton argintiu pe umeri. Înainte de a pleca, opt copii îmbrăcaţi în alb dansară, înnodînd şi deznodînd batistele lor, valsul «Dumnezeu nu moare niciodată».

Tot aceşti copii purtară sicriul pe umeri. Ai fi zis că e înmormîntarea unei păsări, a unei flori sălbatice. Sicriul era împodobit cu arcuri de carton cromat, panglici colorate şi stegulețe aurite. Toţi invitaţii aruncau flori pe unde trecea..."

Doña Estanislaa se opri brusc din povestire. De parcă i s-ar fi stins răsuflarea pe buze. Abel ascultase povestea cu capul în jos şi privirea

pierdută spre cărarea labirintului. Printre bace și flori de cîmp, macii aduceau o notă de disperare. Chiparoșii își proiectau silueta zveltă pe un cer de-un albastru intens. Și dintr-o dată, ca prin farmec (sau datorită foamei ce-i popula somnul cu viziuni aeriene și-l înconjura cu ființe înaripate și suple), întreg peisajul fusese invadat de fantome. Un cortegiu de copii, cu un sicriu pe umeri, cobora treptele cărării ce ducea spre terasă. Unul din ei, cel mai mic, mergea în frunte agitînd o baghetă subțire cu care, menținînd-o mereu în echilibru, jongla în mod ciudat. Micuțul mort, pe umerii tinerilor camarazi, era îmbrăcat în alb, precum copilul din poveste, și cineva îi pusese o floare între degete. Ceilalți veneau în urmă, cu același pas cadențat.

Abel încercase să vadă mai bine. Soarele de august îl bătea drept în față și trebuia să-și pună mîna paravan în dreptul ochilor. Cortegiul era lung, nesfîrșit. Se pierdea în zare, astfel încît ultimii copii se confundau cu florile pe care le semănase un grădinar din alte vremuri. Unii duceau la buze fluiere de trestie ce nu scoteau nici un sunet. Alții purtau coșulețe de grozamă pe care le aruncau peste micul cadavru cu gestul băieților din cor ce leagănă cădelnița. Se îndepărtau. În tunicile lor ce fîlfîiau în vînt, îi întorceau spatele. „Așteptați-mă !“ Abel vru să alerge după ei, să-i apuce de mînă. O ploaie de petale acoperea treptele cărării. Putea să meargă pe urmele lor ca micuțul Tom Degețelul. Dar păsările n-o să-i mănînce oare și pe ei ? Atunci,

ce va face, rătăcit, singur, cu cadavrul copilului în braţe?

Deschise ochii şi întîlni zîmbetul ei:

— I-ai văzut? Nu-i aşa că i-ai văzut? Îl atrăsese spre ea şi-i mîngîia uşor obrajii cu degetele spunîndu-i: Şi eu îi văd uneori. S-a întîmplat chiar să-i pot atinge. Ceea ce, de altfel, nu-i nimic extraordinar. Limitele noastre sînt atît de puţin precise... realitatea e ceva atît de vag... Şi acel bărbat, chitaristul, mi-o spusese: sîntem doar nişte aparenţe, umbre care rătăcim.

Mîna ei descrisese un semicerc ce cuprindea în acelaşi timp casa, golful, marea şi cîmpul.

— Cînd toate acestea nu vor mai fi decît o grămadă de ruine şi trupul meu va împodobi frumuseţea unei flori sălbatice, în petalele ei odihnindu-se tot farmecul meu apus, voi continua să bîntui aceste meleaguri şi nu am să lipsesc la întîlnire dacă o să mă chemi.

*

* *

...Celălalt fiu se numea Romano şi, încă din copilărie, fusese o fiinţă deosebită: plăpînd, palid, sensibil, atrăgea atenţia tuturor prin frumuseţea surprinzătoare a trăsăturilor sale. (Abel privea, lipite pe paginile unui album, sute de fotografii, ca şi cum mama, presimţind destinul lui, s-ar fi înarmat împotriva uitării.) Se născuse pentru a fi fericit. De cînd venise pe lume, văzuse în el, ca simbol al unei vieţi noi, fiinţa

matură și puternică care i-ar putea servi de sprijin în ziua cînd, obosită de a-și fi risipit iubirea pentru oameni, va încerca nevoia de a-și reface forțele epuizate prin afecțiunea și tovărășia cuiva.

Acest sprijin, pe care exemplul tatălui, mort prematur, o făcuse să-l dorească și pe care bărbatul ei fusese incapabil să i-l acorde în timpul vieții sale, îl va primi însutit în ziua cînd acest copil va avea în mîini frînele casei. Atunci ea se va putea în sfîrșit odihni. Doar ființele deosebite pot cunoaște fericirea dăruirii generoase, fără recompensă, și acest încîntător copil, fiul ei, îi moștenise caracterul : refuza iubirea calculată. Nu înțelegea să drămuiască tandrețea. La doisprezece ani golise portofelul tatălui său pentru a inunda casa cu flori, într-un elan pe care ea nu-l va uita niciodată.

Își amintea de parcă ar fi fost ieri. Era la amiază, și o lumină galbenă, ca o limonadă, cețoasă, pătrundea prin perdele. Romano ieșise la plimbare cu guvernanta și ea coborîse pînă în vestibul, să-i spună la revedere. Apoi se duse la bucătărie să pregătească ceva. Era ziua ei onomastică. Tocmai dădea ordinele necesare, cînd auzi sunînd la ușă. Se duse chiar ea să deschidă. Pe palier, un comisionar în uniformă ținea în brațe un enorm buchet de flori albe. Îi întinse un plic pătrat. Numele și adresa ei erau scrise într-un colț : „Mamei, de la Romano al ei". Niciodată nu va uita aceste cuvinte, caligrafiate cu un scris de elev, mai frumoase decît orice dar. Apoi, în cursul dimineții, sosiseră și alte flori.

Casa era ca o grădină albă şi, pe fiecare carte de vizită, strălucea numele lui Romano.

Soţul, cînd se întoarse, fu cuprins de furie. Constatase tocmai lipsa banilor şi se pregătea să-l bată pe copil. Dar ea interveni, cu ochii plini de lacrimi : „Lasă-l, eu sînt vinovată". Fusese atît de drăguţ din partea lui... Şi ea, la vîrsta lui, făcea lucruri asemănătoare. Pentru un zîmbet de-al tatălui, ar fi comis orice delict. Da. Înţelegea. O mamă înţeleaptă ar fi trebuit să-l pedepsească. Dar Romano era un caz particular.

Enrique îl considera pe fiul său drept un copil oarecare. Ar fi vrut să-l crească ca şi pe ceilalţi băieţi, să-i taie părul, să-i pună o uniformă albastră şi să-l trimită la un colegiu. Îi explica : „Cucernicii Preoţi ştiu ce fac. Aici, copilul ăsta n-are nici un prieten. Dacă se obişnuieşte să trăiască singur, se va sălbătici complet în cele din urmă. Şi-apoi, e timpul să-i tai buclele şi să-i iei toate păpuşile din cameră. La vîrsta lui, eu eram ras în cap şi mă jucam de-a războiul cu ceilalţi băieţi." Dar ea îi răspundea : „Romano nu-i un copil ca ceilalţi. Nimic din ceea ce poate să le placă celorlalţi nu-i făcut pentru el. Dacă îi impui o disciplină, nu reuşeşti decît să-l transformi într-un om banal. Şi-apoi, dacă acest copil este fericit cu mine, de ce te încăpăţînezi să ne desparţi ?"

La „Paradis" luaseră obiceiul să-şi facă reciproc daruri : ea îi dădea dulciuri, jucării, travestiuri, bile colorate, şi primea în schimb bu-

chete de maci, scoici, şi uneori chiar bileţele de dragoste, pe care le lega cu panglici de catifea şi le păstra cu sfinţenie într-o casetă de lac. Se întîmpla deseori ca bărbatul ei s-o oblige să iasă pentru a-şi îndeplini diferite obligaţii sociale, dar ea pleca cu certitudinea că îngeraşul ei n-o va uita. Înconjurată de fiinţe frivole şi găunoase, îşi concentra toate gîndurile asupra acestui copil deosebit care, chiar culcat în pat, se gîndea la ea şi-i scria, ştiind că la întoarcere lectura biletului său o va reconforta.

Doña Estanislaa scoase din corsaj un pliculeţ pe care-l deschise cu mare grijă după ce îi mirosise parfumul : „S-a întunecat de mult şi luna îmi poartă gîndul spre tine, mamă dragă. Dar tu eşti mai frumoasă. Romano." Un zîmbet vag înflori pe buzele copilului. Doña Estanislaa îl privea cu ochi tandri, mîngîietori. Abel, presimţind că-l va întreba ceva, se grăbi să-i spună :

— Minunat.

— Nu-i aşa ?

Părea într-adevăr încîntată şi-l mîngîie drept recompensă : el de asemeni era o fiinţă deosebită, deoarece nimic din ceea ce-i spunea nu-i scăpa. Dacă ar fi fost altfel, nu i-ar fi vorbit niciodată ca acum. Numeroşi erau cei care, de-a lungul întregii lor vieţi, aspiraseră să se bucure de încrederea ei fără ca ea să consimtă a le-o acorda.

— În acea epocă, continuă ea, averea noastră se micşorase considerabil. Enrique se încăpăţîna să nu facă nimic. Pe deasupra, se lansase şi în

nişte afaceri proaste, în care a pierdut sume mari. În timpul primului război mondial, de exemplu, cumpărase mărci. Prietenii lui, la cazino, îi băgaseră în cap ideea că nemţii vor învinge. „Un mic efort la Gallipoli şi întreaga Europă va cădea în mîinile lor. Atunci va fi epoca mărcii." Dar războiul urmase un drum foarte deosebit de cel pe care şi-l închipuiseră strategii de la cazinou. Francezii primeau în fiecare zi un ajutor considerabil şi Germania pierdea ceea ce cîştigase. Monedele aliaţilor creşteau în valoare, speculanţii se îmbogăţeau pe sub mînă, oamenii se descotoroseau de bancnotele nemţeşti şi el continua cu încăpăţînare să adune marcă peste marcă. Casa era plină de bancnote : ar fi putut s-o tapiseze cu îngrozitoarele lor efigii. Dar, deşi ea prevăzuse totul încă din prima zi — tatăl ei spusese întotdeauna că era excepţional de dotată pentru finanţe şi politică — nu vru să-i ceară socoteală. În ziua cînd veni la ea plîngînd, se mulţumi să-i spună : „Bietul meu prieten !"

Ea îşi reamintea clar scena : focul care ardea în şemineu, ziarele răspîndite pe jos, copilul adormit pe genunchii ei. Enrique se legăna pe braţul fotoliului. Avea o sticlă de whisky alături şi bea la intervale regulate. Ziarele anunţau tocmai devalorizarea banilor şi în casă domnea o linişte ca un zumzet. Atunci, cuprinsă de-un impuls mai puternic decît ea, se ridică, deschise caseta în care păstra teancurile de bancnote şi, unul cîte unul, le aruncă în foc. Biletele trosneau, pîrîiau, se răsuceau ; luminau întreg biroul.

Lămpile erau stinse, încăperea era complet galbenă. Nu ştiu cît timp stătuse acolo, în genunchi, aţîţînd focul. Cînd termină, copilul, care se trezise, privea scena cu un aer preocupat. „Scumpule, scumpul meu", spusese ea. Aşteptă ca totul să se transforme în cenuşă şi apoi se ridică în picioare. Bărbatul ei, înfundat într-un fotoliu, îşi îngropase faţa în mîini. Ea spuse doar atît: „Bietul meu prieten!" Apoi părăsi încăperea, ducînd în braţe dragostea vieţii sale.

Pierduseră mulţi bani, dar nu voia ca băieţelul să bănuiască ceva. Ar fi fost îngrozitor pentru el să afle că afacerile nu mergeau din cauza nepriceperii tatălui său... Prefera să suporte calvarul singură. Şi astfel, îndurînd în tăcere jignirile bărbatului, se purta în aşa fel încît să-i ofere fiului ei imaginea unei femei pline de încredere. Se prefăcea că totul merge foarte bine. Ea îl înşela ca pe un bebeluş. Dar era fericită cînd se gîndea că: „Va veni o zi cînd Romano va avea grijă de toate problemele mele şi atunci n-o să mă mai zbat". Această fiinţă matură şi nobilă, pe care o visase întotdeauna, era acest copil, acest fiu, Romano al ei multiubit. Pentru moment, trebuia să se resemneze. Răbdătoare, aştepta momentul acesta.

Cînd împlini cincisprezece ani, hotărî să-l trimită în străinătate. La început, Enrique încercase să se opună. Spunea că Romano era prea mic, că această călătorie ar fi prea costisitoare. Dar ea răspunse: „Romano este o fiinţă deosebită pe care îl ocoleşte orice primejdie. Apreciază

doar partea frumoasă a lucrurilor şi, asemeni unei albine, alege polenul înainte de a-l gusta." Nimic n-o putea împiedica să-l facă pe Romano fericit. În fiecare zi, primea din diferite oraşe scrisorile lui de dragoste : ştampile din ţări îndepărtate, adrese în limbi străine. Romano era foarte fericit. Ea nu mai dorea nimic şi, cu toate că era la mii de kilometri de el, îl simţea aproape, mult mai aproape decît pe bărbatul ei, de pildă, *deoarece iubirea este mai puternică decît noi, ne poartă departe ca nişte frunze uşoare, face abstracţie de prezenţa fizică, dă aparenţei noastre realitate.*

În fiecare an, aştepta cu nerăbdare sosirea verii, deoarece atunci băiatul ei venea la „Paradis". Era fiul risipitor, moştenitorul pierdut şi regăsit. Pentru Romano, ca şi pentru ea, aceasta însemna începutul unei vieţi noi. Îşi căutau reciproc tovărăşia în toate colţurile şi ungherele casei ; îl evitau pe soţul ei şi pe Águeda şi-şi petreceau vremea cum voiau. De preferinţă, se întîlneau după cină şi rămîneau împreună pînă în zori. Romano îi povestea cît de mult îi simţise lipsa în timpul călătoriei : „Aş fi vrut să te am mereu lîngă mine", spunea. Ea privea luna sclipind pe mare şi se lăsa legănată de cuvintele lui.

Cuvintele nu erau îndeajuns de grăitoare pentru a putea descrie totul : farul de pe ţărm care mătura golful cu uriaşele-i aripi lăptoase, chiparoşii profilaţi pe cer ca pe o foiţă de staniol, cablul paratrăsnetului cu suspine de vioară. To-

vărășia lui Romano avea farmecul trist a tot ce-i trecător. Foile calendarului zburau smulse de vîntul lui septembrie : vesteau iarna despuiată. Dar Estanislaa își spunea : „Romano pleacă pentru a se întoarce și a se ocupa de ceea ce-i aparține prin sînge. Experiența cîștigată nu va fi zadarnică". Pe cît posibil, stătea lîngă el. Ochii ei îl fotografiau fără încetare fugind pe plajă ca un zeu antic, cu părul în bătaia vîntului de toamnă sau în fața oglinzii din salon, deghizat în logodnică, cu dantele și mantilă. Dar bărbatul ei continua să nu înțeleagă nimic. Considera că-l răsfață prea mult. Se înfuria mereu.

Caracterul lui Enrique se schimbase mult în ultimii ani. Începea să-și dea seama de inutilitatea vieții sale. Viața comodă, care fusese întotdeauna unica sa ambiție, se întorcea acum împotriva lui ca un bumerang. Nu știa ce să facă ca să umple golul. Stătea culcat toată ziua într-un hamac, meditînd la convertirea lirei. Uneori făcea mici operații de bursă. Își căuta alibiuri și se enerva singur de comportarea lui. Activitatea ei intensă îl scotea din sărite. Ar fi vrut s-o distrugă și pe ea și, ca pe un zero, s-o reducă la cercul neantului său.

În acea epocă avansă o mare sumă de bani pentru construirea unui hotel de turism ce trebuia să se înalțe la unul din capetele golfului, pe niște terenuri învecinate cu „Paradisul". Numărul turiștilor care treceau vara frontiera și doreau să se instaleze pe coasta catalană creștea în fiecare an și Enrique spera beneficii considerabile...

*

* *

Urma să fie hotelul cel mai important de pe coastă. Timp de cîteva luni, camioane încărcate cu materiale străbătuseră cei cincisprezece kilometri care despărţeau Palamós de „Paradis". Echipe de muncitori începură să execute lucrările. Enrique invitase la el un arhitect din Sevilla, un bărbat mărunt, slăbuţ, care purta o pălărie cu boruri largi şi răsucea mereu între degete o nuia. Avea un glas subţire, strident, ce atingea uşor notele cele mai ascuţite. Deseori, de sus de pe terasă, Enrique îl văzuse căţărîndu-se cu agilitatea unei maimuţe pe schelele de curînd înălţate. Acolo, agitînd nuiaua într-un mod grotesc, avea aerul unui pehlivan care se pregăteşte să vorbească unui grup de curioşi.

„Paradisul" se văzuse inundat de un val de străini : antreprenori, maiştri, desenatori care se învîrteau toată ziua prin casă şi pe care Enrique îi aduna uneori în bibliotecă. În mijlocul acestor oameni, el părea că întinerise în mod miraculos. Zilnic se scula foarte devreme ca să supravegheze de aproape mersul lucrărilor. În loc să caute creditele necesare la bănci, aşa cum îl sfătuia ea cu pricepere, el umbla de colo-colo prin locurile acelea deghizat în zidar, mai mult încurcînd decît ajutînd mersul lucrărilor. Doña Estanislaa încercase în zadar să-l facă să înţeleagă. Enrique era obsedat de amploarea proiectului. El îi spunea : „Aşteaptă. Ai să vezi cum se vor grăbi capitaliştii să vină aici". Dar

zilele treceau, la fel şi săptămînile — în același timp nevoia de bani sporea — și capitaliștii nu soseau. Banii de care dispuneau se terminaseră și trebuiau să facă față cheltuielilor. Cineva vorbise despre niște evrei nemți și Enrique plecă la Köln cu avionul.

Între timp, greva din construcții complică situația. Muncitorii lucrau încet. În fiecare zi, devenea tot mai evident faptul că lucrarea stagna. Așezată pe terasă, în după-amiezile reci de iarnă, Estanislaa își dădu seama de amploarea catastrofei : roabe răsturnate, grămezi de cărămizi informe, scheletica armătură a schelelor. Sindicatul pretindea totuși plata salariilor și trebuia îndeplinit acest lucru. Puțin după aceea, lucrările se opriră complet.

Era la începutul lui martie. Soarele apunea la șase fără un sfert și o lucire roșiatică lumina temeliile hotelului în care nu va locui niciodată nimeni. Sprijinindu-se de brațul Águedei, Estanislaa se plimbă printre ruinele liniștite. Toată averea ei zăcea îngropată acolo, din cauza nepriceperii bărbatului ei, și Romano, fiul ei, nu știa încă nimic.

„...Romano era atunci la Paris. Ultimele lui scrisori din orașul universitar anunțau întoarcerea lui în primăvara aceea. Eu omisesem, cînd îi scriam, să-i vorbesc despre afacerile proaste ale tatălui său. Fusesem obligați să ipotecăm «Paradisul», înțelegi, nu ? Mai avea un singur an pînă la terminarea studiilor și nu voiam să-l îngrijorez mai înainte.

Cîteva zile înainte de sosirea lui, o italiancă trecuse pe la noi cu o colecţie întreagă de păpuşi. O întîlnisem din întîmplare pe drum şi-i propusesem să-i cumpăr toată marfa. Puţin neîncrezătoare la început, începu să-mi arate conţinutul cutiilor ei. Ca nişte prinţese din poveştile cu zîne, aşteptîndu-l pe prinţul care le va trezi, toate personajele din vechea comedie italiană îmi apărură în faţa ochilor. Arlechinul, Polichinelle, Colombina, Pierrot purtau pe cap coroniţe din foiţă de alamă. Costumele lor, desenate cu cea mai mare grijă, evocau splendoarea ofilită a unui carnaval îndepărtat : fuste colorate, măşti de mătase, o mantilă cu paiete prinsă de gîtul subţire al Colombinei, un evantai de dantelă între mîinile lui Domino. În celelalte cutii, aşteptînd şi ei să scape de vrajă, cavaleri şi prelaţi, mici arhiepiscopi cu feţe ca bomboana, mitre aurite, cîrje şi inele.

Eu, care nu putusem suporta niciodată să văd o pasăre într-o colivie, am hotărît să eliberez toate acele creaturi din îngrozitoarele lor închisori. Le-am aşezat pe patul cu baldachin al lui Romano şi le-am redat libertatea. Rămînea o ultimă cutie pe care femeia refuza să mi-o arate. Era legată cu o panglică de catifea. La întrebările mele, femeia răspundea prin fraze evazive. („Asta n-o să-i placă doamnei. E inutil s-o vedeţi.“) Totuşi, n-am putut rezista tentaţiei de a desface nodul. Era, aşezat pe un tron negru, un schelet de fildeş cu un sceptru în mînă. Fără să ştiu de ce, l-am pus alături de celelalte. Între pălăria luminoasă a lui Polichinelle şi romburile

roşii şi albe ale Arlechinului, prezenţa morţii, cu sceptrul ridicat pe fondul albastru al patului, aducea o notă de sarcasm şi de batjocură.

Romano, pentru a răspunde parcă necesităţii darului meu, sosi cîteva zile mai tîrziu. Coborî din maşina pe care o închiria, în fiecare an, ca să vină la „Paradis" însoţit de o fată tînără, despre care nu ştiusem nimic pînă atunci. Claude era mică, fină şi vioaie ; elegantă ca o gazelă. Avea părul tuns băieţeşte şi cîteva şuviţe se ridicau ca o creastă. Îmbrăcată într-o bluză de marinar, îşi suflecase pantalonii pînă la jumătatea piciorului. Mărturisesc că prezenţa ei m-a tulburat profund. Niciodată pînă atunci Romano nu-mi vorbise despre fete şi familiaritatea cu care se purta faţă de ea nu avea darul să mi-o facă simpatică. «Mamă, îţi prezint pe prietena mea, Claude, care a venit să petreacă vara cu noi.» Ea îmi întinse mîna surîzînd. Ochii ei verzui străluceau în soarele dimineţii. Avea privirea triumfătoare cu care se priveşte o rivală. Fără să ezit, o sărutai pe amîndoi obrajii. «Bine ai venit la „Paradis", i-am spus, prietenii fiului meu sînt în acelaşi timp şi prietenii mei.» Cu sufletul neliniştit, îi văzui îndepărtîndu-se pe terasă cu un aer nepăsător. Sprijiniţi de balustradă, priveau labirintul de chiparoşi şi de tuia, acoperişul crăpat al chioşcului, eleşteele năpădite de ierburi şi de bolovani. Îmi amintesc că marea era agitată. Un vînt uscat îi vălurea uşor suprafaţa albastră şi presăra flori de spumă ce dispăreau după o clipă. Un pustiu nesfîrşit îmi invadase sufletul. Mi se părea că totul e un vis urît şi că în realitate această fată nici nu

exista. Neavînd puterea să poruncesc nimic, m-am prăbușit în șezlong, unde am rămas cufundată în mine pînă la ora prînzului.

Chiar în ziua aceea, m-am decis să cîștig dragostea lui Claude. Deoarece Romano o considera demnă de afecțiunea lui, trebuia s-o merite și pe a mea. Am luat hotărîrea să-i fiu ca o mamă — Romano îmi spusese că era orfană — dar am înțeles imediat că toate încercările mele sînt inutile. Claude era o ființă rece și egoistă. Nici o atenție n-o emoționa. Mult timp am făcut eforturi să-i dovedesc afecțiune, dar disprețul ei m-a făcut să renunț. Independența îi dăduse un fel de invulnerabilitate. Întreaga ei ființă părea să spună : «Așa sînt eu, dacă nu vă place, resemnați-vă». La început, împinsă de dragostea pe care i-o purtam, am îndrăznit să-i fac cîteva observații («Nu-i periculos să mergi așa, cu picioarele goale, pe drum ? Să stai nemîncată trei zile la rînd, bînd doar o ceașcă cu ceai dimineața, nu-i rău pentru sănătate ?») Dar Claude se făcea că nu mă aude : nimic din ce spuneam nu părea s-o intereseze și, mai sinceră sau mai cinică decît ceilalți oameni, nu făcea nici un efort s-o ascundă.

Într-o zi, aflînd de la Romano că-i plăceau cameliile, i-am trimis în cameră un coș întreg. Îmi amintesc că era ajunul sfintei Carmen, deoarece grădinarul mă întrebase dacă nu sărbătorim vreo fată cu acest nume. În dimineața aceea stăteam în verandă și brodam o față de masă cu flori, cînd am auzit-o cum coboară scara cîntînd ca o pasăre. Văzîndu-mă, s-a oprit. «Bănuiesc că

trebuie să vă fiu recunoscătoare pentru florile trimise, spuse ea, şi, ca să respect obiceiul, am să vă mulţumesc. Dar aş dori ca pe viitor să renunţaţi la astfel de iniţiative.» Faţa ei tînără avea ceva provocant. Am simţit că mi se urcă sîngele la cap şi abia am putut bolborosi : «Cum doriţi, voiam doar să fiu drăguţă cu dumneavoastră». Dar Claude întorsese deja spatele.

Înţelegi ? Eram gata să mă sacrific pentru a cîştiga afecţiunea acestei fiinţe ; dar ea îşi bătea joc de tot ce făceam. Egoismul ei o scutea de orice fel de obligaţii. Era o bucată de carne fără suflet. Eforturile mele se izbeau de un zîmbet în care părea să se concentreze întreaga esenţă a figurii sale, ca şi cum restul era doar de porţelan.

Sosirea ei, pe de altă parte, întorsese casa pe dos. Claude era o fiinţă capricioasă, extravagantă. Uneori refuza cu încăpăţînare să mănînce chiar şi o singură îmbucătură. A mînca, spunea ea, e un obicei detestabil... foamea clarifică ideile. Uneori, îmbrăcată doar într-o pijama, se plimba timp îndelungat pe terasă, deşi era frig şi risca să facă o pneumonie. Avea o adevărată oroare faţă de feţele asudate şi, la fiecare cinci minute, indiferent unde se găsea, îşi cufunda capul şi mîinile în apă proaspătă. Mi se pare că o mai văd încă, cu foarfecele de unghii în mînă, tăindu-şi pieliţele, muşcîndu-le pînă la sînge, rupîndu-şi cojile de pe răni, storcîndu-şi coşurile, pe care le urmărea apăsînd cu lupa. Îşi ţinea pulverizatorul întotdeauna la îndemînă.

Dispreţuia de asemeni mîngîierile şi celelalte semne de afecţiune. Subţire, zveltă, cu o şuviţă

de păr mereu rebelă, se închidea într-o tăcere îndărătnică, din care nici măcar fiul meu nu reuşea s-o scoată. Îşi ducea alene la gură alune americane, ale căror coji le împrăştia prin toată casa. Întinsă în hamacul de pe terasă, îşi petrecea timpul dîndu-şi unghiile cu lac, pe care-l ştergea îndată după aceea. N-am văzut-o niciodată dormind. Cred că ideea că cineva ar putea s-o vadă în timpul somnului, adică atunci cînd era lipsită de apărare, îi provoca o adevărată panică. Lumina din odaia ei, în ciuda ţînţarilor, era întotdeauna aprinsă. Spera probabil că zborul acestor insecte şi nevoia de a se apăra o vor obliga să rămînă trează. Cert este însă că dis-de-dimineaţă se îndrepta spre chioşc cu sticluţele de lac şi pensula de unghii. Şi, cît era ziua de lungă, nu dormea o clipă.

Partea cea mai tristă era că însuşi Romano începea să-şi dea seama de inutilitatea eforturilor sale şi acest eşec avea mare influenţă asupra caracterului său. El, atît de atent de obicei la cele mai mici dorinţe ale mele, devenea acum din ce în ce mai lăsător. Pierduse gustul lecturii şi al conversaţiei. Lumea fantastică care influenţa spiritul lui Claude îl atrăgea ca un vîrtej. O, nimeni nu-şi dăduse încă seama, şi Romano era primul care ignora. Dar ce-i putea scăpa unei mame primitive ca mine? *Cel care m-a făcut într-un pîntec nu l-a făcut şi pe el tot într-un pîntec, şi nu ne-a zămislit la fel în uter?*

Adoptase deja unele din excentrităţile lui Claude, ca, de pildă, obiceiul de a sta gol în vînt, la ora cînd soarele apune, sau de a dormi cu cîte

o bilă de metal în fiecare mînă, într-un fotoliu cu două recipiente goale de o parte şi de alta, astfel încît în clipa cînd adormea să-l trezească zgomotul produs de căderea bilelor. Acest somn, mai scurt de o secundă, era suficient, după părerea lui Claude, pentru odihna trupului omenesc.

Această fetiţă, cu unghiile ei lăcuite, cu fotografiile ei de vedete de cinema şi cu şoriceii albi pe care îi purta în buzunarele pantalonilor, după cum am descoperit într-o zi, îmi răsturna toate proiectele. În momentul cînd totul îmi vestea începutul unei epoci noi, datorită ajutorului pe care-l aşteptam de la o fiinţă atît de puternică ca Romano, cu talentul şi calităţile sale, întrevedeam brusc posibilitatea unui eşec. Trebuia să acţionez repede şi energic. Din nefericire, Romano era foarte influenţabil şi mintea lui risca să se piardă în acele jocuri.

Într-o seară, cînd am ieşit să iau aer în chioşc, am fost surprinsă auzind un urlet în odaia lui Romano. Înspăimîntată, am fugit într-acolo. Luna inunda terasa. Eucalipţii îşi întindeau, ca tentaculele unei caracatiţe, umbra crengilor pe nisipul alb. De pe scara interioară a casei, pe care o urcam ca o nebună, le-am aruncat o privire grăbită. Păreau nişte călimări sparte, încremenite pe nisip.

L-am găsit pe Romano prăbuşit pe pat, sfîşiind cu dinţii dantela cuverturii. Pe birou, mototolită, zăcea o scrisoare de la Claude: «Iartă-mă. Era inevitabil. Tu şi cu mine nu eram făcuţi să ne înţelegem.» Aproape în acelaşi timp am descoperit o pată întunecată pe cearşaf. Romano îşi tăiase

venele de la încheieturi şi sîngele începea să curgă şuvoi. Înnebunită, am smuls perdelele patului şi am reuşit să opresc hemoragia. Fără să mă recunoască, Romano plîngea şi-şi muşca buzele.

După o jumătate de oră, pericolul trecuse. Doctorul, pe care Enrique îl căutase în grabă, sosi puţin mai tîrziu. Îi dădu un narcotic şi ne spuse că starea lui nu era de loc îngrijorătoare. Îmi amintesc că am plîns toată noaptea de bucurie. Romano se va trezi cu o nouă dragoste de viaţă. Nu va mai părăsi „Paradisul". Acolo, înconjurat de familie, va deveni sprijinul mamei sale şi o va uşura de toate grijile şi necazurile ei."

Águeda însăşi îi povestise odată despre ultimele zile ale băiatului. Era toamnă, într-o seară cînd Abel se îndreptase spre odaia ei, atras de ceva neobişnuit : melodia stridentă a unui disc vechi pe care Águeda îl asculta cu urechea lipită de pîlnia fonografului. Fereastra era larg deschisă şi briza aducea mireasma umedă a pădurii. Fata era îmbrăcată într-o rochie albă, lungă pînă la jumătatea piciorului, care îi ascundea bustul şi-i fixa talia în dreptul şoldurilor. O panglică de catifea schiţa, ca unică podoabă, un uriaş fluture în mijlocul spatelui.

Abel o privise îndelung, încremenit. Águeda, de obicei atît de palidă, era roşie în obraji. Cu

un gest al mîinii, ea îl rugă să învîrtească fonograful. Apoi, apucîndu-și cu vîrful degetelor tivul rochiei, începu să danseze. N-ar fi știut să spună cît timp a durat această scenă. Águeda se mișca cu o agilitate surprinzătoare. Pantofii ei abia atingeau pămîntul și, cînd fonograful se opri la mijlocul discului, Abel nu se miră văzînd că-și duce mîinile la ochi pentru a-și ascunde tristețea.

Doar el ar fi putut s-o salveze și moartea l-a răpit...

Cu doi ani înainte („Doamne, cum trece vremea!“), ea dansase acompaniată de aceeași melodie. Era o seară umedă și ploioasă de septembrie. Frunzele îngălbenite ale castanilor vesteau apropierea toamnei, vîntul acoperise terasa cu fîșii din scoarța eucaliptilor și mușchiul creștea la subțioara statuilor de piatră din grădină. De la plecarea lui Claude, Romano își petrecea timpul culcat pe canapeaua din salon. Se prefăcea că citește, dar uita să întoarcă paginile. La întrebările doñei Estanislaa, răspundea în mod mecanic: „Da, mamă... Mulțumesc, mamă... Mă simt bine, mamă.“ Dar se putea ghici, din privirea lui absentă, că se gîndea în altă parte.

La început, ea încercase să-l distreze construind o scenă pentru teatrul lui de marionete. Romano, care altădată rîdea ca un copil privind măștile de carnaval și pe micii marinari mecanici cum se cățărau pe frînghie, nu arunca decît o privire distrată peste cadourile din anul acela: splendide figurine din comedia italiană care zăceau părăsite într-un colț al odăii. Ca și prințul din poveste care nu mai știe să zîmbească, el rămînea

insensibil la toate eforturile mamei sale. Doar magia, un clovn mînjit cu făină, îmbrăcat în costum de zînă, ar fi putut destrăma vraja.

„Ah, să se arunce în vîrtejul măştilor, să dea vacanţă propriului ei chip !“ Fără să-şi dea seama de ce, Águedei îi veni ideea să se deghizeze. Dulapurile din budoarul mamei sale erau pline de haine vechi de treizeci de ani : pălării de paie de-ale bunicului, umbrele colorate, manşoane de blană neagră. Doña Estanislaa se dusese în sat după cumpărături şi lipsea vreo două ore. Putea, deci, să se costumeze fără a fi pedepsită.

Pe etajere erau multe haine care fuseseră ale bunicului : pantaloni, redingote, pălării, bastoane. Alese o haină de dril şi un pantalon în carouri. În faţa oglinzii, cu cea mai mare grijă, îşi realizase metamorfoza. Deghizată, i se părea că-şi schimbase viaţa, ca o şopîrlă care-şi schimbă pielea. Sub pălăria de paie, chipul ei semăna cu al unui copil şi avea ceva din silueta lui Claude.

Se îndreptă spre verandă cu bastonul în mînă. Tîmplele îi zvîcneau în mod absurd. Inima îi bătea gata să-i sară din piept. Înspăimîntată, apăru în faţa lui Romano, imitînd fără să vrea mersul şi gesturile lui Claude.

Atunci s-a produs miracolul. Fratele ei o privi palid, cu ochii strălucind ca jăraticul. Un instinct mai puternic decît ea o împingea să imite toate gesturile lui Claude : să arunce capul pe spate, să-şi încrunte sprîncenele, să ridice bărbia cu aroganţă. Sub această deghizare se născuse setea ei de izbăvire, de a trăi cu orice preţ viaţa normală pe care o dorea din tot sufletul.

Ca în vis, ea pusese discul pe fonograf. Ascultînd de impulsurile trupului (fiecare fibră părea să strige : „Vino, vino !“) Romano o cuprinse de talie. Sîngele îi năvălise în obraji și tîmplele îi vîjîiau. Ea n-avea decît o singură dorință : să danseze din ce în ce mai repede, să uite cine este, să-l facă și pe el să uite, să soarbă această clipă pînă la ultima picătură, să se transforme în Claude.

Discul se oprise la jumătate. Romano se îndepărtă de ea și Águeda continuă să danseze. Strîngea în brațe vidul. Atunci înțelese imposibilitatea unei transformări, simțise egoismul îndîrjit al ființei umane, lăcomia tenace a materiei. Ca într-un vîrtej, tavanul și pereții, mobilele și lămpile o urmaseră pînă în budoarul mamei sale : imagini ce-și schimbau formele și culorile, anagrame de caleidoscop.

„Nu mă părăsi, Romano, nu pleca din casă ! Fără ajutorul tău, voi rămîne totdeauna un copil, voi rămîne fată bătrînă.“ O femeie îmbătrînită repeta într-una în fața oglinzii aceleași rugăciuni și eu mă întrebam ce aveam comun cu ea. Aveam treizeci și doi de ani și rochiile mele, elanurile mele, jocurile mele erau ale unei adolescente. Mama nu se interesase niciodată de mine. Nimeni, fie bărbat sau femeie, nu bătuse la ușa mea.

Auzisem spunîndu-se că vine o vîrstă cînd o sevă profundă ne chinuie, că atunci trupul nostru înflorește și bărbații de pe stradă se întorc să ne privească. Dar nimic din toate astea nu mi se întîmplase. În mod miraculos suspendată în afara

timpului, polenul meu nu atrăgea pe nimeni. Izolată printre cărţile şi jucăriile mele, dormeam parcă somnul de iarnă. Dar primăvara nu veni niciodată să mă trezească.

Nu doream decît un singur lucru : să fiu ca ceilalţi, ca prietenele mele din copilărie, care aveau un bărbat şi copii. Din umbra în care mă refugiam observam atitudinea lui Romano faţă de Claude şi-mi spuneam : „De ce bărbaţii se simt atraşi de femei ? Ce-mi lipseşte mie ?" Şi, în ziua aceea, Romano de asemeni mă părăsea.

Destinul meu era pecetluit şi am înţeles că nu aveam altceva de făcut decît să-l accept. Trecerea de la copilărie la bătrîneţe este poate mai puţin bruscă decît ofilirea unei femei care a cunoscut şi viaţa şi bărbaţii. În odaia mea aveam aţă şi ac şi chiar în seara aceea am început să brodez.

Îmi închipuiam că totul va fi foarte simplu din clipa cînd mă voi obişnui cu ideea asta. Nu ştiam că trupul nu iartă niciodată şi că ceea ce întrezărim uneori în visele noastre şi ni se pare un coşmar se poate transforma în ceva îngrozitor de uşor cînd un bărbat tînăr se apropie de noi... Tremur la gîndul că aş putea face ceea ce n-am îndrăznit niciodată să fac şi-o implor pe Maica Domnului să-mi grăbească bătrîneţea...

Águeda se opri un moment, de parcă şi-ar fi pierdut suflul, şi Abel observă pe faţa ei un păienjeniş de riduri.

— În ceea ce-l priveşte pe Romano, continuă, a fost ca şi cum a murit în ziua aceea. Septembrie înainta, eucalipţii, cu scoarţa ca nişte fîşii imense,

semănau cu niște uriași cerșetori în zdrențe. Se auzea scîrțîind cablul paratrăsnetului, zgomotul monoton al apei ce picura de pe streșini, oblonul deschis ce lovea în geamul din pod. Ultimele păsări zburau la nivelul pămîntului și umpleau casa cu țipetele lor. Iarna se anunța foarte grea și brusc, simțeam cu toții că îmbătrînim.

Mama, care făcea eforturi să-și păstreze calmul, îl copleșea pe Romano cu reproșuri de îndată ce tata și cu mine întorceam spatele. La fel ca și în cazul lui David, ea își crease despre el o imagine arbitrară. Îi atribuia tăria de caracter a unuia, maturitatea de gîndire a altuia, voința de fier a unui al treilea, pînă reușea să-l preschimbe într-un tînăr strălucitor, înzestrat cu toate însușirile și virtuțile, și pe care îl contrapunea mereu celui din realitate, care, prin comparație, părea o arătare.

Astfel, de pildă, rămînea uimită cînd afla că se distra departe de ea și plînse în ziua cînd descoperi că pasiunile lui erau asemănătoare cu cele ale celorlalți bărbați. Un timp, se complăcuse să conceapă un tip masculin ideal care, atunci cînd iubește, e capabil să disprețuiască posesia și, în ziua cînd înțelese natura relațiilor dintre Romano și Claude, îi reproșă cu amărăciune că trădase personajul himeric pe care și-l crease.

Într-o seară, din odaia mea, auzii o discuție îngrozitoare. Pentru prima oară de la plecarea lui Claude, Romano ridica vocea și, fără să acorde cea mai mică atenție celor spuse de mama lui, îi replica violent. Eu îmi țineam răsuflarea. O auzii pe mama strigînd. Apoi, toate

ușile începură să se trîntească cu zgomot, de parcă un vînt def urtună ar fi străbătut casa din verandă pînă în coridor.

Ca și cum ar fi călcat pe cutia mea craniană, pașii lui Romano răsunau în gol. Cotrobăia prin dulapuri, răscolea toată odaia. Apoi se dezlănțui din nou un uragan de uși, dar în sens invers de astă dată : scara, coridorul, veranda, ușa de la intrare. În garaj, dormea mașina pe care o închiriase cu luni în urmă. Îl auzii dînd drumul motorului, în timp ce toate geamurile vibrau din cauza huruitului. Farurile luminară o clipă chiparoșii din labirint și pietrișul scîrțîi sub presiunea pneurilor.

În timpul cinei nimeni nu spuse nimic. Tata și mama nu-și mai vorbeau de mult. Atunci hotărîi să le urmez exemplul. Mă gîndeam : „Poate reușește să se întîlnească cu Claude și va fi fericit cu ea". Nu știu dacă am visat în noaptea aceea, dar îmi amintesc că m-am trezit de mai multe ori tresărind speriată.

A doua zi, spre mijlocul dimineții, ne-au înștiințat din sat. Mașina lui Romano căzuse în prăpastia de la marginea drumului către „Paradis" și ne rugau să ne ducem să-i identificăm trupul.

Aproape de pod, în fundul unei rîpe adînci de douăzeci de metri, mașina, cu roțile în aer, semăna cu o broască țestoasă răsturnată pe spate. Am coborît, înconjurați de un cerc de curioși. Nici tata, nici mama, nici eu nu plîngeam. Tristețea noastră depășea lacrimile.

N-am avut curajul să privesc cadavrul acoperit cu un cearceaf. Îmi amintesc însă de păpuşile italiene pe care Romano le luase cu el în maşină, agăţate de parbriz. Briza le clătina cu mişcări puerile. Păreau nişte marionete de teatru.

Căutam din privire efigia morţii, dar n-am descoperit-o nicăieri...

* * *

„Doña Estanislaa, îi spusese Filomena, este o femeie foarte complicată, pe care trebuie s-o cunoşti în profunzime dacă vrei să te înţelegi cu ea. Domnul era un biet nenorocit care făcuse imprudenţa să nu-i taie aripile la timpul potrivit. Şi a plătit-o scump, pe cuvîntul meu. L-am cunoscut şi pe băiat, pe domnişorul Romano, şi, cu toate că-mi închipui că ţi-a umplut capul pînă acum cu tot felul de poveşti născocite, cred că sînt singurul om care cunoaşte adevărata situaţie dintre ei.

Cînd ieşeau la aer curat pe terasă, îi auzeam din bucătărie discutînd mereu. Romano îi spunea : «Sînt un băiat ca toţi ceilalţi, la fel de prost şi de vulgar ca oricare altul. Nu sînt nici străbunicul, nici o domnişoară, nici un actor de teatru.» Se lansau atunci într-o discuţie violentă, ea, dornică să-i dovedească că era un geniu, şi el, ferm hotărît să-şi apere mediocritatea. «De mult ne înşelăm reciproc, îi spunea el, refuzînd să privim lucrurile în faţă. Ne-am petrecut timpul hrănindu-ne cu minciuni şi fantezii. Nu sînt atît de inteligent pe cît crezi tu şi m-ai făcut şi pe mine să cred, şi nu mă deosebesc cu nimic de ceilalţi muritori.» Şi, cu toate că n-o putea vedea, Filo-

mena își închipuia figura doñei Estanislaa, furioasă, încăpățînată în lupta ei împotriva evidenței.

Iarna aceea, cît timp a fost plecat, domnișorul Romano nu i-a scris de loc. Doamna se ducea în fiecare zi în sat după corespondență și se întorcea cu mîinile goale. Era îngrozitor s-o vezi întorcîndu-se așa, ghemuită în fundul șaretei, albă la față, de parcă ar fi fost acoperită de făină, cu ochii din ce în ce mai stinși. Cînd se lăsa noaptea, pentru a-și ușura sufletul, îi scria scrisori nesfîrșite. Lămpița de noapte din odaia ei rămînea aprinsă pînă în zori. În cele din urmă, în luna mai, domnișorul Romano veni cu domnișoara Claude și doamna fu cît pe ce să leșine de furie. Murea de gelozie, deoarece știa că domnișorul o iubea pe domnișoara și voia să se însoare cu ea ; dar nu îndrăznea să spună nimic de teamă să nu-l jignească. Totuși, era limpede ceea ce gîndea. Simpla prezență a domnișoarei Claude o scotea din sărite. Stătea închisă în odaie, cu jaluzelele trase, în căldura aceea de cuptor, cu o batistă îmbibată de colonie pe cap.

Într-o zi, profitînd de absența domnișorului, care se dusese la vînătoare cu tatăl său, doamna o rugă pe domnișoara Claude să plece de la «Paradis». Fata, care își clătea părul sub robinetul cișmelei, nici măcar nu încercă să oprească șuvoiul ei de explicații. Am auzit-o spunînd doar atît : «Romano e un băiat pe care l-ați crescut foarte prost. Dacă i se va întîmpla ceva, va fi numai din cauza dumneavoastră.» Cîteva clipe mai tîrziu, veni în bucătărie să mă roage să-i arăt

cărarea ce duce la şoseaua pe unde trece autobuzul.

În noaptea aceea, domnişorul a vrut să se sinucidă. Îşi tăiase venele de la încheieturi şi a trebuit să cheme doctorul. Doamna era ca nebună şi arunca toată vina pe domnişoara Claude. Dar mai tîrziu, după ce pericolul trecuse, şi-a ascuns cu greu bucuria. În fiecare zi făcea planuri fantastice pe care domnişorul le asculta cu capul în jos, fără să rostească o silabă.

Pînă în ziua cînd a aflat — Filomena nu ştia cum — ceea ce se întîmplase între mama lui şi Claude. Doña Estanislaa îngenunchease, implorîndu-l să rămînă din milă lîngă ea. Dar Romano, desprinzîndu-se din braţele ei cu violenţă, a urcat în odaia lui să-şi facă bagajele şi a părăsit casa chiar în noaptea aceea.

Moartea lui a făcut-o pe doamna să-şi piardă minţile. Timp de mai multe luni, a stat închisă în pod şi n-a vrut să vadă pe nimeni. Începuse să creadă că este o pasăre şi se hrănea cu porumb fiert. Vorbea cu glas tare cu cei doi fii ai ei, David şi Romano.

A învăţat, cu o răbdare chinezească, să imite perfect scrisul domnişorului şi a scris prietenilor lui semnînd cu numele său. Le spunea că este fericit, că alături de mama lui îşi găsise fericirea şi că renunţase să se căsătorească cu domnişoara Claude. Majoritatea dintre ei au crezut şi i-au răspuns.

De altfel, încheie ea, jocul continuă încă şi, din cînd în cînd, în ciuda blocadei şi a războiului, primim scrisori pe numele domnişorului."

Povestea (întrezărită prin vise şi ceţuri, cu personaje îngrozitoare şi obsedante care se strecurau în mintea lui „prin contrabandă“ ca ţigările, cutiile de conserve, propaganda politică duşmană şi traficanţii de droguri) se sfîrşea în mod ciudat. „Don Enrique, îi spuse Filomena, era un om sfîrşit moralmente şi fiziceşte. Palid, scheletic, respiraţia lui devenea din ce în ce mai răguşită. În primăvara aceea, doctorii pe care doña Estanislaa îi chemase de la Barcelona îi luaseră orice speranţă. «Cancer la gît, au spus. Două sau trei săptămîni, cel mult.» Toată casa părea că se pregăteşte pentru acest eveniment, şi liniştea pe care o păstrau cu toţii cînd treceau prin faţa uşii sale anticipa respectul ce se datorează morţilor.

Doña Estanislaa fu cuprinsă de o nelinişte evidentă. Foarte agitată, dădea ordine în dreapta şi în stînga şi avea convorbiri nesfîrşite la telefon cu prietenele şi rudele ei. Se simţea în atmosferă furtuna. Era în toiul verii şi căldura creştea în fiecare zi. Pămîntul părea că se crapă sub soarele de plumb şi aerul fierbinte smulgea de pe terasă mici nori de celofan aprins. Spre mijlocul lui iulie deveni evident că această situaţie nu putea să mai dureze. De trei zile don Enrique era pe moarte şi doña Estanislaa nu se dezlipea de la căpătîiul lui. La fiecare jumătate de oră, fără să spună o vorbă, schimba compresele de pe piept. Timpul nu făcuse decît să adîncească

mai mult prăpastia dintre ei şi, de la moartea celui de al doilea băiat, evitau să-şi vorbească. Fiecare îşi făcea datoria în tăcere : bărbatul nu se plîngea niciodată ; doña Estanislaa îl îngrijea ca o bună creştină.

În cele din urmă, în ziua de 18, furtuna pe care toată lumea o presimţea izbucni cu o violenţă neobişnuită. Doña Estanislaa tulburase toată casa cu strigătele şi vociferările sale la telefon : «Domnişoară, vă rog. Aici, 17, doña Estanislaa Lizarzaburu, de la „Paradis". Daţi-mi legătura cu o staţie unde se pot închiria maşini. E urgent. Spuneţi că plătesc oricît. Soţul meu... Domnişoară, domnişoară...» Águeda încercase să-i spună că legăturile erau întrerupte din cauza războiului, dar ea rămînea cu încăpăţînare lipită de aparat, formînd numărul, greşind şi făcîndu-l din nou. «Domnişoară, mă auziţi ? Vreţi să fiţi amabilă să luaţi notă de ce vă spun ? Aici, 17. Da, „Paradisul". E vorba de a obţine cîteva maşini din Barcelona pentru prietenii soţului meu care e pe moarte... Cîte maşini se poate. Indiferent cît costă... Ce spuneţi ? Legătura e întreruptă ? Nu mai funcţionează ? Alo ! Alo !» Degetele ei tremurau chemînd din nou. Avea părul ciufulit, ochii strălucitori : «Domnişoară ? Da, eu sînt. Ce se întîmplă ? Da, eu sînt. Ce se întîmplă pe fir în dimineaţa asta ? Nu, nu vă aud... Da. V-am spus că este foarte urgent. Dacă nu se poate vorbi, atunci să se telegrafieze : *Enrique pe moarte. Situaţie disperată. Înştiinţaţi prietenii.*

Da, pe moar-te... de la moarte. *Veniți îndată.* Înda-tă, mă auziți ?»

După ce s-a întors în odaia muribundului, a început să-l dojenească cu asprime : «Să mori ca un nobil ? Ah !... și de cînd un nobil își petrece vremea fără să facă nimic. De cînd trăiește în ascunzătoarea lui, ca o cîrtiță.» Țipetele ei răzbeau prin toți pereții. Filomena și-l închipuia pe soțul ei furios, neputincios, cu ochii plini de lacrimi, încercînd zadarnic să strige și el. «Ascultă-mă bine. Toată viața m-am sacrificat pentru tine, dar acum nu vreau să mai tac. Sînt sătulă de această comedie. Am rămas lîngă tine numai din cauza copiilor. Acum, după ce-au murit, nimic nu mă poate împiedica. Din cauza nebuniilor și a viciilor tale m-ai tîrît în noroi, dar adevărul meu trebuie să iasă la lumină...»

Scena a fost una de adevărată nebunie. Așezată lîngă fereastra odăii, doña Estanislaa aștepta sosirea rudelor și a prietenilor. Ca să-l umilească pe bărbatul ei, îi povesti cu lux de amănunte cum a fost îngropat tatăl ei. Fusese ceva nemaivăzut : toată Barcelona însoțise cadavrul ; „Paradisul“ părea un imens furnicar. Îi poruncise Filomenei să aranjeze toate odăile de parcă ar fi așteptat sosirea unui regiment. Comandase telefonic băuturi răcoritoare și mîncare abundentă. Urmaseră ore de tensiune și de agitație, în timpul cărora liniștea se condensa în camera muribundului. Doña Estanislaa tăcu. Se mulțumea să privească drumul, cu ochii strălucind ca două picături de mercur.

Şi, în timp ce ultimele bancnote, care constituiau toată averea ei, zburau ca nişte frunze purtate de vîntul toamnei, cortegiul de maşini goale, cu caroserii de metal cromat strălucind în soarele de iulie, îşi croise drum prin barierele miliţienilor şi ale bandelor înarmate, prin satele pustii şi bisericile în ruine. Călătoria dură toată ziua. Pline de praf, claxonînd de la un kilometru depărtare, maşinile începură să sosească la „Paradis", chiar în momentul cînd bolnavul intra în comă.

Doña Estanislaa coborî să le primească, imperturbabilă. Filomena o văzu coborînd pe terasă pînă în dreptul locului unde opriseră maşinile. Îşi pusese cea mai frumoasă rochie de gală : voalul de tul cu paiete şi fusta de satin. Inspectînd printre rîndurile de şoferi, ce se dădeau la o parte în faţa ei, maşinile goale, avea aerul că verifică dacă prevestirea ei se realizase : erau singuri. Lumea îi uitase. Se pregătea să-i spună bărbatului ei, fără ranchiună, cu obiectivitatea cuiva care reproduce un fapt, cînd Águeda o ajunse din urmă în verandă şi-o înştiinţă, cu glas liniştit, că bolnavul murise.

(Abel, care văzuse fotografia lui în odaia Águedei, se întreba cum a putut acel copil să se transforme în bătrînul pe care povestea doñei Estanislaa îl deforma, turtindu-l şi lungindu-l ca oglinzile concave şi convexe din bîlciuri. Cînd era tînăr, avea părul blond ca el şi pielea netedă, imberbă. Deoarece însă nu murise atunci, trebuia să fie ascuns pe undeva : trupurile copiilor care nu mureau tineri se metamorfozau în alte trupuri şi-l urmăreau pe Abel în vis,

atingînd ușor cu vîrful picioarelor scări ce scîrțîiau, capace de pian goale și o lume întreagă de viori, de asasini și arhangheli.)

În noaptea aceea, încheie Filomena, ne-am rugat toate trei pentru el."

*
* *

Acum, cadavrul copilului era singur. Așteptînd sosirea familiei, locotenentul ordonase să-l transporte la parter și să-l întindă pe patul de campanie al fostului paznic. Soldații căutară un crucifix în toată școala și, negăsind, făcură o cruce din două crengi de ilice. Dar mîinile copilului erau țepene și refuzară s-o țină între degete. Atunci, îi puseră crucea pe piept lîngă buchetul de maci și, așa cum îl văzuseră făcînd pe preot, rostiră o scurtă rugăciune pentru odihna sufletului său.

Copilul zăcea întins ca un mic sfînt dintr-o icoană și soldatul care veghea îl privea cu teamă. După lupta din timpul dimineții, băuse prea mult și capul i se învîrtea ca o elice. Străduindu-se să-și țină ochii ficși, urmări reflexele luminii pe geamuri. Afară, soarele tremura ca într-un joc de oglinzi și înnegrea suprafața colțuroasă a balustradei. O muscă de un roșu-violet se învîrtea în aerul apăsător și calm. Soldatul o vedea roind ca un coșmar în jurul trupului țeapăn al copilului. Era o insectă mare și păroasă ce bîzîia monoton, așezîndu-se în cele din urmă pe mica gaură însîngerată, pe unde pătrunsese glontele. Acest spectacol îl umpluse de groază și doar cu prețul unui mare efort reuși să alunge musca.

Fața copilului, albă ca porțelanul, îi inspira o tristețe nespusă. Trăsăturile lui păreau cizelate cu multă finețe și buchetul de maci de pe piept îl făcea să semene cu o jucărie, cu ceva fragil. Într-un cuier, lîngă ușă, atîrna o prelată lungă de aproape trei metri. Soldatul, ajutîndu-se cu amîndouă mîini, se ridică de pe covorul pe care îngenunchease și întinse prelata ca un giulgiu peste cadavrul copilului. Musca, care se învîrtea lacomă în jurul rănii, zbură spre fereastră.

Soldatul se lăsă din nou să cadă în genunchi și-și contemplă opera cu un aer satisfăcut. Sub pînza albă, cadavrul putea fi altceva. Cel puțin nu-l mai obseda. Poziția în care stătea era incomodă și în cele din urmă se așeză pe călcîie. Afară auzea glasurile camarazilor săi și claxonul camionului de la intendență, ce nu putea fi confundat cu altul. Țăranii din împrejurimi veniseră să stea de vorbă cu soldații și furierul împărțea copiilor ultimele pîini rămase. Doar încăperea în care stătea soldatul era liniștită, de parcă n-ar fi fost nimeni înăuntru, și dintr-o dată îl cuprinse o senzație de gol neliniștitoare. Toată lumea rîdea și dansa sărbătorind sosirea trupelor și el stătea singur, pedepsit, veghind cadavrul unui copil.

Era nedrept, îngrozitor de nedrept. Rămase așa, năucit, cu ochii ațintiți în tavan și pe pereții scorojiți de umezeală. Într-o ramă ovală, vopsită în roșu, era fotografia unui domn bătrîn cu barbișon, căruia copiii îi desenaseră, cu un creion portocaliu, niște coarne. Figura acestuia avea ceva demonic și soldatul se simțea stingherit

cînd îl privea. Totuşi, nu putea să-şi dezlipească ochii de la el. I se părea că o legătură subtilă, gingaşă ca o pînză de păianjen, îi unea, pe el, pe domnul cu barbişon şi pe copilul acoperit cu prelata, într-o viaţă trecută, al cărei sens nu reuşea să-l descifreze.

Un grup de femei se apropiase de fereastră şi privea înăuntru, ducîndu-şi mîinile în dreptul ochilor ca să vadă mai bine. Soldatul se ridică în picioare cînd le văzu şi schiţă un zîmbet în chip de salut. Se afla într-un moment cînd, izolat de lume ca un paria, ar fi întîmpinat cu o explozie de entuziasm cel mai mic semn de afecţiune. O clipă ar fi dorit să aibă puţin vin şi să le dea acestor femei, să cînte cu ele un cîntec vesel, să uite silueta învăluită în alb. Trecu mult timp pînă înţelese ce doreau şi dintr-o dată se făcu palid la faţă.

— Domnule, ne-aţi putea lăsa, vă rugăm, să vedem mortul ?

Soldatul se dădu cîţiva paşi înapoi clătinîndu-se, se împiedică, se lovi de patul pliant. Sub presiunea genunchilor săi, picioarele din faţă ale patului se îndoiră şi, înainte de a putea evita, cadavrul se rostogoli pe covor, unde rămase culcat ca o marionetă, cu ochii deschişi ca prin minune. Macii formau în jurul părului său o cunună de petale ofilite. Atunci, un fior de panică străbătu micul grup de femei care începură să urle în cor. Soldatul simţi că i se întoarce stomacul pe dos şi ieşi din odaie fugind să vomite pe coridor.

Capitolul IV

În rîpa de lîngă şosea, stătea de obicei un cerşetor cunoscut, în satele din jur, sub numele de Galicianul. Silueta lui nu îngăduia nici o eroare în ceea ce-i priveşte identitatea, deoarece purta întotdeauna în spate diferite raniţe şi tolbe. Originar din Lugo, se împlineau aproape patruzeci de ani de cînd rătăcea prin acest ţinut. Cunoscut de toţi, din ziua cînd, după întoarcerea sa din Cuba, părăsise spitalul militar în care îşi făcea convalescenţa, ajunsese în cele din urmă să îmbogăţească peisajul cu un element în plus, liniştitor şi zilnic ca poştaşul de la amiază, ecoul clopotelor în biserica satului sau toba zgomotoasă a negustorului ambulant ce străbătea valea.

În dimineaţa aceea, hazardul îi dăruise cea mai mare surpriză. Petrecuse noaptea într-o grotă de pe povîrniş, acolo unde izvorul forma un pîrîu adormit sub frunzişul stufos al copacilor, şi, ghemuit la intrare, aştepta sosirea naţionaliştilor. La aproape cincizeci de metri, deşi invizibilă, şoseaua era plină de vehicule, de fugari care mişunau, dar pacea acelui colţişor nu fusese tulburată nici măcar cînd mitralierele înce-

puseră să răpăie. Gloanţele şuierau pe deasupra copacilor. Uneori, desprindeau un con de brad ce cădea în albia nisipoasă a pîrîului. Din zori, porumbeii uguiau uşor în hăţiş şi o armată de fluturi neliniştiţi presăraseră cu alb stejărişul.

Instalat la intrarea grotei, Galicianul îşi ascuţea preocupat cuţitele, cînd o zguduitură neaşteptată anunţă o apariţie cu totul deosebită. O maşină de tip vechi cobora repede panta. Portierele erau deschise şi, pe parbriz, un steag alb ce semăna cu un anunţ de taxi liber. Cînd ajunse la albia rîului, maşina fusese gata să se răstoarne, dar îşi recăpătă în cele din urmă echilibrul şi, încet, foarte încet, înaintă pe drumul nisipos, puţin lovită şi parcă uimită de fapta ei.

Cerşetorul se apropiase la început cu neîncredere. Apariţia neaşteptată a acestei maşini într-un loc atît de bine cunoscut ţinea de vrăjitorie, era cu neputinţă de explicat. Deşi nisipul încetini mersul maşinii, motorul continua să trepideze. O trîmbă de vapori ieşea prin buşonul radiatorului. Apoi, trepidaţia încetă complet şi maşina se opri.

Atunci, se urcă pe scara maşinii şi aruncă o privire îndrăzneaţă înăuntru. Cineva lăsase un muc de ţigară aprinsă pe scaunul din faţă. Cheile de contact erau la locul lor şi se legănau încet. Galicianul apăsă pe claxon în speranţa că-i va răspunde cineva, dar în acea depresiune foşnitoare şi liniştită se auzea doar fîlfîitul păsărilor şi explozia îndepărtată a grenadelor.

— E a cuiva această maşină? strigă el şi, răspîndite de-a lungul rîpei, alte glasuri repetară cuvintele lui. Spuse din nou: E a cuiva? Nu primi nici de data asta vreun răspuns (doar păsările ciripeau). Atunci se întoarse la grotă şi-şi strînse toate lucrurile.

De pe povîrniş abia se vedeau, în spatele unei perdele de arbuşti spinoşi şi de levănţică, roţile maşinii care, printre ierburi, forma un bloc pătrat şi negru, împodobit cu tulpine şi ramuri. Capota, de pînză ceruită impermeabilă, era acoperită de frunziş. O veveriţă sări pe ea dintr-un singur salt, dar fugi cînd îl văzu pe cerşetor.

Galicianul se întoarse fără să se grăbească şi-şi puse lucrurile pe scaunul din spate. Maşina era spaţioasă, confortabilă, şi, acum cînd se simţea stăpîn, aruncă de pe parbriz steagul alb. Acolo, cel puţin, nu erau insecte ca în grotă, nici scarabei sau şoareci de pădure. Speteaza era confortabilă, moale şi te trăgea la somn.

Pe jumătate adormit, în timp ce viaţa îşi recăpăta puţin cîte puţin ritmul obişnuit, contemplase peisajul. Soarele străpungea cu săgeţi galbene frunzişul copacilor; izvorul răsfrîngea ramurile stejarilor şi ale pinilor. Se auzea murmurul pîrîului şi ciripitul vesel al păsărelelor. Puţin după ora zece, zări vreo şase băieţi cu feţele mînjite care trecură pe potecă fără să-l observe. Un iepure se opri în mijlocul albiei nisipoase şi cercetă maşina cu luare aminte. În cele din urmă, un soldat se apropie ţinînd o fată de mijloc şi, cînd ajunse lîngă pîrîu, o sărută pe gură. Bărbatul, rîzînd, îi şoptea ceva la

ureche şi ea îl lăsa, să spună, uşor uimită. Doi fluturi multicolori începură o luptă amoroasă pe deasupra capetelor lor şi ei îi urmăriră înlănţuiţi, în timp ce căutau un loc pentru pacea trupurilor.

„Iubirea e bună în orice anotimp, gîndi bătrînul. Iarna, viaţa pare că se sfîrşeşte, dar seva curge prin lume şi oamenii caută, cînd se unesc, ceea ce le lipseşte şi-şi pot da reciproc."

Adormi, legănat de reflexele soarelui pe apărătoarele de noroi. Rumoarea unei conversaţii foarte apropiate îi alungă însă din nou somnul.

O grupă de cinci, şase soldaţi se oprise să stea de vorbă la marginea pîrîului şi Galicianul îşi dădu seama, după oră, că aparţineau forţelor naţionale. („Dumnezeule, cîte lucruri se pot întîmpla într-o singură dimineaţă, într-un colţ de pădure uitat!")

O vegetaţie bogată de ferigi şi arbuşti spinoşi îi ascundea de minune privirile, astfel încît putea să vadă printre frunze fără să fie nevoit a se ridica. Soldaţii purtau bocanci, pantaloni norvegieni şi pulovere kaki cu mînecile suflecate. Caporalul desfăcuse o pungă cu tutun şi-o trecea din mînă în mînă.

— Cît e ceasul?

— Unu şi jumătate.

— La ce oră a spus Santos să-l aşteptăm?

— Peste douăzeci de minute.

— Atunci, după ce fumăm, ne întoarcem.

— Da. Şoseaua e încă plină de soldaţi şi nu cred că au avut curajul s-o traverseze.

Cineva spuse cu glas scăzut o frază pe care Galicianul n-o putu înțelege. Apoi :

— Cum îl cheamă pe copil ?

— Abel Sorzano.

— L-ai văzut ?

— Nu, n-am vrut să intru.

— Eu însă l-am văzut. Sărăcuțul, era un băiat tare drăguț. L-au atins tocmai aici, la tîmplă.

— Ce ciudat ! Între copii...

— Se spune că nu era un refugiat.

— Îți dai seama ce-ar spune Santos dacă ar afla că băiatul lui face parte din bandă...

Galicianul lăsă să-i cadă brațele de pe volan și se ridică de pe scaun tremurînd. Se simțea năucit, vedea stele colorate în fața ochilor. Dulcea impresie de pace pe care somnul i-o dăduse i se părea acum o iluzie optică. o înșelăciune. Coborî din mașină ca un somnambul și străbătu cei cîțiva metri care-l despărțeau de soldați.

— Ce spuneți ?

Soldații își întrerupseră conversația văzîndu-l și îl priviră cu mirare.

— Păi, după cum vezi, spuse în cele din urmă caporalul, spuneam povești ca să ne mai treacă timpul.

După o clipă de uimire, apariția bătrînului îi redase buna dispoziție. Figura cerșetorului avea ceva familiar, îndepărtat. Fără să știe de ce, îi amintea de copilărie.

— Spune, bunicule, în care război ai cîștigat medaliile astea ?

Arăta cu degetul capacele sticlelor de limonadă și de bere care acopereau reverele bătrînului, dar acesta părea că nu-l aude.

— Ce s-a întîmplat cu micul Abel Sorzano? întrebă.

Vocea lui tremurată alungă zîmbetele de pe fețele tuturor și caporalul își drese glasul înainte de a vorbi.

— L-au omorît, bunicule. Cînd am ajuns în vale, azi-dimineață, l-am găsit la școală, asasinat.

Galicianul amuțise, dar respira cu greutate.

— Asasinat?

— Da.

(În capul lui, iubirea și moartea executau un dans grotesc. Fata și soldatul care încercau să se unească în dăruirea trupurilor se confundau cu figura copilului asasinat. Fluturii, oamenii, în împerecherea lor, ascultă doar de chemarea nelămurită a morții. Spre moarte se îndreaptă totul, așa cum băutorul se îndreaptă spre alcool și molia spre flacără; ceea ce, într-o zi, a fost obiectul iubirii, devine, o clipă după aceea, prada morții.)

— Îl cunoșteai, bunicule? întrebă caporalul.

Galicianul încuviință din cap, fără să rostească însă nici un cuvînt.

* * *

Prietenia lor începuse într-o dimineață însorită din vara trecută și se născuse dintr-o serie de întîmplări, printre care un coșmar cu vampiri și lilieci și focul de pușcă al unui pîndar jucau un rol foarte important.

Abel, povestise el însuşi mai tîrziu, fusese trezit într-o dimineaţă de un vis urît şi, cu toate că ceasul lui arăta şapte fără un sfert — soarele abia se înălţa peste balustrada terasei — se hotărîse să se scoale din pat.

Cu sabia în mînă, urmărise duşmanii ascunşi de-a lungul potecii. „Paradisul" fusese tocmai asaltat de o bandă înarmată şi pe Águeda o răpise şeful. Cu o mască făcută dintr-un corset de mătase ce-i aluneca de pe ochi, străbătu zdrenţele luminoase ce se strecurau printre copaci. Părul lui se împodobea cu o rozetă de soare; uneori, o săgeată de lumină înfrumuseţa albastrul din privirile lui. Aşa cum văzuse în filme, se căţără într-un copac să pîndească sosirea răpitorului, dar zgomotul unei împuşcături pe şosea îl făcu s-o uite pe Águeda şi situaţia dramatică în care se găsea (atîrnată de o frînghie şubredă, deasupra unei prăpăstii în fundul căreia mişunau crocodili şi caimani, în timp ce răpitorul ei dădea foc unei încărcături de dinamită ca să arunce în aer defileul).

Singurul vînător pe care Abel îl văzuse vreodată era desenat în cărbune pe coperta unei reviste de vînătoare, dar textul, redactat de un amator de vînătoare, îi completase prin enumerarea întregului echipament această imagine: „Ţinuta, se spunea în articol, trebuie să fie simplă şi practică în acelaşi timp. O haină de piele, un pantalon bine strîns în talie, de catifea sau de doc, după anotimp, botfori de piele sau de şevro ni se pare deosebit de indicat. Unii purişti adaugă acestui ansamblu o pălărie de fetru pe

care vînătorii italieni o împodobesc cu o pană de fazan şi tirolezii cu una de cacatoes. Ei consideră aceste detalii indispensabile. În ceea ce ne priveşte pe noi însă, care sîntem mai puţin frivoli, putem asigura că aceste două lucruri n-au nici o importanţă şi, în locul extravaganţelor trecătoare ale şcolilor străine, preferăm stilul spaniol, sobru şi clasic.“ Urma o descriere a diferitelor tipuri de puşti, pe care obosise s-o citească pînă la capăt.

Într-o noapte, la începutul verii, atunci cînd luna se strecura prin plasa împotriva ţînţarilor, visase că vînează. Ducea o puşcă sub braţ, întocmai ca bărbatul din gravură, şi cu ajutorul unei ţiuitori îndemna un stol de potîrnichi să zboare din iedera în care stăteau ascunse. Doña Estanislaa îi apăruse atunci, împodobită cu două aripi de argint, şi-i şoptise la ureche : „Totul nu-i decît un miraj, dragă Abel. Priveşte luna cum creşte cînd iese din mare ; cufundă un băţ în apă şi ai să-l vezi rupt în două. Totul e doar iluzie : viaţa, moartea, dorinţa arzătoare de a dura. Mult înainte de naşterea ta, alte fiinţe asemănătoare ţie au vrut să uite că nu erau decît vis. N-au reuşit (trupurile lor îngraşă arbuştii dintr-un cimitir). Ţi se va spune ce au devenit copiii morţi la naştere, dar eu te întreb : copiii care nu au murit ce au devenit ? Ce a devenit copilul care am fost eu, care a fost Filomena, care a fost Águeda ? Unde sînt aceşti copii, unde sînt cadavrele lor, mormintele lor, cimitirele lor ? Nu fi orgolios ; lasă lucrurile să treacă. Să ucizi o pasăre este un lucru la fel

de absurd ca și atunci cînd lovești cu piciorul în gol..." Dar acum avea să vadă un adevărat vînător și umbrele rătăcitoare din acest vis vor fugi ca palide fantome.

La o cotitură a drumului, chiar la marginea pădurii de castani, era un izvor ca o fîntînă, a cărui suprafață răsfrîngea, asemeni unei oglinzi vălurite, chipul celor care se aplecau între fire de iarbă, mormoloci și rădăcini de copaci. Din această direcție se auzise împușcătura. Abel grăbi pasul într-acolo, cînd expresia atentă a lui Lucero îi atrase privirile asupra scenei ce se desfășura în apropierea lui : ceata de copii refugiați urmărea un cerșetor, aruncînd în el cu pietre. El se întorcea spre ei, ridicînd pumnul și amenințîndu-i cu bastonul. Băieții se distrau trăgîndu-l de poalele tunicii. Unul din ei îi smulse plosca ce-i atîrna de tolbă și-o arătă foarte mîndru și triumfător prietenilor săi.

— Bătrînul Bărbos ! Bătrînul Bărbos !

Cerșetorul încercă să-și ia înapoi plosca și-i înjură plin de furie. Copiii nu păreau să se neliniștească prea tare. Mergeau bătînd pasul și aplaudînd de fiecare dată cînd bătrînul încerca să spună ceva. Cel mai mic, care nu avea pe el decît un maiou scurt ce-i ajungea pînă în talie, îi arătă fundul în bătaie de joc.

— Bă-trî-nul-Băr-bos...

Apoi, văzînd că se resemnase parcă, se opriră în mijlocul drumului și rămaseră acolo cîntînd și țipînd.

Bătrînul, după ce făcu puțină ordine printre boarfele lui, se îndreptă spre cotitură. Abel îl

privi cum coboară sprijinindu-se de baston, înainte de a avea curajul să-i urmeze exemplul.

Cînd ajunse, bătrînul era aplecat deasupra fîntînii. O rază de soare, răzbind prin frunzişul stufos, o străpungea ca o suliţă şi-i lumina fundul nisipos, vălurit mărunt, precum suprafaţa unei mări calme.

Auzind zgomot de paşi, bătrînul întoarse puţin capul şi-l privi cu coada ochiului. Abel, cu Lucero ghemuit între picioare, avea un aer timid şi inofensiv. Privea uimit reverele acoperite cu capsule metalice şi panglici colorate ale cerşetorului, barba lui albă ca un ţurţur şi pălăria de fetru roasă ce-i acoperea capul.

Cerşetorul scoase din buzunar o cîrpă murdară cu care îşi şterse grijuliu faţa, apoi, suspinînd uşurat, se aşeză pe o buturugă de castan.

— Frumos, nu-i aşa ?

Arătă şoseaua cu degetul în timp ce se scobea în gură cu cealaltă mînă.

— Ar trebui să le fie ruşine să chinuie astfel un bătrîn care-ar putea fi bunicul lor şi care a fost de două ori rănit, apărîndu-şi patria, fără să obţină nimic în schimb.

Abel, care pînă atunci nu-şi dezlipise buzele, murmură :

— Eu nu eram cu ei, credeţi-mă. Eu mă plimbam pe partea cealaltă a drumului cu cîinele meu, Lucero, şi am văzut tot ce s-a întîmplat. Se opri o clipă şi adăugă amintindu-şi fraza pe care tatăl său obişnuia s-o spună în asemenea cazuri : Inutil să vă spun că sînt dezolat.

Cerşetorul îşi scoase pălăria de fetru şi o puse pe genunchiul stîng, unde pantalonul era rupt.

— Te cred, te cred. Ah, dacă dracii ăştia de copii ar fi ai mei, ce le-aş mai trage cîteva să le ia fundul foc.

Cratiţele, sacul şi tolba pe care le purta în spate îl obligau să stea încovoiat. Cu multă grijă desfăcu nodul sforii ce lega toate astea laolaltă şi le aşeză pe iarbă în aşa fel încît să-i fie la îndemînă.

— Pe vremea mea, un asemenea spectacol era de neconceput. De mici ne învăţau să respectăm bătrîneţea. Dar azi... mult progres, o revoluţie în coasta noastră şi... oh, am pierdut orice iluzie.

Abel îl observa tăcut şi se mulţumi să încuviinţeze din cap. Fără să fie nevoie de prezentări, ghicise că acel bătrîn era Galicianul despre care o auzise pe Filomena vorbind de atîtea ori şi fu cuprins de o plăcută senzaţie de surpriză care îl făcu să uite de vînător.

— Ceea ce-i într-adevăr grav în problema asta, e că lucrurile se înrăutăţesc pe zi ce trece. Pînă la blestematul ăsta de război, trăiam liniştit în coliba mea şi nu mă gîndeam niciodată să pun zăvorul. Ştiam că nimănui nu i-ar trece prin cap să fure de la un om care, ca mine, luptase împotriva yankeilor în războiul din Cuba şi care îşi cîştiga cinstit viaţa exploatîndu-şi invenţiile. Dar de doi ani încoace, lumea a înnebunit. Oamenii asmut cîinii asupra mea şi dracii ăştia de copii îmi fac tot felul de blestemăţii. Azi, ai

văzut şi tu, mi-au furat plosca pe care o aveam de treizeci de ani. Dumnezeu ştie, data viitoare, ce-au să-mi mai fure.

Dar, în fine, tu eşti copil şi nu te interesează prea mult ce spun eu. Şi-apoi, e tîrziu şi trebuie să mă apuc de lucru.

Abel îl văzu scoţînd un beţişor de alun despicat, gros ca degetul şi lung de jumătate de metru. Apoi, ridicîndu-se cu greutate de pe trunchiul de castan, tropăi cîteva secunde cu o uimitoare uşurinţă.

— Îmi amorţise piciorul.

Înaintă vreo cincizeci de paşi în direcţia pîrîului, ţinînd cu amîndouă mîinile capetele beţişorului, astfel încît coada să-i fie spre pămînt, iar vîrful, înainte.

— Băiete, vezi să nu ne vadă nimeni.

Mergea încet, avînd grijă ca beţişorul să rămînă în aceeaşi poziţie. Cînd ajunse la păpuriş, se întoarse pe acelaşi drum. Cîteva minute se scurseră într-o linişte desăvîrşită. Un tunel de lumină, făcut parcă din polen de aur, arunca pe iarba umedă a pădurii o pată ruginie. Libelule cu aripi de celofan planau peste arbuştii de grozamă înfloriţi. Aplecat deasupra oglinzii mişcătoare a fîntînii, Abel se distra suflînd peste imaginea lui. Soarele strălucea din ce în ce mai tare şi transforma norul de ţînţari ce se rotea deasupra apei într-o ghirlandă de scîntei.

— Se apleacă, spune, se apleacă ? întrebă deodată Galicianul.

— Dacă se apleacă ?

— Da, bețișorul.

Abel se sculă în picioare, nehotărît.

— Nu știu...

Galicianul dăduse drumul bețișorului și-și trecea batista peste frunte.

— Iar m-am păcălit probabil, nu crezi ?

— Nu știu despre ce-i vorba, spuse Abel.

— Uf ! Te îneci într-un pahar cu apă.

Aceste cuvinte, pronunțate pe un ton solemn, se împrăștiară timp de cîteva minute în atmosfera luminoasă a dimineții.

— Hai, lasă, întrebarea mea nu-i din cele importante : mai curînd aș îndrăzni s-o calific drept „o întrebare măruntă".

Îi apucă mîna cu dragoste și-i puse bețișorul în ea.

— Știi ce-i asta ?

Copilul dădu negativ din cap. Era copleșit de superioritatea bătrînului.

— Păi, e vorba pur și simplu de un mijloc de prezicere, sau, dacă preferi, de o baghetă magică.

— Și la ce folosește ?

Cerșetorul se așeză din nou pe trunchiul de castan și băgă bețișorul în tolbă.

— Aceste bețișoare descoperă locul unde se găsesc izvoarele, cadavrele și comorile. Văzu în ochii copilului o licărire de îndoială și se grăbi să adauge : Dar, ca să spun adevărat, singurul lucru pe care îl pot descoperi într-adevăr este locul izvoarelor și, adeseori, se întîmplă să se înșele și în asta.

De pildă, sînt mai mult de treizeci de ani de cînd caut locul potrivit pentru a stabili rezervorul

satului, ca răspuns la o invitație a municipalității, și cererea mai e valabilă (a fost făcută de un primar regalist după alegeri), dar de atunci am încercat mai mult de o sută de bețișoare. Uneori, cred că funcționarii de la primărie au dreptate să-mi spună că e inutil să continui, dar acum nu mai pot da înapoi în mod onorabil. O experiență ca aceasta angajează un om pe toată viața și, pentru că am început, trebuie să termin. Știu că acest concurs nu va ajunge niciodată la un rezultat. Am și trimis mai mult de o sută de oferte (singurul meu adversar a murit anul trecut) ; dar o cercetare pe care o urmăresc din prima zi constituie o bază pe care pot continua și răspunde, cînd va fi necesar, chestionarului întocmit de funcționarii statului ; și acest lucru, micuțule, este în fond singurul meu scop.

Își încheie discursul căscînd și își prinse curelele pe spate.

— Dacă vrei să mă însoțești pînă la coliba mea, propuse, putem prînzi împreună.

Dar copilul își aminti de scrisoarea pe care o scrisese generalului înainte de a se culca. Dorea s-o supună cenzurii lui Martín și dădu negativ din cap.

— Îmi pare foarte rău, dar din întîmplare am o obligație foarte importantă și nu pot lipsi sub nici un motiv.

Bătrînul îi aruncă o privire bănuitoare.

— Ești sigur că nu spui asta din politețe ?

Abel răspunse fără să clipească :

— Cît se poate de sigur.

— Bine, atunci eu te rog chiar să pleci. În lumea asta trebuie să știi să te ții de cuvînt.

— Dacă doriți, ne-am putea vedea în oricare altă zi, spuse copilul temîndu-se ca nu cumva bătrînul să se fi supărat. Mîine, de pildă.

Galicianul reflectă un moment.

— Mîine... mîine... nu cred că am să fiu pe aici, mîine. Dar o să vin poate în una din zilele săptămînii viitoare. Pe la ora asta, mă opresc de obicei la izvor.

— Foarte bine. Am să vin cu siguranță să vă văd, promise copilul. Se face tîrziu și mă așteaptă acasă.

Se înapoie pe șosea, cu Lucero înainte și, pe drum, se întoarse de cîteva ori să-l privească pe bătrînul cerșetor.

„Mi-ați plăcut imediat, îi spusese mai tîrziu, pentru că lîngă dumneavoastră nu mă simțeam copil. Mă tratați de la egal la egal, ca Martín, și asta îmi plăcea atît de mult..."

În timpul acelui august înăbușitor, zilele se scurgeau asemănătoare și monotone. Abel se ducea în fiecare dimineață să aștepte camionul intendenței, dar nu primea niciodată răspunsul pe care-l aștepta. Într-o zi, își aminti de promisiunea pe care i-o făcuse Galicianului și, în loc să se ducă la răscruce, coborî spre izvor. Bătrînul stătea așezat pe vine lîngă trunchiul de castan și-i zîmbi, fericit că-l vede.

— Bravo, băiete, bravo. Tocmai te așteptam.

Improvizase o vatră din patru bolovani mari, pe care stătea o cutie de conserve imensă. Ga-

licianul ridică încet capacul ca să-i arate friptura de iepure.

— L-am împuşcat azi-dimineaţă. De mult n-am mai vînat şi m-am hotărît să ies cu puşca. Îi arătă un fel de tub de bambus, cu un ciudat dispozitiv făcut din sîrme şi scripeţi.

— Şi eu am văzut un iepure, chiar acum, spuse Abel,

— Da ? murmură bătrînul.

— Cînd am plecat de acasă, spuse el minţind în continuare, la zece sau cincisprezece paşi de poartă.

— Sînt zile cînd ai noroc.

— Şi dumneavoastră, dumneavoastră a trebuit să umblaţi mult ?

Galicianul schiţă un gest vag.

— Aşa şi aşa... la vîrsta mea...

Abel fu pe punctul de a-l întreba : „Cîţi ani aveţi ?" dar se opri la timp.

— Cel puţin nu v-aţi obosit prea tare.

— Nu, asta nu, recunoscu cerşetorul.

De pe marginea cutiei curgeau dîre de grăsime şi Abel observă că, în jurul gîtului, animalul mai avea bucăţi de păr. Galicianul, ca şi cum i-ar fi citit în privire, le stropi cu linguriţa de sos pînă se îmbibară bine.

— E foarte greu să fierbi un animal întreg, explică el. Cu un foc ca ăsta, nu mai termini niciodată.

— Vreţi să mă duc după lemne ? se oferi Abel.

— Mulţumesc, eşti foarte drăguţ.

Copilul pătrunse în stejăriş. Cunoştea pe de rost toate locurile acelea şi găsi fără greutate o creangă uscată. O puse pe umăr, cum îl văzuse făcînd pe Elósegui, şi se întoarse alături de Galician.

— Vă ajunge asta ?

— Sigur, băiete.

Apucă cutia de margine şi o puse pe o piatră. Apoi, începu să răscolească jarul cu degetele şi aşeză tăciunii aprinşi sub creangă.

Abel tremură : pielea i se zbîrli ca la arici.

— Nu vă ardeţi ? şopti, cu glas firav.

Galicianul îi întinse o mînă noduroasă.

— Uite, spuse el, pipăi-o.

Copilul o atinse uşor, plin de respect : aspră, cu întărituri şi bătături, era ca o scoarţă de copac. Bătrînul zîmbi mîndru.

— Mîinile copiilor sînt delicate şi fine ca ale unei salamandre, spuse el pe un ton sentenţios. Mai tîrziu se înăspresc şi se aseamănă mai degrabă cu nişte gheare de păsări.

Îşi scoase o cizmă şi dădu la o parte banda care-i acoperea călcîiul.

— Picioarele mele de asemeni ar putea călca pe jăratic fără să le doară de loc.

Îi întinse un călcîi deformat şi slinos, ca al unui om obişnuit să meargă cu picioarele goale.

— Poţi să pui mîna dacă vrei, spuse. Nu mă apucă cîrceii.

Abel atinse uşor şi respectuos piciorul cu vîrful degetului mare. Cerşetorul începu să-şi rotească degetele într-un fel ciudat, care-l făcu pe

băiat să tresară ușor : unele spre față, altele spre spate, ciupind parcă, mișcate de un mecanism interior, corzile unei chitare.

— Altădată, puteam să cînt așa „Marșul regal", dar acum mă simt prea bătrîn. Blestematul ăsta de reumatism... Își încălță cizma gîfîind și Abel începu să-l contemple dus pe gînduri. Tolba lui cuprindea o colecție de lucruri pestrițe și eteroclite : cutii de sardele goale, rădăcini de copac, o cană galbenă în formă de butoi, cu doagele și cepul desenate cu grijă, un ziar vechi împăturit în patru, un borcan plin cu furnici.

Galicianul scoase din buzunar o sticluță verde-închis, pe care o agită înainte de a-i goli conținutul într-un pahar de aluminiu.

— Dă-mi apa, spuse el.

Abel se uită în jur, dezorientat.

— Sticla închisă la culoare. E plină cu apă.

Copilul i-o dădu. Bătrînul agită lichidul negricios și-l amestecă în părți egale cu apă. Ajutîndu-se de arătător ca de o linguriță, agită din nou conținutul paharului.

— Vrei o înghițitură ?

— De ce ?

— De lichior. Eu singur l-am preparat azi-dimineață.

Cu mare efort, Abel sorbi o mică înghițitură.

— E foarte bun, spuse.

Cerșetorul ridică sprîncenele pînă deveniră două accente circumflexe.

— Mai vrei puțin ?

— Nu, sigur nu, vă mulțumesc.

— Cum vrei.

Cu o mişcare grăbită duse paharul la gură şi-şi clăti gura cu lichidul înainte de a-l înghiţi.

— Zău că, dacă n-aş fi atît de neglijent cînd e vorba de treburile mele personale, aş fi căpătat brevete pentru toate invenţiile mele. Oricine în locul meu ar fi făcut avere ; dar, micuţul meu, nu degeaba nu m-am născut negustor. De copil am fost aşa şi acum sînt prea bătrîn ca să mai încerc să mă schimb. Eu dau ideea şi alţii o pun în practică. Eu cu munca, ei cu profitul. Oftă. Aşa s-a întîmplat întotdeauna cu savanţii şi ţara noastră nu se gîndeşte niciodată să ne ajute.

Îşi descheie tunica şi începu să scotocească în căptuşeală. Abel descoperi uimit că, pe pînza acestei dubluri, erau cusute numeroase buzunare, legate cu panglici colorate. Erau pline de tot felul de lucruri : tirbuşoane, capace de la sticle de bere, bile de sticlă, pieptăni cu dinţi lipsă, izolatori, seminţe, ierburi uscate. Percheziţia, întotdeauna aceeaşi, conţinea patru faze : scoaterea lucrurilor strînse, cercetarea lor, inspectarea buzunarelor, apoi punerea tuturor lucrurilor exact la locul lor.

— Aceste mici buzunare, explică Galicianul, mi-au fost un timp de mare folos. Băgă degetele într-unul din ele şi scoase un prezervativ pe care se grăbi să-l pună la loc, ruşinat. Dar acum am atîtea lucruri, încît nu mai pot face faţă. Căută în alt buzunar. Hotărît, nu-mi amintesc unde l-am pus. O nouă încercare. N-ai idee ?

— De ce ?

— De numărul acestor mici buzunare.

Copilul aruncă o privire asupra tunicii pline de decorații și pete a cerșetorului.

— E greu, începu el.

— Spune o cifră, insistă Galicianul.

— Nu știu...

— Hai...

— Treizeci, spuse Abel.

— Mai mult.

— Cincizeci.

— Și mai mult.

— Șaptezeci și cinci.

— Frige.

— Șaptezeci și șapte.

— Șaptezeci și opt. Cerșetorul îl privi radios. Nici unul în plus nici unul în minus.

— Nu vă încurcați cu atîtea buzunare ?

— Păi, să vezi, la început mă gîndisem să cos marginile fiecăruia cu ață diferită ca să le recunosc, dar m-am obișnuit imediat și n-a mai fost nevoie.

— Iepurele, spuse Abel. Se arde.

Fără să se grăbească, Galicianul luă de pe foc cutia de conserve. Sosul scăzuse complet și o grămadă de ierburi negre acoperea pielea rozătorului. Bătrînul scoase din tolbă două farfurii de aluminiu și-i oferi una copilului.

— Ia, servește-te.

— Sînteți foarte amabil, dar mă așteaptă acasă și n-aș vrea să se nelinișteasca.

— Aş ! Nu-ţi face griji. O să mă duc chiar eu, dacă e nevoie, să cer iertare mamei tale.

— N-am mamă, spuse Abel. Sînt mai mult de opt luni de cînd a murit.

— Atunci o să-i spun tatălui tău, se corectă bătrînul.

Privi faţa palidă şi suptă a copilului şi adăugă :

— N-o să-mi spui că n-ai nici tată...

— A murit şi el.

— Nu-i cu putinţă ! exclamă Galicianul. Asta înseamnă să calci cu stîngul.

Se opri ca să-l măsoare pe copil din cap pînă în picioare.

— Aş putea să ştiu, dacă nu-s indiscret, de ce au murit părinţii tăi ?

— Tata s-a scufundat cu vasul *Baleares*. Iar despre mama, nu se ştie exact. Am fost la morgă cu bunica mea ca s-o identificăm. Schiţă un gest vag. Ea era.

— Cine are grijă de tine acum ?

— După ce a murit bunica, m-am mutat la doña Estanislaa Lizarzaburu. Nu ştiu dacă o cunoaşteţi. E stăpîna „Paradisului".

— O cunosc, răspunse Galicianul. Pînă nu demult, se plimba deseori pe şosea cu o umbrelă liliachie şi ne salutam întotdeauna.

— E o femeie cu sentimente foarte nobile, spuse copilul. Din nefericire pentru ea, e înconjurată de oameni mult sub valoarea ei.

Bătrînul se scărpină în smocul de păr ce-i creştea pe ceafă.

— Ai un fel de a te exprima care mă amuză. Cine te aude, ar crede că ai cu douăzeci de ani mai mult decît pari.

Abel duse la buze o frunză de iarba-osului.

— Cred că războiul ne-a maturizat pe toţi înainte de vreme. Acum, nu mai e nici un copil care să creadă în moş Crăciun.

Galicianul se uită ţintă la el.

— Ai dreptate. Copiii de astăzi se nasc bătrîni. Pe vremea mea, la vîrsta ta, trăiam agăţaţi de fustele mamelor. În sfîrşit, am vorbit destul. Acum, n-avem altceva mai bun de făcut decît să atacăm iepurele ăsta.

Scotoci în raniţă sperînd să găsească tacîmurile, dar fu zadarnic. Fără să dea prea multă importanţă faptului, se întoarse spre copil.

— Lux n-o să găseşti aici, dar mîncarea este excelentă. Ia. Alege-ţi singur bucata pe care o preferi.

Galicianul ţinea iepurele de spate şi Abel făcu un efort disperat ca să-i smulgă un picior. Reuşind în cele din urmă, îl puse, gîfîind, pe farfurie.

— Fără mofturi, spuse cerşetorul.

Dusese la gură restul iepurelui şi începu să-l înfulece cu lăcomie. Pălăria de sperietoare de ciori, ce-i stătea în echilibru pe vîrful capului, îi alunecă pe ceafă.

— Hai, mănîncă.

Cu ajutorul unei furculiţe de lemn, puse în farfuria lui Abel nişte ierburi şi cîteva castane. Copilul observă atunci că bătrînul nu scosese măruntaiele iepurelui.

— Nu vreau să mănînc, spuse el cu glas plîngăreţ.

— Nu vrei să mănînci? Şi, mă rog, aş putea să ştiu şi eu de ce?

Copilul arătă cîteva mici cocoloaşe cafenii tăvălite în sos.

— Nu ştiu ce-i asta.

Bătrînul le examină cu un aer indiferent.

— Ce ştiu eu! Nişte măsline mici. Le-am pus ca să dea gust iepurelui.

Explicaţia nu păru să-i inspire prea multă încredere copilului. Măsline de acest fel umpleau coteţele iepurilor pe care Filomena le curăţa în fiecare dimineaţă. Dădu înapoi Galicianului farfuria de aluminiu şi rămase cîteva secunde nemişcat, cu ochii aţintiţi asupra tăciunilor.

— Foarte bine, cum vrei, spuse bătrînul, dar nu fă mutra asta posomorîtă. Dacă mîncarea nu-ţi place, nu-i vina mea.

Goli farfuria lui Abel într-a sa şi mîncă totul cu multă lăcomie.

Apoi acoperi jăraticul cu un pumn de nisip.

— Faci rău că nu te hrăneşti, băiete. Nu se poate face nimic ca lumea cu stomacul gol.

Privi în jur de parcă ar fi căutat ceva ce nu-şi putea aminti în clipa aceea şi scoase din raniţă un borcănaş verde.

— Fixativul meu pentru păr, explică el.

Cu degetele mînjite de sos, luă puţină gelatină pe care şi-o întinse pe şuviţele de păr verzui de la tîmple, pînă căpătară nuanţa verdelui marin.

— Fabric produsul ăsta singur, din frunze de nopal şi păpădie. Nu vrei şi tu puţin ?

Din politeţe, Abel îşi întinse şi el un strat subţire pe bucle.

— Miroase foarte plăcut, comentă el.

Galicianul îşi freca acum vîrful cizmelor.

— E bun şi la lustruit pantofii, declară. Ia, pune-ţi şi tu puţin. Ca să fii respectat în lumea asta, trebuie totdeauna să te îngrijeşti de ţinută.

Îşi trase pălăria pe ochi şi-şi băgă lucrurile în raniţă.

— Eşti sigur că n-am uitat nimic ?

Abel privi atent de jur împrejur.

— Nu, cred că nu... Dopul ăsta de plută...

— Dă-mi-l, porunci Galicianul.

Îl examină o clipă înainte de a se hotărî să-l bage într-unul din buzunare. Apoi, îşi întinse leneş braţele.

— Ascultă-mă, am vorbit de toate prostiile şi nu mi-ai spus încă de ce ai venit să mă vezi.

Abel se înroşi. Galicianul părea să-i citească toate gîndurile.

— Credeţi că războiul o să dureze mult ? murmură el în cele din urmă.

Bătrînul scoase din raniţă o scobitoare veche şi începu să-şi curețe gingiile.

— Cine ştie ! Războaiele astea moderne sînt al dracului de complicate. Cînd ne luptam împotriva yankeilor în Cuba, era altceva. Ăla da război...

— Totuşi, spuse Abel iritat, luptele de la Belchite sînt foarte grele.

Il enerva mania bătrînilor de a defăima prezentul și de a înfrumusețea trecutul. Voia, de asemeni, să-i arate că și anul 1938 era capabil de eroisme.

— Ieri, nu mai departe, au fost mai mult de două mii de morți.

Galicianul clătină din cap cu un aer sceptic.

— Exagerări. Războaie ca cel din Cuba n-o să mai fie. Pe vremea aceea...

Abel se ridică, descurajat.

— Vreau să lupt. Ceea ce s-a întîmplat în Cuba mă lasă rece. M-am născut acum, nu în 1800.

Cerșetorul își smulse cîteva șuvițe de păr din barba lungă.

— Da, răspunse el, poate că ai dreptate. Ești tînăr. Ai atîția ani în față și nu trebuie să uiți niciodată vîrsta pe care o ai. Alături de adulți riști să îmbătrînești. Joacă-te cu copiii. Ei or să te învețe lucruri pe care eu, în ciuda experienței mele, n-aș putea să te învăț.

„Da, se gîndi Abel, dar ceilalți ? Ce vor deveni doña Estanislaa, Filomena, Águeda ? Nu pot să le părăsesc așa, pur și simplu, în clipe grele..." Și-o închipuia pe mătușa lui făcîndu-și vînt cu evantaiul de pene : „Limitele noastre sînt atît de neprecise... realitatea este ceva atît de vag... În lume, nu există nici minciună, nici adevăr... Trăim ca într-un nour..." Și pe Águeda urmărind în odăile goale imaginea dispărută a fratelui său : „Nu mă părăsi, te rog". În jurul lor, aerul devenise albăstrui și dens, și glasurile îi ajungeau la urechi ca niște bășici : „Ești în

stare să iubeşti o femeie ca Claude doar pentru că are o formă anatomică determinată? Cum se poate ca unui bărbat fin să-i placă asemenea lucruri?“ Îmbrăcate în dantele şi voaluri, ele ţineau piept ofensivei elementelor cu pulverizatorul de parfum. „În iubire, sexul şi vîrsta n-au nici o importanţă...“ Cuvinte, mereu cuvinte, învăţate dintr-o carte oarecare, veche, din care lipseau perlele ca din scoicile goale.

Cînd deschise ochii, Galicianul stătea în acelaşi loc. Trecuseră doar cîteva minute, dar Abel avea impresia că trecuseră mulţi, foarte mulţi ani. Se simţea obosit, inert, şi trebui să facă un efort pentru a-şi aminti cine era.

— Ce se întîmplă? Am adormit?

Bătrînul încuviinţă din cap şi se ridică în baston.

— Du-te acasă şi mănîncă ceva. Nu e bine să dormi nemîncat, deoarece visezi urît.

Galicianul îl părăsi pe Abel, aşa ameţit cum era, şi-o porni spre sat cu toate boarfele după el.

Această prietenie, născută în nişte împrejurări atît de ciudate, se consolidase în săptămînile următoare. Copilul se ivea cînd se aştepta bătrînul mai puţin şi dispărea la fel, fără ca el să bage de seamă. Consultau împreună beţişoarele de alun şi inspectau, în punctele de observaţie din diferitele colţuri ale pădurii, schimbările de temperatură şi intensitatea vîntului. Octombrie desfrunzea crengile, apusurile se colorau în roşu sîngeriu şi ţipătul descumpănit al păsărilor prevestea iarna pustie, dar bătrînul şi copilul abia observau schimbarea.

Unul lîngă altul, mergeau pe urmele veverițelor și ale vulpilor, adunau iepurii prinși în capcane și păsările în laț.

Într-o zi, Abel veni însoțit de un băiețel și, de atunci, lucrurile se schimbară. Abel nu mai era același de altădată și nu părea să aibă ochi decît pentru noul său prieten. Deși uneori veneau să-l întrebe de semnificația anumitor fapte („E adevărat că o rîndunică moartă sub fereastră îți poartă ghinion?"), de cele mai multe ori voiau să cunoască părerea lui despre război („De ce războiul din Cuba a fost mai sîngeros decît cel din Spania? Ce senzație ai cînd ești împușcat?")

Celălalt copil era cel care lua inițiativele; Abel se mulțumea doar să-i țină isonul. Foametea îi ascuțise trăsăturile feței și bătrînul își aminti de un chip asemănător, pe care-l uitase de mult. Era al unui copil din Lugo, violonist, desenator și matematician. Ca și Abel, se mișca cu supletea și grația unei feline. Avea ochi limpezi, cu puncte strălucitoare de lumină, și cînd saluta pe cineva își dădea la o parte cîrlionții ce-i cădeau pe frunte. Din cînd în cînd își ducea mîinile la tîmple și spunea:

— Mă doare aici...

Într-o zi se îmbolnăvi brusc, muri a doua zi. și fu înmormîntat în cea de-a treia, și, de fiecare dată cînd vorbea, nepotul doñei Estanislaa i-l reamintea pe acest copil.

— Nici Pablo nici eu nu sîntem făcuți pentru viața din valea asta. Peste puțin timp, de

îndată ce vom avea destui bani, vom pleca pe front să ne încercăm norocul.

Apoi, pe măsură ce iarna se apropia, vizitele se răriră. Copiii se gîndeau la altceva. De mai multe ori bătrînul îi zărise de departe, dar ei treceau fără să se apropie şi nu se osteneau să-l salute.

Puţin timp după Anul Nou, fu din nou atacat de micii refugiaţi şi, plin de tristeţe, descoperi că Abel era printre ei, cu pietre în mînă.

Semnele luptei se vedeau limpede pe faţa lui în timp ce evoca imaginea întrezărită cu o jumătate de oră înainte: un grup de băieţi traversînd albia pîrîului în direcţia stejărişului. Întors spre grupa de soldaţi care aşteptau informaţiile sale pentru a porni în căutarea copiilor, se gîndea doar la spaima acestora din urmă şi, fără să şovăie, arătă spre partea cealaltă.

— Pe aici.

Şi, de pe locul ce-i fusese tocmai oferit pe scaunul din faţă al maşinii, îi privi pe soldaţi îndreptîndu-se spre drumul care, ca toate celelalte drumuri de altfel, nu ducea nicăieri.

Capitolul V

Vestea le parveni cînd meditau încă asupra efectelor pe care le-a avut dezastrul şi-i podidiră lacrimile pe toţi : pe Lucía Rossi, pe sora ei Ángela şi chiar şi pe paznicul şcolii care le însoţea.

Expediţia din timpul dimineţii se soldase cu un eşec total. Înfăşurate în faldurile drapelului roşu şi galben, cele două femei dăduseră buzna pe şosea în momentul cel mai periculos al înaintării. Lucía ţinea în mînă o copie a „Marşului triumfal" şi un şirag de mătănii de sidef. Ángela culesese de pe marginea drumului un buchet de flori pe care-l aruncă peste vehiculul ce deschidea coloana marşului.

— Soldaţi ai Spaniei... începu Lucía.

Dar vacarmul glasurilor şi al zgomotelor făcea să nu se înţeleagă nici un cuvînt. Locotenentul reperase pe colină un centru de rezistenţă şi o agitaţie puternică stăpînea toată zona pe care o cuprindeau cu privirea.

— ...în această oră solemnă...

Lucía îşi arcuia bustul, ridica braţul pentru a saluta parcă poporul şi plîngea cu suspine.

În cele din urmă, unul din soldaţi sări din maşină şi Ángela se aruncă de gîtul lui. Dar, apucînd-o de mijloc, soldatul o zvîrli cu un singur gest în şanţ. Era un bărbat brutal, crescut, fără îndoială, într-un mediu incult şi, cu un glas autoritar, îi porunci Lucíei să nu mai împiedice circulaţia de pe şosea.

— Ei, femeie, dă-te la o parte. Nu vezi că încurci circulaţia ?

Nu, nu vedea. Cramponată de drapelul pe care îl iubea cu fervoare, ţinea foaia de hîrtie în mîna ce tremura şi se credea victima unui coşmar îngrozitor. Camioanele şi motocicletele erau ticsite cu oameni care rîdeau şi le arătau cu degetele. Ángela, ducîndu-şi mîinile pîlnie la gură, cerea să-l vadă pe generalul comandant de armată, dar nimeni nu binevoia să-i răspundă. Vehiculele treceau pe lîngă ea din ce în ce mai repede şi numeroşi soldaţi care mergeau pe jos se opreau să le privească.

— Ia uită-te, mă, ce pereche de papagali !

— Ai văzut ce pălării au ?

— Femei mai tinere n-or fi în toată valea asta ?

În cele din urmă, ostenite să îndure insultele lor, hotărîră să se retragă.

— Prost crescuţi !

— Obraznici !

— Grosolani !

Paznicul şcolii, care în ajun se refugiase în casa lor, le aştepta în vestibul. Păstrînd semnele înfrîngerii lor, se aşezară în salon, în jurul mesei, cu capul în jos şi ochii plini de lacrimi.

— Nişte bădărani, spuse Lucía, asta sînt, nişte bădărani. Să se poarte astfel cu două doamne de seamă...

— Ah, dacă bietul nostru tată s-ar scula din mormînt, suspină Ángela. El, care-i primea în casă pe toţi generalii... Se întoarse spre Pedro, paznicul, şi-i explică cu un glas plîngăreţ : Să nu crezi, după toate cele petrecute, că sîntem nişte persoane oarecare. Tatăl meu avea gradul de general de corp de armată şi regenta îl invita la toate recepţiile de la palat.

— Şi pe noi ne stima toată lumea, spuse Lucía. Tata a fost guvernatorul militar al insulelor Baleare şi, cînd treceam prin faţa postului de comandă, sergentul, care era prietenul nostru, comanda poziţia de drepţi.

— Erau alte vremuri, pe atunci, oftă paznicul. Se bucurau de respect pînă şi oamenii simpli ca mine. În timp ce astăzi... s-a pierdut noţiunea de clase şi de ierarhie.

— Ai dreptate, încuviinţă Ángela. Orice soldăţoi crede că ne poate insulta fără să ţină cont de vîrsta sau de sexul nostru.

— Într-adevăr, nu ştiu unde o să ajungem. Lucrurile se înrăutăţesc pe zi ce trece şi oamenii au pierdut parcă şi puţinul bun-simţ care le mai rămăsese.

— Cînd mă gîndesc la cîte am făcut pentru armată... murmură Lucía.

Ángela îşi scoase paltonul liliachiu şi se întoarse spre paznic.

— În tinerețea ei, sora mea a dat un mare recital de canto pentru soldații care se întorceau din război.

— ...După tombolă, veneau cu toții să-mi strîngă mîna și, eu singură, am vîndut mai mult de jumătate din bilete.

Ángela se întoarse spre bărbat. Avea fața tulburată și pălăria cu boruri largi îi acoperea tot capul.

— Închipuie-ți. Toate străzile erau pline de afișe cu numele ei și cu această fotografie mare pe care o vezi pe consolă.

Pedro se sculă din fotoliu și privi poza cu atenție : Lucía Rossi era în picioare, într-o rochie albă, cu un manșon de blană. Înfățișarea ei, plină de tinerețe și de grație, părea mai curînd stilizată. Învăluită în aureola neagră a părului, fața ei avea un oval delicat.

— Minunată, murmură paznicul.

Ángela se apropiase în timp ce el privea și-l întrebă, cuprinsă de gelozie :

— Nu-i așa că nu s-ar spune că-i tot ea ?

O privi pe sora ei cu coada ochiului, pentru a stabili contrastul dintre bătrîna de azi și fata frumoasă din portret, și puse fotografia la loc pe consolă.

— Deși nu pare, explică ea paznicului, sora mea era una din cele mai frumoase femei din vremea ei. În fiecare zi, ziarele vorbeau despre ea în cronicile mondene și avea la picioare o duzină de reviste. Dar și atunci era întocmai ca și astăzi : nu se gîndea decît la ea și n-a vrut niciodată să-și sacrifice libertatea.

— Aveam cariera mea, spuse Lucía, şi nu era să renunţ pentru primul pretendent venit. Profesorul meu de canto nu înceta să-mi repete că femeile măritate nu fac niciodată carieră şi am preferat să mă dedic artei.

— Lucía a fost întotdeauna aşa. De cînd era foarte mică ştia să facă abstracţie de toată lumea şi setea ei de independenţă a înnebunit-o pe biata noastră mamă. Nu sînt multe femei care să fi avut atîtea ocazii ca ea. Un nobil spaniol a îngenuncheat la picioarele ei, oferindu-i castelele, iahturile şi grajdurile lui şi ea nici măcar n-a vrut să-l asculte. Ah, dacă i-ar fi dat puţină atenţie, n-am fi astăzi în situaţia asta.

— Nu văd ce-i rău în situaţia noastră, răspunse sora ei. Ştii foarte bine că n-am dat niciodată atenţie problemelor materiale şi, dacă nu te referi la asta, nu înţeleg aluzia ta.

— Ah, cum nu înţelegi ? strigă Ángela. După toate cele întîmplate azi-dimineaţă, după umilinţele pe care a trebuit să le îndurăm, mai ai îndrăzneala să spui...

Lucía o întrerupse pe un ton sec :

— Vrei să-mi explici ce legătură are Darío Costa cu cele întîmplate azi-dimineaţă ?

Ángela îi aruncă o privire plină de demnitate.

— Poţi fi pe deplin sigură că dacă ar fi fost de faţă i-ar fi pălmuit. Apoi se întoarse spre paznic şi continuă cu glas pasionat : Dacă l-aţi fi cunoscut, domnule... Era într-adevăr un nobil ! Îndrăgostit ca un nebun de sora mea, îi trimitea zilnic coşuri întregi cu flori. Era un

bărbat de-o mare frumusețe, avea o avere uriașă și un titlu respectat peste tot. Ei bine, sora mea, nu știu din ce capriciu, s-a încăpățînat să-l respingă. Zîmbi cu o nuanță sarcastică. L-a regretat însă destul de mult mai tîrziu.

— L-am regretat, eu ? izbucni Lucía. Mă faci să rîd ! N-am regretat niciodată nimic din ceea ce-am făcut. Ce-am trăit, a fost bine trăit.

— N-ai să-mi spui că dacă ar veni acum l-ai mai refuza.

— Ba da, l-aș refuza. Ce am îmi ajunge să trăiesc și n-am nevoie de ajutorul nimănui.

— Vezi, spuse Ángela adresîndu-se lui Pedro. Încăpățînată ca un catîr. De la opt ani era așa. N-a vrut niciodată să admită că s-ar putea înșela.

Lucía îi întoarse ostentativ spatele, fredonînd o arie dintr-o operă italiană.

— Ce-ți spuneam ? suspină sora ei. Nu aude decît ceea ce vrea să audă și cînd vorbesc clar își astupă urechile ca să nu mă asculte. Totuși, dacă pînă acum n-a ajuns pe drumuri, mie mi-o datorează.

Lucía încetă să fredoneze aria și se întoarse spre ea cu fața schimonosită de furie.

— E complet fals. Tata ne-a lăsat averea la amîndouă și banii sînt atît ai mei cît și ai tăi.

— Ea voia să-i irosească, dar eu am împiedicat-o. Fără mine...

— Mi-aș fi putut cîștiga viața dînd lecții. Vocea mea e celebră în toată Spania și aș fi avut oricînd elevi.

Ea, de asemeni, i se adresă lui Pedro și, arătîndu-i fotografiile ce acopereau pianul, îi spuse :

— Am avut sute de eleve la dicțiune și la canto n-am nevoie de publicitate. Privește în jur. Trebuie doar să te ridici puțin.

Duzini de fotografii decolorate, îngălbenite ca de nicotină, înfățișau fete tinere zîmbind, îmbrăcate după moda de acum treizeci de ani, care se plimbau în grădini cu gazon, peroane, fîntîni și cascade ca decor. Brațele lor erau acoperite de voaluri delicate, ușoare ca spuma, și busturile de flori și perle. Pedro privi mai atent și începu să descifreze : „Domnișoarei Lucía Rossi, cu toată afecțiunea...“, „Scumpei mele prietene Lucía Rossi, recunoștință...“ Alături de el, Ángela murmură :

— Biata femeie își închipuie că mai sînt încă aici, în jurul ei. Mai visează să dea lecții, dar, după cum poți să-ți dai seama, e complet sfîrșită.

Lucía vorbea fără s-o audă.

— Privește. Pe pereți, pe birou... fotografii peste tot. Toată casa e plină și mai sînt și altele pe care le păstrez în cufere.

— Nimeni nu te contrazice, continuă sora ei. Toată lumea știe că aveai o voce frumoasă, dar noi vorbim de prezent, de ceea ce e acum.

Lucía nu-i dădu importanță și continuă să-i arate lui Pedro fotografiile.

— Da, am dat mai multe recitaluri pentru armată. Și vezi cîtă recunoștință îmi poartă. Am într-adevăr motive să fiu dezamăgită.

— Adevărul, spuse Ángela, este că tu ai fost întotdeauna prea cerebrală. Eu, domnule, adăugă întorcîndu-se spre paznic, am avut un temperament mai artistic decît sora mea. Mi-a plăcut să visez, să-mi fac iluzii, urzind tot felul de planuri...

— Şi-ai putea să-mi spui la ce servesc... zise Lucía cu ironie în glas. Spune-mi, n-am avut dreptate să fiu întotdeauna atît de neîncrezătoare ?

— Sora mea nu s-a ataşat niciodată de nimeni. Dacă ai fi văzut-o acum cîţiva ani, ai fi jurat că n-ar putea trăi fără elevele ei. Mă crezi dacă-ţi spun că le-a uitat complet ?

— E firesc, continuă cealaltă, disperarea nu duce la nimic bun. Asta-i viaţa şi trebuie să ne adaptăm la ea.

— Ceea ce admir la ea cel mai mult este tocmai această uşurinţă de a se adapta la toate situaţiile. Ţi-ai putea închipui că, după ce-a fost, i-ar fi greu să suporte viaţa actuală, dar nici vorbă, îi este perfect indiferent. Ar cere chiar şi de pomană, fără s-o deranjeze cîtuşi de puţin.

— Ángela, spuse Lucia, trăieşte mereu în trecut : ah, dacă am fi făcut aşa, şi dacă am fi făcut altfel, şi dacă tu te-ai fi măritat, şi dacă am fi fost bogate... Eu întotdeauna am spus că ce-i dus...

Cearta continua la nesfîrşit de mai multe ore, dar nici una din cele două surori nu părea dispună să-i pună capăt. Pedro urmărea explicaţiile lor cu capul în jos şi îndrăznea din cînd

în cînd să arunce cîte o privire spre ușă. Într-o asemenea pauză o văzu pe servitoare fugind și află că micul Abel Sorzano murise.

— Mort ?

— Da, asasinat.

Din cauza emoțiilor din ziua aceea, le venise tuturor să plîngă și, timp de cîteva secunde, salonul se transformă într-o mare de suspine și de hohote de plîns.

— Sărăcuțul !

— Atît de tînăr...

— Ce nenorocire !

Plînseră timp de mai bine de jumătate de oră și apoi se opriră deodată, așa cum începuseră. Le era puțin rușine că-și dăduseră drumul așa de tare, și nimeni nu îndrăzni să ridice ochii. Înconjurate de zîmbetele melancolice ale elevelor din fotografii, rămaseră cîteva secunde într-o atitudine de rugăciune.

— Va trebui să prezentăm condoleanțe doñei Estanislaa, spuse în cele din urmă Lucía. Săraca de ea, trebuie să fie distrusă.

— Va fi un gol îngrozitor în casă.

— E al treilea băiat care le moare.

— Avea doi băieți, explică Ángela lui Pedro, și amîndoi au murit.

— Băiețelul era și el orfan, adăugă paznicul. El singur mi-a spus într-o zi că părinții lui au murit în război.

— Războiul nu respectă nimic.

— Ne naștem ca să murim, murmură Ángela.

— Trebuie să trecem cu toții prin asta.

Oftară. Dar liniştea îi stingherea şi reîncepură să vorbească toţi trei în acelaşi timp.

— O cunoaşteţi pe sora bunicii lui ?

— Da. Am văzut-o odată în drum spre „Paradis“ şi de atunci ne salutăm mereu.

— Biata femeie a fost foarte nenorocită din cauza tuturor acestor accidente...

— În orice caz, spuse Lucía ştergîndu-şi ochii cu batista, trebuie să recunoaştem că şi-a căutat singură nenorocirile. În felul în care şi-a crescut copiii...

— Da, îţi făcea de-a dreptul milă, suspină Ángela. Îi vîrîse în cap tot felul de idei ciudate cu care se încăpăţîna să-l înarmeze pentru viaţă.

— Ce a făcut cu Romano e încă şi mai rău. Pînă la doisprezece ani îl obliga să poarte haine de fată şi se supăra pe bărbatul ei care se opunea acestui fel de îmbrăcăminte.

— Estanislaa a fost întotdeauna excentrică. Îmi amintesc că atunci cînd era fetiţă se deghiza şi umbla aşa pe stradă, şi din cauza asta a avut o reputaţie foarte proastă.

— Se spune că înainte de căsătorie fugise cu nişte actori, explică Lucía, şi că de aceea tatăl ei a vîndut fabricile de zahăr din Cuba şi s-a îmbarcat spre Spania.

— Ceea ce-i sigur e că l-a zăpăcit pe bietul bărbat-su cu ideile ei despre iubire şi maturitatea spiritului. Îţi aminteşti ce s-a întîmplat cu Olano ?

Sora ei îşi puse batista în poşetă. Umbra unui zîmbet îi făcu pielea zbîrcită să tremure.

— N-o să uit niciodată figura ei cînd ne-a povestit asta.

Ángela începu şi ea să rîdă.

— Şi cînd te gîndeşti că Enrique a rămas întotdeauna cu ea...

— E un lucru pe care n-am putut să-l înţeleg niciodată.

— Nu poţi spune că săraca de ea a fost vreodată o frumuseţe.

— Nu, cu siguranţă nu.

Începură din nou să rîdă, fericite şi surescitate, şi deodată îşi amintiră de Abel.

— Acuma, cu băiatul... săraca, trebuie să fie distrusă.

— Are şi de ce. E într-adevăr ceva care te poate marca pentru tot restul vieţii.

— Un copil atît de încîntător...

— Sărăcuţul de el !

— Era ca un înger.

— Un adevărat înger.

— Bunul Dumnezeu, milostiv...

— Încă un suflet pe care să-l ţină lîngă El.

— Întotdeauna cei buni mor primii.

Tăcuseră din nou şi-l priveau pe Pedro ca să le vină în ajutor. Dar Pedro nu ştiu ce să le spună. Oftară :

— Asta-i viaţa, ce să-i faci.

— Aşa spun şi eu.

Linişte.

— Şi dacă ne-am duce s-o vedem ?

— Ar fi cel mai bine.

— Nu crezi ?

Pedro se scărpină în cap.

— Dumneavoastră care sînteţi mai intime...
— Are dreptate, să mergem.
Se ridicară toţi trei, dar nimeni nu făcu primul pas. Urmă o pauză.
— Ştii, spuse brusc Lucía, mă cam doare capul şi nu ştiu dacă am să pot face tot drumul ăsta.
— Eşti sigură ?
— Nu ştiu exact.
— Atunci ar fi mai bine să nu mergem.
— Poate mîine...
— Da, mîine.
Se lăsară să cadă în fotolii, ca două automate.
— Te doare tare ?
— Ce ?
— Capul.
— Nu cine ştie ce. O să-mi treacă.
Ángelei îi veni o idee.
— Cred că lucrul cel mai bun ar fi să iei un calmant.
După cum se aştepta, Lucía refuză dînd din cap. Apoi, întorcîndu-se spre paznic, începu să spună :
— Aşa cum o vezi, sora mea...

La două sute de metri la sud de „Paradis", o companie de soldaţi se instalase în jurul focului de bivuac. Soarele dispăruse şi pădurea era plină de freamăt. În timp ce bucătarii se

ocupau cu împărţirea raţiilor în furgon, soldaţii umblau de colo-colo, înfăşuraţi în mantale şi cuverturi, contemplînd dansul unduitor al flăcărilor.

Moartea lui Abel devenise subiectul principal al discuţiilor. Cunoşteau cu toţii poveşti la care fuseseră martori sau pe care le auziseră de mult, istorisite de alţii, şi care acum, după atîţia ani, deveniseră estompate şi lipsite de importanţă. „În noaptea cînd am intrat în Castellón..." spuneau ei. Sau : „În satul unde munceam..." Cînd veni rîndul sergentului González, acesta se grăbi să povestească ceea ce se întîmplase cu cîteva zile înainte la San Feliu şi, cu toate că întîmplarea era destul de cunoscută, toţi soldaţii se prefăcură că-l ascultă.

Ştiau pe de rost locul descris de sergent şi n-aveau nevoie să şi-l închipuie. Oraşul fusese bombardat de o escadrilă de avioane şi portul se transformase într-un morman de ruine. Cînd trupele intrară în cartierele periferice, oamenii începuseră să iasă din adăposturi. Deodată, locul acela, pustiu în aparenţă, se umplu de o mulţime entuziastă. Urmară momente de mare emoţie, cînd bărbaţi şi femei, militari şi civili se dăruiră unei îmbrăţişări frăţeşti momentane dar necesare, aproape obligatorie după atîta luptă. Copiii se suiau pe maşinile militare şi femeile, pline de bucurie, îi îmbrăţişau pe soldaţi.

În timp ce clopotele băteau vesel, González descoperi, spre marea lui uimire, că i se furase portofelul. Aceasta se întîmplase probabil cu

foarte puţin timp înainte şi făcu un efort să-şi amintească persoanele care-l îmbrăţişaseră. Bănuielile lui se îndreptară imediat asupra unui copil cu chip de înger şi ochi de diavol, care părea cuprins de o bucurie dezlănţuită. Copilul alerga de la un soldat la altul, cîntînd imnuri şi ţipînd plin de entuziasm. Se arunca în braţele lor, îi apuca de gît. Apărea în mijlocul mulţimii răguşite, apoi dispărea ca să reapară mereu sub alte măşti, ca un adevărat Fregoli[1].

González era pe punctul de a renunţa la urmărire, cînd îl descoperi la aproape cincizeci de metri, plîngînd în braţele unui soldat voinic. Furios, îşi făcu drum cu coatele, ţipînd în acelaşi timp pentru a-i atrage atenţia soldatului imprudent. Dar ţipetele lui nu reuşiră decît să-i atragă atenţia derbedeului care se pierdu în mulţime strigînd: „Trăiască Spania!"

Sergentul porni în urmărirea lui, dar era mereu oprit de îmbrăţişările şi efuziunile persoanelor care, pe de altă parte, se dădeau la o parte din drumul copilului. Se eliberă din aceste strînsori blestemînd. Copilul avea un avans destul de mare, pe care-l pierdea însă pe măsură ce ocolea şi făcea tot felul de blestemăţii. Pe scările pieţei făcu o tumbă şi publicul îl aplaudă. Fără a înceta să strige „vivat", fugi în di-

[1] Leopoldo Fregoli (1867—1936), actor italian, cunoscut pentru darul imitaţiei şi al transformărilor dintr-un personaj în altul. Dansator, cîntăreţ, prestidigitator şi mim, a jucat în numeroase piese de teatru, dintre care cea mai mare parte scrise de el însuşi, bucurîndu-se de o apreciere mondială.

recţia străduţelor bombardate din preajma portului. Acolo era mai puţină lume şi González îl putea urmări uşor. Copilul, care îşi dădu probabil seama, se întoarse deodată şi alergă spre el, de parcă ar fi vrut să-l strîngă pe soldat din nou în braţe. Se opri la aproape doi metri de el, zîmbindu-i cu un aer complice, şi-şi goli buzunarele, dîndu-i să înţeleagă că nu ascundea nimic. Apoi, văzînd că nici cu acest gest nu reuşeşte să-l convingă pe sergent, izbucni în lacrimi.

Spuse că mama lui era foarte grav bolnavă şi tatăl fusese omorît de roşii. Iar pe el, adăugă arătînd cîteva cicatrici pe braţ, îl torturaseră îngrozitor cu nişte cleşti înroşite în foc şi paie aprinse. Dar el credea cu hotărîre în cauza naţională şi refuza să cînte imnul republican. Nu înceta să repete : mai bine să mori decît să trădezi un ideal.

González îl percheziţionă din cap pînă-n picioare, dar copilul fusese prudent şi se descotorosise de prada de război. În drum spre centru, unde urma să fie interogat, micuţul prizonier jura cu glas plîngăreţ că-i va da înapoi tot ce-i furase. Dacă prefera bani, ar putea să se asocieze şi să-şi împartă beneficiile. Fără glumă. Jura pe memoria mamei sale.

Văzînd că nu obţine nimic, făcu apel la sentimentele lui de tată, prefăcîndu-se, cu un gest patetic de clovn, că reprezintă pe toţi copiii din Spania. Şi, în prezenţa ofiţerului de legătură,

continuă să jure, să declare că-i nevinovat, trecînd de la rîs la lacrimi după cum era nevoie.

— N-am să uit niciodată figura lui, spuse în încheiere González. Era basc, ca şi copiii de la şcoală, şi, după acte, se numea Pablo Márquez.

Într-o zi, Abel hotărî să dărîme zidul ce-l despărţea de restul oamenilor. Totala singurătate de la „Paradis“, ţesută din nesfîrşitele monologuri ale celor trei femei, devenise în cele din urmă de nesuportat. Estanislaa, Águeda şi însăşi Filomena vorbeau limbi diferite şi-şi închipuiau că el, printr-o virtute miraculoasă a spiritului, era singurul om capabil să le ajute. „După ce ne-am petrecut toată viaţa înconjurate de persoane vulgare, spuneau ele, nu poţi să-ţi dai seama cît de minunat este să te simţi susţinut şi înţeles de un om ca tine.“ Voiau să-l aibă permanent lîngă ele şi-l împiedicau să ducă o viaţă potrivită pentru vîrsta lui.

Nu. Nu mai putea. Abel plecase trîntind uşa şi se îndreptă încet spre şcoală. Deşi nu-şi recunoscuse deschis acest lucru, micii refugiaţi îl atrăgeau. Puţin mai tineri decît el, se bucurau de o independenţă totală. Deseori îi văzuse fugind prin pădure şi dorea să participe şi el la jocurile lor, dar timiditatea îl împiedica să se apropie şi să le vorbească, şi, cînd se întîlneau, nu reuşea nici măcar să le răspundă la salut.

Ceva din înfățișarea lor îl făcea să se rușineze de aspectul lui. Copiii purtau haine murdare și rupte ; vara umblau cu picioarele goale și aproape dezbrăcați, dar sărăcia părea că nu-i deranjează de loc. Mișcările lor aveau grația vîrstei. Trupurile le erau pline de viață. În hainele pe care i le făcuse Águeda, el se simțea prin contrast țeapăn și ridicol. Dorea să se amestece cu ceilalți copii, să șteargă diferențele dintre ei. Nu-i plăceau hainele lui strident colorate și, îndată după ce pleca de acasă, le ascundea între tufele de leandru.

Gol pînă la brîu, cu picioarele zgîriate, își închipuia că ceilalți copii îl vor accepta acordîndu-i toate drepturile. La „Paradis", zilele erau îngrozitor de lungi și Abel se distra spionîndu-i în secret. Copiii se duceau în pădure în grupuri mici : trăgeau în păsări cu praștia și le dărîmau cuiburile cu pietre. Abel îi urma la distanță avînd grijă să nu fie văzut. De fiecare dată cînd întorceau capul, se ascundea printre arbuștii de pe marginea drumului și, tot fugind și pitindu-se, îi însoțea de-a lungul traseului. Într-o zi se aventură prea mult. Copiii stăteau pe marginea unei bălți de lîngă pîrîu. Prinseseră niște broaște și se distrau umflîndu-le cu ajutorul unor paie în care suflau. Ascuns în spatele unei perdele de stuf, Abel înaintase foarte aproape de ei și urmărea, printr-o deschizătură, acest joc, cînd niște mîini îl apucară de umeri și-l împinseră pînă la marginea bălții. Abel, care nu auzise pe nimeni, nu avu timp să se apere. Un copil oacheș, cu fața brăzdată de ci-

catrici, îi pusese genunchiul în piept şi-l privea de sus, cu orgoliu.

— În sfîrşit !

Ca prin farmec, un mare număr de copii ieşiseră din stufăriş, goi ca viermii, cu trupul mînjit de noroi.

Unii din ei smulseseră nişte alge verzi ce creşteau în baltă şi le puseseră pe cap în chip de perucă.

Toţi scoteau strigăte de război şi Abel înţelese că, lăsîndu-l să înainteze, nu făcuseră altceva decît să-i întindă o cursă.

— Va să zică aşa, ne spionai, ai ?

Băiatul cu cicatrici pe obraz îl strîngea de gît atît de tare, încît abia mai putea să respire.

— N-ai să ne spui că n-o făceai dinadins... Te observăm de mai multe zile. Crezi că sîntem tîmpiţi ?

Aşezat pe pîntecul lui Abel, începu să-l lovească în coaste cu degetul arătător, aşa cum văzuse la interogatoriile poliţiştilor din filme.

Abel simţi cum îl podidesc lacrimile şi făcu un gest cu braţul.

— Dă-mi drumul, spuse.

Ceilalţi copii, vreo doisprezece-treisprezece, se apropiaseră şi ei şi-l observau cu ochi răutăcioşi.

Şeful slăbi strînsoarea mîinii şi prizonierul putu să se ridice.

— Ce naiba vrei de la noi ?

Abel se pregătea să răspundă, cînd unul din băieţi arătă cu degetul spre „Paradis“ şi spuse

ceva la urechea şefului. Cei doi copii schimbară cîteva cuvinte cu glas stins.

— E adevărat că locuieşti în casa de acolo? întrebă băiatul cu cicatrici pe obraz.

Abel încuviinţă din cap.

— Ce v-am spus! exclamă celălalt băiat. Tipul e un rebel şi-şi petrece vremea spionîndu-ne.

Urmă un strigăt general. Feţele copiilor se întoarseră spre cel care îl atacase primul pe Abel. Şeful scuipă pe jos şi-l privi drept în faţă pe prizonier.

— Ce vrei de la noi?

Abel ar fi vrut să le spună: „Vreau să fiu unul din voi, vreau să devin prietenul vostru", dar văzînd ochii lor duşmănoşi îşi dădu seama că nu poate declara asemenea lucru. În grabă găsi o scuză oarecare.

— Mătuşa mea m-a trimis să prind broaşte, spuse el cu multă siguranţă.

Timp de cîteva secunde, copiii părură descumpăniţi şi Abel crezu partida cîştigată.

— Pentru că eraţi aici, n-am vrut să vă deranjez.

Băiatul îi aruncă o privire aprinsă de mînie.

— Şi ieri, tot mătuşa te-a trimis să vînezi păsări?

Copiii aplaudară şi şeful îl apucă din nou de gît.

— Gata cu vorbăria! Spune cine te-a trimis să ne spionezi.

— Nimeni, răspunse Abel. V-am spus doar...

Dar ţipetele copiilor îi înăbuşiră cuvintele.

— Arde-i una bună, Arcaşule.
— Ia fă-l să urle puţin.
— Dă-i o lecţie blegului ăstuia.
Excitat de glasurile celor din bandă, Arcaşul îl strînse mai tare de gît.
— Hai, mărturiseşte, sau...
În acest moment, se petrecu ceva neaşteptat. Unul din copii puse mîna pe umărul Arcaşului şi-i porunci cu glas dur.
— Gata, dă-i drumul. E de-ajuns.
Abel întoarse capul să-şi privească protectorul care sosise în apărarea lui tocmai la timp. Era un băiat de aceeaşi vîrstă cu Arcaşul şi aproape tot atît de voinic ca şi el. Purta pantaloni lungi, suflecaţi pînă la jumătatea pulpei. Picioarele lui erau bine înfipte în pămînt.
Arcaşul slăbi treptat presiunea degetelor şi se întoarse spre cel care intervenise.
— Ce te-a apucat ? întrebă.
Celălalt, înainte de a răspunde, îşi înfundă amîndouă mîinile în buzunare.
— Am spus că ajunge. Dacă ai poftă să te baţi, fă-o cu mine, dar lasă-l pe băiatul ăsta în pace.
Stăteau faţă în faţă, gata să sară la bătaie, şi ceilalţi băieţi făcură cerc în jurul lor.
— Laşilor ! Sînteţi nişte curci plouate !
Era o provocare directă, dar Arcaşul nu părea dispus să-şi rişte titlul de şef, iar rivalul său n-avea nici pe atît poftă să se ia la bătaie. Se mărginiră să se privească drept în ochi şi, de comun acord, coborîră tonul.

— Îţi spun că tipul ăsta e spion, rosti Arcaşul. Dacă vrei să-l laşi să plece fără să vorbească, te priveşte. Vina va fi a ta, dacă se întîmplă ceva mai tîrziu.

— Aş, spuse celălalt, băiatul e prieten cu Martín şi nu ne-a făcut nici un rău. Nu văd de ce ne-am îndoi de el.

Soarele îi lumina toată faţa, dar pielea lui părea opacă. Copilul avea un păr negru şi buclat şi o figură de şarlatan, de pungaş. Dinţii erau albi şi ascuţiţi, iar sub linia delicată a sprîncenelor ochii străluceau ca ai unui animal sălbatic.

Înţelegînd că nu va avea loc vărsare de sînge, grupul se împrăştiase încet-încet şi copiii se întoarseră la baltă, unde camarazii lor continuau să umfle broaştele. Scurt timp după aceea, nu mai rămăseseră printre trestii decît Abel şi apărătorul lui. Abel îl văzu scoţînd din buzunar o pungă de piele pe care o goli în palmă.

— Fumezi ?

— Nu, mulţumesc.

— Sînt ierburi, explică. Asta-i tot ce se poate găsi pe aci.

Îşi aprinse ţigara cu o brichetă de campanie asemănătoare cu a lui Elósegui şi trase adînc fumul în piept.

— Te-a durut ?

Abel negă cu o mişcare a capului. Era plin de noroi şi se spălă în pîrîu fără să-şi ia ochii de la prietenul lui.

— Nu-i lua în seamă, spuse acesta. Sînt o bandă de golani, şi, după cele petrecute, vor în-

cerca prin toate mijloacele să te necăjească. Dacă or să te sîcîie din cale afară, nu şovăi să mă înştiinţezi.

Aceea a fost prima lor întîlnire şi de atunci, Pablo, băiatul, a devenit singurul şi cel mai bun prieten al lui Abel. În fiecare după-amiază, Pablo se ducea să-l caute pe Abel la „Paradis" şi se strecura ca o reptilă pînă aproape de terasă. Acolo, ghemuit între flori, imita de trei ori la rînd cîntecul cucului. Abel, care aştepta acest semnal cu nerăbdare, alerga în întîmpinarea lui cu multă bucurie. Coloritul nuanţat al peisajului, atmosfera clară a zilei, adierea inspirată a brizei, totul i se părea rodul prieteniei cu Pablo. El era centrul universului său şi lui îi datora totul. În zilele cînd nu venea să-l vadă, Abel era disperat. Nu întîrzie să-l pună la curent cu proiectele lui şi Pablo le împărtăşi de îndată: războiul, necesitatea de a fi util constituiau subiectul discuţiilor care, pentru Abel, reprezentau hrana lui.

Pablo era un băiat ingenios, fecund în soluţii de tot felul. Dansator, boxer, acrobat, bun călăreţ şi sprinten ca o maimuţă cînd era vorba să se caţere în copaci. Nimerea cuiburile vrăbiilor cu praştia de la o distanţă mai mare de treizeci de metri şi arunca cuţitele cu multă îndemînare. A trăi lîngă el însemna să pătrunzi într-o lume misterioasă, necunoscută. Instigat de el, Abel smulsese ţevile de plumb din garajul unde era adăpostită şareta. La o cotitură a labirintului, aprinseră un foc din coji de eucalipt şi puseră ţevile într-o tingire de aluminiu. Abel privea

uimit cum se topeşte plumbul, convins că asista la un miracol de alchimie : tingirea se umpluse cu un lichid strălucitor, asemănător cu mercurul, plumbul dispărînd fără urme. Pablo, între timp, tăia în lungime beţele de bambus pe care tocmai le adusese de lîngă pîrîu. Apoi, vărsă în aceste tipare conţinutul tingirii. După cîteva minute, plumbul se întărise şi Pablo întinse pe batista lui o duzină de mici bare de mărimea unui creion, pe care le tăie în bucăţi cu cuţitul.

Plumbul era materialul cel mai bun pentru tras cu praştia şi Pablo îşi strînse proiectilele într-un săculeţ tricotat. Chiar în ziua aceea, cu titlul de încercare, găuriseră cuiburile rîndunelelor de sub acoperişul garajului. Pablo era un ţintaş excelent şi-i destăinuia prietenului său secretele tragerii. După mai multe eşecuri, Abel strică în cele din urmă un cuib şi contemplă, plin de bucurie, ouşoarele sparte pe ciment. Doña Estanislaa îl învăţase să iubească păsările, tot aşa cum încercase să-i transmită dragostea pentru delicateţe şi rafinament, dar, în tovărăşia lui Pablo, nimic din ce spunea ea nu mai avea importanţă. Fiecare lucru are o parte bună şi una rea. Fiecărei virtuţi i se opune un viciu. Oglinzile reflectau imaginile răsturnate, deformate şi, pe negativele fotografiilor, albul devenea negru şi negrul alb. Aceeaşi poveste prezenta două versiuni şi el era liber să aleagă una din ele.

Acele exerciţii, prelungite timp de mai multe zile, trebuiau să constituie antrenamentul necesar pentru primirea lui în armată. Aşezaţi într-un luminiş din pădure, cei doi copii citeau comunica-

tele de război şi făceau planuri pentru ziua cînd vor fi mobilizaţi.

În legătură cu acest subiect izbucni o divergenţă de opinii, care fu cît pe ce să le zădărnicească planurile. Abel voia să fie pilot de aviaţie, în timp ce Pablo prefera marina. În cele din urmă au căzut de acord hotărînd să-şi facă serviciul militar pe un portavion. Seara, ori de cîte ori putea să asculte ştirile la radio, Abel se strecura pînă la şcoală şi imita la rîndul lui cîntecul cucului. Spunea : „Belchite a căzut în mîinile republicanilor", sau „Naţionaliştii au ajuns pînă la Castellón." La gîndul că războiul se apropia de ei, îşi închipuiau că sînt pe jumătate soldaţi şi nu mai puteau de bucurie.

Lui Abel îi venise ideea să profite de prietenia cu Elósegui pentru a fura două muschete de la baterie.

— Important este să ştii unde le păstrează şi cine e soldatul de gardă. Dacă e Martín, nu-i nici un pericol.

În fiecare zi se ducea pînă la şosea să vorbească cu Elósegui la întoarcere şi, după aceea, cînd se întîlnea cu prietenul său, îl înştiinţa de progresul realizat. Tocmai primise prin poştă un tratat de „Tactică militară" şi amîndoi devorau cartea pagină după pagină.

— În ziua cînd vom pleca împreună la război... spunea mereu Abel.

Vedea ziua aceea încă departe, tulbure, dar prietenul lui îi dădea mereu alte motive de speranţă.

— Ieri, am văzut nişte fotografii într-o revistă, explica. Cîmpul era plin de gropi de obuze şi o mînă tăiată, înnegrită de pulbere, atîrna în sîrma ghimpată.

Uneori, Pablo avea idei ciudate pe care Abel le asculta cu răsuflarea tăiată. Era convins că bărbatul, ca să devină matur, trebuie să omoare cel puţin un om. Cu patru ani în urmă, în timpul mişcărilor muncitoreşti, autorităţile trăseseră într-un grup de muncitori şi, pentru prima oară, Pablo cunoscuse emoţia de a vedea curgînd sînge. Aproape de casa lui, un bărbat tînăr îmbrăcat sărăcăcios zăcea cu un glonte în cap. O femeie între două vîrste îngenunchease lîngă cadavru şi-i acoperea faţa cu sărutări şi lacrimi. Oameni posomorîţi, cu pumnii strînşi, priveau acest spectacol şi ameninţau cu glas stins :

— Asasinilor, va veni ziua cînd o să ne plătiţi totul. O să vedeţi atunci dacă sîntem sau nu bărbaţi.

Pablo ţinea minte chipul celui care spusese aceste cuvinte. Era un uriaş bărbos, lat în spete, strîmt în şolduri, pe care camarazii lui îl porecliseră Catîrul. Copilul se uitase îndelung la haina lui de piele, la pantalonii lui albaştri de salopetă şi la cizmele de cauciuc ce-i ajungeau pînă la jumătatea piciorului. Ăsta da bărbat. Era un bărbat adevărat, care n-ar şovăi să omoare pe cineva care i-ar sta în cale. Pablo îl privea plin de admiraţie, dorind să-i semene. „Cînd o să fiu mare, se gîndea el, o să am şi eu doi metri înălţime şi am să las barba să-mi crească.

O să am un revolver în buzunarul hainei şi am să trag în duşmani."

În timp ce femeia plîngea în hohote, agăţată de cadavrul tînărului, Pablo se apropiase de uriaş şi-l trase de mînecă făcînd un gest impulsiv.

— Şi eu am să ucid, spuse, şi-o să vă urmez peste tot.

Catîrul începuse să rîdă şi-l mîngîie pe cap.

— Aşteaptă, băieţaşule, aşteaptă, îl sfătui, eşti încă prea mic şi nu poţi să omori pe nimeni. Dar va veni ziua, cînd, întocmai cum vei dori o femeie şi nimeni n-o să te poată opri, tot aşa ai să simţi şi nevoia de-a răzbuna ceva asemănător şi atunci ai să omori pe cel care te va jigni.

Trecuseră de atunci patru ani, dar aceste cuvinte se întipăriseră în memoria lui cu litere de foc. Va veni ziua cînd sîngele o să clocotească în el şi Pablo Márquez va deveni om în toată firea ; moartea va înflori încetul cu încetul devenind ceva palpabil. Cu revolverul în mînă, va ieşi pe stradă şi va omorî. Apoi, Pablo Márquez va intra definitiv în rîndul bărbaţilor, după spusele Catîrului.

De atunci, perspectiva vieţii sale se schimbase complet. Pablo îi urmărea pe muncitori în timpul lucrului, fuma din tutunul lor, le împărtăşea planurile sale. Tatăl lui avea un revolver Astra pe noptieră şi, cînd lipsea, Pablo îl lua şi ieşea pe stradă. Ascunsă în buzunarul hainei, arma îi transmitea ceva din forţa ei şi-i dădea sentimentul că este, în virtutea unei metamorfoze magice, altă fiinţă. Aceste plimbări îl ameţeau de parcă ar fi băut şi-l împingeau la acte de sălbăticie.

Într-o seară, întorcîndu-se acasă, zdrobi pisica portăresei cu un bolovan din caldarîm. Urletul animalului o trezise pe stăpîna lui, care se repezi în patio strigînd și numindu-l asasin. Pentru prima oară, Pablo avu impresia că este bărbat.

Împreună cu alți camarazi formase Asociația crimei, al cărei statut îl țineau ascuns într-o statuie de ipsos a Sfintei Maria. Scopul asociației era să combată puterile binefăcătoare care apără viața copiilor. Datorită haosului din primele zile ale războiului, copiii din această asociație începuseră să fure și să jefuiască. Pe un teren din afara orașului, era un zid înalt de trei metri, în fața căruia milițienii îi împușcau pe prizonieri. Ore în șir cadavrele zăceau sub soarele dogoritor de august, printre grămezi de gunoaie putrezite, acoperite de nori de muște, în așteptarea rudelor care să-i recunoască și să-i îngroape în cavourile familiei. Pablo și prietenii lui se strecurau printre ei, acoperindu-și fețele în batiste mari, și cînd descopereau un mort părăsit îi furau tot de pe el. Apoi, prefăcîndu-se că plîng în continuare, părăseau locul pe furiș.

La începutul lunii decembrie, cînd naționaliștii au început bombardamentele, Pablo, întorcîndu-se într-o zi acasă, găsi un morman de ruine. Tatăl lui, mama lui, toată lumea murise. Fugi cuprins de panică. Un timp, hoinări prin cartierele muncitorești din jurul lui Guecho, pînă cînd un polițist îl prinse furînd de pe o tejghea din piață și-l arestă. Împreună cu un grup de copii orfani fu trimis apoi în Catalonia, trecînd prin Franța.

Acest neajuns, după cum îi explică prietenului său, îl făcuse bănuitor şi meditativ. Copiii de la şcoală formau acum o bandă asemănătoare cu cea pe care o conducea el anul trecut, dar acest joc nu-l mai atrăgea. Important era să participe la un război adevărat şi, pentru aceasta, trebuia să se pregătească. Abel îl privea cu un aer uimit. Scutură scrumul ţigării pe care o ţinuse între degete tot timpul cît povestise prietenului său şi spuse :

— Şi ce-i de făcut ?

— Să aşteptăm, răspunse Pablo, să ne pregătim şi să găsim bani. N-avem altă cale, dacă vrem să părăsim această blestemată vale şi să devenim bărbaţi.

Proprietatea surorilor Rossi se afla la jumătatea drumului dintre „Paradis“ şi şcoală. Abel şi Pablo se plimbau deseori prin împrejurimi şi, într-o zi cînd mergeau cufundaţi în lectura comunicatelor de război, se întîlniră pe neaşteptate cu cele două doamne.

Spre deosebire de doña Estanislaa, domnişoarele Rossi considerau foarte neplăcută izolarea în care trăiau şi, de îndată ce zăriră copiii, se grăbiră să-i poftească la ele.

— Dragă Abel... Ce faci aici ?... Veneai să ne vezi... Ce drăguţ din partea ta !

Amîndouă, îmbrăcate cu capoate lungi de percal, se aplecară să-l sărute. Pablo, la cîțiva pași în urmă, le privea cu un aer scîrbit.

— Și celălalt băiat?... E unul din prietenii tăi? Fermecător, într-adevăr fermecător... Aproape un bărbat...

Abel se temea de o explozie de furie din partea prietenului său, dar, spre marea lui surpriză, îl văzu zîmbind cu gura pînă la urechi. Îi oferise Lucíei mîna ca să urce povîrnișul și-o impresionă cu purtarea lui ca de la Versailles.

— Cum să nu, doamnă, cum să nu!

O gustare excelentă îi aștepta înăuntru. Servitoarea, după ce umpluse ceștile cu o infuzie de ceai aromată, le servi pe o tavă felii de pîine prăjită muiată în untdelemn. În acest timp, cele două surori vorbeau într-una fără să dea atenție mîncării.

Pablo le privea cu atenție prefăcută și încuviința din cap la tot ce spuneau ele. Apoi, profitînd de un moment cînd rămaseră singuri îl puse pe Abel la curent, în cîteva cuvinte, cu planul său.

— Privește, spuse el, cu jumătate glas, mult mai bune decît cele ale armatei.

Urmînd direcția degetului, Abel descoperi o vitrină plină cu articole de vînătoare. Două superbe carabine se încrucișau formînd un X. Se apropiară cu prudență, dar nu reușiră s-o deschidă: armătura era de fier și era închisă cu lacăt.

Chiar în acel moment, Ángela intră în sufragerie cu un pachet de dulciuri și copiii își în-

toarseră spre ea fețele speriate. Ducînd degetul arătător la buze, în semn de mare mister, le întinse cîteva tablete de ciocolată.

— Puneți-le în buzunare, șopti. Repede, ascundeți-le... Dacă află sora mea...

Schimbă cu ei o privire plină de înțeles și dragostea care se citea pe fețele lor o făcu să se simtă fericită.

Scena se repetă cîteva minute mai tîrziu, dar invers. Înainte de a intra în casă, Lucía se grăbise să-i prevină că sora ei nu auzea prea bine, deci puteau rîde ușor de ea pe la spate. Cînd Lucía se întoarse din oficiu, venea cu o cutie de biscuiți și-i privi pe copii cu coada ochiului.

— V-aș da cu plăcere cîțiva, dar sînt și ai sorei mele.

Apoi, ridicînd glasul, întrebase :

— Îmi dai voie să dau niște biscuiți copiilor ? Doar cîțiva, nu-ți fie teamă...

Ángela mîrîi ceva și consimți dînd din cap.

— O, dacă vrei poți să-i dai pe toți... din partea mea...

Restul serii fu foarte animat și cînd se lăsă noaptea hotărîră să se întîlnească din nou a doua zi. La plecare, Pablo le îmbrățișă pe cele două domnișoare bătrîne și, din ochi, îi făcu semn lui Abel să facă același lucru. Așa cum bănuiseră, efectul acestor îmbrățișări a fost nemaipomenit și, de pe drum, le văzură pe cele două femei care își luau rămas bun fluturîndu-și batistele.

— Îţi dai seama? spuse Pablo. Le avem pe amîndouă în buzunar.

Ochii lui de felină străluceau de parcă ar fi fost plini de lacrimi şi, coborînd pe potecă, începu să sară de bucurie.

— O să reuşim, Abel, o să reuşim!

Luna îi făcea să creadă că locuiesc într-o ţară fantastică şi alergară pe cîmp cîntînd cît îi ţinea gura. Abel înţelegea toată amploarea planului şi i se părea că-i crescuseră aripi la picioare: va pilota un avion, va coborî în picaj...

— Da, o să izbutim.

Era prima vizită pe care o făceau celor două domnişoare bătrîne, dar începînd din ziua aceea s-au dus regulat la ele. Uneori, întîlneau acolo şi pe un artilerist de la baterie, cu numele de Jordi, care înghiţea cu lăcomie tot ce-i cădea în mînă. Abel îl cunoştea pentru că îl însoţea pe Elósegui deseori cînd se ducea să ia sacii intendenţei şi, într-una din călătoriile sale, Martín îi spusese povestea lui.

Familia lui Jordi avea la Olot un magazin de icoane, închis din cauza războiului, şi al cărui unic moştenitor era Jordi. După primul an de război, avusese nenorocirea să fie rănit în burtă, din care pricină deveni neputincios în căsnicie. Acest accident îi crease în ochii celor două surori un prestigiu orbitor. Lucía şi Ángela îl considerau o fiinţă excepţională „cu mult deasupra vulgarităţii şi murdăriei celorlalţi oameni", şi-l lăudau în absenţă, pomenind de cinstea şi puritatea lui.

Adunaţi toţi cinci, vorbeau fără să obosească, schimbînd subiectul pe măsură ce surorilor Rossi le veneau idei noi. Gustările, copioase chiar şi în acele vremuri de sărăcie, contribuiau la coeziunea grupului.

Pablo vorbea deseori şi povestea întîmplări născocite care le făceau să moară de rîs. Cu ochii plini de lacrimi, Lucía şi Ángela strigau : „Bravo ! Bravo !“ şi-l recompensau prin drăgălăşenii sporite.

Dar, în locul acestor întruniri, copiii preferau zilele cînd Lucía le dădea cheia de la scară şi-i lăsa să umble nestingheriţi de nimeni prin pod. Deşi acest pod era mai mic decît cel de la „Paradis“, Abel îl considera mai interesant. Se compunea dintr-o singură încăpere care, prin dimensiunea şi numărul obiectelor conţinute, te ducea cu gîndul la un magazin. De fiecare parte, patru imense grinzi vopsite în verde se îndreptau spre centru, de unde, paralel cu înclinarea acoperişului, coborau pînă aproape de podea.

După cele povestite de Ángela, încăperea fusese, cu mulţi ani înainte, a unui băiat nebun, numit Mino. Mama lui, o contesă italiană divorţată de patru ori, închiriase proprietatea pentru a-l ţine închis între aceşti patru pereţi. Băiatului îi plăcea mult muzica şi mama îi făcea cadou numeroase instrumente, pe care el le distrugea în crizele lui de nebunie. Plini de respect, Abel şi Pablo priveau talmeş-balmeşul de corzi, viorile sparte şi pline de praf, ghitarele spintecate : nimic nu scăpase acceselor lui de furie.

Într-un colț se afla un aparat foarte ciudat, pe care Ángela îl numea eterofon. Era format dintr-un disc de metal ciuruit de găuri care, dacă îl învîrteai ușor cu un bețișor, cînta o melodie veche.

— „Carnavalul din Veneția“, exclamă Abel. O auzise pe mama lui cîntînd această bucată de nenumărate ori la pianolă și, ascultînd-o din nou, după atîta timp, i se păru că regăsește o părticică din viața lui pe care aproape o uitase. Într-unul din sertarele unui scrin au găsit o cutie de muzică din lemn lăcuit. Cînd au deschis-o, au auzit cîteva acorduri ale imnului italian ce părea cîntat de un ansamblu de clopoței delicați. Spre marea surpriză a lui Abel, Pablo trînti violent capacul cu mîna.

— Pfui ! exclamă. E imnul fascist.

Abel nu se despărțea niciodată de prietenul lui și acceptă țigara pe care acesta i-o oferea. Lumina zilei scăzuse și au trebuit să aprindă pe cea din casă. Unicul bec, acoperit de un abajur de porțelan în formă de pălărie chinezească, filtra o lumină lăptoasă, liniștitoare. Lumea ireală din pod părea să dobîndească atunci o viață proprie și, conduși de un impuls mai tare decît ei, cei doi copii se apucară de mînă.

Doreau să rămînă acolo și totuși le era frică. Pe obloanele interioare ale ferestrelor cu zăbrele erau scene din Adorarea Magilor și, tot trecîndu-și țigara pe rînd, Abel îi explica lui Pablo cu glas stins motivul pentru care nu-i iubea pe acești regi. Se întîmplase anul trecut la Crăciun, în perioada cea mai friguroasă a iernii.

Bunica lui era atunci pe moarte și el rătăcea toată ziua prin casă fără să facă nimic. Îi veni atunci ideea să le scrie magilor o scrisoare foarte lungă în care să le ceară jucării, haine și alimente. Unchii lui erau prea ocupați pentru a se ocupa de el și s-a dus singur cu scrisoarea la cutie.

Pînă atunci fusese un copil bogat, obișnuit să primească tot ce dorea, astfel încît se întoarse acasă cîntînd, plin de-o încredere liniștită în viitor. Dar, în anul acela, magii nu i-au dat nici o atenție. Pantofii, pe care îi pusese lîngă geam, i-a găsit a doua zi dimineața îmbibați de ploaie și fără nici un dar înăuntru.

Îi vorbea lui Pablo ca sie însuși, uimit de faptul că prezența lui îi devenise atît de necesară: „În ziua aceea, încheie, am înțeles că nici magii nici sfinții nu existau, deoarece mă părăseau în momentele grele". Și prietenul lui subliniase această declarație cu o mișcare energică din cap.

Înainte de a coborî, Pablo își umplu buzunarele cu obiecte împrăștiate prin pod și-l îndemnă pe Abel să facă la fel.

— Ia, profită. Nimeni n-o să observe.

Era pentru prima oară că Abel fura și simți în obraji un fior de rușine. Dar, observînd gesturile lui Pablo cînd își îndesa buzunarele cu obiectele ce-l interesau mai mult, înțelese deodată că era o încercare prin care trebuia să treacă.

Adevărații bărbați călcau în picioare legile stabilite pentru cei slabi și mergeau pînă la

crimă dacă era nevoie. Trăiau într-o epocă de violențe și de războaie, și cel care nu era călău risca să devină victimă.

După exemplul lui Pablo, băgă în buzunar un binoclu de teatru și un sul de panglică de mătase. Totul putea să valoreze ceva în clipa cînd aveau să rămînă singuri, pe picioarele lor, și cu cît strîngeau mai mult cu atît se măreau șansele lor de reușită.

Carabinele din salon continuau să fie obiectivul lor principal. Pablo îl sfătuia pe prietenul lui să aibă puțină răbdare. Fixaseră ca ultim termen prima zi a anului, cînd vor părăsi neîntîrziat valea, și Abel își luase obiceiul să noteze pe calendarul din odaia lui numărul zilelor ce-l despărțeau de plecarea lui pe front. Uneori, pe caietul de teme, făcea socoteala orelor și, o dată, se distră chiar calculînd minutele.

Îi încredință lui Pablo spre păstrare toate obiectele pe care le fura de la cele două surori și cele luate în număr mare de la „Paradis". În ziua plecării, Pablo urma să le vîndă în sat pentru a obține bani gheață. Fiind cu neputință să le ascundă la școală, hotărîră să le ducă la moara veche, ale cărei ruine le cunoșteau pînă în cele mai ascunse cotloane.

În comparație cu toate acestea, neplăcerile provocate de cele două bătrîne erau lipsite de importanță. În fiecare zi mîngîiau dezgustătoarele pisici ale Lucíei, deși în sinea lor doreau din tot sufletul să le ciuruie cu gloanțele. Cei doi cotoi erau plini de purici și, într-o zi, cînd

îi spusese Ángelei, Abel trebui să accepte teoria ei, şi anume că el, mîngîindu-i, le dăduse purici, deoarece pînă atunci fuseseră foarte curaţi şi nu avuseseră niciodată nici un fel de asemenea paraziţi. Ascultînd această învinuire, Abel simţi că-l cuprinde furia, dar, dintr-o singură privire, Pablo îl făcu să înţeleagă că nu se putea discuta în mod logic cu aceste bătrîne. De aceea, se plînse cu umilinţă de stîngăcia lui promiţînd că în viitor se va spăla mai bine.

Alteori, se întîmpla ca una din cele două surori, geloasă pe prietenia lui Abel pentru cealaltă, să-l întrebe despre ea şi lui îi trebuia multă diplomaţie ca să evite asemenea situaţii.

— Am observat că stai mult de vorbă cu sora mea, spunea. Probabil că-ţi spune tot ce gîndeşte. Eşti confidentul ei, sînt sigură... Spune-mi, nu-ţi vorbeşte uneori despre mine ?

Abel îşi dădea seama imediat unde voia să ajungă.

— Despre dumneavoastră ? Nu-mi amintesc. Nu cred.

— Prostule ! Nu te întreb dacă vorbeşte mult despre mine, dar cîte o frază pe ici, pe colo... Ştiu eu... insinuări, subînţelesuri, lucruri altfel spuse.

— Altfel spuse ?

— Da, aluzii. Nu-ţi spune nimic ?

Abel se prefăcea foarte mirat.

— Nu.

— De exemplu... că sînt proastă sau că am un caracter urît.

— După cîte îmi amintesc, nu.

— Minţi, Abel. Îţi citesc în ochi.

Dar copilul lăsa capul în jos şi îşi contempla vîrful sandalelor.

— Vezi ? Pariez că n-ai jura pe memoria mamei tale.

— Jur, spunea Abel.

— Minţi. Tu ştii foarte bine că spui o minciună. Ceea ce-ţi povesteşte este atît de îngrozitor încît trebuie să-mi ascunzi ?

Abel nu spunea nimic şi femeia îşi apropia de el faţa zbîrcită.

— Un jurămînt fals este un păcat. Ştii asta, nu-i aşa ? Cred că ai învăţat la şcoală. Atunci, nu ştiu cum poţi trăi cu conştiinţa împăcată... Dacă te-ar auzi mama... Ascultă-mă. Vreau să fac din tine un om de onoare. Un om cinstit nu minte niciodată. Doar golanii de pe stradă fac asta... Îmi promiţi să spui adevărul ?

— Da.

— Bine. Aşa-mi place. Ştiam eu că mă iubeşti puţin. Atunci, spune-mi. Nu tot, nu... Doar puţin... Ce vrei tu.

— Dar ce vreţi să vă spun ?

— Ce memorie, Doamne Dumnezeule ! Despre cine vorbim dacă nu despre sora mea ?

— Dar dacă nu-mi spune nimic...

În cele din urmă femeia, descurajată, renunţa să mai afle şi se îndepărta bombănind.

În acea toamnă ploioasă şi tristă, continuă să frecventeze cu regularitate, în tovărăşia lui Pablo, casa celor două surori. Prada ascunsă la moară creştea puţin cîte puţin şi, în curînd, au fost nevoiţi să găsească altă ascunzătoare. În fie-

care seară după ce părăseau casa, coborau în vale și ridicau piatra ce ascundea comoara. Lucrurile furate în timpul zilei se adăugau celor existente acolo, constituind un fel de promisiune reînnoită a evadării lor viitoare. Apoi își luau rămas bun, în poziția de drepți, salutîndu-se ca doi soldați, și Abel urca poteca ce ducea la „Paradis" fluierînd fericit. Ziua se sfîrșea pentru el cînd se despărțea de prietenul lui și, ajungînd în odaia sa, se grăbea să smulgă fila calendarului ce atîrna deasupra patului.

Profesoarei i se întîmpla ceva ciudat. Sprintenă și veselă din fire, caracterul și înfățișarea ei suferiseră mari schimbări de la începutul toamnei. Trăsăturile feței îi căzuseră, flasce, buzele îi erau țepene și uscate. Se întîmpla adeseori ca în mijlocul unei explicații să se oprească pentru a asculta parcă un glas lăuntric : privirea ei devenea stinsă și puțină spumă îi apărea la colțul buzelor.

Copiii făceau mii de supoziții și începeau să-i arunce priviri bănuitoare. Patruzeci de perechi de ochi priveau în fiecare dimineață cum îi creștea vizibil pîntecul. Era ceva nefiresc și simțeau lucrul acesta de la distanță. Noaptea, după stingere, capetele lor se iveau ca niște șopîrle viclene de sub pături : era ora misterului și istorioarele se povesteau în șoaptă. Versiuni : o tumoare, o indigestie, un înger, un copil. Dădeau

vina pe Elósegui, ale cărui relaţii cu Dora nu mai erau un secret pentru nimeni.

În timpul plimbărilor lor autumnale, Abel şi Pablo se întîlniseră deseori cu profesoara. Îmbrăcată într-o salopetă de mecanic, Dora se plimba mereu cufundată în gînduri, cu un aer absent. Într-o zi, după Ziua Morţilor, se apropie de ei şi le ceru voie să-i însoţească. Elósegui era atunci permutat între Palamós şi Gerona şi nu venea s-o vadă decît o dată pe săptămînă. De aceea, în celelalte zile, se plimba singură, în orele ei libere.

În ziua aceea, aproape de trestiile din apropierea pîrîului, Dora şi copiii discutaseră timp îndelungat despre război cu paznicul Quintana. Dora era foarte pesimistă în privinţa consecinţelor pe care le-ar fi putut avea războiul dacă se prelungea şi se arătă partizana încetării imediate a ostilităţilor. „Oamenii, spuse ea, au obosit să lupte şi doresc să trăiască mai liniştiţi. Războiul a fost util în sensul că ne-a ajutat să ne cunoaştem pe noi înşine şi, în oarecare măsură, să ne purificăm, dar acum nu mai trebuie să continue. Toată lumea, bărbaţi şi femei, ar trebui să se întoarcă acasă şi să muncească. Ţara are nevoie de oameni tineri şi harnici, şi va fi necesar un mare efort pentru ca totul să meargă ca înainte."

Quintana, din punctul lui de vedere, era şi mai pesimist. Spunea că tineretul crescuse într-o atmosferă sîngeroasă, de revoltă, şi că va fi foarte greu să devină nişte buni cetăţeni. Apoi profesoara făcu aluzie, cu multă duritate, la cei

pentru care războiul reprezentase un alibiu și, cu toate că nu menționase pe nimeni, cei doi copii au înțeles că se referea la Elósegui.

Pe măsură ce lunile treceau, vechea lor iubire se schimbase foarte mult : Martín nu se gîndea decît să trăiască clipa prezentă, în timp ce Dora făcea planuri pe timp îndelungat. Prevedea că războiul se va termina foarte curînd și se supăra văzîndu-l pe Elósegui că refuză cu încăpățînare să accepte faptul acesta, ca și consumat. Singură în timpul săptămînii, cu copilul pe care-l simțea dezvoltîndu-se în ea, făcea planuri pentru ziua cînd se va întoarce Martín. Voia să-l audă vorbind despre viața lor viitoare, despre meseria lui după ce-și va termina studiile. Uneori, dînd frîu liber imaginației, repeta în minte conversații născocite, în care Martín, întreprinzător și hotărît, îi expunea planurile pentru ziua cînd se vor întoarce la Rioja. El va fi avocat și ea secretara lui : vor lucra ca doi prieteni și vor înfrunta viața cu capul sus.

Dar Martín nu știa să se exprime în cuvinte. Voia să se întoarcă în vale ca s-o îmbrățișeze, ca să-și liniștească dorința aprinsă. În loc să-i vorbească, o îmbrățișa puternic și, de fiecare dată cînd deschidea gura ca să spună ceva, o acoperea de sărutări pasionate. Nu, Martín era incorigibil ; n-o iubea și nici nu era capabil să iubească pe cineva ; pe islaz, lîngă izvor, se gîndea doar s-o țină în brațe, dar ar fi putut foarte bine să facă același lucru cu oricare altă femeie. Această idee i se înfipsese în minte puțin cîte puțin ca un pumnal și, într-o zi, sfîrși prin

a i-o mărturisi lui Elósegui. Martín zîmbi fără să-i dea importanţă („subtilităţi feminine“) şi Dora se dărui cu laşitate mîngîierilor lui, avînd convingerea intimă a eşecului ei.

O săptămînă mai tîrziu, profesoara îi însoţi pe cei doi copii la plajă. Era o zi cenuşie ca plumbul şi lumina crudă o îmbătrînea. În timp ce vorbea, copiii priveau orizontul încărcat de nori negri. Apele erau întunecate, solzoase, acoperite de bale murdare. Valurile înaintau spre stînci, împinse parcă de o turmă de morse, a căror blană se ivea uneori printre vîrtejurile de spumă. Din cînd în cînd, un val mai înalt decît celelalte schiţa cîte o siluetă cu barbă, spinarea unui peşte enorm. Copiii încetau atunci să asculte cuvintele ei pentru a urmări formele capricioase ale crestelor. Vîntul împingea spre ei o volbură de picături microscopice : lîngă ei, tulpinile veştejite ale unei tufe de grozamă se agitau într-un dans sălbatic ; pescăruşii se roteau nebuneşte deasupra capetelor şi, chiar în clipa cînd Dora începu să vorbească despre ea, se năpustiră spre stăvilar într-un zbor năvalnic.

— Motivul pentru care am intrat în învăţămînt, spuse, a fost o discuţie cu unchii mei, în legătură cu educaţia pe care mi-o dădeau. Mama mea, de cînd eram mică, trăia cu alt bărbat, şi tatăl murise înainte de a împlini eu opt ani, astfel încît, locuind din ziua aceea în casa unchiului meu, i-am considerat în cele din urmă, pe el şi pe mătuşa mea, drept noii mei părinţi. Mi-am petrecut copilăria la proprietatea lor din provincia Toledo şi acolo mi-am dat seama că

nu aveam acelaşi sînge cu ei şi că, în ciuda tuturor eforturilor şi a voinţei lor de a mă asimila, voi continua pînă la sfîrşitul zilelor mele să aparţin altei lumi.

Se trăia, în acea proprietate, ca acum două sute de ani, cînd străbunii mei îndepărtaţi s-au stabilit în regiune : unchii mei duceau o viaţă comodă din cultivarea grîului şi doi din cei patru veri ai mei făceau, la Madrid, studii universitare. Aş fi putut învăţa şi eu o dată cu ei, aşa cum a făcut verişoara mea Rosario, dar, de mic copil, am avut o adevărată oroare pentru învăţătură şi ceea ce unchiul meu numea „stricăciunea din sîngele meu“ mă împingea spre alt fel de viaţă.

Casa mare în care locuiam semăna, pe dinafară, cu o cazarmă şi cu o mînăstire. Era imensă, pătrată şi neprimitoare : nici o pasăre nu venea să-şi facă acolo cuib. În concordanţă cu faţada, interiorul era de asemeni sever şi înăbuşitor. Erau în casă nişte statuete oribile, cîteva portrete şi tablouri care, şi astăzi chiar, coborînd de pe console şi din rame, mă urmăresc uneori în somn. Patru generaţii de mătuşi nemăritate suferiseră şi îmbătrîniseră între zidurile acelea şi toată casa părea impregnată de mirosul lor, de dorinţele lor nerealizate, de frumuseţea şi de speranţele lor veştejite.

Îmi dădusem seama, încă de foarte tînără, cît de îngrozitor ar fi să trăiesc în acea atmosferă, să cresc şi să mor în ea. Cînd am ajuns în casa aceea, mi-au dat o cameră ; acolo trebuia să dorm tot restul zilelor mele, în faţa unui peisaj

format dintr-un calendar şi o icoană, cu mîinile încrucişate pe piept şi ochii ridicaţi spre cer. Să fiu doar un nume în genealogia familiei, un nume pe care să-l cerceteze noile generaţii cu o curiozitate de arheolog. Să sfîrşesc ca oricare din mătuşile mele, îmbrăcată în negru, şi să rămîn închisă în casă ca să confecţionez haine pentru sfinţi.

Îmi închipuiam viaţa mea în interiorul proprietăţii. Încetul cu încetul, mă gîndeam, am să iau obiceiurile familiei. Mă uitam la verişoarele mele şi le vedeam bătrîne, îmbrăcate în negru, tîrîndu-şi papucii prin casă şi vorbind printre dinţi. La început, dorisem să fac planuri împreună cu ele, dar nimic din ce le spuneam nu părea să le intereseze. Mă ascultau cu amabilitate, uşor scandalizate, şi-şi continuau viaţa lor obişnuită.

Acum doi ani, în luna iulie, toată lumea aceea se prăbuşi ca un castel din cărţi de joc. De cîteva zile, ştirile deveneau din ce în ce mai alarmante. Se zvonea că în curînd se va da foc bisericilor şi palatelor, că poporul era înarmat şi nemulţumirea domnea în armată. Eu aveam atunci douăzeci şi trei de ani şi noi, fetele tinere, nu eram primite în „consiliul de familie". Din încăperea vecină, cu urechea lipită de uşă, urmăream conversaţia lor, planurile lor, despre care nu păstrez decît o amintire tulbure şi fragmentară.

În acea epocă a anului, muncitorii agricoli secerau şi în fiecare zi ieşeam la geam să-i văd trecînd. Erau bărbaţi de vîrstă nedefinită, pur-

tînd pălării de paie cu boruri largi, cămăşi decolorate de soare, pantaloni peticiţi şi suflecaţi pînă la genunchi. În timpul verii, îi vedeam dormind pe arie, în aer liber, înfăşuraţi într-o pătură. Visau cu glas tare la logodnicele lor, la nevestele şi la copiii lor. Nu i-am văzut niciodată veseli sau optimişti. Cu coasa pe umăr, siluetele lor încovoiate, arse de soare, se împrăştiau în evantai. Semănau cu un stol de păsări funebre.

Păreau şi ei la curent cu ceea ce se întîmpla şi, în timpul nopţii, se adunau sub un bec, în jurul căruia se învîrteau huhurezi şi fluturi de noapte, ca nişte sateliţi în jurul unui astru. Îi înştiinţaseră oamenii din sat şi eu îi vedeam mîncînd cu degetele mîncarea lor sărăcăcioasă. Nu exprimau nici nelinişte nici entuziasm.

În noaptea de 19, nimeni n-a dormit în casa aceea şi eu mai puţin ca oricine. Stăteam în pat, pe jumătate goală, agitîndu-mă de căldură, de nerăbdare, şi pîndită de nori de ţînţari ce se năpusteau asupra musticarului. În odaia vecină, le-am auzit pe verişoarele mele vorbind în şoaptă şi lumina becului aprins pe arie reuşi să-mi alunge somnul complet. Muncitorii stăteau tot acolo, ghemuiţi, nemişcaţi, cu o pătură pe umeri şi pălăria înfundată pînă la sprîncene.

În timp ce Dora vorbea, norii deveniseră ameninţători. În faţa lor, cerul avea pe alocuri o nuanţă acidă şi albă : semăna cu un perete prăfuit şi spălat cu furtunul, pe care dîrele de apă, amestecate cu norii, curgeau pînă la orizont estompat şi nedeslușit. Dora contempla peisajul

cu un aer preocupat, apoi, ca împinsă de o forță spectrală, continuă :

— Zorile se iveau azurii și roze, deasupra cîmpului, și muncitorii erau tot acolo, ca adormiți. Un cîine scheletic străbătea aria dînd din coadă, dar nimeni nu-i dădea importanță. Auzeam din nou murmurul glasurilor în dormitorul unchilor mei. Păreau că discută în șoaptă și-mi amintesc că tremuram din cap pînă în picioare. În lumina zilei becul era inutil și, din adăpostul meu, l-am văzut pălind încetul cu încetul, fără ca vreunul din muncitori să-l stingă. Niciodată n-am mai văzut un revărsat de zori ca acela. Fără să știu de ce, aveam impresia că mă aflu într-un loc străin. Deși soarele ce pătrundea prin fereastra întredeschisă lumina slab obiectele, înlocuiam detaliile pe care nu le distingeam încă cu clișee ale memoriei mele : petele întunecate din colț, cromolitografia atîrnată pe peretele din față, un calendar-reclamă albastru. Mi se părea că totul încremenise, ca în așteptarea unui fotograf.

În sfîrșit, cînd deveni evident că muncitorii nu vor ieși la muncă, unchiul meu coborî pe scara de piatră cu pantofii lui împodobiți cu ținte și pașii lui răsunau ca niște lovituri de ciocan în casa goală. L-am văzut ieșind, foarte drept în costumul lui de lucru, și-mi amintesc că mi s-a strîns inima de frică.

Ceea ce s-a întîmplat mi se pare și astăzi aproape de necrezut. Unchiul meu, oprit în mijlocul ariei, și-a dus mîinile la piept : „Asasini-

lor !" strigă el. Apoi, încet, se prăbuşi încercînd să mai spună ceva ce buzele nu puteau articula. Acest trup, de care îmi fusese atît de teamă, se zvîrcolea pe pămînt şi oamenii îl contemplau fără să spună un cuvînt.

Stăteam rezemată cu coatele pe pervazul ferestrei şi tot nu înţelegeam. În odaia de alături am auzit atunci un strigăt îngrozitor ; o patrulă de oameni înarmaţi, pe care nu-i văzusem de la început, intraseră în casă şi, fără să spună un cuvînt, îi omorîră pe toţi verii mei unul după altul. Mie nu-mi făcură nici un rău, şi nici celorlalte femei, mătuşa şi verişoarele mele. Le-am văzut pe nenorocitele astea ghemuindu-se unele în braţele celorlalte, descompuse, aproape nebune, şi mă cuprinse deodată, cu o violenţă neaşteptată, dorinţa de a fugi.

Am deschis dulapul, mi-am luat geamantanul şi am coborît pe arie. Mătuşa mea era acolo, îmbrăţişînd cadavrul, şi nici măcar nu s-a uitat la mine cînd i-am spus că plec. Bărbaţii, cînd am trecut printre ei, nici măcar nu s-au dat la o parte. Fugeam pe cîmp sub soarele dogoritor de iulie, de parcă m-ar fi împins aerul de la spate. Încă de cînd eram mică credeam că sînt sortită să fac ceva util, dar niciodată pînă atunci nu mă gîndisem în ce fel anume voi fi folositoare. Ştiam că la Madrid era nevoie de infirmiere şi m-am dus acolo să-mi încerc norocul.

Era în primele luni ale războiului şi oraşul era plin de tot felul de oameni. O omenire frenetică străbătea pieţele şi străzile. Execuţiile, morţile, arestările erau la ordinea zilei şi, la colţul

străzilor, copiii vindeau cu neruşinare trecătorilor obiectele pe care le furaseră. Singurul lucru ce mă linişteа era ideea că în interiorul acestui viespar îmi va fi cu neputinţă să am o existenţă personală, oricare ar fi ea. Atmosfera de spaimă pe care o respira oraşul mă fascina şi mă atrăgea. Acolo, în timpul acestor cîteva luni, am învăţat să mă cunosc. În loc să caut reculegerea, preferam aglomeraţiile unde individualitatea mea se dizolva ca o picătură de apă în mare. Purtam un taior aproape bărbătesc şi nu-mi păsa de ţinută. Era foarte plăcut să hoinăresc aşa, fără să fac nimic, pe străzile secerate de artilerie, simţind la fiecare pas ameninţarea morţii.

Se opri şi privi cerul cuprinsă de teamă : ploaia părea gata să se dezlănţuie şi ea povesti mai repede, făcînd un efort disperat ca s-o ia înaintea furtunii.

— Eram pe vremea aceea, din cauza foamei, o fată năucă şi bolnăvicioasă. Într-o zi, pe la mijlocul lui decembrie, am ieşit pe stradă cu o idee fixă. Îmi amintesc că ploua torenţial şi n-aveam impermeabil. Mergeam repede şi fără ţintă. Deodată, ajungînd aproape de grilajul Retiro-ului, m-am oprit în faţa unui afiş al cărui desen îmi atrase atenţia, nu ştiu de ce : acest desen reprezenta un copil durduliu şi roz care întindea cu lăcomie mîinile spre o infirmieră. Dedesubt era scris : „A proteja copilăria este cea mai sfîntă datorie a unui cetăţean. Femei, Crucea-Roşie vă aşteaptă !“

Ploaia şiroia pe trupul meu şi mi se îmbibau de apă zdrenţele cu care eram îmbrăcată, dar

stăteam locului, ca paralizată. Brusc, am înțeles că vacanța mea a durat prea mult. Am renunțat la egoismul meu și nu mai doream decît un singur lucru: să fiu utilă, să ajut la ceva. În aceeași zi, după-amiaza, m-am dus la Centrul de Ajutor și m-am înscris ca voluntară...

O rafală de vînt mai puternică decît cele de dinainte îi tăie fraza în două. Pescărușii înnebuniți le zburau deasupra capetelor și un fior de panică încreți suprafața înspumată a mării.

— Ploaia, ploaia, strigă Abel.

Fugiseră pînă la baraca părăsită, pe care soldații o folosiseră de mult ca depozit, și un fulger mînios ilumină peisajul cu strălucirea lui teribilă de magneziu. În fața lor, trestiile își agitau coamele despletite și picăturile cădeau ca fructele coapte în băltoacele de curînd formate.

Înaintară orbiți spre adăpost și abia acolo și-au dat seama că profesoara nu mai era cu ei. Dora rămăsese în urmă, la jumătatea drumului, și cînd s-au întors, ea le-a făcut semn cu mîna.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, bolborosi, absolut nimic.

Cu stîngăcie au întins-o pe un pat de frunze. Profesoara era descompusă la față și se ținea de pîntec cu ambele mîini. Se uita la ei cu o privire inexpresivă și-și mușca buzele pînă la sînge.

— Aveți ceva, domnișoară ? Spuneți, ce aveți ?

Dora se zvîrcolea în liniște și părea că nu-i aude. Se uita doar la ei cu aceeași privire și, din cînd în cînd, își trecea mîna peste rochie.

— Nu-i nimic, spunea. Lucruri care se întîmplă femeilor. Nu mă simt prea bine şi am nevoie de puţină odihnă.

Şi, fără să dea importanţă protestelor lor, le porunci să plece.

A doua zi, în ajunul Anului Nou, profesoara îşi făcu geamantanul şi părăsi şcoala fără să-şi ia rămas bun de la nimeni. După cină, avusese o discuţie lungă cu Quintana, căruia îi împărtăşi hotărîrea ei fermă de a părăsi îmvăţămîntul. Dora avea ochii umflaţi, de parcă ar fi plîns mult timp.

— Spune-le la revedere copiilor din partea mea. Spune-le că o să-mi fie foarte dor de ei.

În zori, Quintana o însoţi pînă la uşă şi ea îi întinse mîna lăsînd ochii în jos.

— Dacă Elósegui întreabă unde sînt, şopti, spune-i că ceea ce am făcut era inevitabil. Nimic în plus. Va înţelege ce-am vrut să spun.

Era ultima oară cînd a văzut-o în viaţă şi ea stăruia în amintirea lui : o lumină albăstrie scălda poteca străjuită de stejari şi, detaşîndu-se pe un fundal de umbre verzi, Dora părea mai frumoasă. Poalele hainei se unduiau uşor în jurul şoldurilor ei frumos rotunjite. Silueta ei delicată se micşora pe măsură ce distanţa creştea. Înainte de a dispare după colţul potecii, se întorsese şi-i făcuse semn cu mîna.

Ştirea plecării ei, urmată imediat de cea a morţii sale la Palamós, în timpul bombardamentului, îi impresionase puternic pe copii. Simţeau în atmosferă, mai mult ca oricînd, apropierea catastrofei : războiul înainta cu paşi giganţi ; disciplina începea să slăbească şi o serie de idei care, de cîtva timp pluteau în aer, prinseseră consistenţă.

Înmormîntarea profesoarei a fost un eveniment extraordinar. Fusese adusă la şcoală într-o furgonetă în aceeaşi după-amiază, cînd ipotezele şi zvonurile provocate de plecarea ei nu încetaseră încă. Prezenţa ei avu efectul miraculos de a polariza toate emoţiile într-o singură şi violentă tălăzuire. Paznicul aprinsese cîte o lumînare de fiecare parte a sicriului şi flăcări mici ardeau cramponate de fitilurile şerpuitoare. Era zadarnic s-o chemi, s-o atingi, s-o înţepi cu ace : idolul se prăbuşise şi căderea lui le aducea multă libertate.

Cortegiul se formă în faţa şcolii şi însoţi sicriul de-a lungul celor opt kilometri ce despărţeau şcoala de cimitir. Copiii, îmbrăcaţi în uniformele lor bleumarin, încercuiră groapa. Paznicul şi bucătăreasa erau ultimii din cortegiu şi purtau fiecare cîte un buchet de flori pe care îl aruncară peste capacul lustruit al sicriului cînd cobora în mormînt. Apoi, groparul zvîrli prima lopată de pămînt şi profesoara se despărţi pentru totdeauna de lume.

Întoarcerea a fost puţin mai veselă. Quintana, visător şi cufundat în gînduri, îi lăsă pe copii să se bată cu pietre. Unii furaseră nişte coroane

şi ornamente funerare, dar apoi le aruncau pe jos, obosiţi să le mai ducă. Înainte să ajungă la şcoală, Abel şi Pablo, în tovărăşia unui puşti poreclit de toţi Arhanghelul, o porniră spre pîrîu şi se întinseră la soare ca şopîrlele.

Arhanghelul furase din cimitir o coroană ce imita o ramură de laur şi o pusese pe părul său încîrlionţat. O panglică de mătase purtînd iniţialele defunctei şi inscripţia : *Ceea ce eşti, am fost ; ceea ce sînt, vei fi,* îl gîdila la urechi. Pe piept, purta prinsă cu un ac fotografia, decolorată şi îngălbenită de vreme şi de ploaie, a unui copilaş care murise imediat după naştere. Arhanghelul îşi goli buzunarele pline de şopîrle cu măruntaiele scoase, de panglici mortuare şi, în timp ce copiii vorbeau, se distră cu ele ca şi cu oricare alte jucării.

Pablo povesti mai departe despre primele luni ale războiului. Era epoca cînd, împreună cu micii lui prieteni, smulgea nasturii şi butonii celor de curînd împuşcaţi.

— Atunci, spuse, mi-am dat seama că morţii erau oamenii cei mai nenorociţi din lume şi m-am gîndit că aş fi în stare să fac orice numai să nu dau ortul popii.

Abel, pe de altă parte, îi reproduse poveştile doñei Estanislaa. Amintirea acelui copil îndepărtat, care murise în America Centrală, îl obseda noaptea : ţinîndu-se de mînă, coborau pe scări mecanice ce scîrţîiau, prin galerii împodobite cu oglinzi mohorîte, în care se vedeau reflectaţi ca în adîncurile unui peisaj acvatic. Candelabrele cu braţe gălbui şi răsucite deveneau

ferigi submarine ; tapițeriile scămoșate de la „Paradis“ se transformau în vizuinele unor animale suple și viclene.

Îi explicase totul : sicriul acoperit de flori și de mici drapele aurii ; copiii îmbrăcați în alb care dansau în ritm de vals „Dumnezeu nu moare niciodată“ ; copilașul mort cu aripi de carton argintiu și o floare albastră între degete ; negrii, dezbrăcați pe jumătate, care proslăveau copilul între două pahare de alcool ; femeile care plîngeau în patio, în fața unei imense fîntîni.

Moartea, îngrozitoare în povestirile lui Pablo, dobîndea la Abel o aureolă magică. Cortegiul funerar al visurilor sale se asemăna foarte mult cu un alai de nuntă : rudele și mortul îmbrăcați în alb presărau drumul cu o dîră de flori. Arhanghelul asculta povestea cu ochi uimiți și, la plecare, îl întrebă pe Abel dacă știa cuvintele valsului. Abel negă din cap și, în clipa cînd se despărțiră, primi fotografia pe care băiețelul i-o oferea.

Moartea Dorei întrerupse pentru scurt timp ocupația lor cea mai importantă : fuga pe care o pregăteau de atîta vreme.

Furtul carabinelor de la surorile Rossi avu loc fără cea mai mică dificultate, într-o zi ploioasă de la începutul anului. Cu cîteva zile înainte, Pablo reperase locul unde domnișoarele bătrîne țineau legătura de chei și, în timp ce surorile îi însoțeau în pod, el se prefăcu, strîmbîndu-se ca un clovn, că l-a apucat o nevoie fizică urgentă. Cînd ajunse jos, goli vitrina cît ai clipi din ochi și ascunse carabinele între tu-

fele de leandru din grădină. După ce-şi luară rămas bun de la cele două domnişoare bătrîne zîmbind mai curtenitor ca oricînd, fugiră să-şi pună la adăpost, în ascunzătoarea lor, preţioasa încărcătură. Acolo, luminat de lună, Pablo îi explică prietenului său cum se mînuiesc armele: ambele carabine erau în perfectă stare ; nu le mai lipseau decît muniţiile necesare.

Comunicatele de război pe care Abel le primea prin intermediul radioului Águedei vorbeau despre ruptura frontului de pe Ebru şi despre năvălirea trupelor naţionaliste în Catalonia. Copilul le asculta cu o atenţie crescîndă şi le repeta cuvînt cu cuvînt lui Pablo. Radioul chema mereu oamenii sub arme. Filomena însăşi spusese că în curînd vor fi mobilizaţi şi copiii.

— Dacă n-o luăm înaintea apelului, spuse Abel lui Pablo, au să ne înroleze cu forţa.

La Bobotează adoptară planul definitiv. Ascuns în camionul intendenţei, Pablo va pleca la Gerona unde va obţine bani din vînzarea obiectelor furate. Apoi se va întoarce cu acelaşi camion şi se va întîlni cu Abel la răscrucea drumurilor. De acolo vor porni împreună spre Palamós trecînd peste cîmp.

Un hăţiş de ghimpoase, mure, nopali şi grozame acoperea stratul subţire de frunze moarte ce ascundea comoara lor. Sub aceste frunze uscate, pe care vîntul şi ploaia le purtau spre rui-

nele morii, mişuna un întreg univers misterios de gîngănii şi insecte : viermi roşiatici de mărimea lipitorilor, ciorchini de ouă în coconi de vată, păienjenişuri geometrice. Dincolo de linia şerpuitoare a cîmpurilor, marea se întindea ca o masă întunecată şi densă. În timp ce lucrau se lăsase întunericul şi tot peisajul se cufunda într-un culcuş de umbre.

— Crezi că nu vor observa nimic ?

Pablo stătea pe călcîie şi, din cauza efortului pe care-l făcea ca să lege gîtul sacului, scotea printre dinţi vîrful limbii.

— Nu, răspunse, odată plecaţi, nu se mai opresc înainte de Gerona.

Îşi terminase treaba şi scoase din buzunar două ţigări de iarbă.

— Vrei ?

Abel şi-o aprinse pe a lui fără să scoată o vorbă : flacăra lumină pentru o clipă faţa prietenului său şi, cînd se stinse, întunericul din jur deveni mai evident.

— Şi dacă te descoperă cînd ajunge camioneta la Gerona ? întrebă.

În ultima clipă, spiritul lui era cuprins de o mare de îndoieli şi avea nevoie de ajutorul prietenului său pentru a le putea alunga. Pablo semăna cu un măscărici, un vraci şi-un şarlatan. Ochii lui vicleni străluceau ca o luminiţă şi zîmbetul său, dantelat cu dinţi mici de lup tînăr, ştia să-i redea încrederea.

— Nu-ţi fă griji, spunea. Totul o să iasă aşa cum vrem noi.

Era, acum, mai nervos ca oricînd. Înainte de a pune sacul pe umăr, scuipă în palme, așa cum îi văzuse făcînd pe docheri.

— O să duc toate porcăriile astea la un anticar și am să mă tocmesc pînă voi obține un preț bun. Să mă trăsnească Dumnezeu, dacă n-o să-l fac pe babalîc să scoată pînă la ultimul bănuț din cît valorează.

Porniseră spre plajă și coborîră pe-o potecă. Un stol de corbi își fîlfîia aripile ca niște vîsle și scotea strigăte înspăimîntătoare în noaptea care se lăsa treptat. La marginea drumului, frunzele late ca niște lopeți ale nopalilor absorbeau lumina cu un reflex mat. Copiii mergeau încet și, după fiecare cincizeci de metri, schimbau sacul între ei.

— Ești sigur că nu vor bănui nimic la școală ? întrebă Abel.

Știa că operația de a scoate hainele din dulap nu prezenta nici o dificultate, dar întrebarea îi venise pe buze fără să vrea ; o nevoie de a se liniști, mai puternică decît voința lui, punea stăpînire pe el.

— Cine vrei să bănuie ? răspunse Pablo. Congestionat de efort, se opri pentru a-și recăpăta suflul.

— Profesorul are destulă bătaie de cap cu conducerea școlii, ca să nu mai aibă timp să se ocupe și de ceea ce face fiecare din noi.

— Cred că Arcașul a mirosit ceva.

Pablo duse un colțuc de pîine uscată la gură și începu să ronțăie din el ca un șoricel.

— N-are decît. Doar n-o să poată pune el mîna pe noi.

Își puse din nou sacul pe umăr și Abel îi aruncă o privire recunoscătoare. Repetînd mereu planul lor, ajunse să nu mai creadă în cele din urmă și avea nevoie de un cuvînt de încurajare din partea lui Pablo.

— O să te aștept pe șosea, spuse pentru a nu știu cîta oară. Chiar dacă nu mă vezi, să fii sigur că o să te aștept acolo.

Luna, ca o medalie de argint, împodobea cerul. Un huhurez orb zbura deasupra capetelor lor, bătînd cu furie din aripi, și vaierul lugubru al unei cucuvele parodia agonia unui strangulat.

— E ciudat, spuse dintr-o dată Abel. Este ultima noapte pe care o petrec la „Paradis" și totuși nu simt nimic deosebit.

Ziua de mîine va însemna pentru el începutul unei cariere eroice. În uniforma lui de ofițer, va străbate cîmpul de luptă în timpul celor mai sîngeroase bătălii : obuzele vor săpa gropi uriașe și vor transforma cîmpia liniștită într-un peisaj lunar ; soldații vor lua poziția de drepți cînd va trece pe lîngă ei și-i vor cere sfatul înainte de a începe un atac : „Cum doriți, domnule colonel", „La ordinele dumneavoastră, domnule general".

— Ciudat ? întrebă Pablo. De ce ciudat ?

Abel își trecu limba peste buzele uscate.

— Nu știu, mi-e greu să-ți explic. Dacă stai să te gîndești, ceea ce discutăm acum amîndoi va fi mîine o realitate. E ceva ce nu reușesc să înțeleg în această schimbare. Îmi închipuiam că

va fi îngrozitor, că voi avea poftă să strig, să sar, dar sînt tot atît de liniştit ca de obicei şi nu reuşesc să-mi explic.

Pupilele lui Pablo străluceau ca două mici băltoace de apă îngheţată. Abel crezu că prietenul lui înţelege ce voia el să spună şi continuă cu glas tremurat :

— Credeam că o să alerg de colo-colo, enervat la culme, dar inima nici măcar nu-mi bate prea repede. Mi-ar place ca cineva să-mi explice de ce e o distanţă atît de mare între realitate şi imaginea creată. Am întrebat pe mulţi oameni, dar nimeni nu mi-a putut răspunde.

Simţea ca un gol în creier şi se opri în mijlocul pălăvrăgelii. Drumul din vale era marcat de licurici ce transmiteau ştirea trecerii lor cu semnale luminoase ; discul lunii smulgea reflexe argintii nisipului presărat cu băltoace. Abel mergea pe potecă, aşa cum făcuse de-atîtea ori pînă atunci, şi totuşi era ultima oară că trecea pe ea. Lucrurile aveau acelaşi chip familiar din totdeauna şi păreau să ignore hotărîrea lui nestrămutată. Luna îi zîmbea, rotundă ca un ochi de bou, huhurezii umpleau aerul cu ţipetele lor şi, la graniţa cu stăvilarul, focurile de bivuac ale soldaţilor străluceau. Viaţa îşi continua ritmul obişnuit, străină de schimbarea ce se înfăptuia în noaptea aceea, şi va continua la fel şi după plecarea lui, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Ajunseseră în preajma campamentului şi se apropiară cu grijă de depozite : camioneta intendenţei era la locul ei obişnuit. N-o păzea nimeni. În timp ce Abel supraveghea drumul, Pa-

blo se urcă cu sacul în camion și-l ascunse printre ceilalți saci. Apoi, coborî dintr-o săritură și se duse să se întîlnească cu prietenul lui.

— Cît e ceasul ? întrebă.

Abel se uită la ceas.

— Șapte și un sfert.

— N-o să întîrzie.

Planul era elaborat pînă în cele mai mici amănunte, dar Abel simțea nevoia arzătoare de-a pune întrebări. Nerăbdarea aventurii începea să-l cuprindă și acceptă cu plăcere țigara pe care i-o oferea prietenul lui.

— Poate e ultima oară că fumăm împreună, spuse Pablo.

Apoi, întîlnind privirea prietenului său, se grăbi să adauge :

— Adică, aici, în vale.

Se așezară într-un loc ascuns și Abel îi întinse plicul cu economiile lui. Pablo îl îndoi și-l băgă în buzunar. Rămaseră cîteva minute fără să spună nimic.

Apoi, pe neașteptate, Pablo începu să facă pe măscăriciul : ochii îi încremeniră ca doi bumbi, limba îi atîrna moartă ca a unui spînzurat și, pe fundalul lunar al peisajului, imită cu mîinile un fluture fîlfîind din aripi. „Ești lichidat, Abel Sorzano, li-chi-dat." Și, pronunțînd fiecare silabă, gura lui se deschidea ca o casetă de bijuterii, ca o scoică cu perlă. „Pablo, licheluța, o șterge cu banii și cu prada și te lasă baltă ; o șterge Pablo, licheluța, o șterge, o șterge." Și, cu toate că simți un fior rece în inimă, Abel nu se putu îm-

piedica să nu rîdă. Pablo, măscăriciul, își mișca degetele îndemînatice, făcute pentru a fura, pentru a trișa la joc, și repeta mereu sentința, dîndu-și ochii peste cap: „Li-chi-dat, mă auzi? Li-chi-dat."

Nu putuse înțelege niciodată cauza acestei explozii. Pablo pleca cu banii lui, cu comoara lui, cu prietenia lui, cu speranțele lui. Îmbogățit cu toate bunurile lui, simțise nevoia să fie sincer? Se spovedise el oare cu adevărat înscenînd această comedie? Abel rîse pînă i se umplură ochii de lacrimi. Pablo, licheluța, Pablo, măscăriciul, Pablo, hoțomanul, cel mai bun, cel mai apropiat dintre prieteni... Se uită la degetele lui mici de pungaș și nu se putu împiedica să nu le admire. Toate obiectele de valoare ale surorilor Rossi trecuseră printre ele în buzunarul lui veșnic înfometat. Chiar în clipa cînd se despărțea de bătrînele domnișoare, adresîndu-le vorbe plăcute, pantalonul lui era plin de obiecte vechi și de amintiri de familie. Din vara cînd îl cunoscuse, încetase vreodată să joace teatru? Îi vorbise oare măcar o singură dată serios? Pablo, așezat în fața lui, imita pe rînd pe Lucía, pe Filomena, pe Ángela și, fără să dea importanță spaimei din ochii lui Abel, repeta pe un ton de glumă refrenul său obsedant: „O șterge, prietenul tău Pablo, o șterge la mare, la munte, la cîmpie. O șterge și tu n-ai să-l mai vezi niciodată, niciodată."

Cei doi andaluzi de la intendență coborau pe potecă chiar în momentul acela și Pablo se văzu obligat să-și întrerupă pantomima. Era timpul să

se despartă, și Abel simți cum i se încețoșează privirea. Pablo pleca ; îl simțea foarte aproape de el, la pîndă, așteptînd clipa cînd să sară în camion. Ochii lui mici și vicleni străluceau ca niște scîntei. „Voi pleca cu el la război, se gîndea ; se va întoarce mîine să mă ia și vom pleca împreună." Dar nu putea vorbi cu glas tare și se mulțumea să-l privească cum se apropie cu grijă de camionetă. Pablo se cățără pe platformă în clipa cînd motorul porni. Lumina lunii îi ascuțea trăsăturile și, în timp ce Abel se ruga cu glas stins : „Întoarce-te, întoarce-te", el făcu cîteva gesturi de scamator agitînd batiste invizibile : „Adio, adio, Abel !" Se ducea. Camionul prinsese viteză și-l ducea departe de el, cu toată încărcătura lui de vis. Curînd, nu mai era decît o marionetă albă care scotea limba, se uita cruciș și făcea plecăciuni, înainte ca perdeaua neagră a nopții să se lase definitiv acoperind scena teatrului.

Abel ajunsese la răscruce cu un ceas înainte de ora stabilită și, cu inima ticăindu-i ca un ceas, așteptă, plin de emoție, venirea prietenului său. Lumina dispăruse în cîteva clipe. Umbrele ieșiră din colțurile lor și estompară profilul obiectelor. Lumina slabă a lunii se strecura printre masele plutitoare ale norilor, astfel încît fîșia albă a șoselei se vedea mai bine ; dar, înainte ca ceasul să arate ora opt, luna dispăru în spatele unui nor

mare și amenințător. Aproape în același timp începu să burnițeze.

Părăsise de mult „Paradisul“ și nu încerca decît o ciudată senzație de detașare. Ignoranța celorlalți cu privire la planurile lui de evadare continua să-l chinuie și accentua senzația de divorț cu obiectele înconjurătoare pe care o încerca din ajun. Cu multe luni înainte, cînd lua o hotărîre importantă, o comunica tuturor, convins că va fi imediat înțeles. Și acum ar fi putut spune : „Plec, n-o să mă mai întorc niciodată pe aici“, dar vechea lui comuniune cu cel de alături dispăruse. Oamenii trăiau în sfere diferite și nu reușeau niciodată să comunice : fiecare lucru avea pentru fiecare persoană alt sens și simpla mișcare a unui deget putea dăuna cuiva.

În timp ce stătea în adăpostul lui, cîteva mașini brăzdaseră șoseaua în plină viteză. Farurile lor proiectau conuri aurite ce măturau cu ample mișcări pădurea de stejari și, din cînd în cînd, o ușoară rafală de vînt scutura picăturile de ploaie atîrnate de copaci.

La ora opt și jumătate, furtuna se dezlănțui cu o violență neașteptată. Aerul părea să se fi transformat în apă. Copacii din pădure se răsuceau ca niște dansatori nebuni și un zgomot tot atît de puternic ca o rafală de mitralieră înăbuși țipetele înspăimîntate ale păsărilor. Apoi, luna se ivi din nou printre nori și vijelia încetă brusc, așa cum începuse.

Ecoul aducea zgomotul mașinilor cînd erau încă la cinci sute de metri înainte de răscruce și Abel crezu că se înăbușă cînd deslluși zgomotul

camionetei. Nici vorbă să se înșele ; l-ar fi recunoscut din o mie. Înainte de a părăsi șoseaua pentru a o lua pe drum, camioneta trebuia să facă o cotitură foarte strînsă care-l obliga să încetinească. Acolo trebuia să se întîlnească cu Pablo.

Abel coborî în șanț și se ascunse în spatele unei tufe de levănțică. Mașina era pe panta cealaltă a colinei. Apoi auzi scîrțîitul frînelor la viraj și farurile proiectară o lumină galbenă peste băltoacele de curînd formate. Era ora nouă fix. Camioneta întîrziase cu un ceas.

Abel se ridică din ascunzătoare, dar trebui să se ghemuiască la loc cînd mașina frînă. Auzi clar conversația celor doi andaluzi în timp ce încetiniră mersul și, cînd fascicolul de lumină începu să fugă în față, Abel sări pe șosea căutîndu-și prietenul. Nu-l găsi nicăieri.

Camioneta se îndepărta deja pe drum și se pierdea în depărtare cu luminița ei zeflemitoare. Nu, nu încăpea nici o îndoială, nu coborîse nimeni. Dezorientat, făcu vreo cincizeci de pași pe șosea în speranța că-l va vedea ieșind de după un tufiș cu fața lui zîmbitoare de măscărici : „Ți-am tras o spaimă, nu, Abel ? Credeai că te-am înșelat, nu-i așa ? Nici vorbă. Iată-mă, viu și nevătămat !“ Era o glumă de-a lui. Voia să-l facă să treacă printr-o clipă grea.

Ochii îl usturau tot uitîndu-se în jur, dar nu îndrăznea să strige de teamă să nu-i răspundă decît liniștea. Stătea în mijlocul șoselei și luna se reflecta în toate băltoacele. Abel o călca în

picioare pe măsură ce încetinea pasul : din distracţie la început, apoi, aproape cu teamă, ca să-şi potolească nerăbdarea. Simţea un mare gol în inimă şi limba, pe care şi-o trecu peste buze, nu reuşi să le umezească.

— Pablo ! strigă, Pablo !

Un stol de gaiţe străbătu pădurea croncănind, negru ca o prevestire a morţii. Abel simţi că i se înmoaie genunchii şi se aşeză pe borna kilometrică. Trebuia să se odihnească, să-şi liniştească nervii. După ce se aşeză, deşi nu mai avea nici o speranţă, repetă totuşi : „Pablo, Pablo !“ în mijlocul ţipetelor isterice ale păsărilor şi a freamătului negru al vîntului ce se izbea de copaci.

Nu plîngea. Se simţea pustiit şi incapabil să plîngă. Era acolo, la locul întîlnirii, şi Pablo nu venise. Ca un somnambul, se întoarse la marginea şoselei, de unde cuprindea cu vederea întreaga panoramă.

Luna trezise pădurea la o viaţă nouă ; picăturile de ploaie sclipeau, ierburile agăţătoare de pe crengile stejarilor se vălureau în vînt ca serpentinele rupte de la o serbare trecută.

Abel stătea lîngă geamantanul său, privind fix în direcţia răscrucii. Ştia că Pablo nu se va mai întoarce niciodată şi se simţea înlăturat, condamnat. Rămase absent, fără să se gîndească la nimic, şi abia cînd ceasul arătă ora unsprezece se întoarse încet acasă.

*
* *

Seara se scurse printre suspine şi momente de acalmie, certuri şi rugăciuni. Electricitatea era întreruptă din cauza unei defecţiuni pe fir şi fură nevoiţi să aprindă nişte lumînări mici, rămase de la torta unei aniversări. În sufrageria stil 1900, flăcările aruncau umbre tremurătoare, ca un stol de lilieci fîlfîind din aripi pe tapiţeria cu motive înflorate.

De o bună bucată de vreme, nu mai scoteau o vorbă ; nici Pedro nici Lucía nici Ángela. Înghiţeau doar sandvişurile mici de pe farfurie şi-şi ştergeau lacrimile.

Ángela, cu cotul sprijinit pe masă, privea mobilierul cu un aer somnoros. Dintr-o dată, se întoarse spre sora ei şi arătă cu degetul spre vitrină.

— Ai văzut ? Lipsesc carabinele de vînătoare. În locul lor sînt două bastoane.

Lucía urmări direcţia indicată şi arcui sprîncenele cu o expresie de surpriză.

— Aşa-i, recunoscu ea. Ce s-o fi întîmplat oare ?

Afară, vîntul sufla prin coroanele copacilor şi cablul paratrăsnetului scîrţîia. Un huhurez se lovea cu aripile de geam şi o pasăre de noapte scotea ţipete stranii.

Ecoul aducea răspunsul clopotelor ce băteau a sărbătoare.

Capitolul VI

Cadavrele soldaţilor ucişi în bătălia din timpul dimineţii erau întinse la marginea şanţului, printre gunoaiele rău mirositoare aruncate de locuitorii satului şi molozul unei fabrici de izolatori din apropiere. Soldatul însărcinat să le păzească dorea foarte mult să tragă un pui de somn şi aştepta cu nerăbdare sosirea capelanului care urma să-i înmormînteze. Sătenii veniseră îmbrăcaţi în haine de sărbătoare: bătrînii cu scurte de piele şi căciula trasă pînă la sprîncene, femeile în rochii ce miroseau a naftalină şi cu părul proaspăt spălat. Formau cu toţii un cerc de curioşi în jurul cadavrelor; vorbeau cu glas tare şi rîdeau.

Soldatul se aşezase pe scara camionetei şi privea spectacolul obosit. Cu cîteva minute înainte, ajutat de brigadierul companiei, identificase cadavrele. Întinse unele lîngă altele, formau o pată cenuşie vag conturată printre dărîmăturile pline de praf. Nori de muşte negre roiau în jurul lor şi li se aşezau pe feţe, dar nimeni nu se gîndea să le alunge. Îngenuncheaţi lîngă cadavre, le percheziţionaseră cu grijă buzu-

narele : toate actele, scrisorile, carnetele de identitate şi fotografiile, treceau în mîinile brigadierului care le lega laolaltă cu elastic şi le punea un număr.

Faţa unuia dintre cadavre produsese asupra soldatului o impresie deosebit de neplăcută. Era un tip rotofei care semăna cu un eunuc şi ale cărui trăsături păreau să plutească într-o mare de grăsime. Obrajii, bărbia erau ca nişte bulbi trandafirii şi netezi. Avea gura întredeschisă, ca şi cum ar fi înghiţit ceva, şi o viespe cu dungi galbene roia în jurul buzelor sale.

Cînd înmînă documentele brigadierului, soldatul se uită la numele scris pe un pachet mare de scrisori : Jordi. Moartea îl surprinsese probabil pe neaşteptate şi pe faţa lui se citea o anumită mirare. Ideea îi pătrunsese în creier în acelaşi timp cu glonţul, fără să aibă timp să chibzuiască asupra ei.

„Ca un cîine, gîndi soldatul. Nenorocitul !“

Continua să urmărească evoluţiile viespei pe buze, cînd zgomotul unei maşini ce frîna îl trezi din somnolenţă : în ciuda frigului de la ora aceea, căpitanul Bermúdez era în cămaşă şi răspunse salutului său grăbit cu un zîmbet cordial. Un preot mărunt, cu figură de novice — părul tăiat perie, ochelari de miop şi urechi ca nişte toarte — sări cu agilitate din maşină. Deoarece era primul preot pe care îl vedeau de mai mulţi ani, sătenii aplaudară zgomotos. Preotul se îndreptă spre ei cu mîinile întinse şi, zîmbind, le îngădui să i le sărute. Mamele se apropiară de

el cu sugacii la piept şi el le mîngîie capetele cu degete grăsulii.

— Sînt botezaţi ? întrebă.

Femeile lăsară capul în jos : nu înţelegeau despre ce era vorba. Ultimul preot al parohiei fugise cu maşina moşierului cînd miliţienii veniră să-l caute şi capela se transformase în magazin de aprovizionare. Viaţa satului îşi continuase ritmul obişnuit : soldaţii făceau copii cînd erau în permisie şi, după ce se năşteau, mamele uitau să-i boteze.

— Dacă ar fi murit înainte de venirea noastră, spuse preotul, ar fi fost excluşi din împărăţia cerului şi vina ar fi fost a voastră.

Apoi, în cîteva cuvinte, le puse la curent cu doctrina bisericii în această privinţă, pînă cînd căpitanul Bermúdez îl întrerupse bătîndu-l uşor pe spate.

— Începe să se lase noaptea, părinte...

Preotul scoase breviarul din buzunarul sutanei şi cei cinci, şase bătrîni din jur îşi scoaseră căciulile. Citi tare o rugăciune, ca şi cum un canonic ar fi miruit delicat pe nişte credincioşi. Apoi, binecuvîntă cadavrele.

— *Domine qui innefabili providentia...* [1]

Căpitanul Bermúdez urmărea de departe ceremonia şi băgă în buzunar raportul pe care i-l întindea brigadierul.

— Paisprezece ? întrebă.

[1] Doamne, tu care, cu o pronie mai presus de cuvînt...

— Da, domnule căpitan. Şi şaisprezece răniţi la infirmerie.

Se întoarse la maşină şi dădu drumul motorului. De acolo, aruncă o ultimă privire grupului de curioşi care înconjurau cadavrele ; în lumina slabă a amurgului, preotul era aureolat de un nimb trandafiriu, ca un sfînt dintr-o icoană.

— Spune-i că am să-i trimit maşina de îndată ce ajung la şcoală, îi spuse brigadierului arătînd spre preot.

În timpul drumului, noaptea se lăsase fără ca el să-şi dea seama. Aerul se îngroşa, saturat parcă de aburi întunecaţi, şi o lumină difuză privea surprinzătoarea încremenire a copacilor. La încrucişarea drumurilor se întîlnise cu maşina medicului militar. Infirmierele, cînd îl zăriră, se apropiară de portieră şi-l salutară cu un gest al mîinii.

— Cinaţi şi dumneavoastră aici ?

Bermúdez făcu un gest afirmativ şi acceleră ca să le ajungă din urmă.

— Cum merge treaba ?

Înainte de a coborî, Begoña se întinse cu voluptate ridicînd braţele spre cer. Înscrisă la Crucea Roşie de cinci ani, făcuse tot războiul în cadrul regimentului, unde era cunoscută atît pentru îndemînare profesională cît şi pentru frumuseţe. Puţin cam voinică pentru vîrsta ei, avea totuşi supleţea şi graţia unei adolescente. Vioiciunea, zîmbetul ei amabil şi tonul zeflemitor al cuvintelor îi aduseseră un imens prestigiu printre membrii unităţii. În decursul războiului ra-

dioul îi luase mai multe interviuri şi un ziarist american, care o văzuse îngrijind într-o singură zi mai mult de o sută de răniţi, nu ezită să scrie un articol în revista lui săptămînală, denumind-o „Logodnica Armatei". Dar Begoña accepta aceste elogii cu o anumită indiferenţă şi nu părea fericită decît de porecla ei universală de Mama.

Soldaţii aprinseseră un foc mare în faţa şcolii. Ghemuiţi în jurul unui cazan, îşi cufundau lingura în el încet, cu demnitate. Cînd apărură căpitanii, doi tineri care cîntau sprijiniţi de uşă, se opriră brusc din litanie. După un scurt răstimp, vîntul dinspre nord începu din nou să sufle şi flăcările proiectau în aer formele lor contorsionate şi schimbătoare.

Begoña îl privi pe sublocotenentul Fenosa luînd poziţia de drepţi între ceilalţi căpitani şi primi cu un surîs remarca pe care colega ei o făcu relativ la el. Interiorul clădirii era cufundat în beznă din cauza unei întreruperi de curent şi ordonanţele regimentului se grăbiră să-i primească cu sfeşnice.

— Ai văzut ? spuse Begoña. Parcă ar fi nişte suflete pribege.

Se apropiase de foc fredonînd şi întinse mîinile spre flăcări.

— Noroc, Mamă !

— Noroc, băieţi !

Arătară spre cazan.

— Nu vrei ?

— Nu, mulţumesc.

Lumina născocea zbîrcituri pe feţele soldaţilor şi se reflecta în pupilele lor ca în lentila inversată a unui binoclu.

— Ai poftă de mîncare ?

— Mda. Destul.

Begoña le zîmbi din toată inima şi se îndreptă spre ofiţeri. Sublocotenentul continua cu glas monoton povestea despre Abel Sorzano, pe care tovarăşii lui de joacă îl împuşcaseră. În acel moment, brigadierul se apropiase să le spună că cina e gata.

Sufrageria era luminată de o jumătate de duzină de candelabre pe care brigadierul le împrăştiase pe masa ovală. Doi locotenenţi ai regimentului care discutau încet cu comandantul se ridicară repede în picioare la intrarea căpitanilor. Se salutară pocnind din călcîi.

Begoña începu să servească tocana şi rămase pe gînduri, în timp ce Fenosa povestea cele întîmplate.

— ...cînd soldatul, unul pe nume Martín Elósegui...

Infirmiera încremeni cu furculiţa la jumătatea drumului dintre farfurie şi gură şi se întoarse spre sublocotenent.

— Martín Elósegui ? întrebă.

Glasul ei exprima o asemenea surpriză, încît toţi ofiţerii îşi întoarseră privirile spre ea. Fenosa clipi din ochii săi miopi şi-şi drese glasul înainte de a răspunde :

— Da. Martín Elósegui.

Begoña pusese furculiţa pe masă.

— Un băiat înalt, brunet, cu o înfățișare posomorîtă.

— Chiar el.

Ea începu să rîdă dintr-o dată.

— Dumnezeule ! exclamă. Da știi că are haz povestea asta. E, e...

Se opri căutînd parcă un adjectiv care să califice și să definească acel moment, dar se mulțumi să-și dea la o parte bucla ce-i căzuse pe frunte.

— Un băiat de vreo douăzeci și cinci de ani, spuse Fenosa. Student în drept, mi se pare.

Begoña rîdea fără să spună nimic.

— Am putea ști care-i secretul acestui mister ? întrebă unul dintre locotenenți cu gura plină de tocană.

— O să ne faci în cele din urmă geloși...

Begoña privi triumfătoare grupul de bărbați ; de mult își lua în serios numele de Mama și îi considera pe ofițeri niște copii mari.

— Elósegui a fost primul meu iubit, spuse ea rîzînd. Locuiam pe aceeași stradă și el mă aștepta în fiecare zi cînd ieșeam de la școală. Se întoarse spre sublocotenent și-l întrebă pe un ton glumeț : Unde dracu l-ați băgat ?

Fenosa zîmbi încurcat.

— Trebuie să fie în șopron, cu ceilalți...

— Bietul Puișor, strigă ea. Pe un frig ca ăsta...

Luînd-o înaintea intențiilor ei, comandantul o opri cu un gest al mîinii.

— Hei, Mamă, doar n-ai să ne părăsești tocmai în mijlocul mesei ?

— Aşteaptă, femeie. Ai puţină răbdare.

Dar Begoña nu le acordă nici o atenţie. Instinctiv, îşi scosese şorţul şi-i stăpîni din privire.

— A, nu ! Credeţi-mă, nu sînt femeia care să stea la taifas cînd un prieten se află într-o încurcătură. Mi-ar cădea greu mîncarea.

Era atîta hotărîre în cuvintele ei, încît nimeni nu îndrăzni să-i răspundă. Mulţumită de ea însăşi, Begoña se întoarse spre Fenosa.

— Domnule sublocotenent, spuse ea, vreţi să mă însoţiţi ?

Fenosa şovăi, ca întotdeauna cînd Begoña îi cerea ceva : tonul protector pe care îl lua adresîndu-se celor 19 ani ai lui îl scotea din sărite. Culmea era că aştepta clipa cînd locotenentul avea să-i relateze lui Bermúdez faptele lui eroice din timpul dimineţii, dar această întrerupere îi răsturna toate planurile.

— Foarte bine, bombăni el. Dacă doreşti...

Ordonanţa le lumină drumul cu o lanternă. Şopronul era la vreo treizeci de metri şi, ca să ajungă acolo, trebuiau să traverseze o cărare de mimoze plăpînde. Doi soldaţi erau de gardă la uşă. Văzîndu-l pe Fenosa, luară poziţia de drepţi ca nişte automate.

— Vreţi să deschideţi, vă rog, uşa ?

— Da, domnule sublocotenent.

Şopronul era o încăpere lungă şi îngustă, adăpostul liliecilor cu aripi palide, murdare. Pe saci, între lăzile goale, o duzină de prizonieri dor-

meau cu pumnii strînși. Cînd auziră balamalele ușii scîrțîind, unii dintre ei se ridicară și, dintr-o singură trăsătură de penel, lumina gălbuie inundă fețele lor speriate. Alții moțăiau cu un braț pe genunchi și zgomotul îi făcu să ridice ușor capul.

— Martín Elósegui, urlă sublocotenentul.

Unul din cei care erau culcați se ridică încet, scăldat în fascicole luminoase. Martín era prost dispus, somnoros și, din colțul lui, aruncă priviri oarbe noilor-veniți.

— La ordinele dumneavoastră.

Timbrul familiar al glasului său fu pentru Begoña un fel de revelație. Elósegui slăbise mult de cînd nu se mai văzuseră, dar expresia feței rămăsese aceeași.

— Vă așteaptă cineva, spuse cu ironie în glas sublocotenentul.

Martín, orbit de lanternă, o privea fără s-o vadă încă și Begoña simți cum îi bătea inima tare de tot.

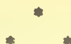
— Nu mă recunoști ? întrebă ea cu un glas atît de plăpînd, încît se rușină singură.

Martín o vedea dar nu putea să-și creadă ochilor. El avea același chip dur, de granit, și o barbă de două zile îl făcea să pară mai bătrîn.

— Begoña, bolborosi, tu ești ?

Atunci, toată tandrețea din sufletul infirmierei se revărsă asupra lui.

— Puișorule, strigă. Oh, Puișorul meu... !

În timpul după-amiezii, băieţii de la şcoală care hoinăreau prin vale se predară rînd pe rînd patrulelor trimise în căutarea lor.

La căderea nopţii, prima serie de şaisprezece plecase spre sat sub paza sergentului Santos. Printre ei era micuţul Emilio care, văzîndu-şi tatăl, încercase să fugă, dar îi sărise de gît în cele din urmă, cu ochii plini de lacrimi. Datorită mărturisirilor sale, completate de informaţiile profesorului Quintana, reuşiseră să clasifice istoria ultimelor zile şi, de asemeni, evenimentele ce provocaseră moartea lui Abel Sorzano.

Fuga lui Pablo produsese, în aparenţă, o puternică impresie asupra micilor refugiaţi. Quintana plecase după el în satele învecinate şi conducerea şcolii trecu în mîinile Arcaşului. Propaganda făcută prin presă şi radio insuflase copiilor dezordinea şi anarhia ce domneau în tabăra republicanilor. Crainicul repeta mereu aceleaşi recomandări : „Vegheaţi ; organizaţi-vă singuri poliţia. Învăţaţi să-i denunţaţi pe trădători ; dacă tovarăşii voştri sînt rebeli, pedepsiţi-i !“ Şi aceste ordine, ascultate de un copil ascuns în spatele perdelelor din camera lui Quintana, circulau din gură în gură în legătură cu spionul care se căţăra pînă în dormitor pe cablul paratrăsnetului. Copiii ştiau să citească printre rînduri : în orice colţ de ziar găsit la spălător descopereau ceva magic, neaşteptat şi miraculos. Se duceau la culcare gîndindu-se la execuţii, la

atentate, la atacuri, şi în timpul zilei, înşelînd vigilenţa profesorului, puneau la cale jocuri sîngeroase. Arcaşul îi învăţa regulile de luptă şi-i antrena pentru preluarea puterii.

De pe terasa „Paradisului" Abel privea deseori evoluţiile micii armate. De la fuga prietenului său, orele treceau încet şi zilele i se păreau toate la fel. Ştirile de la radio nu-l mai interesau de cînd era exclus din lumea bărbaţilor şi întrebările pe care Filomena i le punea din cînd în cînd se loveau de o tăcere de piatră.

Luna ianuarie fusese ploioasă şi neplăcută, şi copilul îşi petrecea cea mai mare parte din timp hoinărind prin jurul casei. În timpul unei asemenea excursii solitare, îl întîlni pe Elósegui. Soldatul părăsise valea de mai multe săptămîni şi-l rugă să-l însoţească la cimitirul unde fusese îngropată profesoara. Abel acceptă pe loc. Martín era şi el un exclus, dar îi rămînea cel puţin cadavrul ; putea să îngenuncheze lîngă el, să-i ofere buchete de flori. Îşi amintea cuvintele doñei Estanislaa : „Oamenii se interesează de copiii care mor la naştere, dar eu te întreb : Ce se întîmplă cu copiii care nu mor ? Unde sînt trupurile lor, dovada, alibiul ?" Şi se simţi mult mai sărac, mai singur decît Martín, pentru că nu putea să-şi împartă suferinţa cu nimeni.

Stejarii de lîngă pîrîu erau plini de veveriţe şi Abel se distra privindu-le cum sar dintr-o cracă în alta. Purta ridicolul costum de catifea pe care i-l făcuse Águeda, dar acum îi era indiferent dacă-l purta sau nu. De cînd se ştia condamnat să

moară la „Paradis“ începuse să urască tot ce îl înconjura și, în ziua cînd distrusese fotografiile care împodobeau cu zîmbetele lor pereții odăii sale, avusese impresia că scapă de niște martori incomozi. Cînd se lăsa noaptea, se întorcea, cu mîinile în buzunare, și înghițea în tăcere mîncarea pregătită de Filomena.

La „Paradis“, viața își continua ritmul obișnuit : doña Estanislaa își petrecea zilele în pat, cu o batistă îmbibată de colonie pe frunte. Închisă în odaia ei de la etaj, Águeda citea romane de dragoste și de aventuri. Lipsa de alimente se făcea din zi în zi mai simțită ; Filomena blestema războiul și suspina în fața fierturilor de napi și castane.

— La mine acasă, în Galicia, gemea, nici porcii nu se ating de așa ceva. Ah, e sfîrșitul lumii !

Într-o zi, în timp ce Abel se distra smulgînd scoarța zdrențuită a eucaliptilor de pe terasă, văzu sosind un grup de copii de la școală, rași în cap și cu fața mînjită de funingine. Cel mai mic avea o figură vicleană de pungaș și, înainte de a vorbi, scuipă în palme :

— Venim să-ți cerem carabinele, Abel Sorzano, spuse. Trebuia să i le dai lui Pablo în ziua cînd a șters-o de la școală și acum ne aparțin pe drept nouă.

Stăteau în picioare în fața lui, posomorîți și neîncrezători, și ochii lor mici străluceau de lăcomie. Abel se duse în odaia lui și se întoarse cu amîndouă armele. Băieții i le smulseră din mîini și se întoarseră la școală fără să-i mulțumească măcar.

Abel îi văzu plecînd cu teamă. Vizita lor îi lăsase un gust amar în gură. Ce trupuri frumoase aveau şi cîtă graţie în mişcări. Alături de ei, oamenii maturi păreau lipsiţi de mister, de frumuseţe. O dragoste profundă, foarte tristă, îi ardea măruntaiele. Ah, să fie unul din ei, să şteargă diferenţele, să-şi schimbe sîngele cu al lor !

A doua zi, Abel primi vizita Arhanghelului. Puştiul purta un smoc de pene pe cap, ca pieile roşii, şi un pulover acoperit de vestigii mortuare furate din cimitir.

— Nu te plictiseşti singur, aici ? îl întrebă. Hai, vino ! Toţi cei de la şcoală doresc să te vadă.

Îi arătă drumul cu degetul şi Abel îl urmă în linişte. În pădurea învecinată cu şcoala, copiii se jucau de-a războiul şi nu părură surprinşi să-l vadă. L-au admis la probe ca pe unul din mulţi alţii şi nu i-au pus întrebări în legătură cu fuga lui Pablo.

Probele constau în a se căţăra în vîrful copacilor şi a căuta o ascunzătoare printre crengi. Cel care era descoperit trebuia să fie pedepsit după gravitatea greşelii. Abel se ascunsese şi el în vîrful unui stejar şi, cu toate că Arcaşul îl văzu imediat, fu dezamăgit în speranţele lui de a fi pedepsit.

— Ei, tu ! strigă Arcaşul. Coboară, te-am văzut.

Abel se lăsă să lunece de-a lungul trunchiului şi cînd ajunse jos se întîlni drept în faţă cu Arhanghelul.

— Nu-ţi fie teamă, îi şopti la ureche, ţie n-o să-ţi facă nimic.

Exolus. Gunoi. Întotdeauna dat la o parte.

— De ce ? bolborosi el. Dacă m-au văzut...

Dar întrebările lui cădeau în gol : deşi copiii se prefăceau că-l consideră ca pe unul dintre ai lor, nici unul nu-i adresa vreun cuvînt decît cînd era nevoie. Un zid, capabil să reziste la toate loviturile lui cu capul, îl despărţea de ceilalţi.

La şcoală, după cum a putut să-şi dea seama, situaţia se înrăutăţea tot mai mult, deoarece anarhia, denunţarea, teama şi pedeapsa erau la ordinea zilei şi nimeni nu îndrăznea să vorbească deschis cu Quintana. Abel se întîlni cu el într-o zi cînd se întorcea la „Paradis" şi consimţi, fără tragere de inimă, să-l însoţească. Dascălul îl înştiinţă de unele zvonuri care circulau şi-l sfătui să nu iasă din casă înainte de sosirea trupelor naţionaliste.

— Ascultă-mă bine, părăseşte-i pînă nu va fi prea tîrziu. În starea de exaltare în care se află, sînt capabili de orice nebunie şi n-aş vrea să ţi se întîmple ceva.

Abel se despărţi de el cu capul gol şi trupul uşor. În noaptea aceea, îi apărură în vis David şi Romano. Erau acolo, la cîţiva metri de el, dincolo de un pîrîu, şi cu gesturi disperate îl implorau să traverseze : „Hai, hotărăşte-te, e uşor şi, după ce vei fi cu noi, ai să rămîi veşnic tînăr !" Cînd se trezi, inima îi bătea violent şi fruntea îi era asudată. Apoi, îşi întoarse ochii spre fereastră şi nu putu să-şi reţină un strigăt : un copil ras în cap, cu o mască oribilă ce-i aco-

perea toată fața, lăsîndu-i doar buzele libere, îl privea cu ochi vicleni și dispăru ca prin farmec în frunzișul des în clipa cînd Abel făcu gestul de a se scula.

În aceeași după-masă, Arhanghelul veni să-l caute, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Ceilalți copii îi așteptau jos, la pîrîu, și toți împreună porniră de-a lungul apei. Pe drum, Arhanghelul îl întrebase despre David, dar Abel nu se simți în stare să-i răspundă. Poate intuise propriul său destin și privirea lui avea ceva profund, ca și cum în loc să se oprească la suprafața lucrurilor ar fi dorit să le pătrundă substanța. În timp ce urca panta ce ducea la izvor, fusese cuprins de o impresie ciudată. Totul era la pîndă : animalele, copacii, oamenii. Marea era o placă de culoarea plumbului pe care valurile păreau împietrite. Pe cer, norii se strîngeau, amenințători. Ivindu-se parcă din toată această așteptare, un avion, cu steagul roșu și gablen, zbură deasupra capetelor lor ca un aerolit de culoare gălbuie și se năpusti asupra bateriei într-un picaj fulgerător.

— Războiul, războiul ! strigară copiii.

Apariția neașteptată a bolidului produsese un efect de catastrofă : rafale de vînt despletiră pinii de pe cărare și, brusc, marea se acoperi de bale înspumate. Avionul făcea piruete deasupra golfului și inima copiilor bătu de frică cînd văzură bombele căzînd : una, două, trei, patru. Aproape în același timp, mici nouri albi, ca fulgii se înălțară de pe stăvilar și se pierdură în cenușiul amurgului.

Apărarea antiaeriană a forturilor intră în acțiune, dar avionul luase din nou înălțime. La baterie, una din bărăci ardea și soldații transportau un rănit la ambulanță. Apoi, apropiindu-se să vadă ce se întîmplă, copiii auziră claxonul camionetei condusă de Elósegui și Abel îi făcu semn să oprească. Se îndepărtase de grup fără ca ceilalți să-și dea seama și se îndreptă către soldat ca spre o scîndură de salvare.

— Bănuia oare de pe atunci ce i se va întîmpla ? întrebă Santos.

Copilul șovăi înainte de-a răspunde. Vorbea cu capul în jos și-l întreba pe tatăl său din ochi, plini de teamă.

— Cred că da, răspunse. Mai de mult, cei mai mulți dintre noi îl bănuiam, și el însuși i-a spus Arhanghelului că profesorul îl avertizase.

— Atunci, spuse Santos, de ce a continuat să vă însoțească ?

— Nu știu. N-am idee.

Fără să îndrăznească a-și ridica ochii de pe covor, Emilio continua să expună faptele : planul de a-l omorî pe Abel fusese amînat de mai multe ori din cauza prezenței soldaților în școală. După bombardarea forturilor de către naționaliști, ofițerul ordonase permutarea în alt loc și, cu asentimentul lui Quintana, rechiziționase toate încăperile de la parter. Acest lucru împiedica planurile Arcașului și, în aceeași zi, hotărî să-l înlăture pe profesor... „De la o vreme, aveam un depozit de arme în pădure și așteptam plecarea trupelor pentru a pune mîna și pe ale lor..."

Între timp, continuă, se ocupau cu furtul obiectelor pe care fugarii le părăseau la marginea șoselei. Căruțe, pături, saci, plăpumi, lucruri vechi. Într-o zi, foarte aproape de pod, găsiră o mașină. Își amintea foarte bine: plouase în timpul dimineții și un puternic miros de pămînt jilav înmiresma pajiștea mărginită de plopi. Soarele proiecta o lumină roșcată pe iarba udă și mici fluturi efemeri stropeau peisajul cu pete albe. Capota mașinii era ridicată și, de departe, părea un monstru cu fălci mecanice. Se apropiară cu timiditate, temîndu-se de o ambuscadă și izbucniră în urale cînd descoperiră că nu era nimeni. Într-un geamantan, găsiră un sac cu zahăr și un aparat de radio vechi. Zahărul a fost devorat pe loc, cu mîinile, și radioul spart cu patul puștii. Apoi, după ce cotrobăiră prin toată mașina, îi dădură foc cu un bidon de benzină.

Se lăsa noaptea și flăcările se înălțau ușoare și mistuitoare. Valurile de aer cald se loveau de obrajii lor și o constelație de scîntei jucăușe zbura veselă spre cer. Pentru prima oară făceau un lucru de acest fel și totul fusese atît de ușor încît prinseseră cu toții curaj. Mai tîrziu, pe măsură ce întreaga circulație deveni mai intensă și numărul de obiecte părăsite creștea, băieții străbătură pădurea încărcați cu roți de automobil, pneuri, volane și claxoane. Toate lucrurile astea zăceau pe ambele părți ale șoselei, de parcă o inundație subită le-ar fi aruncat acolo, și întreg peisajul părea să fi suferit o catastrofă recentă.

Tocmai în timpul unei asemenea incursiuni, el, Emilio, luă cunoștință de complotul ce se punea

la cale. Se dusese pînă în şosea să stea de vorbă cu soldaţii care fugeau şi, la întoarcere, auzi glasuri într-un luminiş din pădure. Din locul unde se afla, Emilio domina o mare parte a scenei şi se piti în dosul unei stînci ca să nu fie văzut.

Arcaşul era aşezat pe jos şi scutura cu degetul scrumul ţigării sale. Cicatricile de pe faţa lui căpătau, în lumina soarelui, aspectul unor şerpuitoare fîşii albe şi dinţii, pe care îi dezvelea cînd scuipa, străluceau cu o lumină proprie, parcă.

— Pînă cînd vrei să aşteptăm ? spunea el. Pînă la anul viitor ?

Alături de el, locţiitorul lui se juca cu cuţitul în jurul unui trunchi de stejar. Aflase că, pentru a omorî un copac, era suficient să taie scoarţa de jur împrejur şi, de cîteva săptămîni, se dedica exterminării în masă a pădurii.

— Cred că ar fi mai bine să aşteptăm plecarea răcanilor. Dacă ar descoperi...

Arcaşul zîmbi dispreţuitor.

— Şi ce dacă o să descopere ?

— Se găseşte întotdeauna un suflet milostiv care să informeze despre tot ce se întîmplă.

— Să îndrăznească, spuse Arcaşul, să îndrăznească numai !

În acel moment îşi dăduseră seama de prezenţa lui Emilio şi locţiitorul se răsti la el furios :

— Ce ? Ai pierdut ceva ? Sau ţi se pare că mutrele noastre sînt caraghioase ?

I se făcuse frică deoarece îşi dădu seama că, dacă vorbea, va fi imediat eliminat. „Să se descurce cum or putea, se gîndi el, la urma urmelor

nu mă interesează." Prefăcîndu-se că nu știe nimic, se îndepărtă cu mîinile în buzunare. Cuvîntul „moarte" circula deja din gură în gură și degetul Arcașului arăta spre Abel Sorzano.

— De ce ? spuse Santos. Vă făcuse vreo porcărie ?

Emilio dădu negativ din cap.

— Nu, niciodată ; dar Arcașul spunea că făcea parte din cealaltă bandă și că trebuia să-l omorîm ca să ne simțim liberi.

După expresia tatălui său, Emilio își dădu seama că nu înțelesese nimic și se grăbi să adauge :

— Familia lui era proprietară de mulți ani și el avea bani în vremea cînd noi crăpam de foame... Pe lîngă aceasta, toți îl învinuiau de întîmplarea cu Pablo... Ieri după-amiază, șefii au avut o întrunire secretă și atunci au hotărît că Abel trebuie să moară...

...Adunarea a avut loc în remize, la lumina tremurată a unui sfeșnic : șase băieți, cu gradele tatuate pe față, se strînseseră în jurul unei lăzi de lemn pentru a hotărî soarta rebelului. Toată ziua guvernul lansase îndemnuri disperate prin radio : „Rezistați. Transformați fiecare casă într-o tranșee, fiecare drum într-un șanț." Avioanele naționaliștilor brăzdau cerul de deasupra golfului ca niște stăpîni, și circula zvonul că avangărzile înaintaseră pînă la Palamós.

Emisiunea postului din Gerona era întreruptă de momente de liniște amenințătoare, și glasurile, pe măsură ce primejdia înainta, deveneau din ce în ce mai grăbite : „Luptați. Faceți-vă drep-

tate cu mîinile voastre. Duşmanul să nu găsească decît ruine şi cadavre." Apoi, începuse să se audă urletul sirenelor şi emisiunea încetă. Avioane, bombardamente. Imaginaţia lui Emilio se populase cu viziuni sîngeroase : mîini roşii, deschise ca nişte crizanteme ; ochi cu privirea fixă ; stegulețe de foc pe toate cadavrele.

Arcaşul hotărîse să-l execute el însuşi pe Abel şi-l însărcină pe locţiitorul lui cu lichidarea lui Quintana.

— Mîine, la prima oră, răcanii or s-o întindă şi vom rămîne singurii stăpîni ai şcolii. Chiar dacă vor sosi rebelii, tot n-o să avem de dat socoteală nimănui şi, închizînd pliscul acestor două păsări, vom înlătura pe singurii martori.

— Şi apoi ? spusese unul din copii gîtuit de frica propriei sale întrebări. Ce vom face apoi ?

— Vom acţiona cum o să ne placă, răspunse Arcaşul. Şcoala va fi a noastră şi vom face din ea prima cetate a copiilor.

Flăcările se incrustau în ochii lui ca o miniatură în email şi accentuau, prin contrast, duritatea de granit a trăsăturilor sale.

— Vom fi liberi şi n-o să ascultăm niciodată de nimeni.

Nevoia de a striga urcase ca un val în pieptul copiilor şi, timp de cîteva minute, nici chiar Arcaşul nu putu restabili liniştea. Din clipa cînd avu posibilitatea, urmînd indicaţia secretarului, scrise sentinţa lui Abel cu creionul. Opt dreptunghiuri de hîrtie cu anunţul : „Execuţia va avea loc la ora zece". Îndată după aceea, ridicară şedinţa şi-şi strînseră mîna.

— În timpul nopţii, spuse Emilio, am stat pe terasa „Paradisului“ făcînd de gardă. Arcaşul ne arătase fereastra odăii sale, unde lumina a ars pînă dimineaţa. Restul casei era cufundat în beznă, de parcă n-ar fi locuit nimeni în ea. Ne schimbam la fiecare oră şi jumătate, chiar sub fereastră, aşteptînd ivirea zorilor şi, cu toate că Abel nu se arătă nici măcar o singură dată, cred că ştia că-l aşteptăm.

Ceea ce-i sigur, e că la răsăritul soarelui, cînd Arcaşul urcă după el, îl găsi întins pe pat, complet îmbrăcat. Abel se spălă pe mîini şi pe faţă în văzul lui şi coborî pe cablul paratrăsnetului fără să se opună. Nu se miră nici atunci cînd ne văzu pe toţi laolaltă, lîngă garaj. Doar Arhanghelul părea uşor neliniştit şi, dîndu-i mîna, îi strecură un bilet.

— Din întîmplare, pe bilet scria „Dumnezeu nu moare niciodată ?“ întrebă Quintana. Elósegui spune că, atunci cînd a găsit cadavrul copilului, ţinea în mînă o hîrtie cu această inscripţie.

— Da, răspunse Emilio. Dacă nu scria chiar asta, în orice caz ceva asemănător. Abel îl citi pe furiş şi-l păstră strîns în palmă. Eu, care eram lîngă el, mi-am dat seama de manevră, dar n-am vrut să spun nimic, ca să nu-l încurc pe Arhanghel. Trebuie să fi fost atunci mai mult de opt şi jumătate şi, în şir indian, ne-am îndreptat spre şcoală. Ceilalţi ne aşteptau jos, la intrare. Camionul cu ultimii soldaţi plecase cam de vreo jumătate de oră şi noi eram în sfîrşit singurii stăpîni ai şcolii.

...Atunci, hotărîră să se ducă în pădure cu Abel, în timp ce băieţii ceilalţi urmau să aibă grijă de Quintana. Dar avangărzile naţionaliştilor erau foarte aproape de vale şi primele rafale de mitralieră secerau şoseaua. În timp ce deliberau, Abel rămase într-un colţ, strîngînd în mînă mesajul Arhanghelului. Era palid la faţă şi părea că priveşte în sine însuşi.

L-au condus solemn pe coasta muntelui şi acolo Arcaşul i-a citit sentinţa prin care era condamnat la moarte. El însuşi, cu puşca de vînătoare pe care i-o dăduse chiar Abel, îl împuşcă în tîmplă de la o distanţă de trei metri. Abel se prăbuşi ca o marionetă. Şi, în timp ce toţi fugeau, cuprinşi de panică, Arhanghelul, al cărui vis devenise realitate, îi întinse picioarele şi mîinile şi, asemenea copiilor din poveste, îi împrăştie nişte flori pe piept.

— El, sfîrşi Emilio aproape fără glas, este cel care-l descoperise pe Elósegui aproape de trupul copilului şi încercase să-l omoare cu o grenadă.

Prezenţa ofiţerilor îi intimida şi se retraseră în odaia învecinată ; era o încăpere neprimitoare, cu o singură masă şi două scaune fără spetează. Se aşezară unul în faţa celuilalt ca doi vechi prieteni. Lumînarea le lumina feţele suficient pentru a le îngădui să schimbe cîte o privire. Afară, în spatele ferestrelor fără perdele, mimozele semănau cu nişte palide fantome şi pla-

tanii de curînd curăţaţi îşi înălţau crengile spre cer într-o atitudine de rugăciune.

— Deci, spunea Begoña, nu ţi-ai terminat studiile ?

— Nu, răspunse Martín. Cînd a izbucnit războiul trecusem doar vreo şase examene. Ştii, viaţa era atît de uşoară înainte...

— Şi acum ? întrebă ea. Ce te gîndeşti să faci acum ?

Martín contempla flacăra ce ardea în vîrful lumînării.

— N-am nici cea mai mică idee, pe cuvînt. La vîrsta mea, mi-ar fi greu să reîncep să studiez dreptul. De altfel, nu prea m-a interesat niciodată...

De cealaltă parte a mesei, Begoña îl privea cu ochii de acum şapte ani : Martín era acelaşi copil mare căruia trebuia să-i smulgi cuvintele cu cleştele.

— Va trebui totuşi să faci ceva, Puişorule, şopti.

El aprinse mucul ce-i atîrna între buze şi suflă o gură de fum alb.

— Da, ştiu, spuse. Ca întotdeauna sînt nehotărît. În curînd împlinesc douăzeci şi şase de ani şi nu ştiu ce dracu să fac. Aş putea să mă reangajez în armată... În cîţiva ani, o să ajung poate sergent...

Vorbea cu glas grav, fără urmă de ironie, şi Begoña se crezu cu mai mult de cinci ani în urmă : pajiştea era acoperită cu flori de primăvară şi soarele smulgea reflexe pîrîului. Uneori, după-amiaza, se duceau împreună acolo să se

plimbe și se întindeau leneș în iarba de pe mal. Sub crengile merilor înfloriți, descoperiseră miracolul trupurilor în care curgea un sînge tumultuos, îmbătat parcă și el de primăvară. Aerul era încărcat de polen, de zborurile grăbite ale insectelor, de copaci bogați în făgăduințe, de flori cărora le cădeau petalele, legănate de vînt, pe piepturile lor deschise ca niște brazde. Ea avea douăzeci și doi de ani atunci: data cînd murise tatăl ei și începutul libertății sale. Martín nu avea decît nouăsprezece ani și, în iunie, urma să-și dea bacalaureatul. Dar ea îl preferase tuturor funcționarilor din minister care, cu pălăria în mînă, se învîrteau în jurul ei ca niște muște uriașe. În epoca aceea, nu cunoștea bărbații, dar a învățat mai tîrziu, în timpul războiului, și făcuse prostia de neiertat să se îndrăgostească. Dar Martín fugise: „Dacă pentru a mă căsători trebuie să muncesc, îi explică într-o zi, prefer să nu mă căsătoresc". Martín era născut în luna august, în timpul vacanței, și „deoarece atunci era caniculă, spunea el, am rămas obosit pentru tot restul zilelor mele". Acum, în ciuda trupului său de uriaș, caracterul nu i se schimbase. Stătea în fața ei, zîmbind, și parcă un burete ar fi șters anii.

Scoțînd din buzunar pachetul de țigări, trăsese în același timp, fără să-și dea seama, o floare uscată: trandafirul pe care Dora, profesoara, îl culesese într-o zi; era veștejit și negru, și Elósegui îl contemplă cu nostalgie.

— Desigur e o amintire, spuse Begoña cu ironie. O țărancă frumoasă care te iubește...

Martín ridică din umeri : floarea era prea uscată ca să fie pusă măcar într-o carte cu poze.

— Aş, spuse, n-are nici o valoare.

Şi o aruncă jos.

Apoi ridică ochii spre Begoña şi o apucă blînd de mînă.

— E nostim că ne-am întîlnit aici, nu ? Ce mică e lumea.

Cadavrul copilului, escortat aşa cum se cuvenea, fu condus la „Paradis“ spre seară. Filomena şi Águeda înălţaseră un catafalc împodobit cu draperii şi flori şi, timp de cîteva ore, salonul îşi recăpătă strălucirea de altădată. Candelabrele de argint aruncau frînturi de lumină pe pereţii acoperiţi de amintiri : perdele de mătase cu franjuri de satin, oglinzi întunecate, ca viziunile unui beţiv, nenumărate portrete de severi gentilomi îmbrăcaţi în negru şi de încîntătoare doamne învăluite în volane de voal. În mijlocul atîtor glorii apuse, soldaţii stăteau ţepeni şi solemni. Cadavrul trebuia să fie dus a doua zi la cimitir şi capelanul promisese că va asista la înmormîntare.

În timp ce un soldat urca la etaj ca s-o consoleze pe doña Estanislaa, ceilalţi trei străbătură coridoarele şi diferitele încăperi, spionaţi de zîmbetul mai multor duzini de portrete. Din ordinul locotenentului, transportaseră la „Paradis“ un întreg lot de provizii : borcane de cafea, pungi

de zahăr şi cutii de conserve. Între două rugăciuni, femeile, pe jumătate leşinate din cauza foametei din ultimele săptămîni, făceau scurte incursiuni în bucătărie, înghiţind cu lăcomie cîte o felie de pîine cu pateu de *foie gras* sau golind o ceaşcă de cafea veritabilă. Cu gura încă plină şi ochii scăldaţi în lacrimi, se întorceau apoi lîngă catafalc să se roage pentru sufletul copilului. Soldaţii aduseseră, de asemeni, sticle de vin şi, aşezaţi pe scările de la intrare, le treceau din mînă în mînă. Ziua fusese foarte grea şi beau pentru a prinde curaj.

Sus, în odaia ei, doña Estanislaa era întinsă pe pat şi mirosea o sticluţă de colonie. Soldatul care îi ţinea tovărăşie avea doar nouăsprezece ani şi nu făcea parte din regiment decît de cîteva săptămîni. Faţa lui rotundă, aprinsă, imberbă, reflecta o uimire naivă în faţa stăpînei casei. Era prima oară cînd discuta cu o adevărată doamnă şi făcea eforturi să nu se vadă lipsa lui de educaţie. Totul, în această casă, purta marca evidentă a unei categorii sociale, a unei clase din care nu va putea face parte niciodată. A sta de vorbă cu o doamnă de un rang atît de înalt era pentru el un fel de miracol. Într-adevăr, nu era momentul să se poarte ca un ţărănoi.

Cînd Águeda o anunţase de moartea copilului, doña Estanislaa nu manifestase nici o surpriză. Contemplă cadavrul dreaptă şi ţeapănă, şi acceptă cu amabilitate să fie condusă de soldat în odaia ei.

— Uneori, spuse, te laşi legănat de iluzia că ai întîlnit un om matur, capabil să te înţeleagă, să

te sprijine, dar îţi dai seama în cele din urmă că te zbaţi totdeauna singură. Eu, care am iubit atît de mult în viaţa mea, mă consider mai bogată decît ceilalţi oameni şi, dacă m-ar întreba cineva ce este iubirea, aş răspunde că, asemeni lui Proteu, poartă diferite măşti. I-am iubit pe oameni, dar, mai mult decît pe ei, am iubit florile şi păsările, şi odată m-am îndrăgostit chiar de un copac. Era un migdal care creştea lîngă terasă şi care reprezenta simbolul destinului meu.

Era în epoca cînd încercam să scap de destinul meu. Mi se întîmplase ceva îngrozitor. Totul se prăbuşise cu repeziciunea fulgerului. Era într-o după-amiază mohorîtă de septembrie, îmi amintesc foarte bine, şi cineva mă îmbrăcase în negru, ca pentru o înmormîntare. M-am privit în oglindă şi mi-a fost foarte greu să-mi reţin un geamăt. M-am văzut stearpă, am simţit un gol în mine şi neputinţa unui viitor oarecare. Un gînd înspăimîntător îmi încolţi în minte : eram o femeie sfîrşită.

Faţa mea o spunea limpede, dar nu voiam să cred. Doream să evadez şi am făcut imposibilul pentru a nu mai fi ceea ce eram. Mă închipuiam floare, albină, copac, voiam să scap de timp şi am reuşit uitîndu-mă pe mine însămi. Trăiam în pod, înconjurată de porumbei, prizonieră într-o cuşcă uriaşă. Purtam, cu acele păsări, lungi conversaţii întrerupte de sărutări, de mîngîieri despre care nu păstrez decît o amintire ciuntită : fîlfîit de aripi, şoapte trecătoare care, noaptea, îmi răsună în urechi ca un ecou, ca un vînt îndepărtat. Eram porumbiţă. Uneori, mă dureau

aripile, mîncam cu ciocul, observam că pierdusem o pană. Ore întregi, somnoroasă, le urmăream uguitul, piruetele. Se așezau pe umerii mei. Mă sărutau. Oh, bărbatul meu spunea că sînt nebună ; făcea demersuri să mă închidă într-un ospiciu. Dar ce-ar fi putut face altceva ?

Totul începuse să trăiască în jurul meu. Obiectele îmi aruncau ocheade, se schimbau la față în spatele meu... Îi vedeam din nou pe fiii mei și-i urmăream sub deghizarea lor. Într-o zi, i-am descoperit în iarbă și am avut impresia că-mi străpunge cineva trupul cu înțepături de ace. Erau ei, trandafirii și jucăuși, ca atunci cînd erau mici, și mă chemau în întîmpinarea lor. În fiecare dimineață alergam pe terasă în speranța să-i surprind. Primăvara era foarte greu. Cîmpurile erau pline de maci și de drobușoare, și tocmai printre ele se ascundeau, de obicei. Vîntul despletea vîrfurile pinilor și iarba de pe pajiști ; lumea era pură și albastră și doar eu îmi petreceam timpul căutînd. Mergeam de la o floare la alta fără să mă pot hotărî să le părăsesc. Le spuneam : „David, ești aici ? Romano, ești aici ?" Auzeam rîsul lor vesel, trecător, și, uneori, le-auzeam chiar ecoul pașilor. Le vorbeam, dar numai rareori îi puteam vedea. În timpul iernii, apăreau în florile migdalului și atunci puteam să-i zăresc ușor. Așezată în salon, cu fereastra larg deschisă, le cîntam la pian.

Această perioadă s-a scurs într-o mare liniște ; zile ușoare ca penele, ca fulgii de zăpadă, ce durau de la începutul anului : februarie, martie și, din nou, primăvara. Ceva în aer anunța apropie-

rea catastrofei şi inima mea bătea ca o pasăre în adîncul pieptului. Neputincioasă, făceam tot posibilul să-mi îndeplinesc toate datoriile. Stropeam cu lapte migdalul, vegheam la puritatea albului său. Într-o noapte, am avut un vis întunecat pe care nu mi l-am putut aminti niciodată. M-am trezit cu gîtlejul uscat şi, ca o somnambulă, am tras perdelele din faţa geamului : ziua era cenuşie, ca plumbul. Păsările zburau foarte aproape de pămînt şi o linişte complice împietrea copacii şi plantele. Îmi amintesc că am coborît scările clătinîndu-mă. Îmi dăduseră probabil un somnifer, deoarece îmi simţeam capul foarte greu. O puternică dorinţă de protecţie mă împingea spre migdal. Ajungînd la terasă, chiar înainte de a-l vedea, am înţeles că ceva s-a întîmplat. Îndurare. Îndurare. Totul era distrus : florile, tulpinele lor erau retezate. Copiii mei, de astă dată, muriseră. Contemplam petalele împrăştiate, trunchiul încremenit, fluturii îngroziţi. Trupul meu era complet insensibil, într-atît de încordată îmi era atenţia. Refuza să creadă ceea ce vedea. L-am auzit ţipînd „David, Romano". Căuta, îngenuncheat printre petale, o firavă urmă de viaţă.

Oh, nimeni nu va şti ceea ce a însemnat pentru mine acel copac. Cînd eram singură şi el nu mă vedea, stăteam ore întregi cu braţele în jurul trunchiului său. Fiecare freamăt al său îmi transmitea un fior plăcut şi, ca şi cu porumbeii, învăţasem şoaptele vîntului cînd bătea printre crengile lui. Şi el, care, toată viaţa mă lipsise de iubire, de ce a trebuit să-l asasineze ?

Deoarece există asasini de flori şi asasini de copaci. Am văzut păsări prinse în îmbrăţişarea unei capcane. Sînt oameni care gîtuie copiii pe marginea unei şosele şi alţii care doboară un copac cu lovituri de topor. Asasinii nu cunosc mila, tînărul meu prieten : lucrează în umbră, eterni, solitari, avînd un singur tovarăş, timpul. Dar eu, care-i cunosc, îţi spun : nu te încrede în ei. Nu te lăsa niciodată surprins pe la spate. Viaţa noastră atîrnă de un fir subţire de mătase şi lovitura se poate abate asupra noastră cînd ne aşteptăm mai puţin...

Lumina lunii, ce răzbea prin fereastră, dădea figurii sale un fel de strălucire autonomă şi soldatul crezu că trăieşte cel mai extraordinar vis al său : doña Estanislaa se ridică şi-l apucă de mînă cu afecţiune.

— Dumneata, tînăr şi sensibil cum eşti, murmură, poţi înţelege ce înseamnă asta : să fi avut doi băieţi frumoşi ca nişte îngeri şi să vezi moartea cum ţi-i smulge. Abel, de asemeni, era ca ei şi purta în frunte semnul destinului. Era o fiinţă deosebit de matură pentru vîrsta lui fragedă şi mă iubea cu un adevărat delir. Zîmbi. Oh, am sute de amintiri de la el : daruri, versuri, scrisori... În fiecare seară, din ziua sosirii sale, venea să mă îmbrăţişeze înainte de a se culca şi-mi spunea, îmi repeta, că dorea să rămînă cu mine. Şi, cu toate că-i răspundeam : Eşti încă prea tînăr şi ai înaintea ta un drum lung de străbătut ; nu-i bine ca un băiat de vîrsta ta să se lege de o dezamăgită ca mine, el nu dădea nici o impor-

tanță cuvintelor mele și știa să distrugă cu logica sa toate raționamentele mele...

Se lăsă din nou să alunece pe spate, între perne, și aspiră cu lăcomie parfumul de magnolie. Afară, vîntul sufla tare în jurul casei și-i aducea în urechi scîrțîitul cunoscut al obloanelor. Luna inunda cu o lumină cenușie terasa năpădită de ierburi și eucalipții își decupau pe cer scoarța zdrențuită. Departe, foarte departe, clopotele băteau. A bucurie. A veselie.

Doña Estanislaa se întoarse să-l privească.

— Într-o zi, sînt ani de atunci...

Postfaţă

Rănile care nu sîngerează ucid. Moartea survine atunci lent, purtînd înfăţişarea unei noi forme de existenţă. Pe măsură ce un an înlocuieşte altul, se desprind de pe umeri rînduri de aripi. În fiecare primăvară copacii izbucnesc verzi. Şi-n păienjenişul lor tînăr se aprind frunze cunoscute. Copacii sînt aceeaşi, frunzele par aceleaşi. Distanţa dintre ele s-a incrustat în ochi ca o miniatură în email. Sîntem ecoul memoriei.

Războiul este o mitralieră uriaşă care seceră şi ciuruie totul. Pînă şi cerul. Copiii care nu mor îmbătrînesc, sau se nasc deja bătrîni. Cadavrele celor care au murit îngraşă pămîntul cimitirelor. Dar sufletele îmbătrînite, prinse într-o reţea de riduri invizibile, unde sînt cadavrele lor, mormintele lor, cimitirele lor ?

Copiii, eroii romanului *Doliu la „Paradis"* [1], au fost martori necombatanţi în războiul civil spaniol. Ochii lor

1 În ansamblul operei lui Juan Goytisolo, mai ales pentru prima perioadă creatoare (Joc de mîini — *Juegos de manos,* Resac — *La resaca),* copilăria şi adolescenţa reprezintă tema preferată. Sondarea şi analiza minuţioasă a acestei zone sufleteşti dovedeşte că ea rămîne domeniul favorit al scriitorului, cel pe care îl cunoaşte mai bine ca oricare altul, provenind poate dintr-o înclinaţie temperamentală şi de intuiţie psihologică, şi spre care s-a aplecat întotdeauna cu un interes plin de o tandră simpatie.

au văzut şi urechile lor au auzit, deşi faptele şi cuvintele nu le-au fost adresate. Fiindcă nu există însă totală inocenţă, nici puritate absolută, aceşti copii au preluat din cele văzute şi auzite tot ce au crezut că înţeleg. Ca urmare, şi-au pierdut inocenţa şi puritatea, devenind într-adevăr vinovaţi. A „exista înseamnă să te compromiţi, deoarece atunci cînd eşti copil nu poţi deveni martor fără ca în acelaşi timp să nu fi corupt. A te compromite, a fi corupt şi împroşcat de noroiul de pe drum, chiar dacă mergi pe margine, aceasta este condiţia umană" (Juan Goytisolo).

Acestor copii nu li se poate reproşa însă nimic. Au trăit prea repede pentru vîrsta lor. Ruinele, gloanţele şi grenadele au fost singurele lor jucării. Pentru ei, adevăraţii bărbaţi erau cei care călcau în picioare legile stabilite spre a fi respectate de oamenii slabi şi care mergeau pînă la crimă dacă era necesar. Aceşti copii au trăit într-o epocă violentă, de război, şi, asemeni adulţilor pe care îi imitau, aveau de ales între a fi călăi sau victime. Cuprinşi de iluzia independenţei şi a libertăţii, o dorinţă de purificare — îl acuză de trădare pe Abel, copilul exclus — îi eliberează de lumea exterioară, de acest război ai cărui martori uimiţi şi involuntari au fost încă din prima zi. Într-unul din punctele culminante ale cărţii, copiii devin conştienţi de această necesitate, eliberarea :

— Şi apoi ? spusese unul din copii, gîtuit de frica propriei sale întrebări. Ce vom face apoi ?

— Vom acţiona cum o să ne placă, răspunse Arcaşul. Şcoala va fi a noastră şi o să facem din ea prima cetate a copiilor. Vom fi liberi şi n-o să ascultăm niciodată de nimeni.

Doliu la „Paradis" este o carte despre copii fără copilărie, fără miracol. Copilăria presupune existența unui extaz inconștient, ce învăluie lumea în vrajă și visare. Uneori, încărcătura de vis a copilăriei trece imaculată în adolescență și apoi în maturitate. În acest caz, miracolul devine conștient, visarea lucidă. În romanul lui Goytisolo însă, acest transfer evident în cazul doñei Estanislaa nu este dublat de un proces de luciditate. Estanislaa, deși reprezintă generația cea mai vîrstnică din carte, trăiește, paradoxal poate, într-o lume mult mai colorată de mister și poezie decît cea a copiilor din jurul ei. Capacitatea ei de a vedea lumea transfigurată printr-o viziune de miracol compensează realitatea plină de cruzime din viața copiilor. Iată de ce cartea este crudă și poetică în același timp. Nota de cruzime este introdusă de război și întreg cortegiul lui sumbru de consecințe, iar poezia revine aproape în întregime reveriei și purității ce caracterizează cîteva personaje trecute de mult de vîrsta copilăriei (Estanislaa, surorile Rossi, Galicianul).

Doña Estanislaa este un personaj calderonian, pentru care existența are limite foarte neprecise, iar realitatea este un fenomen extrem de vag, asemeni unui nor în permanentă modificare a formei: „Totul nu-i decît un miraj, dragă Abel. Privește luna cum crește cînd iese din mare; cufundă un băț în apă și ai să-l vezi rupt în două. Totul e doar iluzie: viața, moartea, dorința arzătoare de a dura. Cu mult înainte de nașterea ta, alte ființe asemănătoare ție au vrut să uite că nu erau decît vis."

Puritatea o determină să viseze la o iubire desprinsă de posesiune. În urma unui eșec dureros, se îndrăgostește de natură: „...am iubit florile și păsările, și odată m-am îndrăgostit chiar de un copac. Era un migdal care creș-

tea lîngă terasă și care reprezenta simbolul destinului meu".

Dragostea ei pentru migdalul pe care-l stropea în fiecare zi cu lapte, ca să rămînă veșnic imaculat de alb, reamintește celor ce au citit *Maitreyi* pasiunea violentă, de o senzualitate purificată, a tinerei indiene, din romanul lui Mircea Eliade, pentru copacul cu «șeapte frunze»: „... și acolo erau arbori mulți și voinici, și eu m-am îndrăgostit de unul înalt și mîndru, dar atît de gingaș, atît de mîngîietor... Nu mă mai puteam despărți de el. Stam ziua întreagă îmbrățișați și-i vorbeam, îl sărutam, plîngeam. Îi făceam versuri, fără să le scriu, i le spuneam numai lui; cine altul m-ar fi înțeles? Și cînd mă mîngîia el cu frunzele pe obraz, simțeam o fericire atît de dulce, încît îmi pierdeam răsuflarea. Mă rezemam de trunchiul lui, ca să nu cad. Fugeam noaptea din odaie, goală, și mă urcam în pomul meu; nu puteam dormi singură. Plîngeam, sus, între frunze, pînă ce se apropia ziua, și începeam să tremur. Odată era să mă prindă mama, și am tras o spaimă de am rămas multe zile în pat. De atunci m-am îmbolnăvit eu de inimă. Și nu puteam sta în pat dacă nu mi se aduceau în fiecare zi ramuri proaspete din pomul meu cu «șeapte frunze»..."

Divorțul doñci Estanislaa de realitatea prozaică, evadarea ei din existența imediată, concretă, al cărei pragmatism o înspăimînta, contribuie la izolarea ei într-o lume stranie: „Mă închipuiam floare, albină, copac, voiam să scap de timp și am reușit uitîndu-mă pe mine însă-mi. Trăiam în pod, înconjurată de porumbei, prizonieră într-o cușcă uriașă. Purtam cu acele păsări lungi conversații întrerupte de sărutări, de mîngîieri despre care nu păstrez decît o amintire ciuntită: bătăi de aripi, șoapte trecătoare care, noaptea, îmi răsună în urechi ca

un ecou, ca un vînt îndepărtat. Eram porumbiţă. Uneori, mă dureau aripile, mîncam cu ciocul, observam că pierdusem o pană. Ore întregi, somnoroasă, le urmăream uguitul, piruetele. Se aşezau pe umerii mei. Mă sărutau. Totul începuse să trăiască în jurul meu. Obiectele îmi aruncau ocheade, îşi schimbau înfăţişarea în spatele meu..."

Metamorfozele şi viziunile doñei Estanislaa, poveştile nostalgice ale surorilor Rossi şi planurile pline de fantezie ale Galicianului compun o lume aparte, suspendată deasupra imaginilor cutremurătoare ale războiului, atît de prezent în roman: „Mîini roşii deschise ca nişte crizanteme; ochi cu privirea fixă; steguleţe de foc pe toate cadavrele".

Naraţiunea acestui roman este divergentă. La începutul cărţii totul este, pentru a ne exprima astfel, încheiat. Abel a murit şi trupele republicanilor s-au retras. Pentru copiii participanţi la acţiune, războiul a luat sfîrşit şi începe o viaţă nouă. Timpul acestei cărţi este viitorul, deşi prezentul şi trecutul se împletesc permanent. Frecventele reveniri în trecut întrerup acţiunea şi servesc drept ferestre deschise spre viitor, acest viitor pe care-l reprezintă atît copiii vinovaţi-inocenţi (sau inocenţi-vinovaţi, după cum vrem să spunem) cît şi perioada postbelică.

Astfel modul de a nara slujeşte sensul acţiunii. Romanul este împărţit în şase capitole, dar adevăratele diviziuni ale cărţii sînt de fapt acţiunile din care se compun aceste capitole. Fiecare acţiune este o fereastră deschisă de cele mai multe ori din prezent spre trecut, dar totdeauna în funcţie de un viitor pe care romancierul îl sugerează uşor.

Goytisolo, deschizînd astfel romanul său spre viitor, deschide în realitate drumul întregii sale creații romanești de mai tîrziu. *Doliu la „Paradis"* este romanul-martor al unei întregi generații, generația autorului[1], în momentul cînd războiul civil lua sfîrșit. Toți cei care aparțin acestei generații erau în anii aceia doar niște copii, niște copii marcați de război cu urme de neșters. Răni care au încetat să sîngereze, dar care au continuat să ucidă lent. Mormîntul este în ei. Adînc. Vorbesc cu buzele groapei căscate de-a curmezișul lor. Privesc cu pupilele mute ale amintirii.

IRINA RUNCAN

1 În general, scriitori mai tineri, cei care s-au născut între 1922 și 1936, și care au început să publice spre anul 1950 (de unde și denumirea de „generația de la jumătatea secolului").

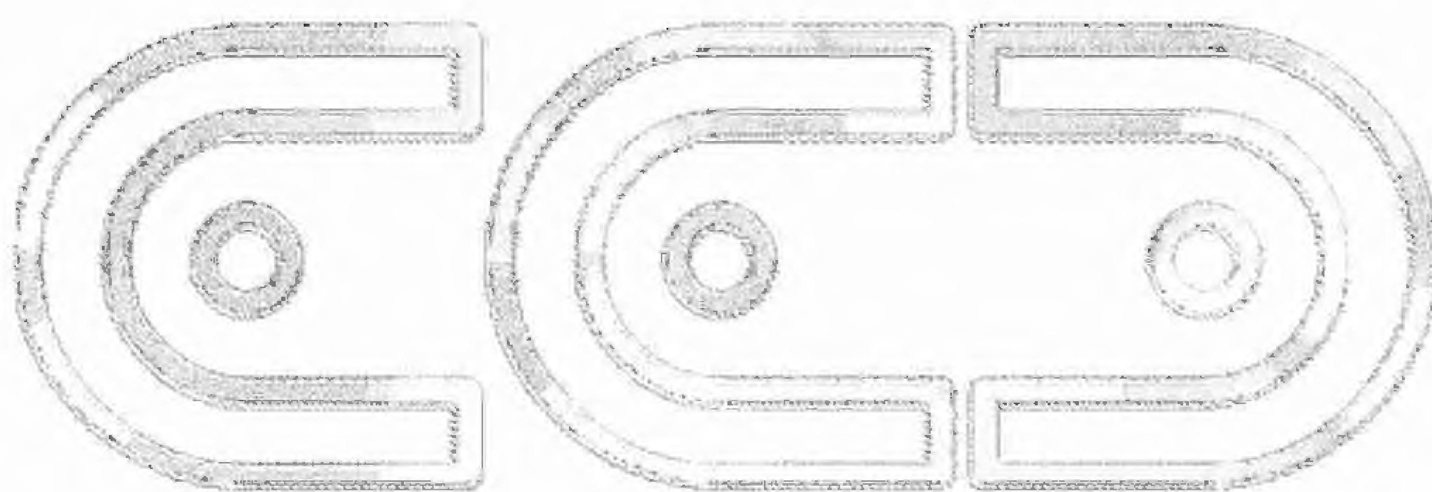

TIPARUL EXECUTAT LA

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „13 DECEMBRIE 1918„

Coli tipar: 10,25; comanda nr. 2977

Scanare și prelucrare digitală

de

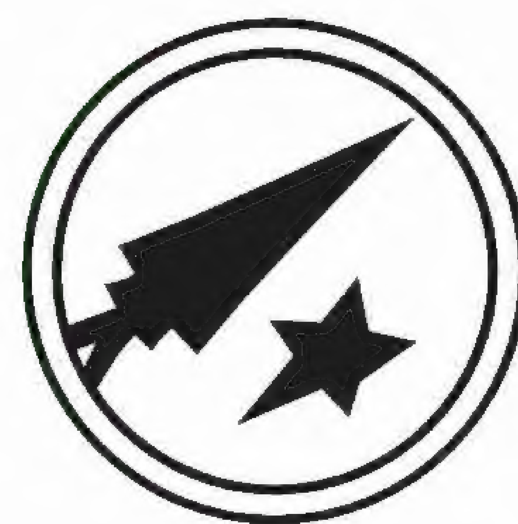
Anonim

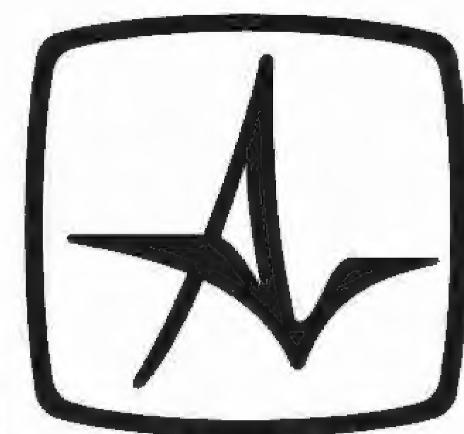

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

